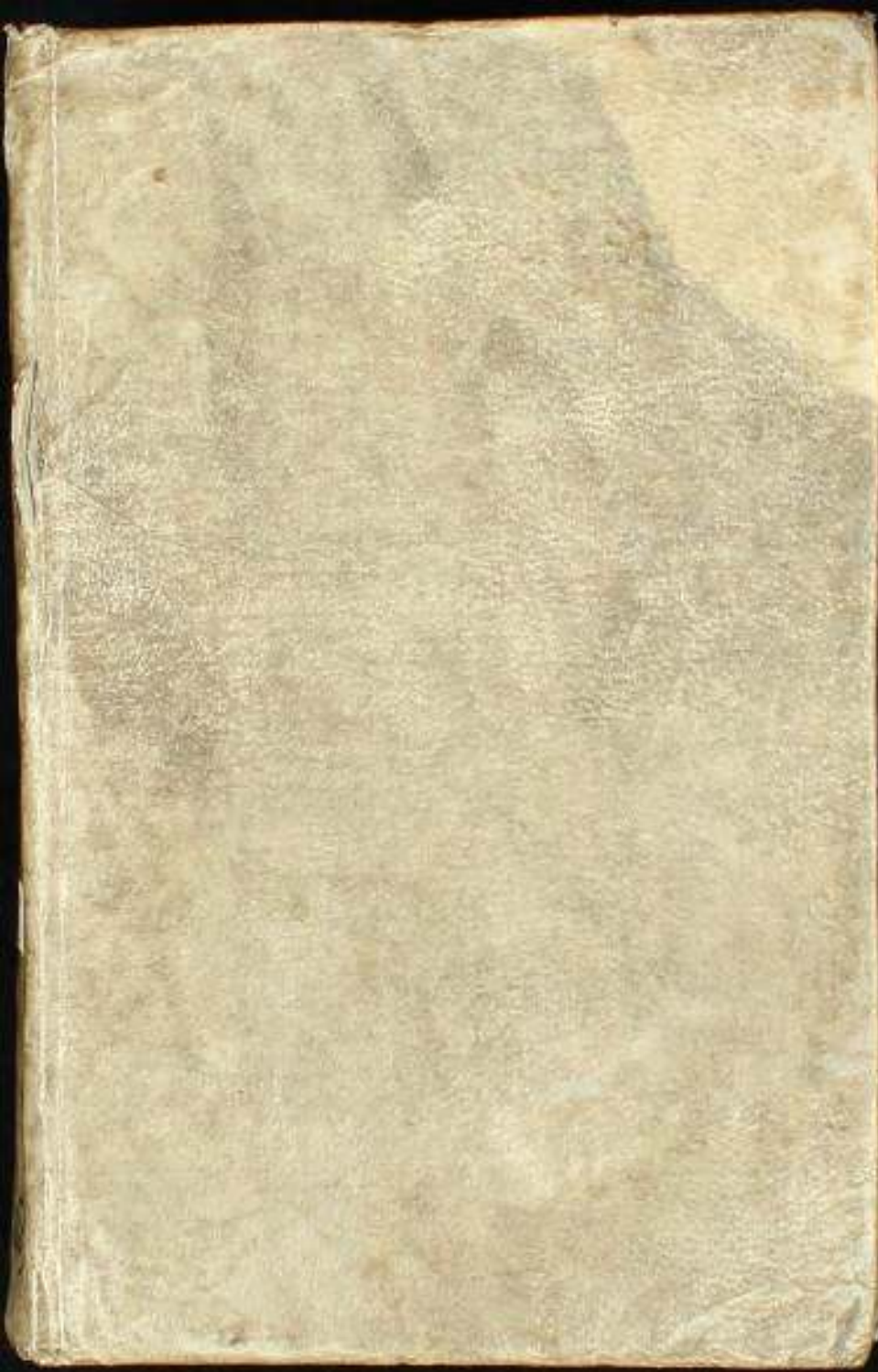

67041 R

PETRI BELLONII
CENOMANI
MEDICI

*De neglecta Stirpium Cultura,
atque earum cognitione
Libellus:*

Edocens qua ratione Siluestres arbores cicu-
rari & mitescere queant.

CAROLVS CLVSIVS ATREBAS
è Gallico Latinum faciebat.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini,
Architypographi Regij.

M. D. LXXXIX.

Mar. 7. 1600. *H. Rogomaker*

53356

PETRI BELLONII CENOMANI

*ingularium & memorabilium Rerum, per
arias exterasque Regiones observatarum.*

LIBER PRIMVS.

Singulos diuersis rationibus à natura in hac vita
duci, omniumque instituta ad eundem scopum
non tendere.

CAPVT PRIMVM.

AMETSI res memorabiles & singu-
lares exterrarum Regionum, ita ut eas
observauimus, hoc libro describere con-
stituerimus: eo tamē prætenu alios qui
meliora præstare poterūt excludere no-
lumus, sed eos potius ad rem capessen-
dam excitare animus est. Et licet plerique cum veteres,
tum recēiores, ante nos similia in suis hodeporicis & na-
uigationibus descripserint; quoniam tamen omnia, qua
hic traduntur, observauimus, audacter ea in publicum
mittere ausi sumus, nec alterius calumnias metumus.
Nam si quis nostra cum illorum scriptis contulerit, certi
sumus non posse nobis meritò obici, quòd alterius quid-
dam mutati simus, nisi fortasse è probatis veteribus au-
toribus, quorum nonnunquam auxilio vsi sumus, in ex-
rimendis animalium stirpium, aliarumque similitū rerum
propriis nominibus, ea nostra vulgari Gallica lingua red-
dentes, Quoniam verò eiusmodi res antea nec examini
victæ, nec nostra lingua reddita, nec cum veterū An-
A
ctorum

Florum scriptis collata fuerunt, tanto difficilior laborisq; plena fuit ea provincia. Qui longinquam peregrinationem privati commodi gratia in externas regiones suscipiunt, vulgariter in necessariarum rerum inquisitionem magis incumbunt, ut suis votis satisficiant, quam in aliarum rerum ipsi incognitarum observatione tempus terant: ut ex mercatorum negotiatione manifestum est, qui, licet in Indiam & Novum orbem commeant, attamen quia illorum unicuique scopus est, ut pecunias in mercium coemptione bene collocent, multas res singulares, quas diligens & curiosus quispiam observare posset, conquirere negligunt: excusatio in promptu est, quod similes res illis non sint & utiles; tum etiam quod hominum ingenia & affectus adeo inter se differant, ut si plures eiusdem etiam itineris comites per eandem provinciam simul profisciscantur, vix bini repariantur, qui ad eandem rem observandam animum applicent: contra hic illud adnotabit, aliud aliud: adde neminem adeo esse diligentem, qui singula minutim & exquisitè expendere possit: attamen res memorabiles attente considerari debent, ante quam certi quidpiam de illis statuatur: necesse est etenim ut nota à veteribus prodita cum rebus quæ describuntur conveniant. Si porro de his rebus, quæ apud viciniore nobis provincias inuenta sunt, tanquam apud nos natis, agere volumus, id non sine ratione factum est: nam de rebus exteris commentari magis libuit, quoniam miris affectus nos stimulavit ut longinquas peregrinationes susciperemus. Cum igitur apud Græcos & Turcas pervenissemus, omnia diligenter scribere cepimus: nam comperimus ea, in quorum disquisitione eramus, & quorum, nisi istic, notitiam minime consequi potuissemus, sua etiam retinere apud illos nomina, quæ admodum à veteribus Autoribus tradita fuisse ex illorum monumentis intelligimus. Sed quoniam plurimas res

nostro usu admodum vulgares conspiciamus, quare appellatio adeo communis est, ut nemo sit (immo ne mulieres quidem) qui asserere non dubitet, eas esse quarum nomen referunt, quod tamen falso illis tributum est; hoc loco demonstrare non dubitavimus, magnum abusum esse in multarum rerum admodum trivialium nomenclatura.

CAP. II.

Rerum appellationibus nimis fidendum non esse, tamen si vulgares sint, nisi veterum descriptionibus ad amissim respondant, & rebus quæ describuntur conveniant.

MULTAS vulgares stirpes, & cognita animalia exempli gratia proponemus, ut vulgaria nomina falso illis esse imposita demonstramus: quod fortassis non fiet sine quorundam offensione. Si quis tamen gravius feret, nobis indicet, si videbitur, atque, ut decet, illi respondebimus. Nos igitur asserere non dubitamus, Gallos, & magnam eorum qui Romane ecclesie obsequuntur partem, hactenus Thymi plantam ignorasse: quandoquidem ea quæ in hortis nostris colitur, neque thymus est, neque eius species, at Serpilli genus est. Hyssopus præterea atque Satyria nobis vulgari in usu quæ sunt, haudquaqua ea sunt, quibus veteres Græci in medicamentis utebantur. Itaque dicimus, nisi res quas propriis nominibus exprimimus cum veterum iam dictorum descriptionibus quadrent, concludendum necessatio eas quas ipsi intellexerunt non esse. Exemplo sit noster Thymus, cuius nomen omnibus adeo notum est, ut nemo, cuiuscumque etiam conditionis sit, qui Thymum appellare non norit, & tamen ea appellatio perpetua illi donata est. Nam ei planta quam Thymum nuncupamus, hoc nomen convenire non potest; at alteri quæ vulgariter in Græcia nascitur. Et necesse est, herbam, quæ Thymi nomine obtinere debet, ut ex Theophrasto & Dioscoride patet, capitulis acuminatis onustam esse, & secundum pediculum angustis, ut sunt Stachadis capita quæ

illis comparantur: ad quorum etiam similitudinem, pensiles verruca, quae nonnullis cum in naso, tum in inguibus succrescentes videmus, dūquā à Gracis teste Celsō fuerē appellata. Attamen herba quam *Thymum* nuncupamus, eas notas non habet, eamq; ob causam haud est cui hoc *Thymi* nomen conuenire queat, è quo videlicet apud Athenas monte *Hymetto*, & in Sicilia monte *Hybla* apes praestantissimum mel colligunt, quod Auliores eam ob causam *Atticum* & *Hyblaum* cognominant. Simili de causā, tametsi ea planta, quam vulgo *Thymum* nominamus, in Gallia *Narbonensis* atque *Provincia* solitudinibus abundanter sponte nascatur, similis illi quā in hortis colimus: cum tamen praedictis notis careat, legitimus *Thymus* esse non potest. Verus autē *Thymus* per vniuersam Graciam adeo frequens est, ut montes vix alia herba virescant, quae istic libentissime sponte nascitur, floresq; profert pro soli, quod obsequit, ratione, ut interdum toti nives sint, nonnunquam toti carulei aut purpurei, aliquando utroque colore mixti. Sed quoniam eum in nostris hortis adhuc non coluimus, nobis idcirco incognitus est. Ut verò *Thymus* pensilibus verrucis nomen dedit, sic etiam pisci cuidam in *Athesi* flumī, veteribus *Thymus* vel *Thymalus* appellato, quem *Ludæ* apud *Insulres* incolae *Themero*, vel *Themalo* nominant.

Ad *Satnreiam* quod attinet, quam *Graci* δούλαρον appellant, vulgus autem *Tribi*, ut id obtineat nomen, spicis onusta esse debet, sic enim scribit *Dioscorides*. At quoniam in nostra hortensi nullas spicas conspicimus, fatendum nobis est minimè eam esse qua *Veteres* in medicamentis usi sunt. Haud negamus, quā in hortis colimus, eadem sit quae ab omni vetustate in cibos recepta fuit, atque ideo culinis dedicata. Sed quae medicamentis admiscebatur, quaeq; in *Gracia* siluestris est, nobis incognita est: etenim

nequa-

nequaquam illam habemus, licet per vniuersam *Graciam* vulgaris sit.

Idem censendum est de *Hysopo*, quae duorum est generum: vnum etenim campestre est, omnibus orientalium regionum locis indifferenter nascent, cum in collibus, tum secundum vias in *Cilicia*, *Thracia*, *Phrygia*, aliisq; plurimis regionibus: alterum hortense est, nobis cognitum, & in hortis cultum, sed plurimum à siluestri differens, è quo *Graci* olim sua medicamenta confecerunt.

Nos harum stirpium admodum vulgariū & omnibus cognitarum exempla in medium protulimus, ut omnes intelligāt, nos nō adeo fidisse perpetuo vulgaribus appellationibus, quas provinciarum incolae nobis dicebant, rei quas describere volebamus exprimendo, quin prius eas diligenter perpendereamus: alioqui saepe decepti fuissetmus. Nam quemadmodum vulgus Gallorum hanc vocem *Plane* exprimens, multis ansam praeiuit ut *Platanū* esse cogitarent, cum tamen *Aceris* sit species: sic apud alias nationes contingere potest. Et licet ne unica quidem *Platanus*, siue in cultis siue incultis, per vniuersam *Galliam* nascatur: omnes tamen ea cōmuni appellatione decipiuntur, imò viri docti, & alij non postrema auctoritatis, conspicientes *Plane* foliū vitigineo simile, *Platani* verò descriptionem illi etiā vitiginea folia tribuere, ex unica nota *Plane* esse *Platanum* statuerunt, cum tamē à veritate sit alienum: nam *Platanus* rotundas pilulas fert, *Xanty* fructus similes, cui *Dioscorides* ea cōparauit, nucis magnitudine sunt, & racematim dependent: quae *Plane* non habet, sed semina alato huic instrumento quo aucupes reuocare falcones solent, paria. Et ut experientia comprobemus nos in vniuersa *Gallia* *Platanum* minimè habere, eius iconem ad vinum expressam hic subiecimus.

A 3

Ea

Eaitem planta quam Iouis barbam nuncupamus, haftenus pro Semperviuo habita est, cum tamen minimè sit: nam Semperviuū copiosè nascens conspeximus in Creta, Corcyra, & Zacyntho, arbuscula in modū, cubitum, atque etiam binos alta, caule pollicaris crassitie, extrema parte foliis onusto eum undique cingentibus, omnino Dioscoridis descriptioni respondens. Itaque mirum est eos qui similium rerum descriptiones & effigies exhibēt, non animadvertisse: nam quam recēiores pro Iouis barba pingunt, Veterum Cotyledon altera est.

Idem accidit Moro alba, atque cuidam alteri arbore ex *Aceris* generibus, quas multi cōmuni consensu Sycomorum esse dixerunt. Et tamen Sycomorus adeò rara est, ut nec domestica nec siluestris in Græcia aut Italia sit conspecta. Nonne igitur difficile sit, nascentem in Gallia conspexisse?

Idem dicimus de anibus, serpentibus, aliisq; terrestribus animalibus: de fœdinis, lapideis, & metallicis. Nostra *Carduelis* quæ à carduo nomen sumpsit, ea esse videtur quam Græci *Acanthum* nuncupant, attamen *acanthus carduelis* non est. Atque si vulgus Gallorum quosdam serpētes appellat *Aspides*, nō sine errore hoc fit: etenim nulla in Gallia reperitur, uti neq; *murena*, quas vulgus *Lampyras* esse astimat, neq; fluuiatiles cancri; quæ appellatio inepte nostris *escreuilles* indita est. Sic singuli existimant *Salpētra* esse *Nitrum*: sed erroneā esse eam opinionem, libello cui titulum fecimus *De medicato funere*, probauimus. Et quemadmodum falsā nomina indimus nonnullis rebus nobis vulgaribus: sic etiam nonnullas habemus admodum communes, quarum appellationem legitimam ignoramus. Nullus est rusticus, qui in Gasconia *Salamandrā Myrtil* nominare non norit, apud *Allobroges* sine *Sabandos Pluine* (nam pluuiæ tempore

conspicitur) apud Cenomanos Sourd (surda enim esse videtur) & tamen Salamandram esse omnes ignorant. Itaque fides non est adhibenda vulgaribus prouinciarum appellationibus, in rebus exprimendis, quin primum Auctorum scripta collata & exacte perpenſa fuerint. Horum autem exemplorum productione, ignotarum rerum veritatem ex iis qua probe cognita sunt, perquirendam eſſe, dicere volumus. At quemadmodum homines generoſi & bene nati infamiam obincere ſoliti, his qui ſeſe efferunt quod nobili ſtemmate ſint nati, cum tamen ignobilia facinora perpetrent, vulgari proverbio dicunt, nullam affinitatem eſſe inter villanum & nobilem virum. Eadem ratione dicemus nullam eſſe comparationem inter ſolide eruditionis virum & ignarum, quemadmodum nec inter eum qui liberalis eſt ingenij, & inuidum. Sic quorundam male feriatorum & moroſorum hominum calumnias repellimus, à quibus nihil unquam prodiit, unde docti nomen mereri queant: ut qui inter eos maxime mihi nocere conatus eſt, craſſum animal eſſe deprehendatur, quod noſtram diligentiam & curioſitatem adeo damnarit. Is veterem conſuetudinem obiciebat, inquiens noſtros maiores feliciter vitam traduxiſſe, licet has tenues ſubtilitates handquaquam neceſſarias neglexiſſent: itaque quemadmodum illi his abſtinuerant, & ſine illis ſalubriter vixerunt, atque ſuas agritudines curarunt: nos etiam illorum veſtigijſ inſiſtere poſſe: talia enim relinqui debere iis qui ocio abundant, aut his qui res nimia potius curioſitate, quam ob utilitatem perquirunt. Huic aſino reſpoſum volumus, priſci ſeculi homines ante quam ratio conſiderandi panem inuenta eſſet, ſanos vixiſſe, atque à morbis curatos eſſe, tamenſi glandibus duntaxat veſcerentur, ut Arcades. Cuperemus igitur tales ignari, veteri conſuetudine, ſola glande veſcerentur, aut ſolis ficis ut Athenienſes, vel

vel ſolis agreſtibus piris ut Tyrinthy, canniſſe aut arundinibus quemadmodum Indi, vel palmulis ut Carmani, vel milio ut Sarmata, vel Terebinthi granis ut Perſa: nobis autem frumentaceum panem relinquerent, quandoquidem illius inuētores damnant tanquam nimium curioſos. Cuperemus ſimiliter, ut architecturam contemnerent, tanquam rem curioſam, & qua etiam veteres caruerunt, ſuis adibus relictis in antra & ſilvas habitatum concederent. Quod ſi his nequaquam ſibi ſatiſfactum eſſe autumant, velimus Ariſtotelis curioſitatem damnarent, qui animalium differentias nos edocens, non ſatis exiſtimavit exteriores nouas deſcribere, ſed factis ſingularum diſſectionibus, ſerpentum coſtas obſervare, piſcium & animum inteſtina, atque reliquorum animalium interiores corporis partes enumerare voluit. Hippocrates etiā & Galenus ſuorum maiorum placitis non ſuere contenti. Sed tales ignari oculos de induſtria ſibi perſtrinxerunt, ut nobis ridendi materiam praberent: de quorū vita, fabula componi poſſet ſingulis horis exhibenda: nā aulicorum more ignorare volunt, quacunq; nec videre nec ſcire cupiunt: cum tamen uſu & etate omnia ad publicā utilitatem immutentur & meliora fiant. Nam qui homines ſunt, vitam ſuā prout natura eos docet inſtituere norunt, deteriora relinquentes, & optima ob ſuam commodum amplectentes, ſic ut è ſilueſtribus & caſpeſtribus urbani & cicures facti ſint, & in contrarium planè ſuos affectus mutant: unde prudentiores ſingulariter ſeſe oblectantes in rerum naturalium perquiſitione, certig; eſſe cupientes de legitimarum perfectione, in hoc toti incuberunt ut verum à falſo diſcernerent: ſi quis enim artificio gemmam aut metallum, aut aliud quid ſimile tam exactè imitari norit, ut legitimum nō modo forma, ſed etiam aliis qualitatibus referat: ingenij tamen perſpicacioris acumen

in eo non consistit, sed contemplari, experiri & perpendere non desinit, donec falsumne & adulterinum, an verò legitimum & verū sit, intelligat. Et ob id factum, nemo est qui merito reprehendere aut accusare possit, aut illi curiositatem utilitatis expertem obucere. Itaque concludere possumus, ignarum nobis inutilem & minimè necessariam curiositatem merito obicere non posse. Sed pratermissis eorum leuibus & ociosis caualationibus, & ad intermissam de exterarum regionū singularibus rebus narrationem redeunt, prater institutum non fore existimamus, si ante quàm Turcarum res adgrediamur, nonnihil quasi cursim agamus de Creta insula, quæ nunc Candia vocatur, quandoquidem vna est ex nostra peregrinationis stationibus, in qua diutius haesimus.

* Legimus thymum in Ægeæ Hispaniæ prouincia, circa Hispalim præsertim frequentissimum, sedum maius Olisipone & vicinis locis. Mureta in Galliæ Narbonensium nationis.

CAP. III.

Breue singularium Cretæ narratio, & peculiaris Græcicorum morum observatio.

OMNIVM artium & disciplinarū inuentores quorum memoriam hodie colimus, magna ex parte ex Grecia oriundi fuisse, quæ (ut fortuna permittente res subito mutantur) ex diuite & opulenta, qualis olim fuit, vitisq; in omni disciplinarum genere excellentibus abundante, & ob virtutem, magne orbis parti imperante, in eum statum nunc redacta est, ut ne unicū quidem pedis vestigiū retinuerit, quod vel tributario Turcarum iugo, vel Venetorum seruitute non sit oppressum. Turcæ maximam eius partem obtinet cum in continenti tum in mari. Quod Venetis cedit, in mari est. Græci Venetis subiecti, paulo meliore conditione sunt, ad religionem quod attinet, quàm qui Turcæ tributarij sunt: & utrorumq; facta comparatione, comperimus eos qui Turcæ subijciuntur, Turcorum moribus

bus & consuetudine vivere, quæadmodū qui Venetis parent, Venetorum mores imitantur. Tam insignis apud utrosque regnat barbaries, ut nulla apud eos urbs innatur in qua sit academia: nemo est etiam qui suos liberos artes liberales aut literas edoceri curet. Omnes promiscuè idiomate loquuntur ex veteri corruptaq; sed alij alijs ornatiore: eorum tamen vocabula maiorem habent affinitatem cum legitimo Græco idiomate, quàm Italica voces cum Latinis. Urbium quæ Venetis subijciuntur incolæ, Italianam linguam perinde callent atque Græcam: at rustici, sola Græca vivunt. Græcorum qui Turcæ dominio subijciuntur, eadem est ratio: nā qui maiores urbes incolunt, Turcicè & Græcè loquuntur: rustici verò, duntaxat Græcè. Græci rerū proprias nomenclaturas adhuc retinēt, præterquam in locis ad quæ exteræ nationes frequētius commearunt, ac multo magis in urbibus maritimis, quàm mediterraneis. Nam quum iam diu cum exteris, ut Turcis tum Italis cōmercia exercuerint, dictiones ab his mutuati sunt, quas cum vulgari sua lingua commiscuerunt: quod verū esse probabimus, dū plurimos pisces, qui passim circa Cretensis insulæ litora capiuntur, nominabimus. Nā piscis qui veteribus Sphyrana dicebatur, quemq; Smyrne & Lesbii incolæ Sphyrna nominant, Massilienses verò, quod gubernaculi clauo similis sit, Pes escome, vulgari græca lingua, ad Italarum imitationem à Cretensibus Lucio marino, hoc est, Lucius marinus appellatur: idq; ad differentiam veterum Aselli, ab illis nunc Gaidero plaro nuncupati. Similiter Græciæ prouincia Turcæ subiecta, veteribus Græciæ nominibus immutatis, noua turcica receperunt. Exempli gratia piscem proponamus, quem Barbum vocamus, cuiq; antiquitus Mystus nomen fuit, cum nunc Mustachato, dictione partim Italica partim Turcica appellat, quoniam mystaces habet. Car-

pam nominantes, qua Cyprinus ab eis nuncupari solebat, Safanbaluk nunc appellant. Idem etiam Turca fecerunt, à Grecis multa vocabula mutuantes, ut res quas in Graecia inuenerunt exprimerent, quarum neque appellationes neque notitiam habebant: nam peculiare quosdam Graecia pisces nominantes, sua lingua Glanos baluk, & Chella baluk, hoc est Glanis piscem, & Anguillam piscem dicunt: baluk etenim illorum lingua piscem significat. Sed illud mirum videri non debet: nam exteri ad ea loca peruenientes, in quibus aliquid inueniunt, cuius proprium nomen sua lingua exprimere nequeunt, cum noua vocabula effigendi auctoritas illis desit, ab inquilinis nomina mutuari possunt. Quemadmodum facere solemus in animalibus & aromatis quae ex Indis adferuntur, quae nominibus, ipsis apud suos inditis, appellare consueuimus: ut ex paruo animali constat ex Bresilia delato, & Taton nuncupato, erinacei forte generis, veteribus ignoto: sed à nonnullis qui eius exuuium fano suffultum (duro etenim corio integitur) viderunt, Ichneumon credito. Erronea tamen ea est opinio, quandoquidem hoc animalculum cum Ichneumonis natura nihil commune habet. Nonne ipsimet Galli, quasdam voces ab Arabibus mutuati sunt? Nā veterū Cedriam Cottan vel Carrā dictione arabica nominant. Nullus est nanium aut lemborum architectus, qui eam ignoret, atque picandis stipandisq; nanibus vtilem esse nesciat. Nullus est ferramentarius, qui eam in sua officina venalem non habeat. Et licet Graeci non perinde constanter rerum eandem appellationem in una regione seruent, quemadmodum in alia, plurimum tamen ad veterum dictiones accedunt, praesertim in rebus quae propria habent nomina.

CAP.

CAP. IIII.

Gracos qui exterorum Principum dominio subiecti sunt, ad ipsorum Principum quibus parent, ritus & viuendi consuetudinem sese componere.

SCIENDVM est praeterea omnes Gracos eadem vulgari lingua non uti: nam in una provincia purior ea est, quam in alia. Et quia accentus in omnibus non conueniunt, pueros Pera Constantinopolitana urbi contigua incolae saepius audire meminimus aduenarum idioma ridentes: imò ipsi etiam viri sese mutuo rident, quemadmodum Galli picardicam linguam, aut aliam quae pura gallica non sit, imitantes.

Hominum graecanico modo viuentium ritus generaliter describuri, opifices & rusticos à nobilibus & ciuibus seiuungere volumus. Nam qui opulentiores sunt, & qui auctoritatis titulo delectantur, vestibus viuuntur consuetudini ipsius Principis respondentibus. Qui Venetis subsunt, Venetorum vestiuntur more: qui sub Turca sunt, Turcici similes vestes gestant. At vulgus utriusq; partis, sine insulas, sine continentem incolens, antiquitatis nihil retinet: nam promissam plerumque gestat comam, anterioremq; capitis fronti imminenti partem tondere solet, duplicatq; & crasso pileo vitur. Insulani easdem fere in religione observant ceremonias, praesertim Cyprii, Rhodii, Lemnii, Cbii, Imbrosii, Thasii, Pathmii, Coi, Lesbii, Corcyrenses, Zacynthii, Naxii, Cretenses, & alij qui Christianā fidem retinent, tamen si sub Turca dominio degant, quemadmodum & reliqui continentis Europa & Asia incolae. Omnes generaliter pauca suppellectile, uti Turca, contenti sunt, nec supra plumeos lectos cubant: sed culcitrās sine centones lana aut panni consura suffultos se biternere solent. Odiosum omnes censent vinum aqua diluere: & etiamnum poculis sese inuitāt, praesertim Cretenses.

tenſis. In eo autem à Germanis diſcrepant cùm ſeſe mutuo prouocāt, quòd Germani magnis poculis pleniſq; hauſtibus, Græci verò minutionibus & frequentioribus poculis generoſiſſimum Creticū ſive maluaticum bibunt. Eam ob cauſam apud veteres græci (quemadmodū & nunc) dicebatur pro inebriari. Sed quoniam græco more bibendo, ceremonia quadam obſervantur, eas hic adinungere viſum eſt. Græcorum menſa humiles ſunt admodum; atque ex ordine (minimè cum conſuſcentes) bibere ſolent: quòd ſiquis præter ordinem vinum poſtularet, inciuilis haberetur. Qui in ſuſcendo vmo agilior & expeditior eſt, vini cantharum tenet, atque omnibus inſundit. Moris eſt è vitro puſillo pede carente bibere, & quidquid inſuſum fuerit euacuare, ne minima quidem vini guttula in eo relicta. Nonnunquam germanico more ad pocula ſeſe mutuo inuitant, tum ſeſe mutuo amplectuntur, & dexteras præbent, quas deinde oſculantur & fronti admovent, poſtremo oſcula mala utrique figunt: at tum nullus in bibendo ſeruat ordo. Et quoniam generoſa vina minutionibus hauſtibus bibentes ſitim ſibi conciliant, vas aqua plenum perpetuò apud ſe habent, è quo magnis hauſtibus aquam bibunt, ut ſitim ſedent. Mulieres eorum ſympoſis non interſunt, neque accubant cùm ſimul conuiuantur. Fuit verò hic mos apud eos ab omni ſaculo: cuius teſtis eſt Macrobius antiquus autor. Fuit & ſimilis conſuetudo ipſius tempore Romæ, qualis in Græcia fuit Platonis aro. Nam idem Macrobius libro ſecundo, capite nono, recitans ea quæ Plato ſcripſerat, inquit: Et nò magis inter minuta pocula, &c. Primis menſis poſt epulaſ iam remotis, & diſcuſſim variantibus poculis minutionibus, ſolet cibus quum ſumitur tacitos efficere, potus loquaces. Paulo poſt addit Parthos in ſympoſis uxores minime admiſſiſſe, ſed ſolus concubinas: ſed hæc ex Herodo-

to deſumpſit: ſic inter pocula, res ſerias tractari non vult. Vetus mortuos deplorandi conſuetudo apud Ethnicos, etiamnum hodie perdurat in Græcia, Epiro, Bulgaria, Croatia, Serua, Wallachia, ſilyrico, Dalmatia, aliſq; provinciis Græcos ritus obſervantibus. Sed res magis ridicula eſt quàm ut credi queat: nam ſi blato aliquo è viniſ, mulieres designato quodam loco conueniunt, & à ſummo diluculo ululare incipientes, peſtora tundunt, malas lacerant, crines vellunt, ut ſpectatori commiſerationem excitare queant; atque ut melius pompa procedat, feminam conducere ſolent bene vocalem, & craſſiore reliquis voce intonantem, ut paſſa & accentus facilius intelligi queat; ſicque enlatum continuant, laudes deſuncti ab ipſis uſque natalibus ad eius interitum continua ſerie enarrantes. Accidit plerumque in hoc luctu, ut mulieres ſeſe ſerio verberent, atque virgines totam faciem ungibus lacerent. Et tamenſi Venetus Senatus, qui pleriſque locis dominatur, ubi incola hanc mortuos deplorandi conſuetudinem habent, ut in Corcyra, Cipro, Creta, aliquando vetuerit, ne amplius more græco deplorarent, attamen incola minimè eam deſeruerunt: nam ipſi etiam viri aliquid ſibi decedere hoc edicto exiſtimabant. Moris eſt ut Græcorum uxores in publicum non prodeant: attamen ſi qua formoſa ſit mulier in ea urbe in qua mortuus deſletur, ſua forma præſtantiam demonſtrandi datam ſibi occaſionem gaudebit, dum reliquas per urbem comitatur: quandoquidem paſſis capillis atque nudato peſtore turmatim incedere ſolent. Ad hoc ſpectaculum conueniunt etiam viri, iſta ſaltem oblectatione fruenter, quòd vicinorum uxores & filias pro ſuo arbitratu conſpicere queant, quas aliqui alio tempore vix videre liceat: verum quidem eſt homines diuerſis de cauſis ad huiſmodi ſpectacula conſuere, quoniam alios ſtimulat zelotypia, alios impellit amor.

PRIMARI tres Creta montes vetera nomina immutarunt: nam qui olim Leuci vocati sunt, nunc de Madara, alius la Spachia appellantur: *Ida* iam Psiloriti dicitur: & *Dicta* nominatur Sethia, & quibusdam locis Lasti. Adeo celsi sunt, ut nix tota hieme eos operiat: tamen si Cupressi hinc inde inter saxa conuallium nascantur. Huius insulae ambitus quindecies centena & viginti passuum milia continet: & quoniam adeo frequentes in ea sunt montes, rara sunt istius campestria. Itaque multa sunt inculta loca, quae tamen non minorem censum adferat dominis quam fertile solum: quoniam pecudes vberes pastiones istuc inueniunt. Istic magnos greges alunt Striphocheli, arietum & caprarum, qui illis ex cascis & lana singulis annis magnam pecunia vim reddunt. Ex *Ida* montis summo vertice, mare insulae utrumque latus aluens facile conspeximus. Non immerito Cretenses olim Diana fieri dicati: nam etiam hodie veterem consuetudinem sequentes, natura impulsu & ab ipsa pueritia Scythico arcu sese exercere solent: quin & ipsi pueri in cunabulis si irascantur & eiulent, ostenso illis arcu, aut sagitta in manus data placantur: propterea ipsos etiam Turcas arcus iaculatione superant. Quemadmodum autem antiquitus strenui erant in pugnis marinis: sic etiam nunc adeo dextri, agiles & strenui sunt, ut è suis nauiculis quas Squitaces appellant, magno animo hostibus resistat. Hac ideo referimus, quoniam experti sumus, & vidimus illos à Piratis oppugnatos inter Zacynthum, nunc Zante, & Cerigo, olim Citheram, tam fortiter pugnantes, ut bini myoparones, etiam in malacia, paruum Cretensem nauiculam adgredi cominus non sint ausi. Hac Insula Creta difficile vi oppugnari potest, nam cum ad eam nullus sit aditus

aditus nisi per mare, & incommodos habeat portus, minus propterea est. Verum quidem est urbium & castellorum muris civitatum incolis non deesse commodos portus, ut in Canea, Candia, Setia, Voulismeni, Chisamo, Selino, Spachia: sed praeterquam in praedictis urbibus, rari admodum sunt in littore portus: & quotquot illi sint, procul ab urbibus absunt, è quorum numero unicum dumtaxat in tota insula commodum nominamus, la Suda nominatum, qui pene Caneam urbem est: in qua Ariademi Barbarossa cognominati triremes appulerunt, postremo quod Turca adversus Venetos gessit bello. Sed, ut dictum est, re infecta, imo vix conspecto quidem hoste, militem in triremes recipere coactus fuit, cum pauci essent numero, & ob loci incommoditatem. Tres solummodo celebres urbes nunc sunt in insula Creta. Primaria Candia nominatur, olim Martium, à qua universa insula appellationem desumpsit. Amplitudine secunda post Candiam, Canea vocatur, olim Cydon, à qua cotonea mala cydonia dicta sunt. Tertia est Rhetymo, quam veteres Rhithymnam nuncupabant: paulo incommodiorem habet illa portum pro navibus & triremibus, quoniam minoribus solum nauiculis aditus in eam patet: at Canea & Candia commodissimos habent, pro omnibus navium generibus, atque egregie clausos, & ab omnibus ventis tutos. Hac de tribus primariis populosis urbibus: de castellis autem hinc inde per insulam sparsis transcursum agemus. Voulismeni castrum olim Panormus dictum, adhuc integrum est, inter Cytiam & Candiam ad litus maris in edito situm, ad cuius latus sinistrum horrenda est maris vorago. Cytia, olim Cytium, quartum est Creta propugnaculum: nam oppidum pusillum est, populosum tamen ad infimam insulae cuspidem, è regione Rhodi, ut centum dumtaxat milium passuum inter sit inter Rhodum & Cytiam urbes. Duo sunt praeterea alia castella in summo capite insulae. Vnum mare agum,

spetans ad Septentrionem, Chysamo nunc, olim Cysamum appellatum, omnino ferè dirutum, cuius tamen veteres muri adhuc integri permanent: sublimi loco non est situm, sed humile, telus à litore. Dimidio à Chysamiliari, versus Canospata, vel Capospada, vetustæ cuiusdam urbis rudera in colle sita inveniuntur, dimidio à mari miliari, ubi adhuc murorum restant vestigia, & tantus elegantium cisternarum numerus, ut nemo sine magna admiratione eas contemplari queat: incola Paleo Helenico castro appellant. Portus muri qui iam ferè arena oppleti sunt, magno indicio sunt, eam urbem antiquitus fuisse potentem. Ex aduerso Chysami, insula transversim dimensa, aliud est castellum in colle situm ad maris litus nomine Selino. Aliud est præterea oppidum Spachia nominatum, quod muris non est cinctum, sed ædificat: hinc inde sparsis magnum quendam pagum efficit ad celsissimorum montium, olim Leuci nominatorum, nunc vero de la Spachia, radices in declivi situm: ibi parua quedam arx solummodo est extructa aduersus piratas per fugium, in qua præfectus vix commodam habitationem habet. Huius pagi incola belli scientia & sagittandi peritia reliquos insulanos longè superant: delectantur propterea validioribus arcubus, quam reliquarum provinciarum incole. Quidquid olim de Creta fluminibus dictum sit, persuaderi tamen non possumus, unicum in tota insula reperiri qui navigabilis sit, aut parvam solum nauticam ferre possit. Certum est multos inueniri magnos rivos, in quibus sponte & sine cultura Colocasia crescit: quod mihi non mediocrem admirationem attulit tantam eius quantitatem istic conspicenti. Inveniuntur & in illis sinuatiiles cancri. Aëris temperies, & riuorum fluentium commoditas occasione præbent incolis cultissimos hortos instruendi, & elegantia vireta, eaq. magna quantitate, quæ illis magnum censum adferunt. Horum nonnulla adeo amano loco sunt,

sunt, ut eorum contemplatione nunquam quempiam deceat, præsertim in possessionibus nobilis cuiusdam Veneti, cui nomen Dominus Ioannes Franciscus Barozzo, qui nos in omnibus suis prædiis & villis honorificè excipit curauit, & quæ in illa regione singularia erant, demonstrari. Vireta maxima ex parte sunt confita amygdalis, oleis, malis punici, ziziphis, ficis, aliisq. fructiferis arboribus, inter quas vastæ magnitudinis aurea mali, citrie, & Adami poma quæ ferant, è quorû fructibus Græci succum exprimunt, eoque dolia implent, quibus suæ nauticæ Squiraces nuncupatas onerant, eaq. Constantinopolim, vel in alias Turcæ subiectas provincias vehunt; eo enim succo Turcæ plurimum in cibis vtuntur agrestia siue omphaciy loco: sed & in iisdem officinis ex dimisso venalis reperitur, in quibus balsamenta & garum præstant. Nonnullis Creta locis proueniunt Palmæ càm maiores, tum pumila, præsertim ad rimus cuiusdam ripæ qui ex fonte quodam decurrit in aqua salsa gargitem, quæ Cretenses sua lingua Almiro nuncupant: sed non sunt fructifera; calum enim Cretense nimis frigidum est pro Palmis.

CAP. VI.

De Pseudolabyrintho Cretensi, & ruderibus quarundam urbium eius insulæ

LABYRINTHVS qui nunc in Creta conspicitur, non is est cuius Veteres meminissent. Nā qui nunc ostenditur, ad radices montis Ida vulgo Psiloriti nuncupati situs est: qui nihil aliud quàm Latomia fuit: omnes tamen Cretæ incola eam adulterino Labyrinthi nomine demonstrare norant. Latomia fuit solidi admodum & elegantis saxi, è qua lapides diuersis locis exempti sunt, cum Gortina & Gnosi urbium ædificia extruerentur, quæ olim primaria totius insulæ urbes fuerunt, ut ex earum ruderibus apparet. Quemadmodum autem maiorem Pyramidem Ægyptiacam Busiridem nuncupatam accessurus è proximo illi pago duces sumendi sunt, qui viam demonstrant.

Et in ipsa Pyramide praeuiscat: sic duces è pago quodam, ubi olim urbs Gnosus fuit, huic Latomia vicino, sumenda sunt, qui viam ingredi Latomiam volentibus demonstrat. Verum quidem est multos inesse maandros nunc hac nunc illac, modo ad dextram modo ad sinistram sese contorquentes, quales in arte elaborato Labyrintho esse possent: at istud duntaxat prouenit è locorum, unde lapides excemti sunt, canis: quod probari potest è vestigiis & orbitis rotarum, atq. è lapillis hinc inde muro inclusis ad uia latera. Cortinae rudera admodum sunt magna; at nunc adhuc conspiciuntur pauca quaedam columnae rectae, solo infixae, & exigui quidam pagus vulgo Metaria dictus. Murorum lapides, quoniam elegantes & quadrati erant, omnes ex iam dicta latomia olim excisi, auerti fuerunt, idque facile, quoniam mare non procul inde abest. Est etiam torrens è monte delabens, quem esse existimo qui Straboni & Solino Lethyus nominatur: is vado transiri potest, nec ponte vel cymba opus est. Est etiam aqueductus adhuc integer quem magna fornices sustinent, plurimarum molarum rotas versans. Frequentes item sunt Platani in valle ubi fons scatit: sed nulla hieme folia retinent. Persistunt adhuc inter rudera quidam validi arcus & muri cuiusdam templi, tum etiam multa fornices tenaci cemento & latere constructae supra riuum Lethyus, quae nostra opinione factae sunt ut locum planum & aequalem redderent, ad instituendum urbis forum.

CAP. VII.

Qua ratione Cretenses Ladanum colligant.

INTER memorabiles res quae in Creta obseruari possunt, est colligendi Ladani ratio, quod ex primariis medicamentis est, nostra suffumigia siue odoratos pastillos ingredientibus. Non colligitur è Ledo, ut veteres aestimauerunt, sed alia arbuscula Cistio nuncupata, cuius tanta est abundantia, ut eius regionis montes ipso vestiantur. Natura

ea est,

ea est, ut defluentibus floribus vernis, abiectione hibernis foliis, nouis frondibus amiciatur quasi lanugine pubescentibus in proximam aetatem, qua per Solis aestus vliginoso quodam rore pinguescunt: quoque ardiores sunt calores, tanto abundantior ille ros foliis innascitur. Inuenitur Cisti genus incultis Oyse locis, ducatu Cenomano, fronte nascentis, praesertim circa pagum Fouletonrie, apud Souletiere (natalis nostri locum) omnibus notis Gracanicis respondens, praeterquam quod Cenomannus cistus pingui rore non oneratur, quemadmodum Gracanicus: sed illo etiam longe minor est. Graeci colligendo Ladanum peculiare instrumentum parant, vernaculo sermone illis Ergastiri dictum. Est vero id instrumentum raistro dictum experiri simile; huic affixae sunt multa ligulae siue zonae è corio rudj neque densato siue preparato confectae. Eas temerè adfricant ladaniferis fruticibus, ut illis adhæreat liquidus ille humor circa folia concretus, qui deinde à ligulis per summos Solis ardores cultris est abradendus. Itaque Ladanum colligendi summus, imo intolerabilis est labor, cum totos dies summo canicula aestu in montibus herere necesse sit: neque verò facile quisquam alius ad id colligendum operam sumit praeter Calobieros, hoc est, monachos Gracos. Nusquam autem maiore copia per totam insulam cogitur, quam ad montis Ida radices, pago Cigali-nus nuncupato, & apud Misopotamo.

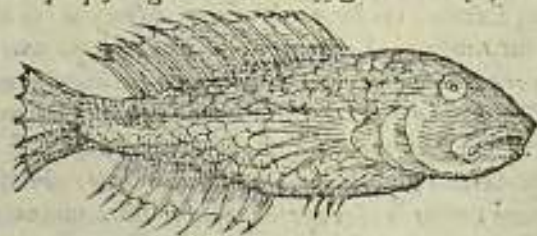
CAP. VIII.

De pisce Scaris in Creta littoribus admodum frequenti, aliis tamen regionibus valde raro.

PISCIS est muli barbati magnitudine, Creta admodum familiaris, Scarus dictus, cuius veteres Auctores saepe meminerunt: nam apud Romanos olim in deliciis fuit, primum locum inter reliquos pisces facile obtinens. In nostris siue Oceani siue mediterranei maris littoribus conspicui non solet, & asserere audeamus, neque in Propontide,

neque in Hellesponto, neque in Euxino, neque in Adriatico inueniri: nam cum istis frustra requisimus. Attamen adeo frequens est in nonnullis Creta littoribus, ut nullus alius vulgaris capiatur. Quoniam vero eadē insula regione, eodemq; fere quo Ladanium colligi solet tempore, inuenitur, & quod eius maxima captura incidat in tempus quo Ladanium colligitur: contigit ut eadem profectio utrumque obseruaremus, id quo casu potius & fortuito, quam dedita opera. Iam multo tempore in insula haeseramus, & tamen quoniam commodo tempore eo non veneramus, neutrum uideramus. Sed cum nauem conscendissemus ut ex Rhetymo ad Candia urbem nauigarem, pirata nobis vela facientibus obuii facti, compulerunt ut fugam capefferemus ad litus inter Milopotamo & Cigalinus. Quo appulsi nauta, deserta navi, in montem profugerunt: quoniam tamen pirata suas naves egredi non solent, ut eos qui in terram fugiunt persequantur, directi solum nostris impedimentis, abierunt relicta istis nostra nauicula, & alius nonnullis qua tollere non potuerunt. Nos uero perterriti, per mantes currere non desimus, donec Calobierorum monasteriū in ualle iuxta litus situm perueniremus, ubi tunc nassas sublenabant quas ad capiendos Scaros tetenderant. Et quia istis aliquot dies habuimus, satis nobis oculi fuit, ut, cur hi pisces alibi rari, istis adeo frequentes essent, percontaremur. Comperimus Scarum piscem saxatilem, praterquam quod inter rupes & saxa versari gaudet, alimento ipsius ventriculo conuenienti etiā opus habent: id autem est pusilla quaedam herba alibi non nascentis, cuius cum Scarus admodum sit appetens, libenter in ea insula parte versatur, ut eā depascatur. Calobieri igitur, aliq; eius loci rustici, Scari naturā non ignorantes, & quod phasiolorū planta deleccetur, eam in agris ferunt, & escam ex ea parant ad Scaros capiendos, folia (reseruatis in suum usum lobis) interdum nassas

nassas imponētes, easq; in mare demittētes, quas Scari ingressi, capiuntur, alias difficile foret eorum piscatio: nam linea aut sagena rarissime capi possunt. Quoniam autem Phasiolorum herbam Scari dedicant, uulgo eam Scaronotano appellant. Scari gregatim natant, uti Salpa, & multis barbati sunt colore proximi. Omnes Scari notis his recensere minimè necessarium est: eū enim satis fuscū cum reliquis piscibus descripsimus. Sed tamen notatu dignum, quidpiam pratermittendum non duximus: cum enim in hac fuga usq; in multā noctem ienani fuisset, Calobierus Scarum attulit ipsorum more uerū infixum & coctū (solent enim lignos uerū in os infixos per corporis longitudinem eos terebrare, & supra prunas assare) qui quodammodo ridentem hominem ementiebatur: nam Scarus dentes more humano dispositos habet, cumq; labra ignis calore contracta essent, hominis ridentis os quodammodo referebant. Praefertur in hoc pisce, herba quam depastus est, cuius magna in ipsius ventriculo semper inuenitur copia. fereur illi magnam esse, ad uisculum illi faciendam accommodum: nam cum ipsi intestinis, sale, & aceto tritum, granorem reddat totum piscem. Ut autem quibus intelligat de quo pisce egerimus, illius effigiem hic adposuimus.

CAP. IX.

Varij generis auium in Graecia obseruatorum gallica nomina cum ueterum appellationibus collata.

Ut peculiariter de auius nunc ageremus, noscō impulit, quod parua nauicula inter Zacynthum & Cyberram nouo uere nauigantibus, varia auium genera uolando

lando defessa apud nos confederunt, quas vulgaribus nominibus exprimere tum didicimus. Sed cum eas septem libris prolixè descripsimus, de singulis duntaxat aliquid nunc agemus. Quoniam porro non ignoramus plurimos dubitare, an animalia in oriente degentia eiusdem magnitudinis & formæ sint cum his quæ apud nos conspiciuntur, eos docere volumus, similia esse omnia quadrupedum, avium, serpentum, piscium, & plantarum genera, in quæ in nostris provinciis habentur: atque si ulla est differentia, eam in toto genere conspicuam inveniri. Verum quidem est multa genera istuc esse nostris ignota, quæ Veteres propriis nominibus appellarunt, quorum cognitionem ut adipiscamur, elaboramus. Quo modo igitur Germanus, Gallus, aut alterius nationis quispiam nomen vulgare in sua lingua reperiet, quo peregrina avis appellationem exprimat, si ipsius regio ea careat? Eius exemplum profertur quam Græci *Meropem*, Latini *Apiastrum* nominarunt, Creta adeo familiarem, ut nullo non loco volare conspiciatur, attamen alibi adeo raram, ut ipsismet Græci mediterranea incolentibus ignota sit. Vix unquam in Italia volare visæ est: attamen Galli, Germani, & alij Europæi, Gallorum *Mesange*, *Meropem* esse censuerunt, tamen si hallucinantur. Nam *Merops* avis est *Sturni* magnitudine, esui minime apta, *Alcion*, quam nos Galli *Martinet* *pescheur* nuncupamus, ferè similis. Cretensibus amplius non dicitur *Merops*, sed *Melisso-phago*, dictione Latina *Apiastri* quodammodo respondentem: nam volans in aëre apes depascitur *Hirundinum* instar. Solus non volat, sed gregatim, & præsertim secundum montes, in quibus genninum *Thymum* provenit, ut apes aucupatur, à quibus appellationem sumpsit. Locet autem Gallorum *Mesange*, quam Græci *Parum* vocant, Itali *Sparnozzolo*, multum illis damni inferat, & *Rubeline* si-

ue *Gorge rouge*, *Rubecula* Latinis, *Pettorosso* Venetis dicta, apes vorat, neutra tamen *Apiastri* nomē adeptæ est, quemadmodum hactenus existimatum est. Ut verò hunc errorem tollamus, veram eius figuram hic proponere libuit.

Elegantissimo colore prædita est hac avis, nec minus florido quam sit *Pittaci* color. Procul auditur eius vox, illi ferè similis, quam vir ore in rotundum clauso sibilans caneret *grulgrarurururur*, nec minus sonora quam *Virconis*, *Lorial* Gallis dicti. Eius singularis elegantia pueros Cretenses inuitat ut eum cum cicadis venentur, quemadmodum & maiores *hirundines* *Apodes* nuncupatus. Eum autem hac ratione venantur: aciculam hami instar incurvam per mediam cicadam figunt, eamque capite filo alligant, cuius extremum manus retinent: cicada sic transfixa nihilominus in aëre volat, quam conspiciens *Merops*, impetu in eam irrumpit atque eam deuorat; at acicula incurva quam cum cicada deuorauit retentus capitur. Auem quam Galli *Coqu*, veteribus Græcis *Coccix* dicta est, Cretenses nunc *De-*

colto appellant: Decolto autem significat oltodecim. Sic verò appellant, quoniam Coccix suo cantu decolto exprimere videtur. Anis quā nominamus Bergeronnette, Latini Culicilegā, Veteres Kimpolopum, Graecis nunc Sufurada dicitur. Attagen verò Taginari: licet nonnullis Attagas, quemadmodum & Constantino- poli. Cum verò Attagenem nostra Canne-petiere, quam Veterum Tetracem esse arbitramur, admodum similem nouerimus, aliquam notam perquisiimus qua discerni possent. Cannepetiere autem deprehendimus plumosa non habere crura, ut Attagē habet (eius & rostrum nigrum, breuius atq. firmitus; minorq. est quā Cannepetiere) alias colore non multū differunt, tamen si Attagen interdum variet: nam & omnino candida inuenitur. Nam esse existimamus quam Sabaudi sine Allobroges Perdicem albam vocant, Plinius Lagopodem: nam omnino alba est, cruraque habet plumis onusta, ut Attagen, tamen si minores sint. Cum Venetiis essemus apud Dominū de Mor- milliers, Regis tū Legatum, vidimus Attagenes albas: Itali autem utrumque genus Francolin vocant. Quem Romani Tetracem nuncuparunt, nunc verò Itali Gallo- cedrone, Aruerni Faisant-bruyant, Sabaudi Coc de bois, frequenter in celsiorum montium Czeta siluis cōspicitur, capone duplo maior, macula rubra utrinque circa oculos ad tempora insignitus, ut Fastianus, cuius plume in pecto- re prae nigredine splendent, ut in palumbis collum: nihil albi toto corpore obtinet praterquam in alis, cruraq. ha- bet plumosa, ut Attagen, perdix alba sabaudica, & Geli- notte de bois Gallorum.

CAP. X.

Multarum aliarum antiqui Graeca nomina cum Gal-
licis appellationibus collata.

A V E S veteribus Graecis Cicla nuncupata, Latinis Turdi, nobis Grimes, Mauuis, Traslos, & Tourrets, nunc in Graecia nominantur Schynopoulli, ac si Lentiſcenas aues
dicat:

dicat: & quoniam Myrti baccas etiam deuorant, à non-
nullis Myrtopoulli. Sed tales aues plurimum damni in-
ferunt, ubi olea conſeruntur. Quem Aristoteles Viscu-
uorum adpellauit, Galli Grande Grue nominant, quoniam
primaria est in suo genere, & reliquis maior. Secundū
Aristoteli Pilavis dictus, nostra lingua vulgo Litorno
nuncupatur: magnitudine est Merula. Tertius quē Iliacū
nominant, vulgariter Mauuis appellamus: omnium
minimus est, Sturni crassitie, in alarum complicatione &
sub ventre nonnihil flauescens. Auem nobis Roitelet di-
ctam vernacula lingua Trilato vocant, appellatione ve-
teri Trochilos quodammodo respondente: quam ab altera
minore probe distinguere norūt, illis Tettigon dicta, La-
tinis Tyrannus, & Gallis Poull, Soneie aut Sourciele, fla-
uas plumas utrinque in capite gestante, cristā instar, quae
illis (ut nobis supercilia) oculos tegunt, unde hanc appella-
tionem gallicam inuenit; locustam crassitie non superat.
Gallorum Chouettes aut Choucas, quas Picardi Belgicae
populi Craues nominant, rostro & pedibus rubris, Aristot-
eles Corakias appellauit, Plinius Pyrrocoraces frequē-
tes sunt admodum in summis montium insule ingiis: Graeci
nunc Scurapola vocant, Aristotelis Cyanos, & Pliny Ca-
ruleus, quoniam in celsorum montium scopulis degit, &
Merula similis est; nomen nunc mutauit & Petrocossi-
pho dicitur: minor est Merula, & omnino ceruleus, ad
alendum in cauea cantus gratia optissimus, habet etiam
vocem Merula proximam. Nullum gallicum nomen illi
indere possumus, quia apud vos non reperitur, uti nec in
Italia, nisi forte in caueis adſerrentur: nam interdū pulli
& nidis tolluntur, ut eos humana verba sonare edoceant.
Quemadmodum porro Aristoteles tres Merulae spe-
cies agnouit: sic illi Merulas habent nigras & albas quas
veteri Graecorū nomine Cossiphos appellant: tertiam pra-
terea speciem cuius Aristoteles meminit, quam Galli pe-
culiari

culiari nomine *Aserle au collier*, id est, *Merula torquata* dicunt, quoniam albam lineam habet sub gutturo versus pectus, collum omnino cingentem: eius magna frequentia in valle Morienne, & per reliquas *Allobrogic* valles. Quam multis Gallie locis *Dixhaud*, *Lutetia Vaneau* dicunt, veteres Romani *Parcum* nominarunt, Itali nunc *Paoncello*, vulgari Græca voce ut antiquo nomine *Aex* appellatur, quoniam sæpe capra modo vociferatur: Nonnullis *Taos agrios*, id est *Pano siluestris* nuncupatur, quoniam cristam *Paonis* instar capiti imminuentem gestat, ut & *Galerita*. Nullas in *Creta* cinereas siue minores perdices habent: sed alias rubentes *Gallina crassitie*, quas vulgo *Coturmo* appellant, voce ut apparet ab *italis* mutuata. Veterum *Curuca*, siue *Galloræ Fauvette brune*, nunc istic *Potamida* vocatur. Nobis assenerant, eam vulgo *Cuculi pulli* alere, licet plurimæ aliæ sint quæ eum etiam alant: hac tamen peculiariter magis quam reliquæ aues. Nō desunt qui *Potamida*, *Gallorum Rossignol*, siue *Luscinia* esse velint: atque ut ingenne fateamur, nostra etiam fuit ea opinio: attamen postea deprehendimus *Lusciniam* istic *Adoni* aut *Aidoni* nuncupari. *Rossignol* appellatione *Galli* binas aues norunt, aliam memoralem, alteram muralem, quæ veterum Græcorum *Phœnicurus*, & *Latinorum*, *Gaza* interprete, *Ruticilla* est. At *Potamida* à *Rossignol* siue *Luscinia* differt, pedesque & rostrum plumbei coloris ad cinereum vergentis habet. *Gallis Fauvette brune*, aut grande *Fauvette* dicitur, ad alterius, quam ipsi *Fauvette* rousse nominant, differentiam, *Troglodytes* veteribus dictam. Veterum Græcorum *Agotilax*, & *Latinorum* *Caprimulgus*, in *Creta* vulgo notus est, præter *Solini* & aliorum opinionem: quem quoniam per urbes noctu volat, horrendamque vocem emittit, *Fresaye* vel *Effraye* appellauimus: Interdum non magis videt quam *Noctua*, quam *Galli Chene-*

che aut *Chahuant* nominant. Nonnulli *Orfraye* pronunciant: sed id nomen alteri aui conuenit, *Osifrago* nimirum, cuius mentionem libro de *Auib* faciemus in *Nyctivæ* descriptione. *Caprimulgus* hic *Cuculi* fere magnitudine & crassitie est, & apud nos in celsis turribus & templorum feraminibus nidulatur: *Cretenses* autem in scopulis mari imminetibus, ubi magnum damnum pastoribus, qui *Capras* sub tectum noctu cogere non solent, inferunt, quoniam è caprarum vberibus lac exungunt. Ostendit 6. *Pastorum* eorum meminit his verbis:

Nocte volant, puerosque petunt nutritis egentes,
Et vitiant cunis corpora rapta suis.
Carpere dicuntur lactentia viscera rostris,
Et plenum poto sanguine guttur habent.
Est illis *Strigibus* nomen: sed nominis huius
Causa, quod horrenda stridere nocte solent.

CAP. XI.

Vetera & recentia, cum Gallicæ tum Græcæ
multarum aliarum auium nomina.

INTER omnes quas nouimus aues, nullam conspeximus quarum pedes quatuor digitos non habeant, præter *Pluuiet*, *Guillemot*, *Cannet-petiere*, *Ostarde*, & *Piedemer*, quæ olim *Hematopus* nuncupabatur. Rara est hac auis in nostris littoribus, tamen aliquando visa sit. Corpore est ardeola, *Gallis Aigrette* dicta; alis *Lari* siue *Adouette* *Gallorum*; & eorundem *Flambant*, siue *Phœnicopteri* *Latinorum* forma; rostro quatuor digitos oblongo instar *Beccasse* *Gallis* dicta (quam ob causam à nonnullis *Beccasse de mer* etiam dicta est) sed à reliquarum palustrum rostris, quibus rotundum est, differente: nam huius planum est in extremo & mucronatū, & aliquantulum nigricans, reliqua parte rubente: caput cum collo nigrum est: nigra sunt & alæ superius nisi alba pluma eas transuersas secarent, unde Gallicam appellationem sumsisit *Pica marina*; interior alarum pars & venter alba sunt: extrema

extrema cauda nigra, eiusdemque cum Anate longitudine: binos habet pedis digitos simul coherentes, interior vero ab alio seunctus est: calcar in pedis calce ut reliquis aquaticis aves non habet: eius praeterea pedes molliores sunt & delicatuli, non sicci & duri ut in aliis: crura tres digitos oblonga, digiti breues, ungula formicata ut in Tardis. Carne est insipida, dura, & admodum nigra gulamq; habet admodum magnam, amplam & robustam: Becasse nostra, veteribus *Ascolopax* dicta, retinet etiam nomen affinitatem quandam cum veteri Gracorum appellatione: nam hodie *Xilornitha* ab illis vocatur, voce conformi cum Latina dictione *Gallinago*. *Alandas* *Chamochula* nominant, & *Palumbes* *Phassa*. Magis proprium vocabulum non habent, ut *Elorium* sine *Corlis* exprimant, quam *Macrimis*, hoc est, oblongus nasus. Graci vulgaribus dictionibus caret, quibus tam apte propriis nominibus aquaticas aves distinguere possint, ut nos: nam *Sarcelles* & *Morillons* indifferenter ut *Cammes*, id est, *Anates* appellant, nomine *Pappi*. *Mergi* marini peculiare quoddam genus in Creta reperitur sub aquis natans à Cormarant Gallorum, & à reliquis *Mergis* diuersum: *Aristoteles* *Ethiam* nominant, *Littoris* accolae *Cretenses* *Vuttamaria* & *Calicatzen* appellant: magnitudine est *Querquedula* sine *Sarcella* Gallorum, ventre albo, capite, quod plannum est, dorso, alis & cauda nigris: nullum calcar in calce habet, quod illi soli inter reliquas planipedes aves peculiare est: eius pluma nihil aliud sunt quam tenuissima lanugo firmiter cuti inherens: eius rostrum utrinque admodum incidit, concavum & ferme plannum, lanugine magna ex parte intectum, nigrum superne, albū inferne. Fluminalis ille minor *Mergus*, quem Galli *Chastagneux* nominant, Creta ignotus est. Gallorum *Verdier*, Graecis *Chloris* & Latinis *Lutea* dicta, vulgari Gracorum sermone *Assiarandos* appellatur, nomine satis

affini

affini illi quod apud Cenomanos obtinuit, *Serrant*. Latinarum *Fringilla*, siue Gallorum *Pinsons*, nunc voce propria a veteribus aliena *Fringilari* dicuntur, Veteribus *Spiza* nuncupabantur. Veterum *Orospiza*, quas *Montains*, aut *Pinsons d'Ardene* vocamus, a Vulgari *Fringilari*, ex Italica *Fringuello* appellatione deducta, non discernunt. Nostri *Bruants* illis etiam vulgares sunt: sed veteris Graci nominis *Anthis* obliti, Latinā *Flori* appellationem usurparunt. Vulgo etiam vocant *Passerem Sporguitis*, & Gallorum *Monette Laros*. Veterum *Pikilis*, siue Latino-rum *Carduelis*, & Gallorum *Chardoneret*, ab illis *Carduelis* aut *Sragalino* dicitur: licet hoc vocabulum *Char-doneret* conveniat alteri ani quam Graci *Acanthin*, Latini *Spinum* nuncupant, nos vero *Serin* dicimus, ipsi nunc *Spinidia*. Nulla avis in Creta frequentior Gallorum *Piuone*, quae per vepres & damos volat: quoniam autem auicula est capite, cauda, & aliqua corporis parte nigris, plerique vulgo *Asprocolos* nominant, hoc est, albus podex. At hoc nomen non recte illi tributum est: nam alia est avis quae apud Gallos hoc nomine *Cul blanc* peculiariter insignitur, Latinorum videlicet *Vitisflora*, & Gracorum *Ocnambe*. *Nonnulli*, Gallorum *Piuone*, aptiore vocabulo exprimunt *Melanocephali*, hoc est, Caput nigrum: Veteribus Graecis *Melancorippos* dicta est, Latini *Atricapilla*, eadem cum *Zikali*, quā Galli *Papafighi* aut *Becafighi* nominant, Latini *Ficedulam*. Veterum *Ortigometra*, hoc est *Coturnicum mater*, rara est in Creta: sed reliquis Graeciae provinciis non minus frequens, quam in Italia aut Gallia: nonnullas notas cum *Coturnicibus* communes habet: & quoniam hoc vitium habet ut commodè volare nequeat, natura illi celerrimum cursum tribuit: Galli *Rasle* appellant, Itali *Regem Coturnicū*. Quoniam vero nigra est, & in aquis perpetuo versatur, quodammodo similis est Gallinae aquatica, Italici *Fonlica* dicta: mi-

nor

nor tamen est, neque adeo nigra, sed albo colore in alis & lateribus variegata, caudag. subius ruffa, & ut in reliis quis aquaticis anibus breui, rostro binorum digitorum longitudine, sed si cum Becasse, Chenalier, & Corlix Gallorum rostris admodum oblongis comparatur, breui. Vultures, Aquila, & Falcones in Creta midos exstrunt, non in quercubus aliisve arboribus, ut relique anes solent, sed in scopulis mari imminuentibus & propendentibus, locis admodum difficilibus & precipitiis. Vix conspici queunt nisi se naubus & mari. Itaq. cum eorum pullos habere volunt, longo sane opus est secundum scopuli longitudinē demisso, cuius caput palo in montis vertice terra infixo firmiter adligatum sit: per eum rusticus quidam se demittit, donec ad Vulturis nidum perveniat, deinde per eundem funem denuo in altum subit. Vel puerum magno corbi impositum ex summo scopulo demittunt: cumq. ad nidū pervenit, pullos eximit, eosq. corbi imponit, quem postea rursus sursum attrahunt. Vultures tum furi, tum nigri, Creta montes incolant, in quibus greges pascuntur, agnosq. & hœdos, tum etiam lepores, si quos in aperto deprehendant, rapiunt. Idcirco pastores is capiendis innigilant ob quassum: nam alas is qui sagittas conficiunt, vendunt, ut suas sagittas plumis exornent: cutem autem detrahtam pellionibus, qui eam adparatam magno vendunt. Falcones vulgo Falconi nuncupant, licet Ancupem Hieracari, voce ex Hierax deducta, que omnibus rapacibus anibus communis convenit, quas propriis nominibus tam apte distinguere non norunt quemadmodum nostri Ancupes: nam Sacre, Antour, Gerfaul, Lanier, & Tiercelet cū Falcone apud illos confunduntur, nulla specierū distinctione facta. Milvini seu Gallorū Milan, quē veteres Ichtyon nuncupare solebāt, nunc apud eos Licadurus dicitur. Sed quoniā de omnibus anibus in alio opere egimus, in quo singulorū effigies exhibemus: nūc de iis plura dicere supersedebimus.

CAP.

CAP. XII.

Insecti cuiusdam Crete familiaris Phalangium nuncupati descriptio.

CRETENSES Phalangia appellare norunt Sphalangia, infesta sunt parva, admodum perniciofa, Araneis paulo maiora, octo pedibus prœdita, vtrinque quatuor singuli pedes seu crura quatuor articulis constant, binosq. ungues habent incurvos: bina vtrinque crura anteriora illis data sunt ad progrediendum, bina posteriora ad retrocedendum, obliqua in terra foramina inhabitant binos pedes alta, qua retrocedentes ingredi solent, atq. cibum ita attrahunt: aditum foraminum qua inhabitant stramine mununt, ne obturentur, sed aperta maneant. Corpore sunt superiore parte cinereo, binis rubentibus maculis anteriore dorsi parte insignito: inuversa autem, nigris maculis notata conspiciuntur ea parte qua singuli pedes corpori inhaerēt: venter flauet. Si quis autem scire cupiat qua parte nocere queat, eorū os intueatur, & binos paruos nigros aculeos deprehendet, iis similes quos Scolopendra obtinet, quibus mordent atque cibum retinet: telas Araneorum more texunt, muscisq. & papilionibus vescuntur. Circiter sexaginta ova ponunt, & peltori adherentia foedere solent, pullosque exclusos ventri inhaerentes gestant donec adolecant. Pilofo sunt corpore: quoniam autē magnitudine differunt, foramina pro corporum magnitudine excavant: variare autem inter se pro Insularum diversitate observauimus. Immortale est dissidiū inter exiguum hoc animal & Vespa cuiusdam generis à Latinis Ichneumon vocitatu: quod libro secundo, ubi de Ichneumone Egypti agemus, ex nostra observatione describem.

CAP. XIII.

De Hirci feri quodam genere Crete familiari, quod Galli Bouc-estain appellant.

INSVIA Creta Lupis caret, eam ob causam magna cum securitate animalium greges noctu in arvis pasci solunt, praesertim cuium & arietum Striphoceri ab illis

C

appel-

appellatorum. Si insulam, Hirci feri, quem Galli Bouc-estain nuncupant (quorum illic magna est copia) hircos capere queunt montibus oberrantes, eos cum domesticis seu cicuvibus capris edecant, ut deposita feritate mitescant. At feri, in cedunt, qui primi eos apprehendunt aut occidunt. Cicurem capram magnitudine non excedunt: sed non minus carnis obtinent quam Cervi, similibus pilis fulvescentibus & brevibus praediti, non caprinis. Mares prolixam nigricantem barbam gestant, quod nulli alteri animali Cervinus pilis praedito accidit, praeterquam (ut arbitramur) Hippelapho. Senectute canescunt, & secundum dorsum longitudinem nigram lineam excurrentem habent. Hunc etiam nostri montes alunt, praesertim precipitiis & accessu difficilibus locis. Admiratione profecto non caret, tantulum animal adeo gravia cornua ferre, quae aliquando manibus tractamus quaternos cubitos longa: tot autem transversos radios habent, quot hircus & capra annos nata sunt. Duo eius diversa invenimus genera, ut ex eorum cornibus Cypro & Creta delatis demonstramus, quae Domino Ioanni du Choul, montium Lugdunensis agri Praefecto reduces dedimus. Illorum venationi aliquando interfuimus. Rustici quidam in summis Creta montium iugis inveniuntur adeo iaculandi periti, praesertim circa montem Spachia & Madara, ut viginti quinque passuum intervallo eos ferire queant: capras vero a se educatas, & a parvulis cicuratas, loco quodam in monte alligant, quae mares transire solent. Sagittarius vero inter vepres seorsum latitat aduerso vento, cum non ignoret Hircum alias centum passuum intervallo odoratu percepturum. Mas feminam inueniens, consistit, tum rusticus sagitta illi petit. Si Hircus leue acceperit vulnus, aut aliqui sagitta ferrum vulnere inhaeserit, illico sibi mederi novit: nam ad Dictamnem confugit, herbam Creta scopulis inhaerentem, quam depascitur, atque hac ratione bre-

ni curatur. Mira agilitatis est hoc animal, eiusdemque Caprea natura: nam ambo in asperis scopulis & aditu difficilibus degunt: at Hircus ferus ex scopulo in alium desilire solet sex etiam passuum intervallo distantem, quod qui non viderit, difficile admodum credat. Quoniam porro iis locis fuimus, ubi eius veram & genuinam effigiem nancisci potuimus, eam ad vivum expressam hic posuimus.

CAP. XIII.

De Cretensi atiete Strepliceros nominato: disceptatio praeterea quadam edocens quid sit Vnicornu.

ARIETVM genus est in Creta, cuius magni greget alius haud minores vulgo conspiciuntur, praesertim in monte Ida, quos pastores Striphoceri nominant, nostris in hoc dissimiles, quod nostri cornua inflexa & contorta gestant, hi vero omnino erecta ut Vnicornu, in ambitu canaliculata. Cum primū tantos eorum greget conspiceremus, ignari veteres eius meminisse, in mente subit inquirere, si quid cum Vnicornu commune haberet. Quae causa sit ut hoc loco de

Vnicornu disceptatione institueremus, quod nunc in tanta estimatione & precio esse conspicimus, ut valde mirandum sit, praesertim cum apud Veteres in usu medico nullus fuerit autoritatis: nam si quam habuisset, Auctores proculdubio eam non reticissent. Aristoteles inter ea animalia quae bisulcam ungulam habent, cuiusdam meminit, quod Oryx nominatur unicomne: at facultatum cornu non meminit. Columella etiam fuit Oryx cognita, quando scribit cum reliquis animalibus mureo & vinariis includi solere. Quid si Romani, res exoticas plurimum aestimantes, tam insignes Vnicornu (quales nunc illi tribuuntur) facultates intellexissent, haudquam eas silentio pressissent. Non negamus quin Vnicornu rarum & preciosum aestimarint, sed non ut in medicamenta reciperetur, ut nunc fit. Eam ob causam ut ingenuè quid de eo nobis videtur dicamus; comperimus unicomne quod Veteribus cognitum fuit, nigrum esse debere: id tamen quod apud nos in usu est, candidum est. Quisnam obsecro è veteribus cum Graeci tuos Latinis fidem facit, rei incognita portunculam, quam tamen plerumque scimus esse dentis piscis illius quem Galli Robart, Septentrionalis maris accola Morss appellant, trecentis ducatis aestimari debere? Etenim data nobis sunt fragmenta inspicenda, an agnosceremus, quae pro Vnicornu trecentis ducatis empta fuerant, quum tamen orbiculi essent è dente piscis Robart. Vnus Alianus auctor est Vnicornu medicum usum praestare: at tam illud nigrum fuit: cum vero nostrum alterius coloris sit, dicimus ab eo quod Veteres descripserunt diuersum esse: praesertim cum ipse Alianus scribat asinum Indicum, cornu in fronte gerere, cuius inferior pars alba sit, superior phanicea, media vero plane nigra. Plinius Aristotelis verba expressit: Vnicorne (inquit) Asinus tantum Indicus, solida ungula. Deinde paulo post: Vnicorne bisulcu Oryx. Ex quibus verbis colligitur, duo esse animalium genera Vnicornia, quorum

rum alterum est Asinus Indicus solida ungula, alterum Oryx bisulca. Certum Asinos ferros, qui Latinis Onagri dicuntur, cornu carere: necessario itaque consequitur, monocera alicuius alterius esse animalis, cuius descriptionem non habemus. Sed cum variis locis Vnicornua conspiciantur, negari nequit quin reperiantur: etenim in nostra Europa viginti integra inueniri queant, & totidem non integra, sed confracta. Duo integra ostenduntur in Diuo Marci thesauro apud Venetos, scilicet utraque longitudinis, crassiora inferiore parte quam superiore, crassiore tamen parte tres pollices coniunctos non excedente, quae nota satis respondent iis quas Veteres Asini Indici cornu tribuunt: at tamen reliqua nota non conueniunt. Scimus etiam ea quae Anglia Rex habet, striata & in gyrum canaliculata esse, quemadmodum & illud quod apud D. Dionysij Phanum est, quod omnium maximum existimamus inter ea quae hactenus conspelta fuerant. Maius praecornium meretur quam aliud quoduis cornu quod in animali procreatum viderimus. Naturale etenim est, haud artificiale, in quo omnes nota quae alterius animalis cornu conueniunt, reperiuntur: & quoniam concavum est, existimandum est non esse deciduum, ut nec Casellarum Chamoix, Bouc-estain cornua, contra quam Damis, Cervus, & Hinnulus quibus decidunt. Nullus est procera quantumvis stature, qui vix ad illius summitatem pertingere queat: septem enim magnos pedes longum est. Decem & tres dumtaxat libras & uncias quatuor pendet: si quis tamen subleuet, plus quam decem & octo libras pendere existimet. Eius figura recta est instar cerei, inferiore parte crassa, deinde paulatim usque ad mucronem gracilescens: eius etiam crassitiem manus complecti nequit, cum quinque digitos in diametro habeat: atque si quis funiculo crassitiem metiatur, palmum & tres digitos inueniet. Inaequale nonnihil est ea parte qua capiti inhaesit, tota deinde re-

liqua parte laui & polita. Lenibus canaliculis striata est cochlea in more ab infima parte ad extremū mucronē, a dextera ad sinistrā, omnibus striis in gyrū vergentibus, quemadmodū in Limacū testis, aut fuste quē periclymenis ambieris. Eius color nō omnino albus est: nam teporis iniuria fuscū nonnihil reddidit. Integro pede canis est aut eo amplius infima parte qua ossi quod capiti firmiter adhaesit, insertū fuit. Hinc indicare licet, minimē decidū esse. Cum porro tantū onus animalis capiti incumbat, animal quod illud gestat, ingentis corporis bone non minus esse coniciendū est. Strepificeros (cuius ante meminimus, cuiusq. cornua recta, canaliculata, & cochlea in modum contorta sunt) arietē magnitudine nō superat. Illius effigiem hic subiecimus: nō quod cā ab aliquo Auctore desumpserimus, nemo etenim de eo quidquā tradidit (præter eius nomen quod in Plinio legimus) cuiusve iconem præbuit.

CAP. XV.

De Cretensi quodam lapide, cuius Solinus meminisse,
Dactylus Idaeus nuncupato.

ADICERE hic libuit, lapidem quem Solinus Dactylum Idaeum, alij Belconstem appellant, nos verò erro-

neē Lapidem Lyncis, ab Ida Creta monte, ubi primū inuentus fuit, nomē sumxisse. Verū nō modo in Creta inuenitur, sed etiam in quodam monte Luxemburgo vicino, Diui Iuaniis nomine nuncupato videre meminimus, cum Rex Franciscus Literarum parens, eum montem muniri iussit: nam postquam Calones trium pedum altitudine solum exscauarant, nihil fere nisi Dactylum Idaeū eruebant. Mercatores in suis officinis pro Lapide Lyncis non sine errore vānum exponunt: nam id nomen fano succino, de quo postea agemus, debetur.

CAP. XVI.

Celsissimi torius Cretæ montis, qui Græcis vulgo Psiloriti dicitur, veteres Idam nominabant, descripto: tam de Asipibus quæ in eo nascuntur.

IN summo montis Idae cūctis consistentes, eum subsequente modo descripsimus. Summi montis vertex fere mucronatus est. Terribili sine pinoc nucis instat, summis aliorum montium ingens imminens. Locet autē totius montis moles & amplitudo, utrumque maris latus attingat: nihilominus ea pars quæ ceteris sublimior est, peculiari ter hoc nomen obtinuit. Certum est Madaram montem in maiorem amplitudinem & crassitiem excedi quam Idæ: attamen non æque sublimis est. Cretenses Idæ nomen immutarunt, & Psiloriti nunc vocant. In summo eius montis fastigio sacellum est, quod adificiolo dædætaxat consistat, scæcis sive invicem impositis & sine calce coherentibus firmicis in modum constructo, ad sacrificium præbendam. Sublimi adeo loco est, quem vehementiores interdum venti ita perflant, ut lapillos inde transferant. Paulo infra id sacellum planities conspicitur montibus undiq. cincta, in qua multa sunt pascua, ubi arietes & capra Cretenses estate pinguescant. Si quis ex summo montis vertice undiq. prospiciat, pariem aberit, quem totius insulae ambitum videat cum alijs vicinis insulis Mela, Cerigo, sino Cythera,

reliquisq; Archipelagi. Aeris intemperies in hoc monte adeo magna est, quemadmodum & in ceteris præcelsis montibus, ut in ipsis Canicula ardoribus meridie, nullo etiam spirante vento ingens sentiatur frigus: qua de causa nec hieme nec æstate quisquam eum incolit. Nam licet pastores interdum ovium greges istuc ad pascua agant, nocte tamen in valles se recipiunt. Ea montis parte qua ad Orientem spectat, magna planicies sunt ad ipsius usque radices pertingentes, in quibus plurima amone & frigida aque scaturigines. Qua vero ad urbem Candiam obversa est, nemora eam manant, in quibus Acer admodum crispæ materie, Ilices plurimæ, & Avillace nascuntur. Pars Meridiei opposita, silvis haud est ornata: attamen nonnullæ arbores alit, quæ alibi duntaxat frutices sunt, nimirum Arbutos, Andrachnes, Elapynos, hoc est Philicæ, quæ Latinis Alaterni dicuntur, Cistos, & alias huiusmodi arbores quæ apud nos non inveniuntur: ea autem parte colligitur Ladanum. Pars Messariam spectans, hoc est, eam planiciem in qua sita est Gortina, Cupressis abundat, Piceis, Gallis Pignets. Istic etiã nascuntur Chamaelea, Thymelea, & Oxycedri: Pseudolabyrinthus ea parte situs est, Magnos ferorum Hircorum greges in eodẽ monte conspiciere est, & plurimos lepores. Tribus diversis tẽporibus eũ conscendimus, & diversis semitis, attamen nulum locum invenire potuimus in quo Rubus Idæus nascatur. Nerion flore albo Aprili floret medio quasi montis ascensu, apud pagum Camerachi, qua Candiam iter est. Qua occidentem spectat difficilissimus ascensus est & admodum præceps, ac si ferè per erectam scalam ascendendum esset. Istic ad radices montis pagus est, à quo subire incipientibus septem passuum milia ad summum usq; iugina conficienda sunt. Pars Orienti obiecta, reliquis temperatior videtur: nam ad montis radices solum undiquaque admodum pingue & humectum, ibi etiam frequentissimi sunt

sunt pagi, & omnia excellentissima, siue arbores fructiferae, siue vites & olea, agrig, omni leguminum genere & frumento sunt confiti. Tota illa moles quacunque tandẽ patet, possidetur à Dominis Calergis, nempe ab Antonio & Matheo fratribus, qui iam à mille annis primũ dignitatis & nobilitatis gradum in tota insula semper obtinuerunt: de quibus adhuc postea.

CAP. XVII.

Rariorum arborum & herbarum quæ sponte circa Idam montem in Creta nascuntur, nomina: tum de colligendi cocci baphici ratione.

DE Stirpibus circa montem Idam nascentibus commode agere nequimus, quin Dominorum Calergorũ qui hunc possident, & in universa insula Creta summe sunt auctoritatis, insignem humanitatem & liberale ingenium pradicemus. Quemadmodum enim Dominus Ioannes Franciscus Barocco ex urbe Rhetimo à suis ministris securre nos conducere curavit in montes Spachia & Madara: sic Magnificus Eques Dominus Antonius Calergo patritius Venetus Candia habitans, suos ministros nobis duces dedit in Idam montem, atque vicũ necessaria deferri iussit, ut aliquot dies in eodẽ monte consistere possemus nam stirpes inquirentes, noctu ad pastorem tuguria, in quibus caseos conficere solent, redibamus & istic pernoctabamus. Iovis sepulchrum, quale Veteres descripserunt, etiamnum ostenditur, integrum adhuc. Late porro patet hic mons, cuius radices utrinque maris littora vetantè diximus, attingunt, cuiusq; territorium admodum amplum est. Nam licet eius radices urbi Candia sint vicina, medistullum tamen insula occupat adeo in sublime euectus, ut nives eius verticẽ perpetuo tegant, tamq; frigida aura medius etiam æstatis ardoribus istic est, ut vix ferri queat: tamen si in cõvallibus magnus sit aestus. In illis inter stirpes memoratu dignas crescit Salvia poma ferens esui apta, quæ rustici legere solent, hisq; saccos plenos in

proximas vrbes venales deserunt. Initio Maij folijs inberentia inueniantur gallarū magnitudine, lanugine obduta, dulcia, & grati saporis. Eodē tēpore spinosarum Capparum flores legunt, eosq; in forum venales proponūt, non conditos, sed elixos duntaxat & nonnihil salitos. Mādragora mas & semina, Paonia duo genera, vulgo Gracorum Psipheale nuncupata in omnibus vallibus humidis nascuntur candido flore. Tragium secundum riuulos crescit luteo flore, Ceciliāna semina. Leōtopetalon crassa radice istuc hieme floret, ut Mādragora. Vera Melilotus odorata in collibus herbosus prouenit, Ononidi siue Arreste bonis fere similis, Maiorana nostra, quam in hortis colimus, respondens, sponte crescit sub finem Iunij, rubentes flores proferens, rusticis Matberina dicta. Nihil vulgarius Trifolium manianthe. Heliochrysen extremo Iunio floret, adeo frequens in montibus, ut vix (ubi nascitur) alia planta conspicatur: quod autem leporibus cubilis grata praebeat, vulgus eius insula Lagochimistha appellare nouit. Heliochrysi autem nomine nostram Stæcadem citrinam non intelligimus: nam ut Hieronymus Hungarus Medicus nobis in Creta demonstrauit, ea est quae Ageratum nominatur. Nerion candido flore, tota insula non inuenitur, nisi in Montis Ida conuallibus apud pagum Camerachi. Acer in frigidis montibus nascent, à rusticis Aphenannos nuncupatus, in monte Ida crispior est materie, quam usquam alibi. Andrachne frutices genuinum nomen retinuerunt, sic etiam Acylaca, & Philyca quae magne sunt arbores glandifera. Cupressi in siluis non crescunt, ut plerique existimant, sed sparsim varus montium locis, licet istuc satē non fuerint: meridiano tamen sole gaudēt, cuiusq; sunt natura, ut infima parte recte, ex parte tamen radicibus proxima multis ramis repullulēt. At eo loco in altum non attolluntur, sed in crassitiem excreseunt. propterea capse ex cupresso inuicuntur

in Candia vrbe parata admodum lata. Nascentur etiam perinde in Leucis montibus, Spachia vocatis, atq; in Ida dicto Psiloriti. Tragacantha in montium supercilis abunde crescit: eius duo genera obseruauimus. Asferimus autem eius gemmas minimē istuc colligi, licet nonnulli inconsideratē id scripserint: quam nostram assertio-nem, si opus esset, auctoritate primarij insulae Domini Equitis Antonij Calergo probare possemus, coram quo de ea re verba fecisse meminimus. Staphis agria passim sponte prouenit. Coris admodum frequens est, quae nostro iudicio inter reliquas stirpes radicem habet ingratis-simī saporis, utpote quae degustata vomitum nobis pronocaret, quod nulla alia unquam facit. Anagyridis arbutus passim fere secundum Regias vias nascitur, tam fetido odore ut capitis dolorem inducat, antiquum nomen etiam nū-retinens; nam Anagyros vulgo dicitur: adeo ingratis est saporis, ut ne famelica quidem capra degustare sustineant. Istic Tithymalum dendroidem duorum hominum altitudine, candice humana coxa crassitie conspeximus. Thapsia, ferula, Libanotis & Sesele istuc abundant. Prouenit etiam frutex Agrionclea vulgo nuncupatus, exiguum malorum pyris forma similem ser. x. Nusquam hic frutex in Gallia reperitur, praeterquam in scopulis Fontainebleau arcis Regiae vicinis, quibus delectari videtur. Fruticem Sabaudis siue Allobrogibus Malancier dictum, Cretenses Codomalo appellant. Veratrum nigrum in insula Creta diligentissime perquisiimus: at nunquam inuenire potuimus, eaq; nostra est opinio, neque album neque nigrum istuc nasci. Aristolochia porro quatuor quoddam genus, à tribus reliquis veteribus descriptis diversum inuenitur, arbores scandens & premens Ephedra & Smilacis modo, aliqui conueniens folijs, floribus, semine, radice, sapore & odore cum Clematide, Coccobaphica census ingens est in Creta: cuius collectioni potēiores ope-

ram impendere nolunt, sed pastoribus & pueris istam provinciam relinquunt. Invenitur mense Iunio in exiguo quodam frutice ex Illicis genere quae glandem fert sine pediculo inbarens illius fruticis stipiti, colore ex cinereo albicante. Quoniam vero istius fruticis folia spinis horrent, uti Aquifolia, pastores fuculam sinistra gerant, qua ramulos deprimunt & inclinant, dextera autem falcem putatoriam, qua illos demittunt, a quibus rotundas vesiculas exigui pisi magnitudine auferunt, qua parte ligno adhaerunt apertas & hiantes, pusillis rubris animalculis lende minoribus plenas, qui per hiatum istum effugiunt, & vesiculam inanem relinquunt. Pueri coccum iam collectum ad Quastorem deferunt, qui ex dimenso ab illis redimit. Is animalcula a vesiculis cribro segregat, deinde eas summis digitis leniter prehendendo in pilas efformat, onis gallinae magnitudine: etenim si nimium comprimeret, tota in succum resolverentur, & color periret. Itaque duo infectionis genera, unum pulpa, alterum vesicularum: quoniam autem pulpa ad inficiendum commodior est, eius precium quadruplo maius, quam vesicularum. Aliud praeter tam commemorata genus adhuc invenitur, cuius neque veteres neque recentiores meminerunt: excrementum est, eadem qua superior ratione, in Myrtis nascentis, unico animali visio vesicula incluso praelatum.

CAP. XVIIII.

Plurimarum aliarum stirpium in insula Creta sponte nascentium brevis narratio.

INTER reliquas stirpes quas Creta alit, insigne est Distammum, quod vix in terra nasci videtur, sed sponte semper in scopulorum fissuris provenit, nusquam alibi, soli etiam Creta peculiare: at Pseudodistammum non modo in Creta, sed alijs etiam locis nascitur. Vulgo Cromido filo nuncupatur: Sonchus Zuccho, Annus Schlitro, Lactuca Maroulla, Periclymenum Acioclima, Viburnum Gallorum Clemacrida, Cichorium Pigra, Urtica Zuchunda,

Nida, Lotus arbor Cacaia, Iuniba Zinziphia, Ferula Artica, Polium Denaida. Tria Origani diversa genera Iunij initio florent: at Onitis peculiariter inter scopulos colliculorum siccissima parte Meridiei obiecta: Heracleoticum contra humetibus locis gaudet: quod silvestre appellatur, neutrius natura particeps est; nam libentius circa sepes crescit quam apertis locis. Spina genus est in Creta quam omnes vulgari graeco idiomate Ascolimbras appellare norunt: Veteres Latini etiam nomine graeco Glycyrrhiza vocarunt, a Glycyrrhiza tamen diversum. Sponte passim nascitur, flano flore, lacteo succo abundans. Radix & folia edi solent ante quam in caulem abeat. Rauenna cum essemus cum alijs herbis in foro venalem conspeximus, tum etiam Ancona, ubi muliercula eam erentes, Runci nominabant. Sed & agro Romano colligi observavimus, & ab incolis Spinaborda nuncupari. Ea est qua recentioribus Graecis Ascolimbras dicitur. Plinius varijs locis & libro 21. cap. 16. de spinis agens, ubi Carduum a Scolymo distinguit, per Carduum Artichocam intelligere videtur; deinde ait, Scolymus quoque floret sero & diu. Postea subiicit: Scolymus carduorum generis ab his distat, quod radix eius viscendo decocta. Sed Galenus ipse nonne de Scolymo & Cinara eodem capite meminit? Itaque assentiri possumus his qui Artichocam silvestrem nominari debere Carduum contendunt, & hortensem culturaque Scolymum: quoniam silvestris semper spinis horridius est. Spina quam Veteres Graeci Acanon appellarunt, rusticum nomen ab Acanon derivatum mutata est, nimirum Acanachia: qua vox illi proprie convenit: nam cum praeter ceteris spinis horreat, inde factum ut aculeate plantae Acanacea dicantur. Thymelaea qualis Dioscoridi describitur, in Creta provenit, ab ea differens quam Germani in suis picturis nobis proponunt. Gladiolus sine Xiphon in arvis nascitur, & cum Vere germinat unicam filium

folium non admodum latum & octonos digitos longum, mucronatum, septem nervis distinctum promittit: & cum sit aliud minus exit, deinde tertium, postremo caulis floribus onustus serie quadam propendentibus adveniens coccinei coloris, ut nullam comparationem admittat. terra erutus cum sua radice sagitta instar conieci potest; quandoquidem eius radix crassa & rotunda est, ut sagittarum crassiora capita, & eius folia terna utrinque in caule disposita pennarum vicem praebeant. Titymalus myrsinites cum in Creta montanis tum maritimis crescit: quemadmodum & Paratios. Securidaca agri abundant, aliisque Peleki dicitur. Terebinthi, Lauri, Arbuti, Lentisci, & pumila Cedri veterem appellationem retinent: uti & Apalathos, & alia ei valde similis Achinopoda illis dicta. Marina littora Gnaphalio candidant: nam quod ab Herbariis depingitur, adulterinum est. Isdem littoribus frequentes sunt Theophrasti bulbi littorales, quos nostri Aromatarij Galli pro Scilla vendunt. Silvestres brassicae in scopulis ad portum inde nascuntur. Chamaesyce & Soldanella littorali arena delectantur. Dracunculus bederæ folio in humidis Spachia locis solummodo reperitur: at alter nobis notus plurimis insula locis indifferenter exit. Halimi frutex nunc Halimatia appellatur; tota insula adeo frequens, ut maxima ex parte sepes eo constent: huius cyma edules sunt. Noster Agnus castus, siue, Veterum Agnos. Lya appellatur. Sed non istuc fruticescit. Legitimum Thymum istuc adeo frequens est, ut alterius ligni loco utatur. Thymbra vulgari nomine Graeci Tribi dicta, hoc est, Satureia silvestris, macilenta & sterilia loca amat, praesertim autem apud Rhetimo: in his duabus stirpibus, potissimum autem Thymo, nascitur Epithymum. Tribulus terrestris quem illi vulgo Aiviuolo vocant, agris maxime est noxius, praesertim autem leguminibus. Hoc autem loco reticerem non

non possum, eos qui sacras literas interpretantur ubi scriptum est de Tribulis ficus, hallucinari, dum Tribulum esse existimant carduum: nam Tribulus vniuersa* Gallia ignotus est, saltem terrestris: aquaticus autem is est quem nos Mucles aut Chastagnes de can nuncupamus. Heliotropium nominatur Helicocrota, Atrallylis Ardaçtila, Orobanche Lycos. Hyssopo cum hortensi tum silvestri carent: eius autem loco pharmacopae inutilem quandam pusillam adulterinam plantam substitunt. Stachas sponte plurimis locis nascitur. Inter rariores stirpes, singulares quaspiam conspeximus in Franciscanorum horto urbe Candia, nimirum Scammoneam & Apion, quae aliqui sponte in montanis nascuntur, uti & Syrax, Ricini planta quoniam istuc hieme non corrumpitur, multosque perdurat annos, in arborem euadit adeo sublimem ut non nisi scalis admotis conscendi possit. Xylum & Sesamum magnum censum adferunt, atque Aprili serantur. Cogitur istuc & Cedria siue Katranum, & pix, praesertim in Leuci montibus, vulgo Spachia dictis, in quibus plurima silvestres pini, alias Piceae, proueniunt. Inter res memorabiles quas in Creta observauimus, est planities Sethia & Lasti nominata, magna longitudinis in sublimis montium iugo, paulo supra Voulismeni in media insula, qua Sethiam iter est. Restibile autem est solū, in quo multae segetes, leguminaeque nascuntur, & Orobus, leguminis genus nobis quidem in usu, sed quod nullum nomen Gallicum inuenit. Eam plantam uberem reddunt rivuli & collibus illam undique cingentibus decurrentes. Nascuntur apud Cretenses silvestria quadam exigua pyra, ab incolis Achladas nominata, à nostris diuersa: aliae pyrae silvestria apud eos Agnaga appellantur. Vix in Creta reperias Asparagi genus illud quod in hortis colimus: silvestrem enim Corvuda nuncupatam passim sponte nascentem duntaxat habent. Sed aliud praeterea genus apud

spicos conspicitur, antiqua & vulgari appellatione Polytricha nominatū. Inconstās Anemones flos pluribus quā decē coloribus variat. Cycada Symphogna nuncupantur, qua etiā voce tirā appellāt, Symphitū maius Steconli. Supra Chisami arcem, ea montis parte qua Calohierorū monasterium, cui nomen D. Iohannes de Predermos, situm est, Artichoca siluestris genus crescit, pastoribus Agriocinara appellatum, cuius radix cubitalis longitudinis, & humani cruris crassitiei, foris & intus nigra, pyri in modum turbinata, quam Costum Indicum in Aromatariorū officinis venalem esse asserimus. Intelligimus autem nigram illam radicem quam Costū nominat, quamq; ab omni antiquitate in vſu esse credimus. Capita fert instar Cinara sunt Artichoca, qua pastores cruda mandūt. Eius flos maxima ex parte candidus est (licet & purpureus innematur) & suavis odoris. Ipsius radices Chamaleonis albi radicibus similes sunt, & folia Chamaleonis nigri foliis. Differt ab aliis Artichocis siluestribus multis Italia locis nascentibus. Frustra inter reliquas nostrates stirpes Chamaleon albus & niger depicti fuerunt: nam neuter nec in Germania, nec in Gallia, nec etiam in Italia nascitur: unde certū est (cum venia sit dictū) istas tres nationes hallucinari: neq; enim Carlina, neq; alij similes cardui, Chamaleon albus vel niger sunt. De nigro autē aliās agemus. Albus porro radicē producit humana coxa crassitie, pedali, interdum etiam cubitali longitudine, adeo odoratam, ut in conclavi reposita, illud viola odore ita repleat, ut capitis grauedinem inducat. Cretenses pastores, & rustici pueri, praesertim apud Rhetimo, eius gummi colligunt, quo semine pro masticatorio vtuntur, uti mastiche in Chio, & Condrilla gummi in Lemno. Cola vel Chamaleonis vulgo nuncupant Chamaleonem album. Acanthus mollis variis humidis locis frequens est: at spinosus in agris & iuxta semitas. Anonidis cimae

condiendi consuetudo apud Cretenses nondum abolita est, neque etiam Eryngy tenella germina edendi: at Eryngium illud marinum est maris littoribus nascentis, a mediterraneo diuersum. Breniter Creta insula multas stirpes profert, atque alias res singulares, quas alibi non reperias. Ab omni etiam antiquitate generosarum stirpium istae nascentium nomine celebrata est. Macrobius cap. 5. lib. 7. Saturnalium idem testatur his verbis: Sed nec mostrosos carnibus abstinetis, inferentes poculis testiculos Castorum, & venenata corpora Viperarum: quibus admiscetis quidquid nutrit India, quidquid decuebitur herbarum, quibus Creta generosa est. Serpentū duntaxat tria genera in Creta obseruauimus, primū Ophis, alterū Ochedra, tertium Tephloti à rusticis nominatū. At affirmare audemus verum esse quod antiquitus proditū est, Cretam nullū venenatum animal alere. Nā cū serpētis illud genus, quod proprio nomine Ophindici retulimus, persequeremur, dux nostri itineris subleuans lapidem sub quo latibulum querebat, ab eodem premorsus fuit in manu: at tamen licet sanguinem etiam eliciisset morsura, nullum aliud malum sequutum est, quā leue vulnus.

* Gallia tamen Narbonensis copiosum tribulum terrestrem alit.

CAP. XIX.

De Cretensi Maluatico vino Pramio dicto, illudque nusquam alibi confici.

VINVM quod Maluaticum vocamus in sola Creta fit: atque affirmare audemus illud quod in exteris regionibus etiam longissimo dissitas intervallo deferitur, quemadmodum Germaniam, Galliam, & Angliam, primum fuisse decolatum. Nam nautes quae Maluatici vini in exteris regiones transferendi causa Cretam appellant, possissionem id quod in Rethymo natum est, tollunt, cum constet illud generosissimum diu conservari posse, atque longa velutra maiorem adhuc praestantiam adquirere. Porro in urbe Rethymo quae Viceribus Rhythymna dicta

est, magni sunt lebetes ad litus maris dispositi, in quibus Vindemiarum tempore vina decoquunt: attamen omnia maluatica vina decocta esse non asserimus. Nam quæ circa Caneam, & urbem Candiã colliguntur, & duntaxat in Italiã transfuebuntur, non decoquuntur, quia periculum non est ut aceſcãt. Sed singulis annis vina cõmiscet, vetera nouis admistiã meliora faciunt, & borna veteris admistiõne generosiora reddunt. Cretica vina olim quemadmodum & nunc dulcia fuere. Maluaticum proprio nomine Pramniũ vinum dictum est, ut ex Dioscoride patet, cuius hæc sunt verba, Creticum cognomine aut Pramniõn aut Protopon. Huc accedit quod Homerus magnopere commendari Creticũ, illud Pramniũ appellans. Insula Creta etiam eximium Muscatellum vinum præbet: cuius duo sunt genera; vnum præcocius ante vindemias confectum, alterum ipsis duntaxat vindemiis: sed neutrum vix ultra fretum Herculeum transfuebitur. Ceterum duo etiam sunt Maluatici genera; dulce, & acerbum quod Itali garba appellant, Galli viride, sine rube: illud autem ad nos non deuehitur, quoniam, ut dulce, non est coctum, eamque ob causam diu conservari non potest.

CAP. XX.

De Veterum saltandi cum armis ratione quam Pyrrhicam saltationem nominarunt.

Cum in campestri quodam pago versaremur apud Dominum Ioan. Antonium Baroczo non procul ab urbe Spachia, vicinorum pagorum incolæ ad diem quendam festum conuenisse conspeximus, alios cum vxoribus, alios cum amicis, sic ut magna hominum esset frequentia. Bene positi, saltare ceperunt summo totius diei astu; non in umbra, at sub dio, tametsi is dies totius mensis Iulij esset ardentissimus: eamque saltationem vsque in noctem protraxerunt, licet suis armis essent onusti. Solent isti rustici

ferè perpetuò incedere alba interula amicti, quam lato cingulo magna fibula prædita constringunt: deinde femoralia linea applicant, quibus interulam non includant, sed liberam fluitare permittunt: postmodum ocreas caligarum & calceorum vicem supplentes inducunt, ad cingulum vsque pertingentes, cui eas alligant sic ut interula anteriore & posteriore parte propendeat. Sic ornati, atque pharetram centenis & quinquaginta circiter sagittas quadam serie dispositas continentem ex tergo propendentem gestantes, tum sensum arcum brachio inducentes, aut transversum gerentes, & gladio latius accincti, elegantiores suos saltus facere nituntur; neque decoram suam saltationem esse existimarent, nisi his omnibus essent onusti. Hæc Cretensium armatorum saltatio veterum Cretum saltationem nonnihil vespere videtur, quam Latini Pyrrhicam nominarunt. Græci sic saltantes tribus mensuris uti solent: una est progressus, antè subsiliendo altero pede subleuato, ut Germani solent: altera orbicularibus saltationibus qua in pagis per Gallias fiunt, non est dissimilis: tertia mixta est, nam modò alteram pedem in anteriorem & posteriorem partem iaciunt, mox altero similiter faciunt, atque sibi mutuò respondent cantando, tum saltationes cantilenis accommodando; modò in gyrum, modò in longum, atque interdum vini & vini, omni conatu interea saltantes. Ab omni antiquitate Græci saltando cantare consueverunt. Ipse etiam Aristoteles id testatur primo capite, lib. septimo, his verbis: Vox iis qui rem veneream incipiunt agere, mutari in sonum asperiorum inæquabilioremque incipit. Abstinensibus verò, à contrario fit, & si curam adhibeant: quod aliqui faciunt ex iis qui choreis indulgent.

Mulieribus moris est ut velum duntaxat capiti imponant liberum nec adnexam: pectus verò & humeri perpetuò nudi sint (nullum enim amictory usum habent)

bent) qua de causa fusca sunt & sole adusta: nulla etiā tibialia gestāt, de rusticanis intelligimus, quae publice conspicere licet: Nam urbana perpetuo latet, & vix prodeunt nisi noctū, siue tepla aditura, siue sese mutuo visitatura. At quoniam nostrū institutū alio nos renocat, de Cretēnsibus rebus plura differere super sedebimus, cum navigat. in eā insulā adeō trita sit ut nunquā desint qui eo commeent & inde redeant: atque de Turcicis rebus agere incipiemus.

CAP. XXI.

Quotquot mandatum siue diplomati liberi transitus à putpato aliquo Bacha, vel à Turcarū Imperatore impetrauerint, modò turcico vestitu incedāt, ducemque itineris habeant qui interpretis vice fungatur, tuto per omnes Turcae prouincias commeari posse.

TAMETSI Turca magno numero per turmas, quae ipsi Carauannas nominant, conuenire solcant, ut securius protectiones suas suscipiant, quilibet tamen eorum vestitu amictus, diplomaque habens ex aula Turcarum Imperatoris, comite interprete qui illi dux itineris sit, libere quocunq. libebit proficisci poterit, exceptis desertis & extremis Prouinciariū limitibus. Si quis porro eodem desiderio, quo nos, impulsus, idem experiri vellet, abs re factū non videmur, si quidpiam hic adscribamus. Cum primo Byzantium appulsemus, & ociū in socordia transigeremus, singulis diebus portus canalem siue sinum qui Peram à Constantinopoli separat traiecebamus, ut ea quae Turca in suis officinis venalia proponere solent conspicientes, obseruaremus quae ipsi haberent nostris officinis incognita. Utque id commodius facere possemus, conquisito docto Turca, qui Arabicam linguam adprimē calleret, de precio cum illo conuenimus, ut omniū generis mercium, aromatum, atque aliarum rerum quae in officinis Turcarum venales habentur, indicem conscriberet, qui nihil aliud continebat quā Auienna indicem Arabica lingua descriptum, omnia quae illis peregrē aduehantur complectentem. Et ut ve-

rū fateamur, ea res plurimū nobis profuit ad earū rerum quas desiderabamus, cognitionem adipiscendam. Nam absoluto indice, Turcae nobis singula vocabula singillatim & distincte pronuntiare iussimus, eaque cum pronuntiaret, singula nostris characteribus exarabamus, ut erant arabice prolata: dunde rem prolatam nobis demonstrari curabamus, ut ea conspectū, rem cognitam vocabulis ab ipso descriptis, nostra lingua subscribere-mus, cupientes ea ratione, alius locis, quouiscumque opus esset, ipsa petere posse. & in quibuscumque sane Turcarum Prouinciis fuerimus, plurimum nobis apud ipsos profuit is index. Nam interdum euocati ad agrorum curam, cum quidpiam ex materialista officina (nullos etenim pharmacopaeos habet) expeteremus, si ipsorū idiomate probe exprimere nequibamus, indicem scriptum proferebamus, ut mercator conspecto vocabulo melius intelligeret. Istā profecto ratione multa simplicia conspeximus, quae a nostris mercatoribus Turcarum prouincias aduenitibus iam aduehi desierunt. Hanc itaque laudem mercatorum negotiationi tribuimus, quod ei accepta referre debeamus, quacumque singularia habemus ē procul diffusis regionibus aduecta. Atque ut rem sic se habere comprobemus, num sine negotiatione aromata haberemus canella, carophyllorum, myristica nucis, piperis, aliarumque similium rerum? Cur tot praeciosa medicamenta, & alia singularia veteribus aduehita, nunc sunt incognita, nisi quod illorum negotiatio fieri desuit? Num tellus Amomum, Terebinthinam, Calamum odoratum, Ammi, Costum, Acaciā, & alia huiusmodi veteribus adeō trita proferre destitit? Non profecto, sed subsistunt, quia nemo est qui illa eis mare aduehat. At cū in Oriente essemus, plurimarum cognitionem negociatoribus imperitum, quae ante illis ignota istuc remanebant, nunc verō vulgo vanalia esse incipiunt cum Venetiis, tum plu-

in aliis locis: potissimum autem legitimū Nitrū, Cardamomum maius, vera Terebinthina, & alia similia, de quibus fides nostris in Dioscoridem Commentariis. Certi autem sumus nobis nō defuturos probatos testes, si probare vellemus nos omnium primos retulisse plurima medicamenta nostris ignota, & quae neque auro neque argento comparare potuissemus.

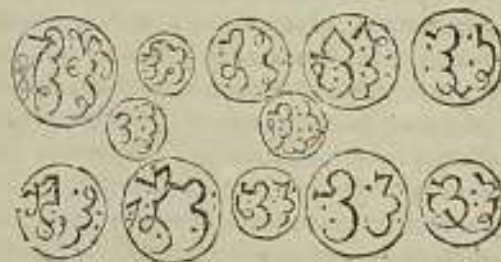
CAP. XXII.

Turcas eandem dictionem suis characteribus multifariam exprimere.

VETERES Terra quoddam genus in plurimis medicamentis admodum commendarunt: quod etiamnum minore non est in usu, quā unquam fuerit. Latini Terram Lemniam, siue Sigillatam appellant, Galli Terre scellée. Adeo celebris est haec terra, ut Principum Legati Constantinopoli redeuntes, eam referre soleant, quā muneris loco Principibus viris offerant. Nam inter alia singularis est aduersus pestem & omnes defluxiones. Venalis reperitur in Aromaticariorū officinis Terra sigillata nomen obtinens, sed quae magna ex parte adulterina sit: in universo etiam orbe non inuenitur nisi in una Lemno insula. Et quoniam nobis annuierat in Lemnum navigare, ea ob causam ante quā Constantinopoli excederemus, diligenter inquisitionibus quibus rationibus negotiatores illā adipisci queant, tantumq; effecimus, ut duodeviginti diversis impressionibus signatam inueniremus. Pastillos igitur omnis generis impressione notatos pacti, euidam Turca arabica lingua perito ostēdimus, ut intelligeremus cur tot genera inuenirentur. Ille verō omnibus perlectis, respondit singulas nihil nisi duas arabicas dictiones continere, Tinimachion, quae significant Terra sigillata: & pastillum quod plures haberet notas, eandem dictionem expressam habere, idemq; significantem, quā ea quae paucioribus notis esset exarata. Omnis haec terra in pastillos, hoc est,

exiguos

exiguos panes circiter quatuor drachmas pendentes, vel paulo interdum grauiores, nonnunquam & leniores efformata est. Et licet pastillorum characteres inter se varient, intelleximus id dūtaxat inde procedere, quod Turca, ut eandem rem expriment, varie suos characteres miscere queant: Alia item est eius rei ratio, nimirum diversos magnates ei rei praefuisse, idēq; diuersis sigillis impressisse. Non desunt impostores qui eā adeo dextre adulterare norūt, ut legitima quā simillima videatur. Ut vero characterum vario modo pastillis impressorum diuersas conspici possit, eos prout varie impressi fuerint exprimi iussimus.

CAP. XXIII.

Variarum specierum euidem Terrae sigillatae descriptio, atque de sigillis ipsi impressis.

COLLECTIS igitur quibuscunque sigillis, terrarū generibus quae nancisci potuimus, in Lemnum navigare constituimus, ut rei veritatem expiscaremur, atque legitimam ab adulterina dignoscere disceremus: ea autem sic descripsimus: Antiquissimum sigillum, referentibus Graecis & Turcis, inter varias Terras id est quod pollicis latitudinem non excedens quatuor dūtaxat characteres continet, quorum qui latera occupant, hamulis similes, alij verō medijs valde intricati sunt, characteris 3 ferē instar, qui medicinalis vnciam denotat; in medio autem sigillo

figillo inter uniuersos characteres quatuor duntaxat pñ-
cta sunt addita: huius sigilli terra adeo pinguis est, ut è se-
no conflare videatur, dentibusq; cedit quando mādatur,
atque minimum arene continet; eius color in rubedine ad
obscurum accedente pallet. Aliud est præterea genus in
minores pastillos superioribus respondentes efformatum,
cuius characteres impressi paulo grandiores sunt, numero
tres, septem punctis interpositis: hoc paulo magis rubet
prior, gustuq; est nonnihil acido, atque præmansum cal-
culis arenaceis abundare deprehenditur: minus pingue
est superiore: sed bonitate illi non cedere creditur. Est
& tertium genus exiguorum pastillorum, superioribus ma-
gnitudine respondentium, cuius characteres differunt: nā
veluti unicum hamo piscatorio similem habet medium in-
ter binos alios characteres nota 3 similes. huius color à su-
perioribus differt, quoniam veluti paruis alba terra ru-
bra permixta maculis conspersus est. Quartum genus re-
liquis dilutius rubet: huius tria sigilla differentia eidem
terra generi impressa obseruauimus. Terra sigillata qua
Constantinopoli magis vulgaris inuenitur, maxima ex
parte adulterina est, atque in maiores pastillos efformata
quàm reliqua, eius etiam color diuersus est: nam reliquo-
rum generum ad rubedinem tendit, huius verò flauescit.
Et quoniam adulterina est, propterea maiore quantita-
te reperitur. Inueniuntur & duo alia genera cum forma
tum characteribus dissidentia, qua in selectissimorum nu-
mero habentur: in eo discrepant quod alterum magis are-
nosum sit, alioqui idem fere est sapor: rara autem sunt. In-
uenitur & aliud genus bolo armeno dissoluto adultera-
tum, cui impressa sunt due nota admodum contorta, eius-
dem cum postremis duabus magnitudinis, sed ab illis di-
uersa. Est præterea & aliud genus in pastillos rudes &
impositos efformatum, ceteris rotundiores, nucis inglandis
magnitudine, globis ferè similes, niscia parte qua sigillum
impres-

impressum est, sessiles & planiores essent. Hos omnium
purissimos comperimus. Sed & alia est sigilli species in of-
ficinis admodum rara, utpote quam duobus duntaxat lo-
cis Constantinopoli reperimus: eius etiam precium, reliquis
maius est, aromaticum habet saporem, ut quis ex gustu,
aliquid illi admixtum quod eum saporem conciliet, indi-
care possit: cum tamen naturalis sit ipsius terra, cuius co-
lor saturatius rubescit: habet id sigillum plures impressas
notas. Perspicuum itaque est omnia terra sigillata gene-
ra eiusdem coloris non esse: nam saepe contingit, ut in ipsa
vena candidioris coloris reperiatur, nonnunquam magis
rubescentis, interdum etiam ex utroq; colore mixta. Qui
sphragidem Lemniam ex gustu discernere cupiunt, cer-
tius iudicium de ea ferre possunt, quoniam eam in ore aro-
maticum quidpiam spirare, atque arenaceam nonnihil
esse deprehendunt, quam qui an lingua adherat pericu-
lum faciunt. Omnes porro eas differentias, dum Constan-
tinopoli essemus, descripsimus, & depingi curauimus, atq;
in Lemnum insulam nobiscum detulimus, unde hæc terra
eximi solet: sed eam duntaxat unico totius anni die, sexto
videlicet Augusti huic rei cōsecrato eruere moris est. Au-
te quā verò Byzantio solueremus, ab omnibus nautis cu-
iuscūq; nauis qua è Lemno aduenerat perquisimus,
an Lemniam terram detulissent: omnes responderūt, eam
non posse haberi, nisi ab Insula Governatore: atque si eam
nauicam conspiceret vellemus, in Insulam nobis nauigan-
dam: nam omnibus incolis capitis poena prohibitum est, ne
quis eam efferat. Addebant præterea, si quispiam inco-
larum unicum duntaxat pastillum vendidisset, aut domi
seruare in scio Governatore deprehenderetur, magna pe-
cunia summa mulctandum: nā nemini, nisi Soubachi, eam
distribuere licitum est, qui Insula pronentum obtinet, at-
que eius rei causa censum Turcarum Imperatori persol-
uit. Hæc omnia cupidiores nos effecerunt, ut ipsam terrā

in sua vena & fodina conspiceremus. Primum autē sal-
uum quem vocant conductus, ipsi mandatum appellant;
nobis impetrandus fuit, quō securius per Turcarum Pro-
vinciam proficisci possemus: cum autem favore & aucto-
ritate Domini du Fumet, in Domum d'Arment ab-
sentia tum Legati, facili obtinuimus.

CAP. XXIII.

E Constantinopoli in Lemnum maris Aegei insulam, italico
sermone Stalimene vulgo nuncupatam, profectio.

CELOCEN nauti quae Salonichi, amplam urbē olim
Thessalonica nuncupata, proficisceretur, & in Lemnum
appellere debebat, necessarius omnibus rebus ad profectio-
nem paratis, eam conscendimus, atq. vela fecimus. Secun-
do autem vento minus quatuor dierum navigatione Con-
stantinopoli in Lemnum perueniri potest. Per Proponti-
dem navigantes, Galipolim peruenimus, ubi vnicū diem
basimus. Sed quandoquidem in navigationis per Propon-
tidem mentionem incidimus, asserimus illud mare esse
omnium commodissimum: atque eius rei hac est ratio; quod
totius Euxini maris atque Propontidis aqua nec incre-
mentum sumat nec decrescat secundum Luna motum, uti
in Oceano, & magna mediterranei maris parte: tum etiā
quod naues habeant huic mari (quod nec fluit nec refluit)
accommodas. In Propontide, Hellesponto, Bosphoris, atq.
etiam in Cycladibus insulis, & magna Aegei maris par-
te, aestus perpetuo profluit: sic ut si naus pleno illo mari
malacia corripatur, singulis diebus plus quā decē pas-
sum millia de suo cursu decedere comperietur, propter
aquas ab Euxino in Propontidem, & inde per Hellespon-
tum & Cyclades in Mediterraneum mare rapide pro-
fluente. Cuius rei plurimos antiquitus admirationē ce-
pisse comperio: quam nec etiam Plinius subicere voluit,
qui 13. cap. 4. libri sic scribit: Non est omittenda mul-
torum opinio, priusquam digrediamur à Ponto, qui
maria omnia inferiora illo capite nasci, non Gadita-

no freto, existimauere, haud improbabili argumento,
quoniam aestus semper è Ponto profluens, nunquam
reciprocetur. Quod ad me attinet, in ea sum opinione, lo-
cum illum omnium marium esse originem, quoniam inde
magna aquarum quantitas profluit, quae nunquam re-
fluunt: sed eas necesse est transiit & egressum habere per
Gaditanum fretum, alioqui terram inundarent & omnes
vicinas circum regiones submergerent. Ex Hellesponto
egressus, & maris Aegei planum aequor ingressus ventus
nos, qui tribus celocibus nauigabamus, destituit, atq. sub
noctis crepusculum, tribus Piratarum nauibus conspe-
ctis, in portum Imbri insula confugere coacti sumus, ubi
ventus aduersus exoritur, duobus diebus nos detinuit.
Tertio die in planum aequor progressi, magna remorū cō-
tentione inter duo promontoria, alterum Lemni insula,
Blina nuncupatum, alterum Imbri, Aulaca dictum, sibi
inuicem opposita, & duodeviginti passuum millia inter se
distantia, eursum dirigentes, in Lemnon maturē appuli-
mus. Naucm egressus, & significato insula Gubernatori-
bus nostro aduentu, qui potissimum erat, ut terra sigilla-
ta fodinam conspiceremus, eius videret spes omnis adem-
ta, nisi ad sextum Augusti rediremus. Sed cum multo
tempore in plurimis insula pagis subsisteremus, in quibus
sepenumero acciti fuimus ut agros Gracos & Turcas vi-
sitaremus, magnam occasionem nauti sumus conspiciendi
varietatem terrae, praesertim in urbe Lemno. Nam vnus
ex primariis totius insulae, domicilium habens in arce su-
pra rupem exstructa, tum eger, nobis commoditatē pra-
buit videndi omnes species quae in ea urbe adseruabatur,
cum illi persuasissimus, ad medicamentum quod illi pa-
rabamus, selectissimam inter ceteras terram nobis esse
deligendam: maxima verò earum pars nullum sigillum
impressum habuit.

Urbium & ruinarum Lemni insulae descriptio.

LEMNON italicè Stalimenen vocari comperimus, nomine è duabus dictionibus vulgaribus Græcis Sto & Lemni corrupto; Sto enim ad significat, & Lemni Lemnon. Urbis nunc Lemnos dicta, olim Myrina nuncupabatur, parum celebris, licet adhuc integra. Forma arcem Corcyrensem refert, aut Bucephalam urbem, vulgo Cassalla nuncupatam: in colle enim mari imminenti sita est, binas maris oras habens, utrinque unam, ut ingressus continentem spectans admodum angustus sit. Collis in quo urbs sita est, vetustis muris cincta est; in cuius supercilio arx in rupe exstructa, ubi praesidiarii plerumque sunt milites, non quod urbs aut arx munitionum loco habeantur, sed ut Pyratibus & triremibus resistere queant, si forte illos inopinantes adoritentur: sed reuera praesidia turcica istuc duntaxat in speciem sunt collocata, ut totam insulam in officio contineant, neve rebellare possint incolae, & eam Christianis tradere. Ceterum Hephaestia nunc Coehyno dicta planè deserta est & destructa: accidit enim plerumque ut urbes olim sterili solo structae & difficili, incommodae, ob rerum necessariarum ad vitam sustentandam penuriam, praesertim aquae dulcis, sponte corruerint, nec postea restaurata sint. Istic deprehendimus generosi vini sex libras continentem mensuram uno aspro aestimata, qua respondet tribus pintis Parisiensibus pro carolino, aut decem arcis minutis denarius. Eius urbis incolae, ut commodius habitaret, in planicie ad eas urbis portus contiguas exstiterunt, eo numero ut ingens & maximè amœnus pagus conspiciatur, in quo magna sit vinearum quantitas. Vniuersa insula tumulis abundat, & inaequalis est; inter quos tamen elegantes & bene culti agri interiacent. Reliqua insula Lemno vicinior, ut Thassos, Scyros, Tenedos, & Imbros, altiores habent montes. Arx urbis Lemni

duas solum portas obtinet; ea qua in inferiore urbem descendit, aditu difficilis est, quoniam in rupe excisa est, pontemque habet sublicium; quo subleuato, ingens est precipitium ad mare usque: altera in summo colle sita est, ad quam accessus adeo praeceps est, ut equo conscendere non liceat. Neque urbs, neque arx aedificiis abundat, neque ita munita sunt ut oppugnationi vehementer resistere queant. Uterque portus male tutam habet stationem, quoniam ventus naues expositae sunt. Oppidum Lemnos siue Myrina minus est nunc habitata quam unquam: insula tamen solum multo fertilior, & omnibus rebus magis abundat quam unquam antea. Tamen si autem insula magnum ambitum non habeat, quinque & septuaginta tamen pagos continet, incolis diligentibus & opulentis praeditos, qui legumina & pleraque alia colunt, veluti pisca, fabas, cicer, cicerulam, Lentem, Triticum, vina, carnes, caseos, lanam, linum, & cannabim. Porro sciendum est, omnium Graeciae insularum qua in Mediterraneo mari sita sunt, & in quibus Graeco idiomate vivunt, incolae, cum securi sub Turcae dominio vivunt, ad nullam aliam rem animum applicare, quam ut vita necessaria comparent, omni conservandarum arcium & propugnaculorum abdicata cura, qua Turcae eos subleuare solet. Inde fit ut perinde rursum habitare cupiant atque in oppidis. Ad terram itaque culturam animi applicant, neque vulgare idioma aut suam reliquiam ob Turcarum aduentum mutarunt. & quinque & septuaginta pagis quos in Insula contineri diximus binos duntaxat aut ternos deprehendimus, in quibus Graecè non loquerentur, aut non essent Christiani. Verum quidem est eos qui propugnacula inhabitant, Turcae esse, sed pagorum incolae Graeci sunt. Senex quidam insula inquilinus nobis referebat, eam nunquam ad id cultam aut opulentam, frequentiore quae incolae habuissent quam nunc. Qua sine rei disturbatae paci & quieti, qua

illis sine aliqua molestia frui licuit, adscribenda est. Insulaeque coloris gili abudat, gradatim omnes natura, nulli succussatores, adeo humiles, ut vix inueniatur cuius precium decem ducatis estimari possit: attamen copae sunt corpore. Insula magis in longitudinem quam latitudinem patet, ab oriente in occidentem, ut circiter Solis occasum Mons Athos qui plus quam octo leucis inde distat, umbram in portum extrema insula situm, ad sinistram orbis Lemnos latus, ei aculetur, quod secunda Iunij a nobis observatum est. Nam adeo celsus est mons Athos (ut licet Sol nondum occasui vicinus esset) eius umbra sinistram insulae cornu pertingeret. Riuum quendam sequenti sumus, e rupe ab oppido dimidia leuca distante labentem, & pagum qui in planicie iuxta portum est, alluentem. Eius fons qui e loco sublimi decurrit, vulgo Cataracti nuncupatur. Nulla vulgarior est in insula planta Chamaeleone nigro, florem caruleum gestante adeo elegantem, ut ipsum caruleum colorem prouocare possit. Eius color adeo iniectus est, ut ipsam celum, ipse cyaneus flos, & cyaneus color cum illo collata pallefcere videantur. Qui a nostris vulgo Carduus benedictus appellatur, sponte in agris nascitur, nec aliqua cultura indiget: Graci nomine corrupto Gaidera cantba, hoc est, Asiniam spinam nuncupant. Asphodeli montes abundant. Que in Creta Ascolymbros dicitur, istic Scombronolo vocatur, hoc est, Scobri carduus: est autem lacteo succo praeagnans ille carduus, cichorii modo, flavo flore, esui admodum aptus, adeo ut nullam radicem in hortis cultam noverimus, quae cum Ascolymbro sapore conferri queat, etiam si in earum numero siser & pastinacam comprehendat. Quoniam vero Plinius scripsit Lemni insula incolae Graculos ob id colere, quod locustas insula vorarent: occasionem nobis praebuit inquirendi quenam avis esset Graculus: sed de eo agemus in libro, quo omnium animi icones exhibebimus.

Scirpium in insula Lemno vulgare nomina.

CONSPEXIMVS in arvis Lemni insulae nascentiae Psyllium, Tblaspi, Drabam, Cyperum longum & rotundum verò, atque Coniza species secundum riuos: praeterea Lampsanam, nusquam neque in Gallia neque in Italia nascentem, propterea nostris ignotam. Inueniuntur etiam plures Iunci species, Polegium, Helxine, Coryledon, Apium maius & minus, quod Graci Pattimendilla nunc nuncupant. Atractylis, Scorpoides, Scorpivros, Chrysanthemum quod crudum edunt, Menthastrum, Maiorana siluestris, Aspalathus, Synonis, Filicis omnia genera, Anagallis, Ruscus, Adiantum, Phyllitis, Hemionitis, Tragopogon, Thymalus mas, Cichorium, Scordium, Anchusa, Dracunculus, Melanthii varia species, herba Millegrana nuncupata, ab aliis Hermiaria, Lactuca siluestris, Brassica siluestris in scopulis ad littora maris nascent, Brassica marina, Chamaesyca, Daucus, Anonis, Scabiosa, medica, quam Atriuola vocat, siue Atriuolo, eodem quo Tribuli terrestri nomine, Oxalis, Papauer corniculatum, Rumex, Nerion, Hippocrepis, Ascyron, Illex, Pimpinella, Cucumis siluestris, Phalaris, Vrtica romana, Polypodium apocynon, Peplis, Populus alba & nigra. Nascentur & plurima alia stirpes, quae nec Latini, nec Gallici, nec veteribus Gracis nominibus exprimere quimus, earum tamen vulgaria nomina prodidimus, ut intelligi possit quenam stirpes in ea regione nascentur, quibus hic caremus. Inter ceteras autem, una est quam Archipelagi & Creta & Nicomedia incolae vulgo Sarcophago nominant, at in Lemno Phrocalida appellatur, Phryges, & Lesbii Maeronia nominant, Itali Crabonella. Alia est Andrayda nominata, alia Agurupes, alia Coutuz, sonada a Papanere rhoeade differens, altera Achinopoda vel Cachynopoda, quam incolae struendo igni colligunt. Congerunt & herbam Agurupes, & Asphodeli siccos caules quibus

ligni penuria laborant, tum etiam quia ipsum solum
alendis arboribus nisi domesticis haudquaquā est accom-
modum. Insula pars Orientem spectans siccior est, & pro-
ducendis arboribus minus apta. At quae ad Occasum &
Meridiem tendit, paulo humidior est, & virentior: loca
in quibus arbores nasci queunt, & humida inter colles sita,
fructiferis proferunt, uti ficus, inglandes, amygdalus,
& paucas oleas: istae nascuntur & Ziziphi duo genera,
quorum alterū satis in Gallia notū est, plurimis locis, cum
Lutetiae tum alibi Olcaste rursū nuncupatum: attamen
Ziziphus alba est, Colamella non ignota. Quae Lutetiae
vicinior, oppidis frequens nascitur, nullum fructum fert,
aut si quem fert, non maturescit. Lemni incolae Nery
flores spargere, & Punica mali ramis infigere solent, ista
ratione quodāmodo indicare volentes, facultatem habere
punicas conseruandi, ne flores abiciant: imo sibi persua-
dent id prohibere quo minus mala punica findantur.
Omnes incolae Origani penuria quandā herbam inter ve-
pres & sepes magna quantitate colligere solent, quam sin-
guli domi conseruant, & cum piscibus edunt: eam vulgo
Lagochymeni, hoc est, Leporis cubile nomināt, eius sapor
& odor Origani heracleotici sunt, foliaque Millefolio simi-
lia, semē globosum, ut pilula Vrtica romana. Diu illam
diligenter, perpendimus, & degustauimus: at nihil vn-
quam comperimus quod legitimū Ammi magis referret,
ista planta. Nō immeritō igitur ea vtuntur condiedis pi-
scibus cum recentibus tū salitis: Graeci vulgo Palurū vo-
cant fruticem quē plurimi Rhamni tertium genus esse exi-
stimarunt, quod certo asserere possumus: nā cum insula-
nus quidā dolore se affici diceret ex punctura spine Apa-
liura nuncupata, cum in montem comitati sumus ut fru-
ticē videremus, at comperimus nihil aliud esse quā Apa-
liura nominabat quā Palurum. Eorum sepes ex
Rhamno constant, qui sponte istuc nascitur, vetusque

homē istuc retinet: nā vulgus eū Rhamnos vocat. Altissi-
mi totius insula montes Macedoniae spectant, litore Occi-
denti obiecto in sinistro Insula cornu: eos Veteres Soace ap-
pellarunt. Cum Chamaleonis nigri radices apud pagum
quendā Linadochorio nuncupatū erui curaremus, pluri-
mi Graeci & Turcae spectatū venciūt quid exneremus: eas
vero frustulatim secabamus, & filo traiecebamus, ut fa-
cilis exsiccare possent. Turcae in eo negotio occupatos nos
vidētes, similiter eas radices tractare & secare voluerūt:
at cū summus esset aestus, et omnes sudore maderēt, quicun-
que eā radicē manibus tractauerāt, sudorēq; absterferāt,
aut facie digitis scalpserant, tantā prurigine is locus quos
attigerāt postea senserunt, ut aduri viderentur, Chama-
leonis enim nigri radix ea virtute pollet, ut cuti applicata
ipsam adeo inflāmet, ut nec squilla, nec vrtica vlla ceteri-
ma parte ita adurāt: at prurigo nō adeo celeriter sese pro-
dit. Post vnā aut alterā porro horam, singuli variis faciei
locis cutē adeo inflāmatam habere cepimus, ut tota san-
guinea videretur, atq; quo magis eā confricabamus, tanto
maior excitabatur prurigo. Fōti assidebamus sub plata-
no, atq; initio pro ludibrio habebamus & ridebamus: at
tandē illi plurimū indignati sunt, & nisi assenerassemus
nunquā expertos tali virtute eā plantā poliere, haud du-
bie male nos multassent. Attamen nostra excusatio fuit ab
illis facilius accepta; cum eodem incommodo nos affectos
conspicerent. Mirum sane, quod in tantilla radice tam
ingentē efficaciam nostro malo experti sumus. Chamaleon al-
bus non minore copia in ea Corcyrae parte quae Lesbum
appellatur, & in Creta planis nascitur, quā niger in Leno.
Galli & Germani medici frustra laborarūt in depingen-
do Chamaleone albo & nigro, quem non conspexerunt, &
dicere audent neutrum in Italia nasci: nā praeterquam
quod stirpes per Italiā perquisimus, nobis etiā fide facit
D. Aloisius herbarius horti Patavini praefectus: nam &
ille asserit, utrumq; cōquisuisse, sed nōdum istuc reperisse.

Turcarum Satrapas suo more viuentes, viliter
& sine deliciis epolari.

QVI Soubachi loco erat, vulgo Vainoda appellabatur: à quo cum obtinenda esset licentia, locum inde terra sigillata eruitur, ad eundem, nos ad prandium inuitauit, & suæ mensæ adhibuit; quæ res occasionem mihi præbuit, ut describerem quæ ratione Turca suos conuiuas in priuatis & familiaribus epulis excipere soleant. Non dubium est, quin si Legatum quempiam delicatius tractare vellent, lantioris ciborum apparatu uti possint, quàm in eo epulo quod nobis dedit: sed narrare duntaxat volumus, quibus ordinariè vescantur. Prima patina fuit cucumerum absque oleo & aceto, quos cum solo sale edere solent: Deinde adposita fuere cruda cepa, & cruda Mouronia: tum insculum tritici elixi, mel & panis. Et quoniam aderant Christiani Græci, vinum bibimus, quod Calobieri vicini attulerat. Hi sunt Turcarum in suis epulis apparatus: mantilium aut mappæ nullus est usus. Turca nulla difficultate cum Christianis versantur, longè quæ malunt cum eis commercium habere quàm cum Iudeis. Admodum sunt auari, nec id iniuria: at nobis dolet toties expertos esse. Nam & postridie cum ex Linado chorio discedere cogitarem, ut locum vnde terra eruitur conficerem, Vainoda nobis denunciari iussit, ne eò profisceremur, & nostros duces inhibuit ne nos deducerent, nisi primum binos aureos ducatos persolueremus, quos tandem illi dare oportuit, nec quidpiam utilitatis in hac re diploma nobis attulit: nam aperte nobis indicauit, quòd si locum videre cuperemus, binos aureos numerarem, alioqui abiremus. Hanc rem describere volumus, ut pateret quanta sint Turcarum expilationes, quando cum illis negotium est cupiam. Nemini gratificantur, nisi parata pecunia, & reliquis orbis nationibus sunt magis pecunia auida: imò si vnicus duntaxat

erat denarius expilandus restaret, cum habere volent, nec terantur remittere. Id verò accidit, quoniam vnico forsitan mense vel anno, plusve aut minus vni prouincia quispiam præerit, quam deferere cogetur, & ad alterius gubernationem ablegabitur, mille leucis à priore distantem: itaque nullam expilandi occasionem vel minimam negligunt.

CAP. XXVIII.

Loci in Lemno, vnde terra sigillanda eruitur, descriptio.

ACCEPTA à Vainoda licentia, iter ad montem institui: ille tamè ante aliquot passillis terra sigillata me donauit, & Ianissarum comitem addidit. Concessimus in proximum pagum nomine Rapanidi, qui à portu Hecatoncephales appellato non procul abest. A Linado choria vsq. ad Rapanidi, trium leucarum est distantia: cumque quinque essemus numero, primum Hephasstia rudera videre volumus: conspicitur adhuc vetus arx, omnino fere disiecta, cum muro: mare alluit, omniq. habitatione caret: attamè eius portus elegatior est Lemni portu, magisque fidam nauibus stationem omni tempore habet. Hephasstia directè Samothracia opposita est, quæ vix quatuor leucis ab insula distat. A destructo castello digressi, secundum eius murum ad sinistram progressi sumus, versus collem iter facientes, qui non longius inde abest quàm quaternis sagittarum iactibus. Inter montem & portum, sacellum est Sotira nuncupatum, ad quod Calobieri oppidi Lemni conueniunt sexta die Augusti, quo terra e sua fedina erui solet. Id sacellum exiguis quibusdam parietibus solummodo constat, tectum lapideum sustentibus. A sacello digressi, veltiq. ad montem tendentes, in binas semitas incidimus, quarum altera dextra, altera sinistra ad binos fontes ducebant teli iactu inter se circiter diffitos. Quæ ad dextram est scaturigo, æstate non exarescit: atque ad sinistram est, omnino exarescit, & cum locus sit humidus, solum tunc ibi proueniunt. Nos ad dextram

equitauimus, ubi nullæ arbores crescunt: at gradus lapidei sunt additi quo facilius perueniatur in eum locum unde terra sigillanda desumitur. Ascensus est supra terram ipsam, & ad alterum locum humidum peruenitur, atque ad sinistram paulo supra conspicitur locus terram sexto Augusti die eruendam continens. Et quoniam eruitur vena aperta, nihil aliud conspicitur quam obliquum stramen, quod terra denno regitur. Licet verò peregrini id pposiscatur, atque illi locus demonstretur, nunquā conciscere queat ubi nam sit fodina os, quoniam terra obturatur, nobisq; impossibile fuit ut fodinam aperiri curaremus: quoniam unico die in anno conspici solet, non sine magno apparatu & ceremoniis.

CAP. XXIX.

Res viles & paræ assimationis celebriores fieri ceremoniis, & exigui precij rebus auctoritatem conciliant, si superstitione nobilitentur.

PER hanc terram demonstrabimus, quantam auctoritatem rebus vilibus & nullius aliogeni per se momenti, ceremonia conciliant: nam licet terra de qua agimus magna sit efficacia, si tamen adeo vulgaris esset, ut cuiuslibet eā sumere liceret, deos quam illi mortales ob eius efficaciam tribuunt, vile sceret, nisi ceremoniis nobilior reddita esset: ita ut non dubitemus, quin, etiam si in alia insula parte similis terra vena illi que in Cochino est, inueniatur, Græcia uti nolint, nisi adfuissent Calobieri clem erueretur, & solitas ceremonias adhibuissent: imo etiam si ex eodem Cochino erutam haberet alio die quam sexta Augusti, ea uti aut alius utendū dare nolint, existimantes aliquam efficacia partem, ex rebus hominum ceremonias celebrantium, vel qui illis adsunt, artificio factis, illi accedere: atque eius vim nullius esse momenti putarent, nisi eam erui conspicerent. Aliis exemplis demonstrabimus, ceremonias & superstitiones ea quam diximus facultate pollere: & quoniam peregrini eius rationem nondum intelli-

telligunt: exempli gratia Iridis radicem proponemus, quæ licet abunde in Macedonia montibus sponte nascatur, & vili in officinis vendatur, eam tamen cuius colligere non licere creditum est, sed solis castimonia pradiis, & terra unde eruenda erat, tribus ante mensibus mulsæ circumfusa, hoc veluti placamento terra blandiētibz. Aliis insuper multis superstitionibus rem peragebant, quas Theophrastus descripsit: eamq; ob causam a veteribus Consecratrix nuncupata est. Idem dici potest de Visco quercino, quod Druides aurea falce demetebant, aliisq; ceremoniis adhibebant quas Plinius scribit. Ceremonias in terra sigillata variis modis fuisse adhibitas certum est, illique pro atatum ratione diuersa signa fuisse impressa. Nam Dioscoridis atate, qui diu ante Galenū vixit, hirciniū sanguis pastillis formandis admisceri consueverat: unde colligere licet quasdam ceremonias fieri solitas dum occidebantur hirci Veneri sacri, quæ, ut narrant fabula, efficiebat, ut Lemni mulieres hircum olerent, cuius rei causa a viris despecta, vno consensu omnes insula mares trucidarūt. Inde factū ut sacerdos pastillos capre imagine signaret, unde nomine Græco Sphragida agor, hoc est, sigillum capra appellauere. Quoniam autem capra & hirci vulgo in insula immolabantur, eorum sanguis terra admiscebatur. Meminit Aristoteles conspectum esse in Lemno hircum, atque secundum ab illo generatum, qui lac in vberibus caprarum instar habuerint; at pro prodigio illud refert. Galenus huius terra mitionis modum cognoscere cupiens, dum Roma in Alexandria Troada Romanorum coloniam nauigaret, Lemnum appulit, & perquisiuit an hirciniū sanguis etiamnum terra admisceretur, antequam sigillū imprimeretur: at ille cum eodem loco esset quem memoramus, eam consuetudinem de fuisse comperit. Ceterum quæ in eius locum successerat, describit, nempe Sacerdotem consensu collectum quendam

Imostis.
lib. 22.
cap. 7.

lib. 16.
cap. 44.
sub hoc.

tritici & hordei numerum in terrā coniecisse, aliq; quibusdam pro religione patria perpetratis, plaustrum totum terra impleuisse, atque in urbem Hepbastrada conuehi curasse. Hæc scripsit Galenus, & pleraque alia, qua breuitatis causa prætermittimus. Mirum sanè est Lemniam phragida tam longo æuo in usu fuisse, atque inter homines adeo fama celebratam, etiam ipsius Homeri & Herodoti æuo, qui Dioscoridem & Galenum multis sæculis præcesserunt, adeo celebrem fuisse, ut ceremoniis & patriis ritibus augustior redderetur. Hoc porro nostro sæculo, utriusque illi ritus, quantum obseruare & intelligere potuimus, planè obsoleuerunt, aliq; sunt inducti, quos quidem non vidimus (nam sexta Augusti in insula non sumus) sed veros esse asserere non verebimur; quandoquidem plus quam sexcenti viri toto sua vitæ cursu eos ita celebrari viderunt. Totius ergo insulae prima auctoritatis viri cum Turca tum Graci sacerdotes & Caloieri, in sacellum nomine Sotira conueniunt, celebratæque Lurgie more Græcico, precibusque fufis, omnes simul, Turcis comitantibus, collem (qui à sacello, gemino telæ æthæ duntaxat abest) conscendunt, atque quinquaginta aut sexaginta viros ad fodiendum adhibent, donec venam terra aperuerint: detecta vena, Caloieri sacculos quosdam ex animalium pilis confectos terra implent, quos Turcis adstantibus tradunt, nempe Soubachi, aut Vainoda: cumq; tantum terra exemerint, quantum in illum annum sufficere existimant, iisdem operis, qui illic adhuc præsto sunt, venâ denno tegi curant aggesta terra. Tum Soubachi maximam effossa terra partem ad Turcarum Imperatorem Constantinopolim denebi curat. Reliquum mercatoribus vendit. Et ne quis nisi coruon opera illam habere queat, fœneris legibus incolas coercent; atque fieri etiam non posset, ut quispiam viginti operas integra nocte adhibens, ad terræ venam usque peringere possit, quin

facile

facile animaduertatur. Qui circumfistit aut cum effoditur, singuli in suum usum, eius paucillum sumere possunt: at eam diuendere non auderent. Turca minus scrupulosi sunt quam Graci, & pleraque alia nationes: nam vi Graci Christiani suas imprecationes supra terram sigillatam ipsis præsentibus faciant, permittunt, eosq; etiam adiuvant. Porro si verum est quod seniores insula nobis narrarunt, ritus ille deligendi certam diem in anno, primis inductus fuit cum Veneti imperium haberent in Lemnum, & reliquis Egei maris insular. Ipse collis non adeo sterilis est, quin tritici in eo satius optime proveniat. Nullus est incolarum qui de Vulcano quidpiam recitare non norit. Atque quemadmodum in insula Corsula pueri historiam Delphini, recensere sciunt, tanquam si recens accidisset: sic & in Lemno de Vulcano fabulantur, sed diuersè: nam alij referunt ipsum equi lapsu crus confregisse, atque eodè loco, terra vi & efficacia sanitati restitutus fuisset; alij, coxendicem fregisse solum, iticq; habere coactum donec curaretur; quæ opinio antiquitatis aliquam scintillam retinet. Nulli sunt homines designati ad terram conseruandam, neque vlla murorum vestigia conspiciuntur, quibus illum locum sepius ad faciliorem tutelam, ut olim creditum est.

CAP. XXX.

Piscium ad litus insulae frequentium nomina.

Cum montem circumuissemus, in pagum Rapanidi, sexto globi iactu à Cochino monte solum distantem montem appellamus, non quod præaltus sit, sed tumulus duntaxat. collis instar, ascensu non adeo difficilis, neque ex media parte tam magnus, quam Mons martyrum, vulgo Mont-martre, Latetia vicinus, & per quem bonæ currum ad summum usque verticem trahere queant. In Rapanidi existentibus, plurimi pisces nobis delati fuere, capti in proximo portu, vix ter-

tioglobi tactu inde distante. Ex his nonnulli hamo capiuntur, ut Veterum Cana, quem ipsi Cano, Massilienses Ser-
rau, & Genueses Bolasso appellant; alius uero vulgo
illius Rophodictus, veterum Orphus. Sagena capti pisces
erant Bleenni, Glini, Atherina, Sargi, Goby, Merula,
Turdi, & veterum Græcorum Iulides, vulgo vero Sgon-
delles, in nempe quo Venetob elegantiam Donzelle vo-
cant, Genueses Zigarelle. Nunquam impetrare potui-
mus ut Græci eius pagincola, nobis terram ostendarent,
ob Turcarum metum: tandem vnicus repertus qui eius
sacculum clam traderet, atque tota nocte iter faciens in
oppidum vsque Lemnos deferret: qui si proditus fuisset,
Soubachi sine Insula Praefectus magna facultatum parte
cum multasset. Varia terre genera in diuersis insula pa-
gis inuenimus: at nemo vnquam sigillatam ostendit, præ-
terquam in nonnullis adibus Myrina, nunc Lemnos nuncu-
pata. Nobis etiam certo affirmatum est, iam ab omni
año terram eodem loco eximi solitam, nec fodina locum
immutatum. Nulli labori & diligentia peperimus, ut
Labyrinthi vestigia in insula Lemno inueniremus: atque
arbitramur, si adhuc aliqua superessent, ea nos perinde
atque reliqua alia reperturos fuisse. Insula Lemnos ma-
gna arborum penuria laborat: nam nulla fera abundanter
crescunt, nisi apud pagum Rapandi, ubi Esculi ar-
borum siluula est, quæ ad struendum ignem non ce-
duntur, sed eas conseruant, pharmaci cuiusdam, à
Græcis & Italis Velonic nuncupati, ex illis exsullan-
tis gratia: calicibus vero & glandibus eius arboris
(quæ perpetua fronde vires) ad curanda coria vtuntur,
Velonic ex Insula non transferunt, verum in suum usum
& commodum seruant. E loco vnde terra in colle effodi-
tur, vsque ad oppidum Lemnos, mille & ducentorum den-
taxat passuum est distantia. Peragratiss omnibus insula
lecto, in pagum Lynado choro redimus, & nostrum Ia-
nisarum

nisarum dimissimus. Subsequentibus diebus, errabunde
per insulam vagati sumus, nanum vectigiam expectantes,
quendamque virum à Chio oriundum reperimus in Lem-
no medicinam exercecentem, at ipsius artis adprimè ru-
dem, qui nihilominus breuiore quàm biennii spacio plus
quàm trecentos ducatos lucratus erat: arbitramur etenim
nullos vnquam ad medicamenta sumenda procliuiores
fuisse eius insula incolis. Illi mercede non persoluunt præsentem
pecunia, sed ex his quæ possident largiuntur; alij hordeū,
alij caseos, tertij allia & cepas, & lini semē: quæ res omnes
tam nobis erant viles, quàm præsentem pecunia, quando-
quidem eas in nostrum usum comparare oportuisset.

CAP. XXXII

Degummi Conditiua, aliisque singularibus rebus, & serpen-
tum qui in insula Lemno reperiuntur nominibus.

INTEREA dum per Insulam iter facio, negotium de-
di ut omnia serpentum qui in insula reperiuntur, genera
vina caperent, quorum diligentem sectionem & anatomi-
am fieri. Et quoniam vernacula istis nomina obtinent,
ea subsequente ordine descripsimus, Cenchriti, Laphiati,
Ochendra, Sagittari, Tephlii, vel Tephlini, Nerophi-
dia: quæ omnes appellationes, licet vulgares sint, antiquas
tamē nonnihil respiciunt. Nā Cenchriti, Veterum Cenchris
est, cuius iconem ad vinum expressam, hic subicere libuit.

Laphiathi, illorum est Elaphis. Ochendra nihil aliud est
quàm Echis aut Echidna, quæ tamen non est legitima

vipera. Amphibiana vetustum nomen retinet. Sagittari veterum est Iaculus. Andritamē & Pari incolae in humi serpentis appellatione non conveniunt: nam Iaculus maculis nigris oculi picturam affabre referentibus, in dorso insignitus est, uti Torpedinis piscis dorsum, quam Plinius Oculatam nuncupavit, ad Melanuri differentiam. Tephrita, vel Tephlini convenit nomine cum veterum Typhlope. At omnium icones & historias libro de Serpentum natura exhibemus, Phalangia Lemni, unius solum sunt coloris, eam ob causam à Cyrenensibus & Zacynthiis discrepant. Conspicua tanta Chamaleonis nigri in Lemno abundantia, existimavimus albi Chamaleonis gummi facile nos invenire posse, eaque, de causa incolae percontati sumus an Collam non haberent: Chamaleonis enim gummi, ipsiusque Chamaleonis albi planta, Graecis Colla vocatur. Capsarum quidam opifex respondit se proferre posse, & quod Colla vocabat, nobis attulit: verum Chamaleonis albi gummi id non erat, sed Chondrilla, qua in testudinibus & ressellatis operibus glutinandis uti solent; idq. ad radicem ipsius plantae generatur opera vermiculi cuiusdam, ipsam radicem praeodentis, deinde inherendo quodam faba magnitudine, è lacteo succo ex radice profluente confuato, sese includentis. Id Lemni incolis notum est, & ut dixi, proprio nomine illis vulgo Colla dictū. Cera genus illud quod veteres Propolim appellarūt, flavius est in Lemno, quàm vulgaris propolis, qua plerumq. alibi nigricat. Stirpes in insula parte au Orientem spectante, proximè collem unde terra eruitur, nascentes, sunt Thapsia, & Centaurium minus. Seduli sunt in Xylo ferendo atq. Sesamo. Nullus illorum ignorat Andraida herba decoctum epotum, adversus stomachi & pectoris dolores utile esse. Rustici diligenter observant aspera & montana loca, in quibus caprifici nascuntur: borum etenim ramos, die, illum qui D. Ioanni baptista sacer est precedente, demerere, & domesticis ficibus imponere

imponere solent, illorum fructus ab omni noxa conservatos iri hac ratione sibi persuadentes. Aquarum scaturigines diligenter etiam ab illis excoluntur; quoniam hortos alunt, in quibus inter cetera, allia & cepas libenter ferunt, atque cucumeres, quibus non memini edere suaviorē. Illis vero cum solo pane, nullo addito oleo aut aceto, vesci solent. Quod si quis familiaris hortum ingreditur, tum rusticus selectiorem aliquem cucumerem decerpit, eiq. manu sinistra apprehensū, & recto detento corticem secundum longitudinem vsque ad pediculum adimet, quem supra manum itella instar propendere sinet; deinde cucumere in quatuor partes fisso, cum honoris gratia adstantibus partietur, qui sine alio condimento illū edunt. Hac ideo adscripsi, quoniam nostris nova erunt: at apud illos summa civilitatis aestimatur; quemadmodum cum apud nos pyrum aliquod optimi succi alicui praeberetur.

CAP. XXXII.

De Ostreis quae vulgo in Lemni insula littoribus capiuntur. IN Lemno nullum est flumen: eam ob causam incolae nullum fluviatilis piscis nomen nobis indicare potuerunt: sed quoniam insignes habent in littore maris piscationes, marinis piscibus abundant. Et quandoquidem Ostreorū, quae Gaideropoda nominant, piscationē vidimus, eius rationē hic adnecere libuit. Piscator oblongā perticā, in extremo cuspidē ferrea plana munitam, manu tenet qua magnis altibus Ostrea scopulis inherētia verberet, quibus in mare deiectis, manu ferrea (qua pertica altera extremitate munita est) illa subleuat & eximit: eadē ferrea manu Erinaceos marinos piscari etiā solet. Differūt illa Ostrea plurimum à nostris: nam eorum testē duobus tuberculis tam firma articulatione connexa sunt, ut difficilimè aperiri queant; ea quoniam magnam similitudinem habent cum asini ungula, Graeci vernaculā lingua Gaideropoda, hoc est asini pedem, appellant. Nullum parvum Gaurum alunt, quemadmodum nostratia. Myrina

non de-
li Spon-
gulos est
sive nra-
27. et.

Contra
Rondelē
tubilib. 4.
de Testa-
cibus 40

disce.

discederes, riuulū quendā sequenti summi nomine Salinari, atque iter ad molam quandam a vento versatilem, in tumultu qui ad dextram est, sitam, instituentes versus Candia portum, sterilem locum inuenimus, in quo nihil nisi Chamaleon niger, & quibusdam etiam locis albus: atque terram rubram conspicientes, fodere capimus, & venam quandam terra aperimus, cuius aliquam quantitatem desumpsimus, & cum Hephastianā diligenter contulimus, ipsamq; omnibus notis illi quam rusticus e Rapami attulerat, respondentem deprehendimus. Nam quemadmodum diximus, omnis terra sigillata vniuersi coloris non est: sed interdum sit ut vena inueniatur candidior, nonnunquam magis rubra, aliquando vtriusque coloris particeps. Coriarij in Lemno ad glutinanda coria, glutinis loco, pingui terra vtuntur: Attamō propterea haud dicimus terram Cochini montis pinguem esse: sed peculiarem habet maculentiam, vti fere marga.

CAP. XXXIII.

De calidarum aquarum scaturigine quæ in Lemno est, & de Græcorum monachorum monasteriis.

NULLA est in Archipelago siue Ægeomari insula, quæ Calobierorum Christianorum monasterium non habeat, quemadmodum etiam & Lemnos: quod monasteriū a pago Lynado choriū non procul abest, & Agio Paulitico appellatur. Calidarum aquarum scaturigo est in insula, quam Græci vulgo Thermes nominant: adeo tamen calida non sunt, ut pleræq; alia; nam ad ipsam etiam scaturiginem sese in eas immergere licet: quod in reliquis, quas per Phrygiā, Ciliciā, Arabiā, Macedoniā, Italiā, Germaniā & Galliā vidimus, Thermis obseruare non potuimus, quandoquidem ea aqua primum refrigerari debeant. Nulla propterea istic ingens est stigmatura, sed solum exigua inuicioris, in quo quilibet vestes exuere potest, & inde in formicem ingredi, vbi sola ingens est lapidea pila, quæ olim sepulchri vsum præbuit.

Exi-

Exiguam scaturi genem habet hac aqua; eam ob causam vnicui solummodo, aut bini simul lauare possunt.

CAP. XXXIII.

E Lemno in Thasum insulam nauigatio.

INDE in Thasum Lemno admodum vicinam cum duobus Calobieris traicere volui. Ante aurorā portu soluentes, illucescente iam die tantum progressi eramus, ut medio quasi itinere inter Lemnum & Thasum essemus: verum aduersus ventus adeo vehemens exortus est, ut etiam multos in Scyrum insulam quinquaginta miliaribus infra Lemnum sitam appellere cogeret. Tanta tempestate quatuor horarum spatio nostra nauis deferebatur, ut ante noctem in Scyrum appelleremus: in ea altissimi sunt montes. Subsequente die vela vento commisimus, ut Thasum perueniremus, satisq; secundo vento in nauigatione vsumus. Istic tribus diebus basimus, hac illac errabundi, deinde nauem conscendere oportuit quæ in Montem sanctum, alio nomine Athos nūc upatum, cursum tenebat. Non mirum est si Romani olim Thasum marmor in precio habuerunt: nam ipsi montes & scopuli illius insula ex elegantissimo candidissimoq; marmore constant. Oppidi portus fidem præbet olim id admodum excultum fuisse. Insula montes abietibus & piceis abundant, frequentesq; in us nascuntur Thapsia & fernula. Nonnullis adhuc insula locis magni Scoræ, hoc est, metallicorum recrementorum cumuli reperiuntur, ex quibus manifestum indicium est, olim istic opulentias fuisse fodinas, nobisque conuenire videtur cum his quæ Herodotus scripta reliquit, Thasum autem argentique fodinis illustrem fuisse urbem. Nobis demonstrata fuerunt vetera numismata argentea, quorum inscriptio Græca erat. Thasiarum Rex. Thucydides Græcus Auctor Thasi fodinis Præfectum se fuisse scribit: Erant verò sub Alexandro Macedone Thasi: nam licet insula sit Thra-

Thracia vicina, attamen Macedonia admodum propinqua est, non procul à Bucephala portu, atque Thasi portus solum duobus miliaribus & semisse distat à Macedonia contineri. Thasi solum olim singulis annis octoginta talenta Philippo & Alexandro pendeant: at nunc plane deserta sunt. E Thasi soluentes ut in Montem Athos traiceremus, quatuor horarum spacio ad monasterium Liatopedi appulimus, quod inter reliqua in totius montis Athos Isthmo consistentia monasteria facile primum est.

CAP. XXIV.

Montis Athos descriptio, & de rebus in eo memorabilibus.

QUEM nunc describemus montem Græcè Athos, Italice Monte sancto appellatur. Nihil scribere meminimus, quod, hoc monte, magis sigillatim describi mereatur: nam veteres Auctores illius adeo frequenter meminerunt, ut eorum scriptis merito celebrem illum reddiderint. Et sanè mira est eius forma. Quod olim Herodotus de Persarum rege & hoc monte scripsit, nimirum Xerxem eum in ipsius isthmo quā angustius quibusdam continenti coniungitur, seditisse, ut classē istac traiceret, planè à veritate alienum nobis videtur: attamen certo statuere non audemus. At cum istac transiremus, de industria locum diligenter observauimus: nam ex Hierisso oppido digressi, ut an incisionum & fissarum aliquot vestigia extarent conspiceremus, nulla observauimus: vel si olim fuerunt, nunc planè obruta & adaequata sunt.

Tametsi in diuersis totius orbis partibus plurima sint nationes Christianam religionem variis ritibus colentes, omnes tamen Christum agnoscen-tes, nulla tamen est, quæ summum aliquod caput in sua Ecclesia non constituerit. Atque asserimus Græcica Ecclesia ritus latius patere quam Latina: Græci autem cum à Romana ecclesia secessionem fecerint, alios ritus sibi delegerunt, à Latinis admodum differentes. Quemadmodum autem Latini vnicum Eccle-

Ecclesia caput agnoscunt quod Roma suā stationē habet, eique omnes nationes eius doctrinam sequentes obediunt: similiter Orientalium Ecclesiarum capita, Patriarcha nuncupantur, quorum sedes variis locis designata sunt: nam plurima sunt nationes, etiā Græco sermone nō videntes, quæ Patriarchis subiecta sunt. Poëta & Historici hunc montem mirum in modum illustrarunt: fuit etiam ab omni antiquitate Græcis religiosis dedicatus: & arbitramur Ethnicorum etiam tempore à sacrificiis idola colentibus habitatum fuisse. Vnica est per vniuersam Græciam Religiosorum differentia, quorum masculini sexus Caloieri, feminini vero Calogria appellantur, quæ appellatio nostro idiomate reddita, tantum valet, quantum apud vulgus bellus pater: Attamen Caloieros probum senem, & Calogria bonam vetulam propriè significat. His monti Athos olim dedicatus fuit, & prauilegium datum, quod etiamnum hodie retinent, nempe, neque Græcum, neque Turcā hunc montem habitare posse, nisi Caloierus sit. Caloieri nunquam matrimonium contrahunt, licet Græci sacerdotes coniugati sint. Per omnem vitam carnium esu abstinēt, atque etiam frequentissimè piscium sanguine preditorum, præsertim quadragesimæ ipsorum tempore. Duriter admodum viuunt, & vix vllū ferulum illis est vtitatis olim conditis, non is similibus quas nos condire solēmus, sed nigri & matris, quæ sine muria, instar prunorū exsiccatōrū seruantur. Ceterū quoniā sex ferè Caloierorū millia variis eius montis locis habitāt, in quo propemodū quatuor & viginti ampla vetustaq; monasteria validis altisq; muris septa, hinc & inde sparsa cum maris litore tū continēt, quæ ingressi sumus: tū etiā quod qui ea adēnt gratis alātur: præter institutū facturus nō videor, si ipsa eo ordine quo sita sunt recensēā, propriisq; nominibus appellē: nāq; certus sum, Græcas ceremonias istic diligēter observari, eāq; ob causam

istos Calobieros sanctimonia maius nomen adquisiuisse; reliquis qui in monte Atho educati non fuerunt. Provincie autem quae Gracorum religionem sequuntur, sunt Circassi, Walachi, Bulgari, Moscovitae, Russi, porro Polonia pars, & Mingrelia, Bosnia, Albaniae, & Illyrici sine Sclanonia, cum nonnullis Tartaris, deinde Serviani & Croatae. Breniter omnes provincia circa pontum Euxinum sitae, cum circa ipsius littora, tum continere, Gracorum religionem sequuta sunt. Hi omnes montes Athos Calobieros maiore in honore habent atque estimatione, plusq; illis tribuunt quam aliis qui in eo monte non fuerunt. Imo ipsi Turcae qui in omne supra enumeratas provincias imperium obtinent, magnas illis elemosynas conferunt ob vitae sanctimoniam & strictam ceremoniarum observantiam. Monachi montes Sinai & Libani incolentes, Diu Antony solitudines, oppidum Tauri, exterioraque loca ad Erythraei maris littora sita, Antiochia item, Alexandriam, Hierosolyma, Prusam, Damascum, atq; pleraque alia monasteria, passim per Asiam & Turcarum ditionem sparsa, etiam apud Christianos maiore in precio habentur, cum in monte Atho habitarent. Omnia monasteria & monachorum genera per Asiam sparsa, quae recensimus, sub Turcarum imperio quae sunt, sua sacra idiomate Graco peragunt. Atque licet Graeciae ecclesiae caput, Patriarcha nuncupatus, Constantinopoli sedem habeat, plerique tamen alij idem nomen, similemque potestatem obtinent, in iis provinciis quibus praesunt. Nam Patriarcha Alexandrinus absolutam habet potestatem in eos qui Gracos ritus observantes in Aegypto & Arabia viuunt, magnificaque in Memphi sine Cayro habet aedes (quas vidimus) adibus Patriarchae Constantinopolitani (quae peculiari nomine Patriarchatus nuncupantur) non multum inferiores. Alius Patriarcha Damasci residet, qui absolute imperat omnibus monasteriis &

homini-

hominibus Gracam religionem amplectentibus, Syriamque incolentibus; isque cogitur singulis annis adesse decima quinta die Augusti in Monasterio supra montem Libanum ut istuc liturgiam celebret. Est praeterea alius Antiochia qui Monasterium & aliis Christianis Graecis praest, qui Barut, Tripolin, Haleb, aliisque plurima Asia loca inhabitant. Turcarum Imperator hos Patriarchas sua religione uti permittit, modo tributum persoluant. Dicitur vero Constantinopolitanus pro monasteriis in monte Atho sitis, aliisque per Europam sparsis, duodecies mille ducatos aureos pedere. Porro cum istorum Patriarcharum quispiam est viciis excessit, Episcopi & Metropolitani, qui nostrorum Cardinalium instar sunt, conueniunt ut alium eligant: perpendendum autem est, neminem Patriarcham creati posse, nisi primum Metropolitani fuerit, quod cum Pontificia constitutione conuenit. Ceterum ex sex Religiosorum quos Calobieros appellamus milibus in monte Atho degentium, ne quem ociosam vitam traducere existimetur: nam summo diluculo e suis monasteriis egressi, singuli sua instrumenta gestant, alij bipalium, alij ligonem, alij falcem, peramque habentes ex humero dependentem, in qua panis biscoctus & cepae. Singuli pro sui monasterij economia sustinenda laborant; alij vineas fodientes, alij arbores cadentes, alij naues fabricantes. Neque aptiorem eorum comparisonem facere possemus, quam cum Principis cuiuspiam familiae economice & bene constituta: alij etenim sartores sunt, alij fabri murarii, alij lignarii, alij alia opificia exercentes in commune omnium utilitatem, ad lana usque pensa etiam ducenda, e quibus sibi interulas texunt, & vestes comparant: vili profecto vestitu amictiuntur, eorum fere modo quos Heremitas vocamus, & surua veste utentes, quos Galli Enfumez & Bons homes nominant. Ipsos nuncupassemus monachos vulgari nostro loquendi more, qui hac dictione abutimur: nam monachi vocabulum, vni-

cum designat, qualis nobis *Heremita*, sine in monte *Atho* *Phileremos* dictus.

Ad huius montis formam recte exprimendam, proponenda est nobis hominis resupini in mari ab occidente in Meridiem extensi *Idea*. Trium autem dierum itinere eius longitudo patet. Quemadmodum vero si quis spiam resupinus natans pedibus litus contingeret, id spatium quod pedes occuparent, angustius efficeret, quam quod reliqua corporis partes, atque inde paulatim in latitudinē sese explicaret ad scapulas usque, & inde denno, ubi collum est, in angustius coiret, deinde caput rotundum magisq; eminent reliquo corpore appareret: sic etiam summum inguē in extremo monte *Atho* attollitur, quod a nauigantibus plus quam triginta miliaria in intervallo conspici potest; estq; illa eminentia totius montis caput. Atq; procul ē *Macedonia* montibus ipsum conspicientibus, resupini hominis formā referre videtur: nam ut mentum atq; nasus supini hominis magis eminent, deinde paulo post intervallo conspiciuntur inter mentum & pectus, expressum eo canitatis spacio quod a mento ad guttur descendit: eadem plane ratione conspiciuntur mons dilatari, humerūq; altitudinē ostendē, deinde in artū quodammodo sese cogēs: sic ut corporis medietas in ipso umbilico constituitur: postea denno intumescit, ut in corpore cox edices, atque progressionem faciens usque ad genium locum, quae attollantur non secus ac si resupinus crura nonnihil contrahat. A genibus deinde crura extēsa in artū ita desinunt, ubi videlicet continenti iunctus est mons, ut *Cherronesus* illa montis *Atho*, hominum industria expresse facta videatur, ut humani corporis resupini formam exprimeret. Eam ob causam facile accedimus ad id quod de *Dinocrate* architecto dictum est, qui *Alexandro* persuadere conatus est ut supini hominis formam adificaret, una manu oppidum sustentem, & altera craterem,

rem, ex quo proflueret aqua omnibus aduenis potum subministratura.

CAP. XXXVI.

Quinque vel sex nunc esse *Caloierorum* *Graecorum* in *Atho* monte gentium millia, hinc inde per *Monasteria* spissa.

UNIVERSVS hic montem peditibus tum equitibus aditu perdifficilis est: in quo recenseri possent quinque aut sex *Caloierorum* millia in *monasteriis* habitantia, quae vigesimum tertium aut quartum numerum expleant. Nullum verò est *canoniarum* quod plus quam ducentos *Caloieros* pro portione nō habent: etenim in quibusdam trecenti aluntur, in nonnullis ducenti, in aliis centum & quinquaginta, in aliis centum, atque in aliis similiter plures vel pauciores.

CAP. XXXVII.

Omnia *monasteria* in monte *Atho* firma & munita esse adversus *Piratarum* incursionem atque *Pyratas* illis non admodum iniquos aut molestos esse.

Ex viginti tribus vel viginti quatuor *monasteriis* in hoc monte exstructis, nullum est, quod munitum non sit, & muris probe cinctum, cum ut hosti vi, si eos invaderent, tum *piratarum* excursionibus, si opem faceret, resistere queant. Nam cum maris littora incolant, molesti illis esse possent *pirata*, nisi munita haberent *monasteria*. At tamen illi ipsi *piratae*, licet etiam sint *Turcae*, ab omni humanitate alieni, vix molesti esse solent, neque illos offendere magnopere conantur. Iusticia etiam inter latrones locum obtinet: atq; etiam ratio inter sceleratos imperium habet. Nam licet omnium mortalium sint nequissimi, & religionis maximi hostes: conscientia tamen illorum animos urgente, montis *Atho* *Caloieros* minime ledunt: imo qui neque patri matrive, neque fratri aut sorori, aut cuius sanguine iuncto, neque amico parcerent, quin eos venundarent, naturae quodammodo instinctu *Caloieros* observant. Illi verò *piratae* hominibus infidantur non modo ob eorum facultates, sed etiam ut ipsos in servitutem

redigant: nam de singulis mancipiis quinquagenos duartos aureos accipere possunt.

CAP. XXXVII.

Montem Athon in eadem aestimatione apud Graecos esse, qua Roma apud Latinos.

IAM ab eo tempore quo Graeci scriptores celebres esse ceperunt, fuit hic mons magnopere commendatus: quod etiam ipsum nomen quod obtinet, indicat. Nunc apud Graecos in ea est sanctimonia aestimatione, qua Roma apud Latinos. Graecus vernaculo sermone Agion oros appellatur. Quibus per eum montem iter facere contingit, cuiuscumque negotij causa, victus per monasteria gratis subministratur: verum à Caloieris nihil aliud sperandum est, quam quo ipsimet vesci solent, videlicet olina condite, cruda cepa, faba aqua macerata deinde salita, panis bis coctus, rarissime recens pami, & nonnumquam salsi vel recentes pisces; quoniam maris littora accolunt. Omnia porro monasteria usque adeo vicina non sunt: duo verò duntaxat inter ea sunt primaria, vnum Vatoepedi nuncupatum, alterum Agias Laura. Magna verò maris opportunitate vtuntur, cum propter navigationem qua illis omnia necessaria aliunde aduehuntur, tum propter piscationem qua illis perutilis est. Temporis etenim saliedi gratia piscationi indulgere solent, qua illis magnam utilitatem adfert: atque ut illa comodius exercere queant, nauculas ex crassis Platani truncis conficiunt sine magna difficultate atque sine impedio, ex singulis videlicet truncis excavatis, singulas fabricantes, illis scaphis fere similes quibus Araxim aut Sequanā transire solent. Alias binos truncos excavatos ligneis clavis in naucularum formam coniungunt: quibus (dum venti silent & malacia est) tam alie in mare progrediuntur, quantum ad piscationem requiritur: illorū verò retia, suberis defectu, cucurbitis, uti in Propontide pini corticibus subleuari solent. Monasterium Ageas Laura nuncupatur, inter reliqua totius montis monaste-

naasteria facile principatum obtinet, atque ad radices celissimum ingi (quod verus Mons Athos est) sitū est, qua parte Lemnon spectat: in eo sunt circiter treceti Caloieri. Monasteria igitur per montem sparsa, ea parte qua Macedonia continenti coniunctus est, recensbo.

CAP. XXXIX.

Monasteriorum nomina, serie quadam enumerata, sumto ab his initio quæ continenti sunt proxima.

MACEDONIA digressis, & magnum quendam pagum Hierizos nuncupatum paulo supra isthmū sitū ingressis: atque inde secundum maris litus progredientibus, in isthmum nomine Aladiesna pervenitur, deinde ulterius in Prulacas: postea in collem Megalungla appellatum ascensus est. Eo loco interdum & noctu sunt excubiae, praesertim quando piratarum excursionses metiuntur. Nō diu est, quod Hierizos ingens duntaxat pagus esset: at abhinc octēnium Turcarum Imperator muro includi & muniri iussit, ob piratarum metum. E Megalungla progressis, primus fons in ipsa via occurrit, Graecis Protonero nuncupatus, quo praetergresso, & isthmo superato, in montis Athos ditionem sit ingressus, atque monasterium nomine Sguras occurrit. Litus deinde versus Orientem legentibus, aliud monasterium invenitur Chelandari appellatum, postea monasterium Simeon elegans & peramoenum, nequaquam tamen magnitudine, amenitate aut opulentia cum sequente Vatoepedi nuncupato comparandum. Quinto ad Pantocratoros, sexto ad Tueron supra tumulum in litore situm pervenitur; septimo ad Philotheon, octavo ad monasterium Caracoul omnium fere postremum: nam quod in extremo monte ad radices altissimi ingi Athos situm est, Agias Laura nominatur. Ex Agias Laura monasterio digressis, atque ad aliud montis litus obuersis, alia similiter monasteria cum in litore, tū in continenti occurrunt, quemadmodum in eo quod descripsimus latere. Montis igitur ambitum sequentibus,

Ex Laura digressis primū occurrit monasteriū Agiou Paulou, quod insula Scyro obiectum est, deinde monasterium Dionisio, tertio Glygoriou, quarto Russo, Russiae peculiare. Postea inueniuntur monasteria Xenopho, Archangelos, Diobherio, & Castamoniti: quae monasteria in montis ambrū secundum mare sita sunt. Qua longius à littore ab sunt, vel in planicie aut vallibus, aut siluis, sunt Castamoniti, Simon petra, Iehaves prociato, Cothleomus, Philotheou. Nemo porro mirari debet, tot monasteria in eo monte exstructa: nam triū dierum itinere in longitudinem, dimidiū vero diei in latitudinem patet. Habent haec monasteria in suis templis sacras reliquias, ad quas frequens sit cōcurfus. Tēpla egregie ornata & exstructa, in quibus Caloier singulis diebus Liturgias canunt, omnia Graco sermone proferentes. Olim in eo monte boni libri Graci manuscripti inueniebantur: nā eius mōtis Graci tū tēporis multo doctiores erāt quam nūc sunt. At iā omnes indocti sunt, vixq; in singulis totū mōtis Arbon monasteriis vnicū eruditū Caloierum reperias. Si quis Theologicos libros manuscriptos ceperet, fortassis inueniantur: at nulli poetici, nulli historici, nulli philosophici.

CAP. XL.

Cur plerique in Graecia perierint, & de monasteriorum in monte Aitho fundatione.

Hunc Graecorum librorum interitū, Graeciae populorum, qui à suis maioribus prorsus degenerarunt, negligentia & ignorantia adscribendum esse necesse est. Nam non solum nostra memoria, sed etiam iam multa tempore, neminem per vniuersam Graciam aliqua eruditione praeditum reperias. Concedimus quidem aliquos Graci & Latini sermonis peritos: at de doctrina & eruditione studio aduersa intelligimus, quemadmodum nunc apud Latinos plerique inueniuntur. Inter sex Caloierorum milia, qui nunc in eo monte versantur, vix bi-

nos

nos aut ternos in singulis monasteriis inuenias qui legere aut scribere norint. Nam Graecica ecclesia praepedita, & Patriarcha, Philosophia hostes, omnes sacerdotes aut religioni imitatos, qui alios quam Theologicos libros legere aut describerent, anathematis fulmine petierunt: atque alii per suaserunt nemini Christiano speram in Poetica aut Philosophia nauare licere. Ecclesiastici autem fulmine excommunicationis icti, absolui non poterant, nisi arētissimis quibusdam ieiuniis, & certa pecunie summa, aliisque corporeis quibusdā punctionibus precedentibus & poenitentia loco inflectis. Omnia monasteria supra enumerata olim à diuersis nationibus cum peregrinis in Graecia fuisse instituta, suorum reditus in variis orbis regionibus nuncupatos habuerunt. Multa adhuc existant quae cēsum an vtrūq; Russi vsq; Walachia, Trapezunie, Italiae, & Roma missam accipiunt. Caloieri enim Vatope di, suum monasterium ex Romano quodam templo cōsum accipere solere referebant, vnde nihil amplius ad eos perferretur. Atque licet Russi, Walachi, Bussou, Mengrelia & Circaisia incolae atque Moscouita sermone, eoque, à Graco dissimili, inter se differrent: nonnullam tamē adhuc cēsum ab illis recipere: eum autem qui à Latinis prouenire solebat, intermissionē esse. Omnia quae enumerauimus, ritu Graco, minime autem Latino sese habet. Per Latinum ritum intelligimus quicumque Romani Pontificis mandata observant. Ceteros quoniam inter Caloieros nulla est vestigiū varietas, omnes inter se sese norunt, quorum vniuersa ratio sanē mira est. Neque canabae neque lineae gestant intervalis, sed laneae, quas ipsi met nere solent: cornu amittit colore & forma conuenit, ut diximus, cum cornu vestit quos Galli insumatos nominant. Nec quisquam est cuiusquam etiam monasterii, qui artem aliquam mechanicā non exerceat, nec operas externas vinquā conducit ad sua negotia peragenda:

F 4

sed

sed si quid in communem monasterij vsum peragendū est, omnes simul id peragent, aut peculiaribus quibusdam id negotium committeretur, velut, vitium putatio, agrorum cultura, lignorum inuectio, hortorum cultura, piscatio. Alij etenim sunt sutores, qui calceos alius consunt, & laceros concinnāt: alij sartores, qui talares vestes consunt, & parant: alij fabri lignarij ad lembos, naues, atque alia opera lignaria fabricanda: alij monitores: alij murarij & cementarij: alij similiter alia opificia exercent. Vera est inquam oeconomia in monasterij utilitatē instituta, plurimum differens cū moribus tum victus ratione à Latinorum monasterijs. Religio Græca sic inter eos instituta est, ut si quispiam pauper celebsant aliqui adolescens sese mūdo abdicare vult, & Caloierus fieri, & aliquā facultatulam obtineat, ea in communē totius monasterij vsum cedet. Fratris nomine inter se non compellant, sed patris & filij. Singuli recipiuntur ad ea munia exequenda, ad quæ magis sunt idonei. Si quis autem Græce legere norit, aut eruditior aliquantulum sit, plus auctoritatis interdum obtinebit quàm reliqui: nam ad alius præcinendum adhibebitur: cū in suis templis eam consuetudinem obseruent, ut quispiam publicè legat, quod alij canēdo pronūciare debent. Pauci Caloieri inueniuntur sacerdotes, & qui Missam celebrēt: atq. licet y in monasterio sint sacerdotes, nō magis tamē à manualibus operibus liberantur, quàm reliqui Patres: singuli enim manus operi adhibere debent. Inde fit ut studiis & scriptioni vacare nequeant: imo ne vernaculam quidem linguam legere discant, in tanto ignorantia regno versantur.

CAP. XII.

De quibusdam Græcicæ Ecclesiæ ceremoniis, & de summa in qua Græcæ Ecclesiastici versantur ignorantia.

I A M dictum est omnes in vniuersum Græcos, eosque qui illorum ritus obseruant, Patriarcharum mandatis obsequi: singulasq. Provincias peculiari habere, atq. eū
quō

qui Alexandria præest, Memphi habitare, alterum Damasci esse, tertium Constantinopoli, cui omnes Caloieri montis Athon per omnia obsequantur, non secus ac nos Romano Pontifici. Huius item montis Athon Caloieros quocumque in monasteria per Græciam aut alias orbis provincias sese conferant, semper maiore in precio haberi, quàm qui in eodem monte non vixerint: imo Caloieros Ierusalem, montis Libani, Cairi siue Memphis, Damasci, Bulgaria, Russia, Bosnia, Wallachia, Moscomæ, Epiri siue Albanie, Illyrici siue Sclanonia, aliosq. per alias provincias sparsos, in quibus idiomate vtantur a Græco diuerso, montis Athon Caloieros magni facere: quoniam ceremonias diligentius obseruare feruntur reliquis qui ritum Græco vniunt. Cereis etiā & accensis lapidibus vtuntur in suis templis, statuâsq. atque picturas, instar Latinorum, habent, & campanis vtuntur. Porro Græci qui sub Venetorum ditone viuunt, maiore libertate fruuntur quàm quibus Turca imperat. At cū hi, tum alij, ferrum habent & templi valuis clauo suspensum trium digitorum crassitudine, & brachiali longitudine, & arcus modo nouitū inflexum, quod campana ferè instar sonorum est, aut aris modo tinnit: alium verò in monte nolatum quàm huius ferri strepitum non habent: & ad preces huius ferri sonita omnes conuocantur. In toto monte neque gallinas, neque columbas, alteriusue generis aues, neque vaccas, neque capras, neque arietes alunt, quoniam carnibus non vescuntur. Aues duntaxat nomine tenui, quod illarū appellationem interdū audiunt, norūt: nā quoniam iis non vescuntur, nullas aucupantur. Nihilominus tamen obseruauimus, eā auem quæ apud Cenomanos Pinson royal, Lutetia Ungros bec, quæq. ab Aristotele & Græcis *μαραναπαυιδε*, à Latinis *Molliceps* nuncupatur, ipsorum lingua Gros bec, id est, Crassi rostri appellationem inuenisse: atq. auiculam illam per arbores
F s repentem,

90 P. BELLONII OBSERVATIONVM
repentem, quam Galli Terco vel Turcot nominant, &
Latini Torquilla, Græcis Iynx dicta fuit, vulgarem
istic etiam esse, & Aicionis appellationem obtrunxisse.
Nullum autem in universo orbe locum monasteriis ap-
tiores nom, ipso monte Atho.

* De hac re vide ipsius Bellonii historiam de aubne lib. 6. cap. 7.
& lib. 7. cap. 50. ubi Mollicipem à Pandalo distinguit.

CAP. XLII.

Derationibus montis Athou stirpibus, sponte nullaque cultura
adhibita provenientibus.

MONTEM Athon præ reliquis, ubi unquam pedem
fixerim, locis, herbosum observavi: nullaque in eo rarior
est planta, quæ eodem antiquo nomine non sit cognita, quod
à Theophrasto, Dioscoride, &
Galeno traditum est: Planta il-
la, parvula radice prædita, quæ
Veteres Apion nominabant, nunc
Chamæpydia nuncupatur, nul-
laque est Caloserus in toto
monte, qui eam laxandi facul-
tate præditam esse non norit.

Quoniam verò multos magni
vominis viros hallucinatos com-
perio, qui eius loco aliâ sumunt,
atq. corruptâ eum iconæ exhiberi
eius vimâ imaginē oculis subie-
cere libuit, quam ex ea exprimi
iussimus, quæ ex radice per octo
menses integros à nobis extra
terrâ servata, eaque tandem
telluri commissa, folia, flores, &
semina produxit, qualia in se-
quenti figura conspiciuntur.

Montis Athou Caloseri hoc
privilegium obtinuerūt, ut ne-
mini toto eo monte præter ipsos habitare licet: eam

ob causam, fructuiferis arboribus, vitibus & oleis eum ex-
colunt. Merito illis dicatus est, quoniam hominibus so-
cessu & solitudine gaudentibus convenit, dignisque est
qui cū deliciarū quodam paradiso cōparetur, ut qui rure
delectatur. Hippoglosson istic admodū frequens est, quod
ipsi Coraco Notano, hoc est, cornicis herba nuncupāt. Ve-
raturū nigrum in multis vallibus crescit. Nemo est in toto
monte, cui arbor quæ Plinij Alaterni appellant, veteri
legitimo nomine, quoniam Theophrastus usus est. Phlica,
nota non sit: Corcyrensis vero & Cretensis Ela prius
dicitur, quoniam, ut Plinius scribit, folia habeat inter
Ilicem & oleam media. Fagus quam Galli Fousleu no-
minant, in eo monte frequens est, ab omnibus Oxya appel-
lata; de qua postea plura, quia diu per eum montem ob-
erravi, illam quærens, Oxyam à Fago differre existi-
mans. Quæ veteribus Ostria dicta fuit, antiquam appel-
lationem istic adhuc retinet, eaque monti abundat; illa
ipsa est quam Galli Haistre vocant. Mirari verò subie
quosdam meos populares doctos & rerum peritos, adeo
hallucinatos esse, ut Latinorum Cerrum, eam quam
vernacula lingua Haistre appellamus, esse putarent;
quandoquidem Haistre nullam glandem ferat, & Ostria
à Theophrasto tam graphicè sit descripta. Aria
etiam vetustum nomen retinet, licet Ida montis in Creta
incolis Acilaca dicatur. Quandoquidem autem tanta
est riuorum & numerosis limpidis fontibus defluentium
commoditas; quoquò te obvertas, & in umbra deambu-
lare voles, tanta elegantium stirpium frequentia oculis
obicitur, ut nullus quantumvis tristis aut melancholicus,
ilico non recreetur tam numeroso arborum perpetua fron-
de virentium aspectu, tanquam is locus de industria pro
deliciarum quodam viridario exstructus fuisset. Sed quo-
nam in mentionem incidimus arborum in isto monte per-
petuo virentium, eas ordine recensebimus.

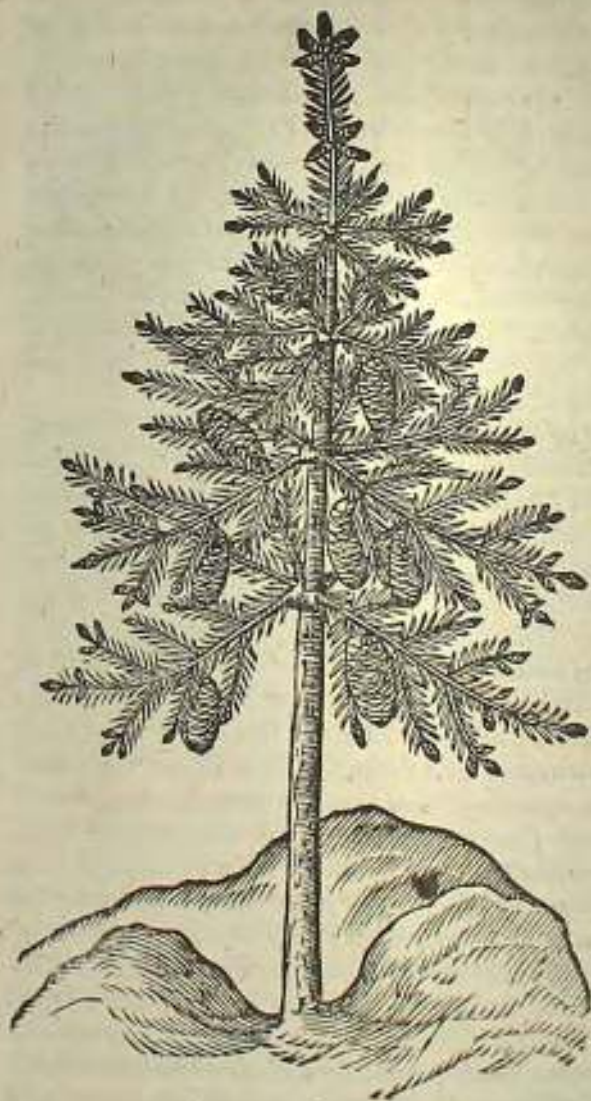
Ferarum arborum perpetuò virentium in montis Athou
vallibus sponte procurrentium nomina.

CELSA Lauri atque Oleastri istis semmos So-
lis æstus perpetuò reprimunt: atque Arbusti, quæ aliis
in locis plerumque duntaxat fruticant, ingentes istis
sunt arbores. *Andrachne* istis abundat. *Aria*, *Phi-
lica*, seu *Alaternus*, *Ilices*, in celsam magnitudinem
excrecentes montes istis vestiunt, quemadmodum &
Picea & *Abietes*. *Myrti* latifolia cum *Herules* tum
frutisera, *Rhododendri* rubro flore in summam cel-
situdinem attolluntur, earumque caudices crassitudi-
ne *Ficibus* non cedunt. *Smilax* laevis ad summum usque
celsarum *Platanorum* fastigium perreptat, perpetuam
gerens virentem comam aduersus ventorum iniurias &
Solis ardores. Sed quandoquidem alia sunt arbores per-
petua fronde virentes præter eas quas in monte Atho in-
ueniri diximus, non immerito illas hoc loco subiungemus.

CAP. XLIII.

Arborum & Fruticum, quos in variis prouinciis perpetua co-
ma virentem obseruauimus, nomina.

QUANDOQVIDEM stirpes perpetuò virentes
describendi occasio datur, rationi consonum videtur, ut à
celsissimis totius orbis arboribus, videlicet *Cedris*, auspi-
cemur. Eas verò sigillatim describere non est animus: sed
eas breuiter hoc loco enumerare sufficiet. Præter iam di-
ctas *Syrie* præaltas *Cedros*, alia pumila inueniuntur
Lycie, quarum folium spinosum est, ob id à *Græcis* *Oxy-
cedri* cognominata, atque hac nota ab aliis *Cedris* *Phœni-
cie* generibus differentes, quæ obtuso mucrone prædita fo-
lia habent. In eo numero recensentur etiam *Myrti*, licet
eius varia sint genera; nã alia cædida, alia nigra, alia an-
gustiore folio, alia latifolia: quintum insuper est genus nobis
admodum frequens, nempe quod in frigidarum regionum
hortis colitur. Omnes coniferae siue resinosæ arbores, ex-
cepta *Larice*, eo etiam numero comprehenduntur: quas
Gallicis

Galicis nominibus efferemus, prout ab urbium & pagorum Sabaudia & Aruerni incolis ea didicimus. Quo vero facilius intelligi possint, illis antiqua nomina adiciemus. Quae nunc Gallis *Alexo* dicitur, *Pinastrum* nomen obtinebat, arbor Graecis incognita, atque à Pino siluestri differens. Quae Gallis *Suiffes* dicuntur è genere *Abietum* sunt, quarum alia mares alia femina, eas *Sapinos* siue *Abietes* feminas appellabimus. Nam quae veteribus *Abies* dicebatur, à *Sapino* differt. At *Abies* tribus galicis nominibus donata est: nam alij *du Sapin*, alij *du Vergno*, tertij *du Sap* vocant: verum *Sapinum* Latinorum, Gallis *de la Suiffe* dicitur. Atq. ut facilius discerni queat, eius iconem hic adposuimus.

Quae uniuersae *Gracia* adeo familiaris est, & veteribus *Picea* dicebatur, plurimas appellationes Galicis obtinet: nam *Lugdunensis* gallicae incolae in *Tarare* monte partim *Pignets*, partim *Pins* sauages nominant; at gallica appellatio quae & *Sabaudi* & *Aruerni* utitur, constantior est in *Pignets* quàm *Pins* sauages. *Larix* in *Gracia* non nascitur, Galli *Melese* nominant, sola inter coniferas folia hieme abiicit: sed hac sigillatim in libro, cui titulus est de Arboribus coniferis, scripta sunt. *Aurea mali*, *Poma Adam*, *Citria* siue *Poncires*, *Citrones* & *Limones* co etiam numero recensentur. Multa quoque *Capparum* genera perpetuo virent: quorum nonnulla in rupibus & scopulis *Creta* crescent alia spinosa, alia spinis carentia. *Aquifolia*, *Acacia*, *Aria* siue *Acilaca*, *Cassia* solitaria arbores, *Palma*, *Sena*, *Thamarindi*, *Andrachnes* in *Gracia* frequentes, *Philica*, *Balsami* arbor, *Buxus*, *Cupressus*, *Trapezantina* arbor cerasifera, *Esculus* & *Cerrus* alias *Volagnida*, *Ephedra* siue *Anabasis*, *Erica*, *Phana*, *Cisti* frutex, *Ledon*, & *Glans* vnguentaria perpetua fronde virent: Item *Hedera* cum alba tum nigra, *Halimus*, *Henna* frutex in *Aegypto* nascentis alio

nomin-

nomine *Aicanna*, à *Lignstro* differens, quod Gallis *dia Troesne* dicitur, & hieme folijs spoliatur, at *Aicanna* ea retinet. *Ilex* arbor, Gallis *Cbesne* verò dicta; *Jlex* coccifera, Gallis *Graine d'Escarlata* nuncupata, Iuniperi cum maiores tum minores, *Lauri* quinque genera, quorum unum odoris expers est, *Lentiscus* è qua *Mastiche* fit, *Lycium*, & *Lanifera* arbor, *Libanoti* coronaria, *Sebelle*, *Sycomoru* à *Aegypto* peculiaris, *Sabina* prima & altera, *Thuya*, *Suber*, *Taxus*, *Siligna* siue *Ceratia*, *Nerion* & *Oenoplia*, quae alio nomine *Napcea* dicitur, & in *Aegypto* atque *Syria* crescit, *Persea*, *Polemonia*, *Genista* quoddam genus in *Arabia* solitudinibus nascentis, *Tragium* *Creta* familiare, *Acacia* altera, *Adyobalani*, & *Salua* cretica poma gestans edulia, & *Anapala* arbor dicta perpetuo virent. Idque non ex alterius scriptorum lectione, sed ex nostramet observatione cognouimus: nihil etenim scripsimus quod ipsi non viderimus. Pratermissimus multas pusillas stirpes quae hieme etiam folia non abiiciunt, quale est *Gallorum* *Frelon*, *Thymum* verum, *Satureia* graeca, & alias similes cum arbores & frutices duntaxat enumerare animus fuerit. Nonnulla alia ut *Terebinthus* in arborum perpetua fronde virentium numero habita sunt: adducere tamen nolimus, cum aliter rem sese habere experientia didicerimus.

CAP. XLV.

Vicinorum locorum observatio, quae ex summo montis *Athou* vertice conspici possunt.

CANTHARIDVM genus est in *Atho* monte à nostris vulgaribus diuersum, quod Graecis *Buprestis* dictum est, vulgaribus *Cantharidibus* aliqui forma similes, nisi crassiores essent, pallidi siue lutei coloris, & admodum putida, indifferenter vespcentes, vel rubo, vel cichorio, vel urtica, vel comiza, vel aliis herbis. Caloieri eas antiquo nomine appellant *Poupristi*: alii ad volatum aptis praedita sunt, ut musca. Eius nominis rationem satis manifest-

visitam nobis dederunt, quam suo magno malo experti sunt. Nam si iumenta aut alia animantia ruminantia, simile insectum deuorent, vel herbas quibus inhaerunt depascantur, intumescunt & moriuntur. Quemadmodum autem *Vipera* cui nomen *Prester* est, morsus hominibus perniciosus est: sic *cantharis* illa lutea supra dicta, bobus praesens est venenum, atque etiam ut credimus hominibus: eam ob causam *Graci* olim *Buprestin* nominarunt. Alia adhuc eius veteris appellationis etyma in variis Auctoribus inueniuntur. Montis *Athou* *Plataui* altitudine cum *Libani* *Cedris*, & montis *Olympi* & *Amani* *Abietibus* comparari queunt. *Smilax* aspera in dumetis nasci gaudet, & per eius montis sepes, quemadmodum & *Smilax* lanis (quae a domestica sine culta, quae varicoloris fabas profert, distinguenda est) in summa altitudine montis *Athol* libenter excrescit, ut etiam ad celsarum *Platan* arborum cacumina pertingat, ipsisque, supremis ramis sese conuoluat. *Vitis* siluestris naturam obtinet, quae semper in altum tendit, praesertim si inueniat cui innitatur, quemadmodum & *Ephedra*. Si *Smilax*, cuius nunc meminimus, pumilam arborem cui incumbat nanciscatur, supra illius altitudinem nec attolletur nec excrescet ut illam deprimere possit: contra vero si vastam arborem natam fuerit, perpetuo attolletur donec eius cacumen occupet, licet ipsa etiam arbor sidera petat. Nunquam a rustico, a quo *Smilacis* nomen percontati sumus, adeo propriam distinctionem expectassemus, quae antiquum eius nomen exprimeretur: eam etenim vulgari *Graeca* appellatione *Smilachia* nominabat. Altissimum montis *Athou* iugum, magisque celebre, in extrema *Cherroneso*: atque propter summam altitudinem, perpetua fere nix tegitur, quae in aetatem usque permanet: summum fastigium sterile est, & ex asperimis difficilissimisque scopulis constat. In eo cum essemus, atque montis partem qua *Septentrioni* obuersa est, in qua

etiam

etiam nix diutissime ante quam dissoluitur, permanet, contemplaremur, eam ubiorem, atque arboribus magis abundantem, pluresque stirpes in conuallibus producentem obseruauimus. Ea vero pars qua *Meridies* spectat, arida est sterilis, nec ullas arbores habet, praesertim circa ipsum verticem. Summum montis iugum pyri formam refert; nam & acuminatum & rotundum est: in cuius summo vertice sacellum est, quod monasterium *Agi* *Laur* ad montis radices situm *Caloieri*, certa anni die descendunt, ibique liturgiam canunt: eam autem diem certo inter ipsos constitutam omnes norunt, eamque esse existimo quae mense *Augusto* *Dina* *Virgini* sacra est. Cuius porro in summo montis iugo essemus, in insulas & provincias vicinas, veluti *Cassandriam*, quam *Sebia* *bo* vocant, *Seyron*, *Lemnon*, *Thasson*, *Samo* *thracen*, *Imbron*, adeo facile conspicebamus, ac si viciniore nobis fuissent. Semper istuc aura est frigidissima, sic ut eam diu perferre nequiremus. Inde descendentes per eam partem qua *Meridies* obiecta est, & ad montis radices vicini, *Abietum* & *Picearum* siluas inuenimus, quae a *Cretensibus* & *Aruernicis* nonnihil differunt: nam earum coni adeo firmiter ramis inhaerent, ut si vi detrahantur, rami fragmentum cum coni pediculo siue hastula semper simul euellatur: praeterea politi sunt, neque ut alij scabri. Istic etiam *Fernulam*, & *Pencedami* *Centaureum*, maioris abundantiam inuenimus. Quocumque per montem pergas, nullam viam reperies, quae ascendendum aut descendendum non sit: nam tota regio inaequalis est.

CAP. XLVI.

Montis *Athou* *Caloieros* siue monachos, mechanicas artes exercere,

IAM ante scripsi *Caloieros* ipsos suam lauanam in fila ducere: eam ob causam, quae ratione ita faciant, describere consentaneum duximus; quandoquidem eorum colus, fusus, & verticillus nostris dissimilia sint. Colus ex can-

G

na sine

na sine arundine constat, quæ Donax dicta est, & intra tres nodos duntaxat refecta est, ut foramine scilicet tres in id læuæ manus digitos inferere possint, nempe minimis, & bitis ab illo proximis, liberum relinquentes pollicem & indicem illi proximis, ad læuæ pensam trahenda, & fuso applicanda. Summa cæne articulatio surculi in modum incisa est, ut læuæ illi imposita firmius cohareat. Caloierum sua regionis more sua ducent, colum lateri non applicat, sed tribus digitis subleuatam sustinet. Læuam magno apparatu non preparant, sed eam calida duntaxat læuant, & paululum carminant; propterea fusus colus quodammodo respondere debet. Mirum igitur non est si veteres nonnullas stirpes colus, fusi, & verticilli nomine donarunt: nam & hodie Aitrahilis herba fusi vicem illis præbet: eius enim caulis rectus est & læuis, tamquam arte expositus esset. In eius penuria bacillo minimi digiti crassitiem non æquante, æqualis ubique crassitudinis viuunt, cui ferrum hamuli piscatori modo efformatum insigunt, ut filum comprehendat è quo fusus dependeat. Verticillum etiam colus & fuso respondere necesse est, quod cum eo quo nostra mulieres vtuntur nihil commune habet. Quoniam autem verticillum solummodo excogitatum est ad sua commodius ducenda, atque ut fuso pondus addat; indicare volumus Græcorum verticillum, etiam nunc illi simile esse, quod veteres descripserunt, quodq; eam auctoritatem obtinuit ut & herba & pisci nomen daret Sphondilion, quem frequentius in Anglia quam in Gallia reperiri scimus. Græcorum verticillum dimidiato pyro in binas partes per medium scilicet simile est; per medium perforatum est, dentibusq; caret. Id verticillum superiori fusi parti insigunt, inferiore fusi parte deorsum propendente: fila autem nostro more torquent. Nullam unquam in totius montis ambitu urbem muro cinctam fuisse credimus: quia nulla murorum vestigia exstant: Vranopolis etiam Palæotriū,

Thyffus,

Thyffus, Cleone, Apollonia, Cassera, à Plinio enumerata solummodo, exigui pagi fuisse videntur, ubi nunc monasteria sita sunt. Caloierum inter reliquos inuenimus, qui recens ex Sophra in montem Athon habitatum aduenerat, lagenas è salicis amerina virgultis, aut tilia cortice, aut castaneæ summis surculis, aliòve ligno sequaci ut est ulmi cortex, texendi admodum peritum. Absoluta & probe contexta lagena, aliqua materia, ne perficeret, inducenda erat: ad eam igitur rem Piceæ resinam, Græcis πικρὸν, & Latinis Spagæ dictam diuisione Plinio usitata, sumebat, quam (cum pinguis & lenta sit) paululum decoquebat, & calidam in lagenam iniciebat, quæ foramina & surciorum corticis interstitia complebat & indurabatur, hacq; ratione lagena stipabantur ne exstillarent. Eiusmodi lagena viatoribus sunt commodissima: nam neque Solis ardore facili finduntur ut lignæ, neq; fragiles sunt ut terree, neque graues ut stannæ. Quoniam vero læues sunt, atque diu conservari possunt, uique qui illas conficiunt Sophiæ (in Seruia Græciæ Provincia ea urbs est) habitant, qui eas per Græciæ insulas venales circumferre solent, Sophiæ lagenas appellant. Hæ Walachi, Bulgari, & Circassi libenter vtuntur.

CAP. XLVII.

De cancri aquæ dulcis, in montium ciuilibus versantibus, à nostris fluuiatilibus Cammaris, quos vulgus Cancros appellat, diuersis.

PEDESTRI itinere per montem euntibus (nā equiti, nisi qui regiam viam sequeretur, non liceret, imo ne pediti quidē, nisi quis agilitate præditus, animi gratia spectoq; omni labore & molestia id faciat) itineris dux à via nota aberrauit, sic ut quo destinaueramus eo die peruenire nequiremus, nec commeatum ullum nobiscum sumseramus. Tandem sub noctis crepusculum ad quendam ritum peruenimus cancri, nostris cammaris dissimilibus, adeò abundantem, ut mille temporis momento capi potuissent.

sent. Caloierum eos crudos manducare cepit, asserens cunctis melius sapere. His etiam cum illo vesciebantur, nequo iucundiores saporem ullum cibo inuenire memini, sine fame urgente, sine cibi nouitate id accideret. Cum autem eos cancos a nostris cammaris diuersos esse obseruamus, eos e mari perreptasse arbitrabamur: at obuerterentes nos, & regionem ad mare descendentem contemplantes, locum adeo sublimem & aditu difficilem animaduertimus, ut nullo modo perreptare eo potuisse iudicaremus: deinde cum exactius illos obseruassemus, inter eos & marinos magnam dissimilitudinem deprehendimus, & istis expresse annotauimus cancos esse fluminales a cammaris diuersos. Stirpis genus quoddam in valle inuenimus Elegia nuncupatum, cuius ramis pro calamis scriptoris utuntur: nam neque Turca neque Graci anserum plumis uti norunt.

CAP. XLVIII.

De portentosa viuendi inter Græcos sacris addictos ratione, deque asperitate, superstitione & ceremoniis quibus in cibo & potu utuntur.

PORTENTOSAM cuiusdam Caloieri viuendi rationem describere volo, ut qua ratione reliqui uiuant, facilius intelligi queat. Postridie cum in monasterium Simeon peruenissemus, Caloierus quidam, ferrariam artem exercens, asthmaticus, lenta fibre laborabat, quem ingentibus vexabat & magna suis perpetuo torquebat: is ad prandium nos inuitans, Saracosti, hoc est, vnius ex illorum quadragesimis siue angariis tempore, ciborum delicias quibus uti solebat nobis adposuit. Isti Caloieri quadragesimarum suarum tempore piscibus sanguine preditis non vescuntur: itaque herbis, aliisque huiusmodi modico apparatu uti necesse est. Nobis igitur erucam, eleoselinum radices, porri bulbos, cucumeres, cepas, atque pusilla allia virentia apposuit. Hac omnia ex communi monasterii horto desumpta erant, tametsi nonnulli etiam prima-

tos hortos colant. Herbas prædictas crudas sine oleo & aceto edimus: quoniam apud istos miseros ea est consuetudo. Nobis præterea adposuit olivas nigras conditas, quas Dermatias appellant, atrum panem biscoctum, atque vinum. Biscocto pane utuntur Caloieri, ne sapius clubanum calefacere cogantur. Inuitant & bixos e suis sodalibus qui salitos & desiccatos nonnullos pisces attulerunt, seprias, polypos, loligines. Eo autem tempore omni cancorum genere, marinis cochleis, aliisque, testa inclusis, quales sunt mytili & ostreae, illis vesci licet, quoniam sanguine carent. Miser ager conquerebatur appetitum plane esse deiectum, aiebatque, nisi nuces sibi a morbi initio reseruasset, iam diu terra obrutum fore: atque istis solis vitam conseruatam reserebat, quoniam illi orexin excitaret ad paululum panis aqua intincti cum olinis salitis edendum. Isti Caloieri a crudis cepis & allis cænas suas inchoare solent, atque eruca & nasturtio finire, media & primaria cæna fercula olina salita, & faba aqua macerata sunt: atque cuiuscunque tandem conditionis sint, sani vel egri, vinum aqua temperare non solent. Huius Caloieri viuit ratione considerata, persuadere conati sumus ut boni succi pisce aliquo recente vteretur, quoniam admodum macilentus erat, & toto corpore valde extenuatus: at ille respondit, quod etiam si illi statim moriendū esset, idolo vesci nollet, nedum carne. Ea viuendi ratio non modo apud Caloieros locum obtinet, aut apud sacerdotes, aliosve sacris initiatos in Græcica ecclesia: sed etiam apud plebem, qua mortis etiam poena proposita, quadragesima ipsorum tempore piscibus sanguine preditis, aut alia re pingui vesci nolit: adeo rigidi sunt huiusmodi superstitionum observatores.

E monte Atho in Saloniki protectio, & de raris piscibus qui istuc capiuntur.

MONASTERIA ad maris littus sita, ut sunt *Laura*, *Tuero*, *Varopedi* & pleraque alia, noctu suas nauiculas in portu aut maris littore non relinquunt, praesertim ubi portus minimè tutus est: sed eas è mari educunt, deinde locis quibusdam concludunt, quarum valvae sunt ferreae, ut igni quem pyrata inicere possent, resistant. Pauci sunt tati portus in montis ambitu, exceptis qui in *Varopedi* & *Laura* sunt: propterea frumentum rarius ferunt. Sed cum vites, oleas, ficus, copas, allia, fabas & legumina colant, permutationem cum *Nautis* faciunt qui illis triticum aduehiant, vel illud praesenti redimunt pecunia. *Molas* in hoc monte vidimus tam paucis aqua impelli, ut rimis profluentem vix brachialem crassitudinem aquantem contineret. Piscinam autem humili loco struunt, partem superiorem amplam & capacem habentem, inferiorem vero paulatim in angustum coactam infundibuli modo: in ea foramen est tanto impetu aquam emittens, ut in exiguum rotam incidens alia ratione quam nostra sunt fabricatam, quantumvis magnum molarem lapidem impellere possit. *Lauri* cuius in conuallibus magna est copia, baccas colligere solent, è quibus oleam exprimunt, quod venum exportant per *Wallachia*, *Bulgaria*, *Servia* urbes atque loca vicina. *Marinos* vrsos, quos *Neapolitani* & *Masanenses* *Masfacara* nominant, istuc capiunt, *Astaci* marinis sunt *Homar* Gallorum fere similes: sed inuálidi sunt ut *Locusta*, & aculeis carent ut *Astaci*: nam *Locusta* dorsum aculeatum habent ut marina *Aranea*: atque adeò hunc piscem intellexit *Suetonius* *Tiberij* caesaris crudelitatem describens, qui aspero *Locusta* cortice misero piscatori os dilacerari iussit. Nos Gallicè *Santerelle* dicitur reddere possemus. nā quae *Massiliensibus* corruptio

sermo.

sermone *Langouste* dicitur, puro sermone gallico *Santerelle* appellari posset. Itaque excusatum volumine errorem ab operis typographicis nostra adfensia commissum, quae huius piscis iconem in aliud caput *Libri* piscium transferant. cuius rei admonitum lectorem volui.

E monte *Atho* digressi ut *Salonica* proficisceremur, facile biduo istuc peruenimus. *Saloniki* ingens est oppidum, celebre & opulentum, olim *Thessalonica* nuncupatum, cuius *D. Paulus* meminit: in *Thessalia* proxime *Macedoniam* sita est: in ea pestis adeò grassabatur, ut plurimi mercatores urbem desererent, & suas facultates negligerent. *Turcae* inter reliquas nationes omnium minime a pestis contagio sibi metuent, ideoque nulla formidine inter eos qui peste icti sunt versantur, quod in *Saloniki* obseruauimus. Biduū distaxat in itinere à *Saloniki* ad *Siderocapse* fodinae insussumini, quae eo sunt loco qui *Veteribus* *Chrysites* appellabatur: nunc autem pagus est, tam magni praenuntius *Turcarum* Imperatori, ob aurum & argenti copiam quae ibi colligitur, quam maxima urbs quae sit in uniuerso eius imperio: attamen non diu est quod fodina erui caperit, ex qua aurum et argentum cofatur. Antea paucis adificiis pagus instructus erat: nunc vero, oppidi formam refert. *Siderocapse* inter vales sita est, ad radices montis cuiusdam in edito siti ad maioris cuiusdam montis clivum, quā aptius comparare nesciremus quam cum oppido *Ioachims thal* in *Bohemia* sito, quod Latine

Vallis joachimica dicitur. Metallica quæ ex Siderocapsa eruitur, in causâ sunt, ut qui huic rei student eo confluerint, & magis populosam eam reddiderint. Peramienos hortos & vinea istuc instituerunt, & ubiq. adest aqua quæ hortos multo commodiores reddit: præsertim autè vinea vicinis locis sita egregie exculta sunt. Siderocapsæ fodinarum incolæ hominû est collumes, lingua varietate inter se differentium, ut sunt Sclavici, Bulgari, Græci, Dalmata.

CAP. 2.

De auri & argenti fodinis Turcatorum Imperatoris, atque de obtizi auri origine disceptatio.

SIDEROCAPSA in Macedonia sita est Scruia contigua: eumque esse locum, in quo Philippum Alexandri Magni patrem, aureos Philippicos primum cudisse Diodorus scribit, puta cum Crenidas fodinas inuenisset, atque eas excoluisset: namque refert illa ætate singulis annis, mille & amplius auri talenta reddidisse. Metallica quæ nunc istuc laborant opera, magna ex parte Bulgari sunt. Vicinorum pagorum eo ad mercatum consuentes rustici Christiani sunt, atque Scruianicæ & Græcæ loquuntur. Iudei similiter istuc adeo sunt aucti, ut Hispanicam linguam quodammodo vulgarem reddiderint: etenim inter se versantes & sermones conferentes nulla alia lingua utuntur. Siderocapsa diutius substitimus, ut fodinas observaremus, tum etiam quod magnopere conspicerem cuperem qua ratione aurum e sua vena eximeretur. Cum vero aurum omnium metallorum sit perfectissimum & purissimum, atque tam varia nomina in Europa adquisierit: perpendere volumus, an illa in sua vena adipisceretur: at ipsius impuritatem aliunde, quam eorum, qui id commiscunt, infidelitate, non procedere comperimus. Aurifabri, & Monetarii diuersa illi nomina tribuunt, atque aliud altero vilius constituunt; inde factum ut aliud aurum ducatorum, aliud aurum coronatorum, aliud aurum scutatorum, aliud aurum rhenense dicatur,

vnum

vnâ viginti karatis, aliud octodecim, reliquaq. in huncmodum pluri vel minoris æstimantes. At eiuscemodi nomina & præcia in variis regionibus nata sunt, in quibus eorum qui illud commiscuerunt & aliorum metallorum ipso viliorum miscellanea multiplicarunt infidelitate adulteratum est. Ea porro multiplicatio, ex eorum, qui illius præcium in nummorum recentiorum generibus augent, arbitrio, excogitata est. Ducati etenim, Scutati, Phillippei, Angelotti, Portugalici diuersimode ex puriore vel impuriorè auro cusi sunt. Id autem inuentum non est recens: legimus enim iam vigente Romanorum imperio, Rempublicam, cum grauioribus bellorum impensas tolerare nequirit, nummorum pondus interdum minuisse, ut id lucri accederet, atq. purum argentum, admixta auri octaua parte adulterasse & auxisse. Natura numquam oblectata est perfectiorem substantiam elementarem condere, quam aurum: nam non minus purum & sincerum est in sua qualitate, quam ipsa simplicia, ex quibus compositum est, elementa. Non igitur immerito præ reliquis diuitiis illud æstimamus, atq. reliquis metallis præcellere cõsemus. Nã Natura æqua quãtitatis proportionè cū elementorû symmetria respondente illud condente, iã ab ipsa illius origine expurgatû reddidit, ipsorû elementorû simpliciû instar: atq. ista elementorû in virtute pari, cõiunctione adeo delicata & perfectâ indissolubilis vnionis mixturâ generauit, eius colligatione ita fideliter fabricâs, ut incorruptibile massam constaret, qua in sua excellentia & bonitate in æternû permanet. Eam ob causam neq. a temporis iniuria vinci, neq. ullâ excrecentiâ, aut rubiginis superfluitatè in se cõtinerè aut ferre potest aurû. Nã tametsi multo tempore aquamersum aut igne sepultû maneat, nullâ tamen inde maculâ contrahit, neq. aliâ qualitatè, aut poderis immutatione acquirit. Illud singulare privilegium præ reliquis metallis obtinet. Ex Siderocapsa fodinis ingès auri & ar-

G 5

genti

gēti summa Turcarū Imperatori accedit: nā singulis mē-
sibus, deductis operarū stipēdiis, pro sua portione decies
octies mille ducator, nōnunquam triginta millia, interdū
plus, aliquādo minus accipit. Qui censum pendat, nō me-
minisse affirmant: ita inde a quindecim annis minus pen-
disse nōnem aut decem ducatorū milibus in singulos men-
ses pro Turcarum Imperatoris iure. Metalla vero istis
purificantur labore & industria Epyrotarum, Græco-
rum, Iudeorum, Vallachorum, Circassiorum, Ser-
mianorum & Turcarum. Circiter quingenta aut se-
xcente fornaces per Siderocapsa montes sparsa sunt: ne-
que ulla est qua peculiarem dominum non habeat, qui
suis expensis omnia necessaria in ea peragi curet. Porro
cū fossores, tum qui effossam fodinam educunt, Caduca
sive virgula diuina non vtuntur, sed sine sorte aut sup-
putationis calculo, fissionem prosequuntur prout illam
commodam & utilem initio inuenerunt. Pyritis siue
Marcasite genera variis prædita sunt coloribus. Aurum
verò atque argentum purum non reperiunt, quin prius
fusum fuerit. Neque Chrysocolla istis est, neq. Cobaltum:
neque fossilium carbonum apud illos vsus est: alia verò
ratione metalla excoquunt quàm in Germania. Eorum
fodina suoribus carent. Leges inter Metallicos sancitæ
diligenter vt in aliis prouinciis obseruantur. Qui argen-
tum ab auro aqua fortis beneficio separabat, Christianus
erat Armenius. Vocabula quibus nunc Syderocapsa res
metallicas expriment, neque Græca neque Turcica
sunt: nam Germani qui primum eas fodinas excolere cæ-
perunt, incolas rerum metallicarum, & instrumento-
rum mineralium nomina Germanica edocuerunt, quæ
deinde ceteri cum Bulgari tum Turcæ obseruarunt. Eo-
rum officina à Germanicis differunt: in quibus tota heb-
domada laborare solent, initium à die Lunæ facien-
tes & die Veneris finientes, quoniam Iudæi die Sabbati
ferant-

feriantur. Omnes camini seu fornaces secundum riuius
exstructæ sunt, quia rotas quibus folles subleuantur aqua
impetu versari necesse est. Septem autem sunt riuiuli,
quorum hæc sunt nomina, Pianize, Amerpach, Kyprieh:
qui verò ad Orientem spectant, Roscher & Isvotz nan-
cupantur. Fornaces in quibus Pyrites colliguntur, vi-
lenter exstructæ sunt: vt quæ duntaxat tignis & asseribus
plutei siue tabulati in modū cooperta sunt: Ampli sunt ca-
mini & in ædificij medietullio exstructi, valido muro poste-
riore parte cōstantes, at anteriore leui materia clausi, quā
die Veneris sub nocte diruunt: nam cum fornacis quodam-
modo in modum exstructi sint, siccum siue cādidam fuli-
ginem recipiunt, Veteribus Spodos appellatam ex metal-
li vapore exhalantem, & quo flamma maxime ferit loco,
dum vena colliguatur, camino adhaerentem, Græcorum
vulgus Papel, alij Papula nominant, cuius apud illos nul-
lus est vsus, aut precium. Inuenitur & Pompholix, su-
prædicta paulo candidior: vtramq. si quis colligere vellet,
facile singulis septimanis decem libras cogeret. Folles ere-
cti statuantur ore in terrā ad camini orā obuerso: suble-
uantur vero & deprimuntur à brachijs è rota quæ aqua
impetu extra ædificium versatur, immisiss. Rota binas
cruces habet, quæ octona brachia cōstituant per medium
rota infixa. Quatuor priora brachia folles comprimunt:
reliqua verò quatuor perpetuò non exercentur, quoniam
ad alios folles, quibus plumbum ab argento separatur, im-
pellendos sunt destinata. Caminus siue fornax argenti ore
habet, per quod carbones & vena colliganda alternatim
iniciuntur: atque bina foramina habet, alterum inferuè
iuxta terram, per quod liquefacta vena effluit, alterum
paulo suprā in ipsius camini quodāmodo medietullio, quæ
ventus exspirat, & ignis, exhalatione opus habens aërem
recipit. Materia per imum foramen effluens, cū suo ex-
cremento quod semper supernatat delabitur: perpetuò quo-
id ex-

id excrementū à metallo, quod in imo subsidit parua quādam fōssa fornaci contigua, eximendum est. Quoniam vero leuiora excrementa inutilia sunt, opera illa paulatim auferunt & abiciunt: nam cum frigescent, crustam supra metallum inducunt, quam virga ferrea decutunt: at aurum, argentum atque plumbū, quae simul mixta, grauiorāq; sunt, in imo subsidunt. Plumbi autem ab argento separatio ignis ē carbonibus conflati calore non fit, sed flāma ignis ē crassioribus lignis violenter conflati vi. Ad eā rem folles alia ratione quam primos collocari necesse est: primi enim crecti sunt atque ori imittuntur: qui vero ad plumbi separationem sunt destinati, obliqui iacent, atque quatuor, ut diximus, brachii aqua impetu rotatis subleuati instantur. Plumbum flamma ignis ē lignis conflati vi colligatum, ab eo quod ignis ē carbonibus constantis ardore liquatum est differt, neq; plumbum videtur, sed potius metalli recrementum *Vulgius* Graecorum *Molus* appellat, nihilq; aliud est quam plumbum in *Lythargyri* substantia quod *Molybdena* nominatur, quae postea de nouo colligatur ut plumbum fiat. Quanto autem magis ab ea repurgatū erit argentū, tāto purius reddetur. Latini, argenti recrementum *Scoriam* nuncuparunt, idq; est quod Galli parum honesto vocabulo mēde d'argent appellat, quam metallarij ut omnino inutilem abiciunt. Graeci ditione à Germanis sumpta, vulgo *Leschen* nominant. Cum Galenam excoquere volunt, eam nonnihil cōminutam supra ignem ē lignis & carbonibus constantem, quem in arca struxerunt, coniciunt: nam nisi excoqueretur, cum alioqui marmoris instar dura sit, à fornace non domaretur. Illam igitur excoquunt magna lignorum & carbonum congerie, Galenae copiam illis iniuciendo, atque alternatim alia alius permiscendo, deinde ignem subiciendo, donec colorem mutauerit: tum demum in fornace colligandam inferunt. *Lauius Siderocapsa*, olim *Chrysis*

nuncupata, fōdinās describens, ait *Macedonum* reges sua bella feliciter gessisse, ob ingentia tributa quae ex fōdinis accipiebant, eorūq; auro & argento *Macedonico* illustres euasisse. Credibile etiam est *Philippi* conatu sine eo non adeo feliciter cessuros fuisse: neque eum filium *Alexandrum* tam ardua moliturum. Sed per illud Reges multa praecleara gesserunt. Itaq; hac laue soli auro & argento tribuēda est, quod pueri arāni conatu felicē exitum habuerint, atq; ingētibus bellis, quorum auctores fuerant, optatus finis sit impositus. *Panilius* *Amilius Romanus*, victo *Persico* Rege, *Macedonas* ne amplius auri fōdinās exercerēt inhibuit, ut hac ratione *Macedonum* opes immiuerentur, atque *Romanorum* augescerēt. *Solinus* etiam auctor est, *Macedoniae* fōdinās puro auro opulentas fuisse.

CAP. LI.

Qua ratione metallici aurum depurant ex quo Turcici Ducati coduntur: nuncumque esse Ducatorum auri genus per vinctum Turcarum Imperatoris dominium.

SERIVM mandatum dedit *Turcarum* Imperator, ut aurum argentumque *Siderocapsa* summa fide atq; ut decet expurgeretur. Modo retulimus quā ratione plumbū ab auro & argento separari soleat: auri vero ab argento separatio non est magni negotij: etenim ea solummodo fit aqua fortis beneficio: eiq; rei praefectus est *Armenius* quidam, qui postquam aurum ab argento segregauit, in quadrangulae laminas pedem latus, binorūq; pedes longas, atq; nouacula dorso haud crassiores malleo dulci iubet. Eas in vasculū diligenter cōponit, atq; puluere quodā aspergit hac ratione. Priuerem priuā in vase spargit ē sale, alumine, contritisq; regulis constantē, deinde quadratā auri laminā illi imponit, quam simili puluere etiam regit, et rursus aliam laminam imponit simili puluere conspersam, atque ita consequenter aureas laminas & priuerem alternatim commiscendo, atque aceto conspergendo donec vas plenum sit. Postmodum vi ignis ē carbonibus conflati,

per integrum diem artificialem calcinantur & excoquuntur, donec probe aurum expurgatum sit, ex quo cusi ducati, postea Constantinopolim perferuntur. Eniguitur ut mortales suas res leges observantes, ducatorum aurum, reliquis auri generibus præferri voluerunt, quandoquidem certum sit illud purius esse quoniam alio auro cuso, quod plerumque commixtum est. Aurum apud Turcas cussum, purissimum aurum est ducatorum; quod adeo molle & delicatum est, ut facile inflecti queat. Cuius, quemadmodum & ceteri auri splendor, etiam sumptuosis manibus tractetur, ilico non inficitur, sed perpetuo splendet & in naturali suo colore permanet. At reliqua metalla cuiuspiam rei adfricata, sua mixtura notam relinquunt: quod minime facit aurum, quod neque luteo neque nigro colore inficit. Mirum itaque non est, si solus ipsius color ad ipsius amorem nos rapiat; cum præsertim cum solis radiis communionem quandam habere videatur, eaque virtute polleat, ut quemadmodum eius elegantia nostris oculis placet, singuli etiam eo frui desiderent. Aurum quacunque ratione, siue solidum, siue lima contritum, siue in folia diductum, utro assumptum, vitalem facultatem non offendit, ut reliqua metalla: imo ipsam & cor plurimum reficit. Licet autem Græci scriptores huius facultatis non meminerint: Arabes tamen experientia didicerunt. At eius facultatem prætextu, nonnulli impostores, magnas fraudes committendi occasionem sibi fecerunt: qui excellentius quidpiam quam medici nomen affectantes, Curatores sese appellarunt, novam quandam facultatem in auro se invenisse simulantes: etenim duplices ducatorum pueris mandandos præbuerunt, eos suo more educantes, quorum salutem curiose excipientes, agris sumendam præbuerunt. Sed cum mera & crassa sint impostura, eos in posterum puniendos censuimus.

Vnde fabula de aureo Vellere originem sumserint: deque Peruano & Indico aut discipulo.

SÆPIVS inter eruditos viros disputationes exoriri intelleximus, virum in fluminibus aurum arenis permixtum inueniretur, quemadmodum vulgo creditum est: ea res nos impulit, ut nonnihil hoc loco de eo ipso ageremus. Certum est mortales ab omni antiquitate quibus fieri potuit commodioribus rationibus aurum scrutatos. Experientia autem edoctos, aurum quod fluviorum arenis permixtum est, cum ponderosius sit & minutis granis costet, ad imum subsidere, atque cum difficultate separari. Itaque industriam segregandi rationem excogitantes, arietinis velleribus illud exceperunt. Hinc coniecturam facimus, argenti viui usum apud eos nondum inuasisse, qui nunc maxime viget: cum per velleres separandi ratione exoleuerit. Ex ea porro auri ab arena segregandi ratione, nata est de aureo vellere fabula, nempe. Infontem in Pontum cum Argonautæ navigasset, atque ad Phasim flumen peruenissent, ubi indigenæ cum velleribus aurum separabant, occasione summissemus multa de ea re, cum ad suos redissent, referendi: sed quod de illis vulgatum est, non multum dissimile est illi, quæ de Peruano auro referemus. Nam arietinum vellus Argonautæ celebres non reddidit; sed aurum quod in navibus reportarunt. Licet verò quorundam fluminum auriferorum nomina iam à Plinio sint tradita: ea tamen hoc loco inserere minimè dubitamus, Tagus in Hispania, Ebrus in Thracia, Rhenus & Danubius in Germania, Ganges in India, Padolus in Pannonia, Ticinus & Verbanus lacu, & Abdonæ & Latio effluentes. Ad præterea & Padus in Italia aurum arenis suis permixtum habere perhibetur. Ceterum, quoniam plurima provincia sibi persuadent eos pisces qui in auriferis fluminibus capiuntur, auro vesci, occasio nobis data est, quadam de ea re commentari, dignumque nostra obser-

observatione censuimus, rei veritatem exquirere. *Pesqueræ* incolæ ad *Benacum Lacum*, atque etiam qui *Salò* accolunt, sibi persuadent eos pisces quos ipsi *Carpiones* appellant, è puro auro alimentum sumere. Et ne tam longè exempla petamus, *Lugdunensis* provincia incola certò statuunt, pisces quos *Humbles* & *Emblons* nominant alio cibo non vesci quàm auro. Nullus est rusticus *Laci Bourget* accola, qui nò asseneret pisces *Lanarctis*, quos perpetuò in piscario foro *Lugduni* venales reperias, alium cibum non degustare quàm aurum. *Lacus* autem *Paladron* in *Sabaudia* accola *Emblon* piscem atque *Vmbram* nulla alia re quàm auro vesci arbitrantur. Similiter *Landenses* *Mediolanensi* Ducatu nobis retulerunt piscem *Themolo*, vel *Themero* illis dictum, qui veterum *Thymalus* est, auri depastione pinguescit. Sed singulorum anatome facta, & illorum ventriculis diligentius inspectis, comperimus alio cibo vesci, minimè autem auro: atque *Lamarctos*, *Humbles*, *Vmbras*, *Emblones*, *Carpiones*, *Thymalos*, tali ventriculo nequaquam esse præditos, qui aurum concoquere queat: licet incola communi proverbio dicant pisces qui aurum deuorant, reliquis præstare, iam enumeratos innuere volentes, qui reliquos fluuiatiles pisces succi bonitate superant: sed vulgus rem uti se habeat ignorans veram esse assenerat. Porro certissimum est, aurum, quacumq. tandem mundi regione inueniatur, non nisi magno labore & ingentibus expensis expurgari, siue in *Pern* provincia natum sit, siue in *India*. Rem exaggerent ut volent *Hispani Historici*, qui de *Pernano* auro admiranda scribunt: attamen ex quibusdam locis historia illorum de *Nauigatione insularum* Occidentis liquet, eum solum fundi debere, quemadmodum in reliquis *Europa* prouinciis. Sed si illis fides adhibenda esset, quilibet in *Indiam* appellens (modo eruendi laborem sumat, quemadmodum si quis vetustum parietem

tem

tém diruat) posse liberè tollere, & naues eo onerare videretur. Sed id fabulosum esse liquet: nam maxima auri quod mercatores aduexerunt pars, aliarum rerum quas intulerant, præsertim verò muliebris mudi permutatione acquisita fuit. Atque licet magnam eius vim prima illa nauigatione retulerint, si nunc denno nauigationem instituant, non est quod se tantundem adquisituros sperent: nam cum primum eo appellerent, id inuenerunt longo iam tempore ab incolis collectum, atque eadè ratione quæ in *Europa* fieri solet, repurgatum. Itaq. sciendum est, eos prima nauigatione in *Pernanas* insulas summa diligentia & omnibus mediis aurum & argentum quod *Insulani* diuturno tempore paulatim collegerant, perquisiuisse. Sed concedamus illos denno tantundem adquirere velle; an non *Insulani* tempus illud colligendi tribuere debebunt? At ut verum fateamur, multo tempore illis expectandum erit, aut multas operas adhibere debebunt quæ illud eruant, & necessarij faciendi sumtus: nam *Indi* è metallicis venis vi ignis id collegerant, non secus atque in *Europa* fieri solet: quod illorum ipsorum scriptis probabimus. Quoniam autem *Indi* nullum pecunie usum habent, eorum argentum & aurum in vasa conflatum fuisse credendum est. Nam licet *Indorum* fodina vberiores sint quàm alibi, atq. facilius minoribusq. expensis excogantur quàm in *Europa*, vel licet eorum flumina plus auri arena permixtū ferat, quàm apud nos: magno tamè artificio, ingentibusq. expensis opus fuit in utroq. genere, & longa temporis mora ad illud à suis spurciis expurgandū: minimè autè (ut pleriq. antè arbitrabantur) inuentum est in laminas conflatum, neq. cuilibet tollere licuit, & in fasciculos componere ut facilius in naues deferretur. Rem autem sic se habere, ipsi *Scriptores* de *Indorum* Rege captiuo sermonem facientes testantur, cum plurimas ades ad aurum & argentum fundendum exstructas esse tradunt, aurig,

H

venam

venam multo difficilior in planis colligi, quam in montibus qui in diuitibus Peru prouincis sunt: montanumque aurum stanno & sulphuri permixtum esse; à quibus ut id separent, ingentem in monte struunt ignem, qui suo calore sulphur calefaciendo, argentum à reliquorum metallorum permixtione dissoluat, atque effluere faciat. E quibus verbis ab ipsis supradictis Auctoribus desumptis, liquet, aurum & argentum eadem ratione qua apud nos, è suis venis erui & expurgari: vbi cumque etenim eximatur, semper indicandum minerale esse, atque consequenter multis aliis metallis permixtum. Itaque si aliquando ingentem eius quantitatem vna vice retulerunt, illud ex Regum redemptione atque suarum mercium permutatione adquisuerunt. Nos hac ideo retulimus, quod plerique existimarent, aurum istuc adeo vulgare esse, ut equorum solea ex puro auro fieret, & plaustrorum aratrorumque rota eo munirentur. Aurum porro non minus è suis venis in Orientali India eruitur, quam in Occidentibus insulis Peru. Per Orientalem Indiā intelligimus Æthiopiā, cui dominatur Presbyter Ioannes. Litera latina Regi Lusitania ab ipso inscripta & typis expressa fidem faciunt, ipsum milies centena millia drachmarum auri Regi Lusitania polliceri, si bellum aduersus Turcas gereret. Et sanè Presbyter Ioannes & pecunias & milites illi dedit, ut Turca bellum moueret. Ingens profectò auri summa, milies centena drachmarum millia vna vice à Presbytero Ioanne Lusitania Regi praeberi: attamen non idcirco dicendum est, quin plurimum impendendum fuerit ut ex suis venis erueretur. Idem Presbyter Ioannes quadriennio aut quinquennio post, alias literas ad Lusitania Regem dedit, quibus illum rogabat, ut è Christianorum prouinciis omnis generis artifices illi mitteret, praesertim autem eos qui aurum in tenues laminas diducere, numismata incidere, pecuniam cudere, atque in auro & argen-

argento sculpere nosset: item bonos typographos, qui libros typis exprimerent: sed pra reliquis expetebat magnum numerum eorum qui in fodinis eruendis experientes essent, quique omnia que ad metallicas operas necessaria sunt, callerent, puriores metallicas omnis generis venas à vilioribus dignoscere nosset, & aurum atque argentum à reliquis metallorum generibus exacte separare non essent ignari. Ex iam dictis igitur literis patet, omne aurum & argentum Orientalis Indiae metallicarum operarum artificio, industria, & magno labore è suis venis erui: sed alias operas aliis in sua arte magis expertos, & arte non aequaliter omnes callere, non modo est, sed etiam in Europa & Asia. Et sanè plurimi metallarum Bohemia, Saxonia, & reliqua Germania discesserunt ut in Æthiopia laborarent, eorumque Regis Lusitania sum tibus perducti fuerunt. Itaque patet, in utraque India aurum è suis venis erui solere magnis sumptibus & longo tempore, quemadmodum in Europa; atque illos culpa non vacare, qui tam magnifica de iis scripserunt, cum se à veritate aliena scribere non ignorarent. Atque ut exactius de hac re agamus, probare volumus, aurum è venis Occidentis erutum & expurgatum, aequè perfectum & perfectum esse, atque quod ex Oriente erutum est: quod verò in Septentrione erutum est, tam perfectum esse, quam quod in Meridie desumptum. Nam licet Oriens Occidente calidior & siccior sit, atque Septentrio frigidior & humidior Meridie: tamen propterea aurum aequè perfectam concoctionem habere non desinit in vno loco quam in alio: nam quod in frigidissima orbis regione eruitur, non minus perfectum est, quam quod ex calidissima Æthiopia prouincia collectum est. Sola experientia ad id probandum contenti erimus: quandoquidem omne aurum ex quacunque vena sit erutum, modo sit repurgatum, aequè sit perfectum in vna mundi plaga ac altera, nulla habita temperatura loci, calida aut frigida,

sicca aut humida ratione. Et ne hac disceptatio nimium aspera videatur, rationibus rei prædictæ respondentibus probare volumus. Dicimus enim, quod si quissiam nobis aurum ex Ethiopia, qua est calidissima totius orbis regio, iam expurgatum è sua vena eratum adferret, deinde cum altero compararet quod ex Septentrionis frigidissima regione delatum esset, atque itidem fieret de auro in Oriente, atque Occidente eruto: singularum regionum aurum repurgatum, eiusdem præcis esse comperietur, atque eundem colorem in Lydio lapide relinquet. Nam si & calore ignis excolitum cum sit, eius massa è Septentrione petita neque deterior neque purior erit ea qua in Meridie nata est, neque ullo modo ab ea differet: atque omne aurum è quatuor orbis partibus petitum, eiusdem qualitatis reddetur. Reliqua metalla etiam perfectissime repurgata, alterius sunt naturæ: nam leui etiam iniuria alteratur. At aurum, licet in tenuissima & aranearum telis subtiliora fila diductum sit, atque inter maximè corrodentia medicamenta, sublimatum, æruginem aris, sul & acutum sepulchrum, etiam si istuc bis mille annos permaneat, non ideo corrumpetur, quinimo perfectius expurgabitur. Quod si quis forsitan ista neget, nobisque animantia, plantas, vel earum fructus in exemplum adducat, fructus perfectiores in una regione quam in alia esse dicens, atque animantia istuc quam alibi esse saniora, vel ferrum, calybem, ær, plumbum, argentum, præstantiora & puriora in uno loco reperiri quam in alio: ita se rem habere fatebimur; sed etiam negabimus quidpiam in rerum natura reperiri, quod æternum sit, atque omnibus iniuriis sic resistat ut aurum. Nam omnia prædicta corruptioni subiecta, leui de causa mutantur, & bonam sine pravam qualitatem in ipso ortu vel in interitu adquirunt. Hinc fit ut cum maximè vigent, eadem non sint. At aurum neque corruptioni neque similibus alterationibus est obnoxium: sed quamdiu hæc mundi

mundi machina consistet, perdurabit: quinimo neque ær, neque reliqua elementa, neque venti, neque mare, cuius maturitate promouent aut retardant, sed sua natura tale est.

Præius quam Syderocapsa discederemus, proximi montis celissimi fastigium conscendimus, unde aperte insulam Lemnon & Athon montem in mari mediterraneo sita conspeximus. Deinde ad Macedonia continentem nos obuertentes, regionem inaequalem & montosam esse videbamus, quantum oculorum acies prospicere valebat: binos præterea lacus, dimidii dici itinere inde distantes. Facile etiam conspici poterant fodinarum loca, camini, atque fornaces, hinc & inde per eos montes sparsa, cum ad Orientem tum ad Occidentem. Insuper utrumque litus ad radices montis Athon, qua parte Macedonia contignus est, discernere poteramus: videbaturque eius isthmus admodum exiguum: sed cum istuc essemus, plus quam quadrante miliaris patere deprehendimus. Maxima pars arborum qua sponte siluestres in montibus nascuntur, sunt ostria, fagi, Græcis oxya dictæ, quercus, castaneæ. Domestica sine hortenses, sunt pyri, mali, amygdala, inglandes, oleæ, cerasi. Syderocapsa pagus ab omni antiquitate viguit, postea aliquandiu neglectus fuit: sed ab hinc duodecimum aut decimum quintum annum, denno valde auctus est. Istuc superstitiosum fieri vidimus medicamentum, quod quomam ipsi præsentem adsumimus, commemorare hic libuit. Turca quidam Iudeum splene laborantem curare volens, eius mensuram supra aluum, charta excepit, quam ad nouellam inglandem deferens, ex ipsius cortice tantundem excidit, quanta erat splenis chartacea mensura: deinde obmurmuratis plurimis turcicis verbis, atque ceremoniis quibusdam peractis, ad Iudeum regressus, corticem eius aluo imposuit; deinde filo traiecitum è camino suspendit, Iudæo affirmans eius malum diminuturum iri, prout cortex exsiccaretur. Sed Turca nobis imperitus

medicus atque Anatonien minimè intelligere visus est, qui splenis mensuram in medio alno atque ipso etiā umbilico sumeret. Istic duo Serpentum genera inuenimus, quæ nusquam antè nobis conspecta fuerant: Græci vulgari ipsorum lingua nobis Sapidus vel Sapiti nominabant, quæ dictiones plurimum accedunt ad eas quæ veteribus Sepe vel Sipi dicebantur. Pyrites siue Marchasita Syderocapsa appellationem Græcam cū peregrina commutarunt: nemo etenim incolarum est, quisquis tandem sit, siue peregrinus siue Græcus, qui Ruda non appellet. Aly Quitz vel Kutz, Germanorum more vocat. Excrementum verò, Latinis Scoria dictum, metallici, siue Seruiani, Bulgari, Albani, siue Indei, Turcæ aut Græci, illud vocant Schlackna, quæ appellatio potius Germanica quàm Græca nobis videtur. Aliud est porro excrementi genus, à Schlacken differens, ab illis Lesken nominatum, grauius quàm Schlacken, quod spuma quadam spongiosa & leuis est, uti metalli spuma: nam eximitur innatans vena auri & argenti fusæ & colliguata, & abicitur, quoniam nusquā ubi metalla funduntur, eius usus est necessarius, nō magis quàm alienius excrementi inutilis. Sed Lesken siue Leskena grauis admodum est, eiusque usus magis est necessarius: nā Germani & Bohemi aliis metallis illam permiscunt. Quemadmodum verò Stimmi, quod Latinis Antimonium dicitur, metallicum est vulgare, Lesken ferè in omnibus referens, eadem ratione atque ex eadem materia nascens, videlicet ex Pyrite auri & argenti, valde utile campanarum fusoribus, iis qui stannæ pocula consiciunt, præsertim verò speculorum confectoribus, & typorum fusoribus: sic etiam illud Lesken aliis rebus mixtum utile esse posset. Sed nemo est in Syderocapsa, qui eo uti velit: attamen certi sumus commodissimè colligari posse cum ferro ad tormentarios globos efformandos, qui præstantiores inde redderentur, & multo minori-

buis sumitibus fieri possent. Nulli tamen illorum id indicare volumus, quoniam grauius peccasse visi fuissimus: quandoquidem eius tanta est in diuersis eius montis locis copia, ut faciliè bis milles centena milia pondo colligi possent: eaque non modo ubi nūc excoquuntur metallica vena, sed diuersis etiam eius montis locis in quibus olim excoquebantur. Aliud nomen indere nequimus, quoniam eius appellatione antiquā minimè intelleximus: nā Græci qui in metallicis venis versantur, pauca vetusta nomina retinēt. Syderocapsa incolæ, magnā foliorum eius fructibus quæ Græci Rhus, Arabes Sumach appellant, colligunt, crescit enim in usdē montibus: iis pelles & coria densant, ut Ægypti siliquis cuiusdam arboris apud eos frequentis, Acacie vocatæ, Græci & Asia minoris quàm Natoliā vocant incolæ calycibus Esculi: Illyrici myrto nigra: Galli quercus corticibus: Lesby & Phryges picearum cortice. Et quoniam eo fructu abundant, lembos eius foliis oucrant, atque alio transuehant. Sed & eius fructū diligenter colligunt, cui (postquā nonnihil deficcant) corticem illum tenent & rubrum adimunt, abiecto dero qui subest nucleo, atque per vicinos pagos vendunt ad condiendum & inspergendum eorum cibus, siue iuxta orizā consistant, siue offa, siue in scula sint, aliāve eiusmodi edulia.

CAP. XLII.

Multarum aliarum rerum singularium in iisdem fodinis & citra eius regionis montes obseruatarum descriptio.

SPIRACVLVM deinde inspicere volumus quarundam fodinarum, quæ non multo antè prædites fuerant, magnūque censum domino, qui Iudæus erat, referre solebant, sed quas, tamen si metallis abundarent, deferere coactus fuerat ob demonem metallicum, qui illas obsederat: is quoniam in capite aurea cornua gerentis formæ sese mortalibus ostenderat, idcirco spiraculo Hyaritis cabron nomen inditum, quod in monte erat supra pagum Pianitz appellatum, apud riuum nomine Rotas. Is demon adeo

malignus erat, ut nemo vel solus, vel aliis comitibus eas fodinas ingredi vellet: metus tamen eos, cur minus ingrederentur haudquaquam impendebat: nā & alij sunt metallici daemones, qui, ut nobis relatum est, minime noxij erant; sed & alij erant qui operas etiā iunabūt. Machina quibus venā extrahūt, eiusdem generis perpetuū nō sunt. Nā aliquando vena adeo profunda est, ut duobus equis ad machinā versandam opus sit: cum verō non admodū alta est vena, quatuor viri sufficiunt. Interdum etiā ipsa vena in superficie & aperta est. Metallici quondam venā colliquantes, plurimum circa suas fornaces laborabant, quoniam foramen quod in media fornace est, & per quod folium flatus expirat, cōtinuū obturabatur abs excremento metallico, sic ut opus deferere cogerentur. Sed quodam die peregrinus quispiam istac iter faciens experimentum eos docuit quo huic incommodo subuenirent: attamen illi minime prudentem existimarunt, quod gratis eos id remedium docuisset. Nam si precium artis petisset, facile illi omniū nomine bis mille ducatos dedissent. Remedium autem tale est. Camini, ut diximus, die veneris sub vesperam singulis hebdomadis diruitur, atq. die luna subsequente restauratur, qua temporis intercapedine fornax & focus frigescent: anteriore camini parte restituta, magnam carbonis congeriem in imam fornacem coniciunt, cui venam superaddunt, deinde rursus carbones; & sic alternatim venam & carbones superiniciunt, donec fornax plena sit. Id semper primaria vice facere solent; deinde ignem carboni subiciunt, & aquam supra rotam immittunt, qua versata, folles qui ignem excitant, attollit, subito carbones incenduntur, & paulatim dum absumuntur venam colliquant. Ista follum inflatio dies & noctes non intermittitur: absumentibus verō se carbonibus & colliquante se vena, in fornacem iniiciunt album quandam lapidem, in parua fragmenta contusum, ne spiraculum

lumen in fornace obturetur. Splendens est hic lapis & arenosus: quem duplici nomine insigniunt pro nationum diuersitate. Nam Seruiani, Bulgari, Wallachi & Turca Varouiticos, vel Varouitnicos, aut alia Græca appellatione Aluest vel Aluest dicunt. Is est lapis, qui illic, ut supra dictū est, demonstratus fuit: eumq. ter aut quater singulis diebus in fornacem maiore aut minore quantitate inicere debent, prout metallum colliquefcens foramen per quod ventus expirat, obturat. Pagus est supra Syderocapsam in summo montis vertice, qua Orientem spectat, situs, nomine Piauits, admodū incommodo loco, propterea quedam duntaxat inguria habet, tignis & asseribus tella. In ipso monte magnos Scoria siue Schlaken acervos supra Piauits inuenimus. Et quoniam à riuiis procul abest, subdubitanimus, an olim venti beneficio, & non aqua vterentur ad fornacem incendendam. Nam cum nullum istic riuum conspiceremus, metalla autē istic fuisse colliquata certissimum esset; cogitauimus tunc ignotum fuisse vsum adaptandæ rotæ, qua nunc vi aqua versata inflant folles qui ignem incendunt ad colliquandam metallicam venam, sed folles hominum labore agitari soliti. Sciebamus tamen, veteres in extrahendis & repurgandis metallis magna commoditate vfos, atque eorum magnam quantitatem colliquasse. Istic incidimus in pueros quosdam Græcos qui Erica genus colligebant, quod tota Græcia vulgari nomine Phana dicitur. Cum verō quæ ratione inter se Erica & Phana differrent, scire cuperemus, facile nos vnica nota edocuerunt. Nam Phana collectum profecturi, ad ignem struendum, nullum instrumentum ad eam eradicandam circumferunt, quoniam facile & minimo conatu cū suis radicibus quæ summa tellure sparguntur ut in cisto, & lignstro, euelli potest: erica verō minime, quæ sine ligone euelli haudquaquam potest. Ad radices verō montis, alius est ingens pagus Se-

rine dictus, à quo mare veteribus Chalcis dictum, durat
taxat quadrante miliaris distat: portus istuc est satis tu-
tus carinis, in imo litore eiusdem sinus, Chalcis nomine
dicti. Plus quam sex hominum millia ut plurimum labo-
rant in fodinis Syderocapsæ: quoniam autem Serinæ pa-
gus fere mari cõtiguus est, & fornaces ibi viciniores sunt,
opera eò confluant, annonæ comparandæ gratia, quæ va-
riis locis istuc nambis infertur. Postquam tota hebdoma-
da colligatum est metallum, atque cui cura commissæ
est redditum, plumboq; ab auro & argento separato, bene
repurgata sunt: superest ut ab invicem aqua fortis bene-
ficio seungantur. Et licet aurum purum sit, iterum ta-
men repurgatur ea qua ante diximus ratione: deinde in
laminas funditur, illæq; in virgas duarum organarum lon-
gitudinis, & digitalis crassitudinis & rotunditatis: hæ de-
inde parvis & leuibus sulcis designantur, ut cultro &
malleo in paruos orbes poderis vnius ducati scindi queant:
qui postmodum magis complanati ad libram appendun-
tur, cuduntur, & in ducatos exprimuntur eodem ipso lo-
co: postremo Constantinopolim deferuntur.

Lacus illis vulgari nomine Pescbar vel Conios di-
ctus, solummodo duorum dierum à Saloniki, & dimidij
diei itinere à Syderocapsa distat. In eo varia piscium ge-
nera inueniuntur, quæ sigillatim obseruare volumus. Ca-
pitur in eo piscis quidam ab incolis Laros appellatus, à
quo auis Græcis λάρος dicta, nomen sumpsit, quod eo pi-
sce plurimum deleteretur. Latinis Gania, Gallis Mouet-
te, Diepanis & Noni portus incolis Maue. Retu-
limus alium piscem, illis Claria dictum. Eum cum publico
ostenderemus, conuenerunt plurimi Iudei, qui eum squam-
mis præditum affirmabant, tamq; ob causam illo vesci
ipsis licere (etenim Iudei, quocunque loco habitent, nun-
quam piscibus vescuntur qui squammis carent) Sed cum
nullas squammas in Claria conspiceremus, in summâ dis-

itationem illos coniecimus, imo in talem inter sese alter-
cationem, ut parum abesset quin pugnis & verberibus se
mutuo exciperent. Qui recens ex Hispaniis aduenerant,
alios accusabāt, & ista consuetudine improbabant. Qui-
dam eorum sacerdotes qui istuc aderant, piscem accurati-
us considerantes, quadam squammarum rudimenta in
piscem deprehenderūt. Tum in eam sententiā ab illis itum
est, sine scrupulo illis licere eo pisce vesci. Attamen nullas
squammas Clariam habere obseruauimus, estq; is quem
Lugdunenses vne Latte, Parisienses autem vne Barbo-
te appellant. Inuenimus etiā pisciculū ab incolis Liparis,
hoc est, pinguis, vocatū, quæ Auctores minime descripse-
runt, & solum eius nomen apud Plinium exstat. Reliqui
piscis qui in Conio lacu capiuntur, ab incolis Pescbar, Re-
dina, & Conios, iuxta ripas lacus habitantibus, vulgari
proprio nomine dicuntur, Perchi, Plesti, Platanes, Lipa-
res, Turnes, Grinadi, Schella, Schurnuca. Posustaria,
Cheronia, Claria, Glanos. Videm^{us} etiā alios pisciculos ma-
rinos, qui ad ostia riui cuiusdā capiuntur, in forū dela-
tos: Græci nominant Gyllari; quæ ab Euthydemo Gelarum
appellatū existimo: sed hi pisciculi nihil aliud sunt quam
parui muli, quos Propoëdis accolæ Cephalopola vocant.
Cū valles eius provincia humida sint, & regio sit mōrana,
omnes capillares herbe, Asplenō, Lōchitis altera, Cotyle-
dō, et reliqua quæ humiditate gaudet, libetè innascuntur.
Cotyledon autē sine Vmbilic^o Veneris, adeo rarus non est,
quin in plurimis Gallia locis reperiatur: quoniā tamen eū
florentē exprimi iussimus, et à nemine adhuc exhibitū esse,
eius picturā hic subiicimus. Harū stirpiū nomina recēsi-
mus, nō quod istuc plura alia genera nō nascantur: sed quia
cū istic essemus, plures nō adnotauimus. Et ubiq; tandē
fuerimus, animaduertendū est, me singulis diebus scripsis-
se, quæ in hoc libro annotauimus. Quando autē stirpiū
quas singulis diebus conspiciebamus nomina memoria

mandare volebamus, singularum ramulos aut folia in sacculum diligenter inferebamus, & cum sub vesperam in diversorium aduenissemus, aut in umbra quiesceremus, singulas ex sacco eximebamus, & describebamus, ut hic videre est: quae adeo causa est, ut multarum vulgarium & omnium notarum nomina, tum supra recensuerimus, & infra adhuc referemus. Idcirco autem illa sic descripsimus, ut notum faceremus, ea non minus in iis locis quam apud nos inueniri. Sed & instrumentum ferreum semper circumferebamus, cum ut stirpes erueremus, tum ut serpentes e terra educeremus, cum eos in sua foramina irrepisse conspiceremus.

CAP. LIII.

Platimorum ferorum animalium nomina.

REQUISITI eius regionis incolae ut earum ferarum quas in planis & montibus errare cognouerunt, propria nomina vulgaria nobis indicarent, ea sic retulerunt: Platagoni, Gouidia agria, Agrimia, Zarcadia, Agriomochtera, Squamzocheros, Laphi, Alopies, Lycos, Lagos. Per Platagoni, nostras Damas intelligunt; per Gouidia agria, boues agrestes & feros; per Agrimia Capream sine Boncestain Gallorum; per Zarcadia capreolos; per Agriomochtera Aprum; per Squamzocheros histricem, vel erinaceum; per Laphi ceruum; per Alopies vulpem; per Lycos lupos; per Lagos lepores. Quoniam porro ea Gallice vel Latine exprimere satis difficile esse scimus, non alienum ab instituto nostro existimauimus, nonnihil de illis scribere, initium a Capreolo facientes, qui in montanis frequentior est quam in planis.

Zor-

Zorcadia igitur appellationem ad Dorcada accedere videmus. Solinus Capream Latine describens, Gallorum Boncestain intelligit. Attamen Theodorus Plinium sequentius, Aristotelem Latine exprimens, pro Dorcada semper Caprea reddidit. Omnino tamen liquet, Gallorum Chenreul (quem Romani Italica dictione Capriolo vocant, cuiusque carnes hieme Roma ad libram vaneunt) exigua ramosa cornua gestare, ceruinis fere similia, quae singulis annis decidunt. Corpore ceruum refert, nisi quod minor sit, & hanc peculiarem notam habeat, quod canda omnino careat, quod etiam ab Aristotele est annotatum. Eum Aristoteles Dorcada appellauit. Probare autem volumus, eundem esse eo animali quod Plinius Capream nominat, nisi quod in textu nonnulla appareat difficultas: sed nulla erit si hoc modo legatur: Capreus ramosa dedit natura, sed parua (deinde pro nec legendum &.) & sicut ut ceruis decidua. Aristoteles in eandem sententiam de Capreolo scribit. Inter cornigera, inquit, omnia quae explorata habemus, minimum Dorcas est, in ceruino quoque genere numerandum; ut qui cornua habeat omnibus annis decidua. Graeci diuersis appellationibus nominarunt: nam quibusdam Dorcas dicitur, alius Zax, vel Dorx, vel Dorcals. Cosmella Capreolum dixit. Videmus igitur Chenreul Gallorum, veteribus minime fuisse ignotum, cuius cum appellatione omnibus fere locis vulgaris sit, omnibus notus est. Gallorum Chamois, qui Graecis Cemas dicebatur, Rex veteri dictione Gallica Ysard appellat, Latini Rupicapram nominarunt; quod eius habitatio sit in duris & asperis saxis, quo se noctu recipit, atque etiam interdiu, postquam conuallium herba depastus est. Et autem de quoniam animali agimus omnes intelligant, eius iconem ad vnum expressam hic subiecimus.

Si huius Ysard aut Chamois cornua ramosa essent, dici posset Plinium hoc animal intellexisse eum de Caprea loquens,

quens, sic ait, Nec fecit ut Cernis decidua: nam hieme cornua non abiciunt, ut nec Gallorum Bouc-estain: sed cum ea ramosa non habeat, Caprea esse non potest. Corpus quidem Capreoli habet, & pilorum colorē etiam similē, diuersa tamen est natura. Eius cornua sunt nigra, parua, rotunda, ad frontem inter oculos erecta, extremitate incurua: hinc fit ut sapientissimo accidat eam mori, dum nates scabere volens cornua adeo alie infigit, ut ea de nouo eximere nequeat; vnde enim instar incurua sunt. Minore est corpore quam Dama aut Bouc-estain, atra linea spine dorsī longitudinē notante. Eius aures arietinis longiores sunt, color giluius; atramque lineam utrinque habet recta à cornuum radice supra oculos ad extremum os ductam, & in labro superiore desinentem. Frontem etiam veluti stella insignitam habet. Cauda superior pars nigra est, & satis pilosa, rotunda, & ut Dorcadis longa. Gallica appellatio Chamois nobis recens non videtur, sed à Græca Cemas deducta, cuius Aelianus meminit. Nobis præterea agendum est de alio huius generis animali, cuius nullam aptam Gallicam appellationem inuenientes, veteri quo Auctores donarunt nomine exprime-

re coacti sumus, quod ex Hirco & Cerno compositum est, nempe Tragelaphus. Simili pilo pradius est quo Gallorum Bouc-estain, sed nullam habet barbam. Eius etiam cornua non sunt decidua, similiaque sunt Capre cornibus, quæ interdum contorquentur ut in Ariete. Os, anteriorem frontis partem, & aures arietinis pares habet, præterea etiam scrotum, quod amplum & propendens est. Quatuor crura illis etiam similia, alba; coxa sub cauda alba sunt, cauda nigra. Colli superior & inferior pars atque pectus adeo longis pilis obsita sunt, ut barbatus videatur. Vili autem in scapulis & pectore oblongi, nigri: utrumque in lateribus maculam cinerei coloris habet: nares nigras, os album, ut & totam inferiorem alui partem. Ceterum quoniam postea de Hippelapho agemus, sciendum est, Franciscum. i. Regem equum habuisse, quæ posteriores corporis partes Cerninas haberet, ideoque plurimos cogitasse Hippelaphum vocari debuisse: sed id fieri nequit. Aiebant porro eundem equum à cerno, qui in silua equam inisset fuisse prognatum, quod Hippelaphi non est: Nam Hippelaphus animal est sui generis, quale postea dicemus. Superest ut Tragelaphi iconem proponamus, quandoquidem nusquam alibi conspecta est. Diximus Græcos vulgari lingua Damas Platonem nominare, quas Veteres platycerotas nuncupabant: attamen Platyceros vocabulum in Aristotele non inuenitur, sed semper Prox dixit, quod interpretes Dama verterunt. Corpore quidem Cernū refert, & Capreolo maior est, sed colore differt. Dama minus caput habet Cerno: cornua illi etiam omnibus annis decidua ut Cerno, quæ antroversum protensa habet præter aliorum consuetudinem: giluiam habet dorsī spinam, atramque lineam secundum dorsī longitudinem excurrentem: cauda longa est, ad poplites vsque propendens, uti vitulo. Sæpe accidit ut eum latera candidis maculis aspersa sint, quæ vetustate pereunt: acci-

dit etiam saepenumero ut femina omnino alba sint, sic ut capra existimari possent, nisi pilum admodum breuem haberent. Ostenduntur eius cornua ingentis magnitudinis variis locis, qualia sunt ea quae in gradibus & ascensu Ambrosiana arcis conspiciuntur. Istic etiam conspiciuntur effigies in lapide expressa alterius animalis huius generis, cui adposita sunt vera ipsius animalis, quod effigies refert, cornua renius rei ut mentionem faceremus, operae precium visum est, arbitramur quae id esse animal quod Aristoteles Hippelaphum nuncupavit, quandoquidem barba praeditum est ut Bouc-estain Gallorum. Ut ut sit, animal fuit admodum rarum, & nisi in Gallia conspectum esset, eius statnam cornibus ipsius animalis impositis in ipso Regis palatio erectam iri non arbitramur.

CAP. IV.

Profectio à Syderocapsa in Bucephala. De flumine Strymone, & piscibus qui in eo capiuntur.

MART iter facientibus è Syderocapsa in Canalla urbem, quae antiquitus * Boucephala dicebatur, dimidio duntaxat die opus esset: sed terrestri itinere proficiscuntibus duo integri dies insumendi, diuque maris litus legen-

legendum est: nam iter instar arcus inflexum est, quoniam sinus profundus est, Chalcidis sinum & Strymonium continens. Herbis & fruticibus abundat. Androsace, Chamaezyce, Soldanella alias Thalassocrambe dicta, Thymalus myrsinites & paralius adeo frequentes sunt in litore, ut nihil illis sit vulgatius. Mare nobis ad dextram erat, & Continens ad laevam. Interdum superandi fuerant colles exigui, in quibus Terebinthi nequaquam in celsas arbores excreverunt ut in Corcyra insula: sed ob regionem asperam & saxeam, Coryli altitudinem non superant. Altiores quae conspexi arbores fuerunt Aria & Phyllica, quae quoniam apud nos non nascuntur, Gallica appellatione carent. Ad litus reuersi, & nonnihil in silvas declinantes, sub Cornis & Fraxinis iter faciebamus, non multo humilioribus quam sint Abietes. Quum qui è lacu Pescobar sine Coniis effluit, transimus sicco pede ad ipsum maris litus, quoniam media aestas exigebat, & aqua sub arenâ effluebat. In planitie substitimus ad eundem ritum sub umbra praecliarum Terebinthorum non procul à maris litore, & iam sub noctem piscatores inuenimus, qui uno sagena tractu, circiter sexaginta piscium diuersa genera ceperunt, quos ilico obseruamus & descripsimus. Sinus monti Atho proximus, alias Strymonius dicitur, adeo amplius est & altus, ut integro fere die secundum illum iter fecerimus: paulo post illo relicto, per continentem defleximus versus urbem Tricala, olim Trica dictam, ubi nunc sedes est Sangiac vel Praefecti Macedoniae, eaq; urbs nunc è primariis totius regionis est, in qua magna tritici quantitas inuenitur ad naues onerandas quae ad Strymonis ostium appellant, à quo urbs non procul abest. Strymonis flumen, quod è Tricala urbis coterminis fuit, inuenim, quod multa nunc vulgaria habet nomina: nam ubi in lacus exspatiatur, à pagis vicinis nomen sumit. Plurimum Cygni, aliq; aquatica aues eiusdem magnitudinis, quas

Aristoteles Pelecanes, & Plinius Onocrotalos vocant, istic conspiciuntur, qui in illo flumine alimentum sumunt: Lentum est attamen, non profundum, & humiles ripas habet, quamobrem admodum herbosum est: tribulus aquaticus tanta abundantia istic nascitur, ut non abs re scripserint veteres, suo tempore equos istic ali solitos tribulis. Latum est nonnullis locis, in quibusdam etiam valde angustum. Eius cursus frequentibus cataractis retinetur, ut molas versare possit, quemodmodum in Gallia fluminibus fieri solet. Rote autem ab aqua per alueum ducta versatae non sunt, sed similes eis sunt quas mola in Ligeri natantes habent, nisi quod ex angustioribus asseribus confecta sint. Molitores Graece loquuntur, à quibus piscium quos in eo flumine capiunt, nomina didicimus ut sequuntur: Cheriscaria, Cephalos, Glaignon, vel Glavos, hoc est, Silurus, alias Hyena, Platanes, Challi, Turnes, Grinadies, Monstacatos seu Mystus, qui Barbeas Gallorum est. Anguilla sunt insignis magnitudinis. Id flumē etiā Marmara vocatur, quoniam magnum pontem ligneum habet sub pago Marmara, quem Abraham Bassa exstrui iussit, & quod ante pagum, magnum sit stagnum eodem nomine Marmara dictum. Plurima naues veluti è Ragusa, Chio, è Gracia, Venetia, ac interdū ex Aegypto huius fluminis ostium ingrediuntur: & istic brevi tempore tantum tritici reperiunt, quod ad eas onerandas sufficiat. Adhuc vero merces earum regionum unde soluerunt, ingrediuntur quae fluminis ostium integro fere miliari, atque interdum bimestri harent hiemali tempore: & postquam merces quas aduexerāt venundatae sunt, & tritico, lana aut coriis sunt denno onusta, primo vere ad suos reuertuntur. Rudera cuiusdam urbis ad Strimontis ostium conspiciuntur, quae nunc planè deserta est, quam rustici incolae Chrysopolis nominant. Plinius tamen Chrysopolim non procul Chalcedone ponit.

Conspectum deinde iuimus urbem vulgo Ceres nuncupatam, veteribus Cranon, amplam in planicie Thraciae, & quasi in Macedonia sitam, in qua binos duntaxat dies constitimus: ex Ceres in Tricala profecti sumus; & è Tricala nostrum iter conuertimus ut in urbem Philippi veniremus, ad latus habentes magnum montem vulgo Despota nuncupatum. Maxima planicies erat, frugū fertilis, & alueis irrigata, multisq; pagis exulta. Ad dextrā Pangem montem reliquimus, in quo etiam nunc argenti vena eruitur. Omnes Tricala & Ceres incolae Graca vulgari lingua utuntur; sed Indae qui eas etiam incolunt, Hispanicum & Germanicū idioma callent. Rustici Graece & Scruiane loquuntur. Cum in Macedonia essemus, nullam unquam urbem, aut pagum adimus, in quibus rustici Selinum nostrum vulgare nobis non vocarent Macedonice vel Macedonico: eodē nomine in aliis Graciae locis dicitur, excepta Cypro, ubi Condomalo appellatur: sed Eleoselinum quod vulgo apium dicitur, ab omnibus in genere Selino nuncupatur, idque humidis locis diligenter colunt, atque crudo vescuntur. In Philippi proficiscentes, & per fodinas Castagna iter facientes, intelleximus eas duntaxat argentum & plumbum dare, & interdum paululum quiddam auri: sed eas duntaxat, in transitu conspeximus, nec ibi substitimus. Quaecunque loca ante peragrassemus, viscum in Quercubus nascens nunquam videre contigerat: sed iter facientes per siluam quae est in planicie in extimo sinu Chalcis nuncupato, magna copia inuenimus. Nulla quercus est inter montem Atbon & urbes Ceres & Tricala secundum publicam viam quae viscum non aliat, quod differt ab eo quod in malis, prunis, & aliis arboribus nascitur, & ab omnibus rusticis Oxonuncupatur: nam tenacissimum viscum ex eius bacis faciunt. Eius provincia culta arua, praesertim quae circa radices colliculorum sunt, plurimum corrumpuntur.

puntur Paluri & Rharni fruticibus: nam serpende per cultum solum, multum loci occupant.

²De hac vide notit. Abrahami Ortelij Thesaurum Geographicum, in ditione Bucephalos.

CAP. LVI.

Plurimarum antiquitatum & ruderum urbium Macedoniae descriptio, atque de Philippi & Philippopoli.

DVORVM duntaxat dierum itinere à Trica siue Tricala distant Philippi rudera, quae urbs nunc omnino corrui: vix autem triū dierū iter est à Philippis Philippopolis, quae etiam ampla urbs est in Macedonia. Sed quoniam Macedonia sinu Strymone includitur, Auctores in Thracia eā reponūt. Philippopolis antea τριπολις dicta est: sed quoniam Philippus Alexandri pater eā plurimum auxit, utramque suo nomine appellauit, vna Philippus, alteram Philippopolin. Philippi sita erat, ut & nūc est, regia via qua Roma Constantinopolim & in Asiam ducebat per continentem, verum non procul à Mari abest: At Philippopolis in continenti sita est. Regia via, Romanorum tempore, centibus Roma Constantinopolim ducebat Brundisium, deinde transiendum erat Hadriaticum mare, & appellendum Velonā aut Dyrrachium, deinde Philippus proficiscendum erat, postea in Bucephala mare denuo conscendendum, & deinde in Alexandriam Troadis appellendū. Biduo haesimus ad conspiciendā Philipporum rudera, ubi nunc duntaxat pagus est, continens quinas aut senas edes extra muri circuitū, apud aquam exstructas. Idem est Philipporum situs eademque structura qualis in Philippopoli. Nam Philippi magnam planiciem cingit, & proximi montis partem usque ad ipsum fastigium, ubi murus desinit in arcem elegantis structurae in ipso monte sitam, quae cisternas adhuc integras retinet. Philipporum muri, fere omnino diruti sunt, qui ex lateribus & calce constabant, & nonnullis etiā locis quadrato lapide, sed neque vallo neque fossa muniti. Huius

urbis

urbis meminit Galenus: nam cum Troia, quae tum Alexandria dicebatur, Romā proficisceretur, ea via, quam ante diximus, incesit. Nam postquam Lemnon reliquisset, per urbem Philippos iter illi faciendum fuit, quae in plano sita est ab Orientali parte, montem verò ab occidente habet, qui illi propugnaculi loco est. Planities adeò humida est, ut quodammodo palus videatur: istic Althea flauum feri florem, quemadmodum eā quam Theophrastus apud Athenas Orchomeno lacu nasci refert. Cytisus frequens admodū est in Thracia & Macedoniae pratis: quae neque Gallia, neque Italia alit. Nullus locus est, ubi maiora marmorea sepulchra conspiciantur per agros sparsa, quam in Philippis: solidū enim & puro marmore albo constant. Restant adhuc variis mōtis locis pleraque inscriptiones rerum à Romanis gestarum in marmore Latinis literis incise. Insula Tasso dimidij diei solum itinere inde distat, ex qua eruebatur candidissimum & elegantissimum totius orbis marmor: atque arbitramur marmorea illa sepulchra per agros secundum publicam viam sparsa, ex Tasso fuisse delata. Inter illa verò nullum restat magis interitum, quam quod medici Alexandri fuit, in quo adhuc eius epitaphium conspiciuntur inscriptum characteribus Graeci, sed ex parte corruptis Seruianicis, quae causa est ut difficulter legi queat. Quemadmodū verò sepulchra unico constabāt lapide exornato binas orgyias longo, dimidiam orgyiam lato, atque humana longitudine alto: sic operculum habebat unico lapide constans. Excellentia & amplitudo urbis aestimari potest magno illo sepulchrorū numero: nam antiquitus opulenti Graeci recondabantur marmoreis sepulchris extra urbem in apertis agris, ne urbis incala pestilentem cadaverū odorem haurirent: Graeci etenim cadauera non crebant, neque terra sepeliebant ut in Italia, utque nūc in Gallia solemus. Itali porro aliam sepeliendi

cadavera consuetudinem iam habent à nostra diuersam: nam fornicatas criptas variis templorū locis exstruunt, quæ vnicū in summo foramen habent, in modū oris putei fabricatū, quod unico orbiculari lapide claudunt: habet verò is lapis ferreum annulum appensum, quo cum opus est, subleuari possit. Cum autem cadauer adfertur, in criptam per foramen demittitur, nulla terra superinieci: deinde foramen denuo clauditur suo lapide, calceque in circuitu munitur. Pagus est in planicie, quadrante miliaris à Philippis, nomine Bolisee, ubi ingens marmoreum saxū vidimus cum hac inscriptione: Νενια μυστα in testamentō, quo apud puteum alnei loco ad aquam excipiendam vruntur.

Paulo ultra Philippas secundam regiam viam ingens lapis est quadrangulus erectus instar supreme partis obelisci cuiusdam, Latinis literis inscriptus, sepulchrum olim C. Vibij Cor. Quarti. Fabulosa quedam de eo incolæ narrant, eque Alexandri magni præsepium esse existimantes: per equam autem Bucephalus intelligendus est. Ad eum lapidem uti rarum quidpiam conspiciendum nos deduxerunt. Ingens autem & oblongus, erectus & summa parte excæuatus. Urbs Bucephala qua ab Alexandri equo nomen sumpsit, vicina est, de qua postea Philippiorum rudera & ruine non minus sunt admiranda quam vilius alterius urbis. Sed id lapidum commoditatis tribuendum indicamus, cum ipsa marmoris fodina sine latomia ipsius urbis muris sit inclusa. Pulcherrimū istuc est Amphitheatrum, quod in hunc usque diem integrum conseruatum est: possitque in multos adhuc annos perdurare, nisi Turcæ gradus, qui marmorei sunt, auferrent. Onali forma non est exstructū, ut quod in Otricholi aut Romæ conspicitur: sed sphaerica est figura veluti Nemausense aut Veronense: undique etenim clausum non est. Qua aditum præbet, meridiei obiectum est, atque à sum-

mo ad solum usque apertum est, & lumen admittit. Loco admodum commodo exstructū fuit: nam in ipso monte variis locis gradibus marmoreis incisum est. Antiquissima quæ istuc restant vetustatis monumenta sunt quatuor ingentes & crassæ columna, quæ templi Diuo Claudio dicati sunt reliquia, in quo conspiciuntur adhuc plurima marmorea statuæ & columna Dorici & Ionici operis, insignis structura & summi artificij.

Nati Caloierum e monte Castagna, Philippis discesimus, ut quatuor monasteria in eo monte sita conspiceremus. Alii verò is mons Platanor, Fagos, Arbutos, Andrachnes, Ilices, Arzām, Alaternum, Abieres, Pinastros, & Esculos. Cornus femina veteribus Macedonibus, quam Galli Latinos imitati Sanguineum fruticem appellant, haud minor in eo monte nascitur, quam maiores nostræ Corni mares.

CAP. LVII.

Bucephalæ vrbis, olim Chalastræ, nunc verò la Caualla nuncupata descriptio.

POSTQVAM biduo integro per eum montem iter fecimus, uno die & semisse in urbem Canallam peruenimus, quæ olim, ante quam Alexander Bucephalam eam nuncuparet, Chalastræ dicta fuit: nec Philippas nobis regrediendū fuit, sed ad sinistra reliquimus. Caualla vrbs est à Bucephalo Alexandri equo sic denominata. Plerique ex Plinij lectione in dubium venerunt, in qua potissimum provincia exstructa esset Bucephala. Nam cum Indum fluium describit, Bucephalam ait caput fuisse Aſenorum trium urbium incolarum, Alexandri regis equo (cui fuerat hoc nomen) ibi sepulto conditū. Sed idem Græciam describens, sub finem capitis in quo de Achaia agit, Bucephalū portū esse ait, quæ Antbedoni coniungit. Mela etiam Græciam, præsertim autem Ma-

Cana-
stræ
pro-
con-
sul.Plin.
lib. 4.
cap. 2.
lib. 10.
cap. 18.lib. 4.
cap. 7.lib. 3.
cap. 1.

cedoniā describens Anthedonis meminit; & paulo post Peloponēsi sinui & promōioria recēfens, Bucephalō ab Oriente numerat, unde liquet Bucephalon fuisse promontorium vel sinum. Sciendum porro est, Bucephalam Gracia urbem esse in promontorio sitam, quod in mare prominet, atque a Philippis duobus duntaxat miliaribus distare, & nunc amānam habitationem prabere, tametsi paulo antea omnino deserta & diruta esset. Nam postquam Turca ē bello Vngarico redeuntes, omnes Iudaeos quos Buda, Pesta, & Albe regali inuenerant, abduxissent, & in Cauallam, Tricalum siue Tricam, Ceres siue Cranon colonias deducere iussissent, semper deinde habitata fuit: sic ut plures quā quingenti viri cū Iudaei tum Graeci & Turcae istuc viuant. Eius situs Lemni urbis situs fere similis est: nam ita undique mari cingitur praterquam posteriore parte, quae admodum angusta est. Magnum habet portum, sed male fidum: tam ob causam biremes & lembi & celoces (si diutius istuc herere debeant) in siccā educi solent, quoniam multis ventis expositus est: in necessitate tamen naues in eo tempestatem etiam ferre possent, sed admodum affligerentur. Plurimae etiamnum integrae cisternae supersunt intra urbis ambitum, quae nobis alias veteres Cretae ruinas in memoriam suggererant, nomine Helenico paillo Castro, in monte sita paulo supra Quissamus. Ea cisternae adeo tenaci rudere sunt exstructae, ut non minus marmoreo saxo sint duratura. Caualla una est ē Macedonia clauibus, vti Philippus dicere solebat Magnesium Graciae esse clauem.

CAP. LVIII.

Muros qui supra Cauallam adhuc supersunt, Macedoniam à Thracia dirimere.

EXSTRUCTVS fuit aliquādo validus murus supra Cauallam summo montis vertice, qui etiamnū integer conspicitur quadrante fere miliaris longus: certum est eum Thra-

Thraciā à Macedonia direxisse, hoc est, viriusque provinciae dominiū. Nā Cosmographi Philippos & Philippopolē ē Macedonia exclusērunt: quae tamen urbes capita erāt territorij Macedonū, licet eis Strymonē amnem sita sint. Murus ille qui supra Cauallam iter pracludit, in fornices exstructus est, binosque interius meatus habet, illi muro fere similes qui Roma a Diui Petri templo ad Diui Hadriani molem siue S. Angeli arcem deambulacrum modum exstructus est. Extremum murum in summo montis vertice elaudī crassa turris, quae propugnaculi vicem praebebat aduersus Thraciam. Pauci sunt anni quod Abraham Bassa aqua ductum restituit, qui a Macedonia Regibus aliquādo exstructus fuit, per quē fons decurrit plus quā tribus inde miliaribus ad Cauallā urbē usque: scaturiginē enim habet in praecelso quodam monte, eiusque semper latera per canalem stringit, donec ad vallem quandam perveniat, quam ut superaret, praeclearū fornecum structura opus fuit, ut in urbem deduci posset: triginta enim orgy arum altitudinē ea fornices superant. Ob summam porro huius aquae fontanae commoditatē, admodum populosa reddita est haec urbs, quae ante deserta erat. Tassos insula, in qua olim trivemum Alexandri statio fuit, duobus duntaxat miliaribus à Caualla distabat. Idem Bassa urbem etiam novis membris cinxit, in quibus lapides conspeximus Latinis literis inscriptos, eo quo Romani Graciae dominabantur tempore. Vnam inscriptionem quae ad basim crassi cuiusdam muri erat, sic excepimus: P. Hostilius P. S. L. Philadelphus petram inferiorem excidit, titulum fecit, vbi nomina cultor scripsit & sculpsit, Sac. Urbano. S. P.

Nulla apud Turcas esse diuerforia; sed Nosocomia inueniri, ad quæ diuerſe liceat.

SIGNIFICATVRI nulla apud Turcas eſſe diuerforia, de magno quodam adificio agemus, quod Abraham Baſſa in Canalla exſtrui curauit, proprio nomine à Turcis Carbachara dicto (cui templum ſine Moſquitam adiunxit) ad omnes qui iſtæc iter faciunt excipiendū, & educandum. In eo, cum eſſemus ſolummodo tres numero, cum noſtris iumentis per tres dies commorati ſumus, & neceſſaria accepinus, ſive vlla eorum qui hinc præſunt, moleſtia, idque gratis. Sæpius de hoc vocabulo Carbachara agimus: eſſo itaque hoc exemplar reliquorum. Nos Gallice alio nomine efferre non poſſumus quam Carbachara: quoque commodius intelligi queat, ſtatnendum ante omnia eſt, nulla eſſe in iſis prouinciis quæ Turca imperio ſubſunt diuerforia, aut loca quæ iter facientes excipiant, niſi publica illa adificia Carbachara appellata; quæ diuerſis rationibus exſtructa ſuere, inter quas hæc maxime eſt viſitata. Satrape qui in Turcarum Imperatoris aula vel aliqua alia ratione opulenti euaserunt, primum aliquod opus dum adhuc in viuis ſunt facere volentes, quod ad ipſorum ſalutem conferre credant, tales ſtructuræ pro quodam zelo fieri curant: nam nemo ex ſanguine coniunctis illis notus eſt, cui beneficium aliquod præſtare velint. Eius rei cauſam alias dicemus. Talibus ergo ſtructuris ſummum aliquod bonum ſe facere exiſtimantes, publica utilitatis gratia, multas egregias ſtructuræ reſtituunt, veluti elegantem aliquem pontem, vel amplum xenodochium Carbachara dictum, cui magnificum aliquod templum Moſquita appellatum, adiunctum ſit, & hinc proximum aliquod balneum. Atque ut iſis quibus in xenodochiis & templis diſtributa ſunt officia, ſuppetant neceſſarij ſumus, ut ſunt qui impenduntur in comparandis

randis lignis ad focū ſtipendia ſacerdotibus qui preces faciunt perſoluenda, cozinendis cera & oleo quorū in templo uſus eſt, alijsq; rebus ad culinam neceſſariis & in hoſpitum alimentum cedentibus, annuos cenſus inſtituere ſolent. At iſi qui hoſpitio excipiuntur, omnē ſupellectilem circumferre neceſſe eſt, uti culcitras, lectū, & lineos pannos, aliæque euſcemodi: nihil enim iſtorum illis præbetur, præter cubiculum aliquod exiguum & inane: ſed ſingulos iſis quæ attulerint uti neceſſe eſt. Illico poſtquam aliquis appulit, ſupellectilem ſuam explicat; & ſi aqua opus habeat, eam eodem quod attulerit vaſculo ferre debet: atque cunctoſa in Carbachara cocta eſt, quiſque ea veſci uolet, ſuam ſortellum præbere debet. Sed datur etiam carnes & panis. Nemo iſtic excluditur, ſive Iudeus ſit, ſive Chriſtianus, ſive ſidololatra ſive Turca. Quoniam porro Turce ſuis oſſas, ſive pulres propriis nominibus exprimunt, ſigillatim indicare volumus, quid facientibus iter erogare ſoleant. Imprimis liberaliter pittem præbent ex Trachana, vel Bohourt, vel Aſcos, vel oryza coſectam. Lemni inſula incolæ ex frumento & oxygala commixtionem facere norunt: primum enim decoquunt frumentum, poſtea ad ſolem exſiccant, & ex eo compositionem faciunt ab iſis Bohourt nuncupata, quæ inde per vniuerſum Turcæ dominium tranſuebitur, quoniam in pulibus parandis plurimum ea utuntur. Aliam præterea iſtic ex frumento commixtionem faciunt Trachana dictam, quæ minore in uſu non eſt quam ſuperior. Eam eſſe cenſemus quamolim Græci & Itali Mazā vocabant. Duarum iſtarum compositionū Bohourt & Trachana adeo frequens eſt uſus ut nihil ſupra. Nunquam enim bene epulantur, quin earum ſuis pulibus decoquant. Oryza præterea tantus eſt uſus, ut ſingulis annis ad minimum ſex naues ea plena ex Aegypto Conſtantinopolim aduehantur atque exonerentur. Frequenti etiam illis in uſu eſt

leguminis quoddam genus ex Aegypto petiit, quod Graeci corrupto ex *Aphace* vocabulo *Afscos* nominant. Humi copiam commodum tempore sibi comparant, ut postea undifferenter distribuere possint. Culmaria aris apud illos administranda ratio a nostra plurimum differt: carnes enim coctas ex olla eximunt, deinde quod commodum illis videtur, inuicunt ad insculum inspissandum. Et quoniam eius magnam quantitatem parant, oblonga spatula lignea ad commiscendum utuntur. Mensurarum usus apud illos nullus est: propterea humi sedent, deinde orbiculare quoddam corium in terra explicant mappa loco, quod marsupij instar ligulis postea contrahunt. Nullus est Turcarum, etiam si Satrapes siet, qui cultram & cingulo propendentem non gestet: & singuli cochlear circumferunt: hinc fit ut digitos non admodum inquinent nullus etenim apud eos mantillum est usus. Magna tamen strophila gestare solent, quibus etiam digitos abstergunt. Neminem Turcarum, quicumque etiam sit, pudet ad huiusmodi xenodochia diuertere, & alimoniam eo quo diximus modo inde petere: ea enim est regionis consuetudo. Nec peregrinus minus quam primarius quisque accipiet. Id vero intelligendum est de iis locis ubi tales erogationes instituta sunt, ut in Canalla. Praeter eas structuras quas in Bussa in Canalla iustum, fontem etiam in summam urbem, ut diximus, per aquaeductum supra fornices maximis expensis exstructos non modo deduxit, sed eius aquam etiam in templum, balneum, & per omnia urbis fora distribuit. Tria praeterea marmorea sepulchra ex agro quarta miliaris parte ab urbe distante deferri curauit, quae fontibus subiecit, ad aquam alucorum instar excipiendam, quae iter facientium iumenta ad aquari queant. Tria haec sepulchra huiusmodi habent inscriptiones. Primum, P. C. Asper, Atriatius Montanus, equo publico honoratus, item ornamentis Decurionatus & Iniurialicis Pontifex

sex, Flamé Diui Claudi Philippis. An. xxxiii. H. S. E. Alterum, Cornelia P. F. Asprilia fac. Diuæ Aug. Ann. xxxv. H. S. E. Tertium, Cornelia Longa Asprilia mater, Ann. ix. H. S. E. Singula pedes undecim longi sunt, quinque alta, sex lata. Turcici interdum feminae quae opulente sunt, eiusmodi structuras etiam fieri curant, & suas facultates militibus testamento legant, ut se magis strenuos in praelis aduersus Christianos praebeant: erroneam enim hanc opinionem habent, suas animas expiari morte Christianorum ab iis interfectorum quibus suas facultates reliquerunt. Med. camentum Splenetico cuidam in Canalla confecturi, elatery cogendi rationem inuenimus, quale veteres conficere solebant, nempelene & candidum, cuius substantia, ut igne inflat pinguedinis accendatur. Neminem arbitror nostra aetate gloriari posse, simile elateryum venale conspexisse. Plura de eo dicemus, cum peculiarem stirpium historiam describam.

CAP. IX.

Itineris quod est Canalla Constantinopolim ducit, descriptio.

E Bucephala Constantinopolim proficiscentes, alios in vertice Hami montis muros inuenimus (iis similes qui supra Canallam sunt) duobus miliaribus a Canalla distantes, aditum ex Macedonia in Thraciam pracludentes. Inde in amplam planiciem descendimus, maris litoris admodum vicinam, insulam Thasson ad dextram habentes, & praecelsa Hami iuga ad sinistram relinquentes, quae iam praetergressi eramus, nulla usquam conspicienda Cupresso. Flumen superauimus quod Graeci vulgari lingua *Meistro*, Turcae *Charafon*, id est, sinui nigrum nominant. Eius appellatio satis conuenit cum flumine *Mele*, quod sinui nomen imposuit qui *Melanicus* est cognominatus: sed id non est. Nos de eo postea agemus. Hoc enim flumen *Nessus* est ex *Hamo* monte delabens, uti *Stry-*

mon ammisit: est autem is mons quasi propugnaculū quoddam inter Macedoniam & Thraciam, ab una parte desinens inter utrumque flumen. Lentius est Nesus admodum, & Strymon paulo minor, multam tamen arenam secum trahit, & in mare influit paulo supra Thasson, vicinior ei insule parti quæ Samothraciam spectat, quàm ei quæ monti Atho obiecta est. Strymon autem in mare suus vndas exonerat inter Athon montē & Thasson, & ab illo mare nomen mutuatur, appellatur enim Strymonicus sinus. Pōs supra Nesum exitructus, ligneus est, uti qui supra Strymonem amnem, sed illo brevior. Ad extremum pontem in pastores incidimus, qui integros vernece assabant absisso capite, quos iter istac facientibus venderent, saligneis periculis infixos, exemptis tamen prius intestinis, & confuso ventre. Nemo facile credat eiusmodi carnis massam posse cōmodē assando coqui, qui ipse non vidisset. Turcis autē id novum nō est: Nam cū in Asia minore siue Nætolia, puer aliquis circumciditur, cuius parentes re mediocriter laeta sunt, integrum bovem, immisso in eius alvum integro vernece, qui gallinam cui ovum insertum sit, etiam in alvū contineat, crassa sude infigere solent, & luculento magnoq; igne assare, sic ut omnia ad ovum usque percoqui queant. Omnia ista sic assa, a pueri sanguine iunctis in epulo absumentur. Illi quos diximus pastores, vernece assum in fructa concidere solent, & iter facientibus diuendunt. Sub salicibus ad extremum pontem substituimus, ut nostra iumenta paululum conquiescerent, & ex his carnibus comparavimus, quos longē sãpidiores iudicavimus, quàm si frustatim confis=assata fuissent. Sumpso prandio, satis longam iter conficimus: nam in urbem Bouron (qua vetustum nomen adhuc retinet) pervenimus. Sita est apud eum lacum qui Bistonis appellatur. Iter fecimus per planiciē admodum herbosam, Cytisō, Halimo, & Rhamno (qui à Grossula-

ria differt) testam. Licet autem Halimus natura sua in fruticem ramosum sine spinis attollatur, uti in Creta; in hoc tamen prato Capparis spinosa instar humi diffunditur. Scordium herbam invenimus apud Bouron urbem, quæ cum in magna quadam & humida planicie nō procul à lacu salso sita sit, cum Aigues mortes Gallia Narbonensis oppido comparari queat. Lacus Bouron siue Bistonis, magnum ei regioni censum adfert. Nam illic sunt quæstuosæ piscationes. Mare istuc nullum altum habet, quemadmodū nec Pōtus Euxinus, neque Propōris, neque Hellepontus, nec magna Aegæi maris pars. Pisciculorū istic capitur ingens quantitas similium Albiculis, quas Græci in Bouron Lilinga, Constantinopolitani Lencorini appellant, Galenus Lenciscū nominavit, Parisienses Vandoise dicunt, & alia pronuncia in Dard. Eadem ratione eos condunt quæ nos haleces: nā postquam eos paululum sale infictos fumo induraverunt, in currus onustos & naues in varia Græcia loca devehunt, etiam in Italiam usque. Eadem ratione eos preparant quæ Borana incolæ Sconrances: Albania enim siue Epiri Sconrances à Lencorinis differre non videntur nisi sola magnitudine. Maxima pars incolarum Bouron piscatoriam exerceat: nam cum is lacus piscibus abundet, ad piscationē libenter animum aducit. Græcia Asparagi Corrua illis dicti, aculeatum habent folium: at in hortis culti folia obtusō mucrone sunt praduta, adeoq; buvis planicie solo delectantur, ut sint frequentissimi, nec aliud vivere in ea conspiciatur præter Asparagos. In exilem deinde pagum pervenimus nomine Commercina, dimidij diei itinere à Bouron distantem; in eo omnis generis edulia venalia invenimus. Istic est ruinosa quadam parva arx, in qua Græcorum Christianorum templum est: pagus à Græcis, & paucis Turcis incolitur.

Stegnum
Bistonis.
viii. li. 4.
cap. 11.

De vetustissimo quodam Thraciæ loco Cypsella nomine, de-
que aluminis conficiendi ratione.

POSTQVAM aliquanto tempore apud Commer-
cinam sub Esculis & Arice arboribus commorati fuis-
semus, per planitiem denuo progressi relictis ad sinistram
montibus, in alium pagum Cypsella appellatum per-
uenimus. De industria autem ad eum pagum diuertimus,
ut Aluminis conficiendi rationem observaremus, tribus-
que diebus cum semisse ad eius fodinā hasimus. Vbicum-
que alumen conficitur, id semper fit aperta vena, hoc
est eius venam non admodum esse profundam: nonnul-
lis tamen Cypsella locis, eius lapides sex orgyiarum al-
titudine eruantur. Cypsella in Thracia sita est, & vul-
gariter partim græco, partim turcico nomine Chapsylar
dicitur. Eius incolæ maxima ex parte Turci sunt; pauci
autē Græci innemuntur. Sunt & nonnulli Iudæi, quorum
vnu Aluminis censum, per soluto annuam certo precio,
obtinebat: apud quem diuertimus, ut certius eius confi-
cendi rationē intelligeremus. Cōperimus autē Alumnē quod
fit in Tolsa Pontificis Maximi dominio, cum eo cōuenire
quod in Chapsylar fit, ut observare potuimus ē Civitate
Vetere Romam proficiscentes in creatione Pontificis Iuly
terry, paululum à regia via declinantes, ut per Tolsam
iter faceremus. Alumen quod in Chapsylar colligitur, fit
& expurgatur eodem quo ipsius vena extrahitur loco, eā-
que ratione minoribus expensis fit, quā id quod in Tol-
sa, quod vehiculis deportandum est in eum vsque locum
in quo excoquitur. Et tametsi Alumen duntaxat conden-
setur ex lixiuio cineribus lapidis ē vena eruti, qui primū
vrendus est, conflato: non omnibus tamen qui volunt, id
facere licet: sed iis solum quibus certo precio vena census
traditus est. Prima igitur vena eruitur ad ipsius radices
montis, quem Serrium esse censemus. Oppidulum Cypsella

ad

ad latius regia via est qua à Dyrrhachio Constantino-
polim ducit, qua initium ascensus est in montem: relictis
aliquantulum ad sinistram fodinus, ē quibus maxima dif-
ficultate lapides eruantur: nam cum adeo duri sint, mal-
leo & cuneis perfringendi sunt, deinde vrendi, simili planē
ratione qua calx aut gypsum vritur. Quoniam verò
istic magna lignorum est copia, nec lapides qui eruantur
longius deferendi sunt, apud ipsam fodinam vrantur,
ad dimensum id facere paciscentibus operis. Nam singula
suum tuguriolum habent, in quo terni aut quaterni al-
nei lignei in terra defossi sunt, in quibus lixiuium infu-
sum relinquitur, donec alumen in glaciem coeat, fiatque
quale vulgo conspici solet. Lapidēs ex quibus conficitur
alumen, primum in fornecem siue arcum componuntur,
deinde leni flamma vstulantur, eadem ratione qua gyp-
sum vritur: nam si nimium vrentur, omnis aluminis
substantia ignis calore euanesceat: et suam duritiem re-
tinentes, & acri per binos aut ternos menses expositi,
sponte in puluerem resolvuntur. Quemadmodum enim
Marga, qua agri pinguescere solent, non maceratur,
aut in puluerem resolvitur statim ab initio, vel cum pri-
mum ipsius gleba ex fodina eruta est; sed aliquanto tem-
pore acri exposita permanens paulatim dissolvitur cum
nocturno rore, tum pluuiis diurnis, & hiberno gelu, sic ut
tandem colliquefeat, & telluri sese commiscens sibi vicem
præbet: eadem ratione hic lapis leni duntaxat flamma
vstulatus, durus permanet, quemadmodum si nullam
ignis iniuriam sensisset; sed aliquot diebus sub dio perma-
nens, nocturno rore & diurna pluvia adeo tenerescit, ut
breni in cineres omnino resolvatur. Lapidēs hi ē fodina
eruti nec adusti, in fabricis aut muris extruendis adhi-
biti, durabiles sunt ut ceteri lapides: in cineres autem
reducti siue pluvia naturali, siue artificiali, adfusa aqua
decoquuntur in lixiuū, quod in quadratos alueos ligneos,

K

aut

aut fictiles ollas effusum, decem aut duodecim dierum spacio coit & congelatur. Ea est conficiendi aluminis ratio in Chapstylar, quod in Italiam delatum, Lesbium siue de Metelin cognominatur. Quoniam porro rubrum & albuminatur, profiteri andemus ex albi aluminis fodina, rubrum etiam erui posse: colorem etenim duntaxat ex aluminis conficiendi ratione adquirit, prout cineres ab operis diligenter aut negligenter tractati fuere. Alumen spumam quandam reddit, quam plurima fodinarum opera colligere solent, & ex ea massam rubram pictoribus utilem conficere, qua gallico nomine terra de Macharon dicitur: ea tamen in Chapstylar negligitur: inde fit ut vallis hac spuma, quam torrentes cum pluuus abripiunt, omnino rubere videantur.

CAP. LXII.

De regia via quae olim Roma Constantinopolim ducebat.
 - CONSTANTINOPOLIM tendentes, montem subire incepimus: aliquantulum in altum progressi, nos obuertimus; ut iter quod à Bistonide lacu emensi eramus, conspiceremus. Eius Aristoteles lib. 8. de Historia animalium cap. 13. in hac verba meminit: Quinctium maritimis lacubus genera plura piscium marinorum gigni apertum est, &c. statimque addit: Et in Bistonide lacu plurima genera habentur. Pagus Commercinani perspiciebamus in maxima planicie situm. Huius planicie iter, regia via olim fuit qua Roma Byzantium ducebat, magnisque lapidibus excisa strata erat. Nunc à Bourò Commercinā usque, & inde porro ad Chapstylar, quoniam solum pingue erat, difficilisque via, etiam Romani lapidibus sterni curarunt, quae hodie etiamnum integra restat. Inde probare volumus, Romanos hac via olim Roma in Asiam profectos, huc accedit quod eius via constrata structura tenuis fortuna cuiuspiam hominis opus non sit: nam in directum strata est via: at nunc semita modo ad dextram, modo ad sinistram

stram sunt querenda; quoniam nonnullis locis in siluas ceduas penetrat, magnaque arbores inter ipsa constrata saxa postea excreuerunt. Conscendimus supradictum montem Serrium, qui nonnullis locis aditu admodum difficilis est, apparetque multis locis rupes excisa caneis atque aliis instramentis, quod sine magnis sumptibus fieri nequaquam potuit. Sed & ex hoc opere colligere licet, regiam viam Roma Byzantium ducentem olim frequenti hominum multitudine fuisse tritam. Plinius etiam Graecia distantiae & longitudines describens, illas semper à Dyrrhachio (qua urbs est apud Vallonam, nunc Duras dicta, portus videlicet in quem appelebant qui ex Italia discesserant traiecto mari Adriatico) sumit, atque Byzantium abesse à Dyrrhachio sepringentis undecim milibus passuum, & tantum patere longitudinem terrarum inter Adriaticum mare & Propontidem vult. Peruenimus deinde in pagum in vertice montis situm, à Graecis habitatum, ubi nobis sumendi fuerant pedes viae indices, ne per montem oberraremus, in quo magna est abundantia eius herba quam Galli perperam Saturciam hybernā appellant, inter saxa sponte nascentis. Eam primum obseruaueramus in Creta insula, & paucis ante diebus in Amphitheatro quod Philippis est: postea eam in montibus Spoletō Italiae vicinis eruimus in Marcha Ancone. Sed quoniam iam in nostris hortis vulgaris est, eius vetustum nomen, quale à Creta & Cytharce insularum incolis didicimus, proferemus. Id enim vulgo Tragargani appellabant, quod nihil aliud est quam Tragorigarum.

CAP. LXIII.

De flumine Marisa, veteribus Hebros dicto: & de Torcarum expilationibus seu rapinis.

NVLIV scilicet pons supra Marisam amnem exstructus, sed cimba traiciendus. Mors est ut quilibet pro se & iumento unumquemque Turcis Aspre dictum, pro traie-

ellu persoluat: quindecim tamen pro nobis & itineris duce persoluedi fuerunt. Nam Turcarum auaritia consue progressa est, ut si numero viatores superes, ab eis exigant quidquid possunt, & ingratis persoluedam quidquid exigunt. Tanta enim sunt eorum rapina, ut ne parentibus quidem suis parcituri sint, si praeda occasio sese offerat. E regione traiecit ad quartam milliarij partem reliquimus elegans oppidulum nomine Vire, commodum admodum loco ad radices collis cuiusdam situm, veteribusque muris cinctum. Hic amnis nunc ab omnibus vulgo Marissa nuncupatus, olim Hebrus dictus fuit. Locorum huic amni vicinorum incolae, aestate quando fluminis aluentis exiguus est, magnos arena cumulos aggerere solet, non ignorantes in ea latere nonnulla auri grana, cosque, satis procul a fluminis ripa submonet, ne exundans flumen arenam secum abripiat. Aurum ab arena separaturi, asseres pertusos simul componunt, deinde fluminis aqua arenam eluunt: quod si interdum nonnulla auri portione inueniunt, id non fit sine magno labore & expensis, atque temporis longitudine: sed nec sine argenti vini adminiculo quidquam efficere possunt. Strymon & Nefsus amnes in mare labuntur eodem ferme loco; unus videlicet ad infimam, alter ad summam insulae Thassiae partem. Sed Hebrus ante Samothracem sese exonerat, quod Plinius etiam annotauit. Adeo lentus est hic amnis, ut in utramque partem fluat, indicari non possit: Turbida eius est aqua, attamen dulcis, & media etiam aestate adeo frigida, ut glaciata videatur: multa myrica secundum eius ripam proueniunt: frequentes habet meandros, seseque incuruat uti Sequana inter Lutetiam & Pontoyse urbem. Tantum vero aquae hiberno tempore e montibus delabitur, ut rapidior fiat, & amplum quoddam inundet pratium, olim Doriscum nuncupatum, in quo Xerxes in Graciam profecturus, exercitum recensuit. Quoniam porro amplum illud pratium hieme instar paludis inundatur;

nulli

nulli in eo pagi edificantur, sed aestate eorum armenta aluntur. Ipse Turcarum Imperator plures mille stitit alit, neque primatorum e vicinis pagis minus quingentis eo agi arbitramur. Pratum enim adeo repurgatum est, ut neque talpa, neque mures, neque glires, neque aranei mures illud suffodiant, neque serpentes in eo inueniantur: quoniam inundatio hiberna omnes abigit. Cytisi herba pluribus eius locis nasci conspicitur. Pagi in pratorum circuitu exstructi, ad collum radices sui sunt: nam cum collis & montes scaturiginibus praegnantes undique prata cingant, ad culturam valde idonei sunt, & rebus necessariis abundat, rusticorum magna frequentia eo confluit. Amnis ripa quibusdam locis sunt satis alta, in quibus iuuatiles alcyones a Gallicis Martineti pescheurs nuncupata, & Hirundines quaedam ab usdem Martinetis simpliciter dictae, nidulos exstruunt, quemadmodum & avis Merops siue Apiaster, quam Cretenenses Melissophagon appellant. Ocium nati ut eae Alcyones obseruaretur, comperimus ipsas ab his non differre quae nostrorum fluminum ripas incolunt: sed & earum nidi ex pisciculorum spinis & squammis sunt confecti, uti nostratum. Viciniores amnis Marissa incolae secundum fluminis aluentis in amplo illo prato hortos consueunt: nam aquae commoditatem nati & telluris ubertatem, Melones, Angurias, Copous vulgo ab illis dictas, Citrullulos, Cucurbitas, Cucumeres, aliosque similes estiuos fructus colunt. Nobis affirmarunt Colocasiam etiam nonnullis locis nasci: at nihil certi pronunciare possumus. Pratum illud egressi, colles & montosa loca subire cepimus, in quibus Aceris arboris genus obseruamus a reliquis quae hactenus videramus diuersum. Sextum id genus fuit a nobis obseruatum. In arbusculam excrescit, de quo alias plura, cum arbores describemus. Thermae in continenti reperimus e regione Imbri insulae apud amnem Melanem, cuiusdemque nominis sinum, qui Callipolim in Cberronsi in-

K 3

claudit;

cludit; in qua deinde *Sestos* & *Abydo* opposita. In his ther-
mis due sunt calidarum aquarum scaturigines, altera
viris dedicata, altera feminis: atque ut nihil ab us qui
istis se lauant exigitur, sic nemo est qui eas thermas re-
purget, hinc fit ut sordide admodum sint. His vicina
conspiciuntur urbis cuiusdam à veteribus *Macron-
tichos* nuncupata ruina, & in longum porrecti muri; qui ho-
stes *Thraciam* depopulatos excluderant & arcebant.

CAP. LXIII.

Plurimas nationes certo anni tempore natale solum relinque-
re, deinde domum redire.

In magnas miserorum *Epyrotarum* rusticorum, quos
Ergates appellant, turmas in iam dicta planicie incidi-
mus, ex *Turcia* ab opere redeuntium in natale solum.
Idem illis accidit quod *Longobardis* & *Sabaudis*, qui na-
tale solum certo anni tempore relinquentes, postea domum
redeunt. Turmasim suam regionem egrediuntur miseri
isti *Epyrote*, ob eius sterilitatem, atque alio proficiuntur.
Proficiuntur ut operas suas *Turcis* locent lucri gratia.
Iteum in *Macidonia*, & *Thracia*, vel etiam *Asia* mi-
noris plana perueniunt, à *Turcis* conducuntur ad sege-
tes ipsorum metendas & frumentum expurgandum. Per-
fecta messe domum redeunt, cum suis uxoribus & liberis
vitam traducturi. Modum secandi segetes magis indu-
strium habent quam *Galli*: nam illorum messoria fal-
ces aliquantulum discrepant, suntq; plana, lata, mi-
nuisque incurua, & dentibus caret. Dextra manu eas te-
nere solent, atque sinistra lignum quoddam incuruū ex-
trema parte mucronatum, in quo tria sunt foramina, qui-
bus tres sinistra digitos infigunt, minimum videlicet &
duos subsequentes pollicem & indicem liberos conservan-
tes, ut tritici manipulos commodius comprehendere queāt:
manum siquidem explicantes, & frumentum comprehen-
dentes, multo maiores manipulos abscindere possunt. Col-
lecta messe frumentum trituran, haud flagellis, ut apud
nos,

nos, sed bobus, quemadmodum per universam *Græciam*:
idq; facientes, asseres *Chaleedonio* lapide munitos post se
trahunt, ut stramina & paleas confringant. Sed quoniam
istos *Albanos* cū *Sabaudis* & *Longobardis* coparamus,
indicare volumus, eos nobis occurrere gregatim iter fa-
cientes veluti sturnos. *Sabaudi* in *Italiam* proficiuntur
ut ligna secant, veluti populos secundum *Padum*
amnem, atque ilices apud *Forculienses*, & omnis
generis qua duram habent materiam alias arbores,
per *Tusciam* & agrum *Romanum*. In hoc autem *Sa-
baudi* ab *Epyrotis* differunt, quod æstate abeunt *Epy-
rota*, & Autumno reuertuntur: *Sabaudi* contra Au-
tumno abeunt, & nemo vere redeunt. Nam quoniam mon-
tana incolunt, nives illis omnē operarum exercendarum
occasionem adimunt: hac accedit quod in lignis per *Ita-
liam* secandis ob duritiam multo labore opus sit, quō æsti-
no tempore præstare nequirent: si verò in patria mane-
rent, totam hiemem in ocio traducere. At sub æstate
domum regressi, *Abietes*, *Pinas* stras, *Larices*, atque alias
eiusmodi molliores tenerioresq; arbores habent, qua mino-
re difficultate etiam ipsa æstate & medio æstu secari pos-
sunt. *Longobardi* porro gregatim quidem, ut *Alban* &
Sabaudi, domo egrediuntur, simulque persistunt, donec
sua regione excesserint: at in *Germaniam*, *Galliam*, *Bel-
gicā*, *Daniā*, aliasq; ulteriores regiones peruenientes, ab in-
uice segregantur, singulis loca destinata petentes, cami-
nos hinc inde purgatum eunt per hiemem: domumq; re-
deunt, *Ciconias* imitantur, qua singulatim adueniunt.
Istinc animadvertere licet varias nationes certo anni tem-
pore, vite sustentanda causa ad alias regiones lustrandas
& obeundas cogi. *Alban* veteribus *Epyrota* dicti, *Chri-
stiani* sunt, pecuniarumq; habent linguam à *Græca* dier-
sam: religionem tamen *Græcam* colunt, & quoniam *Græ-
cia* vicina sunt, *Græcum* idioma etiam callent: domum re-
gressi

gressi per hiemem sese sustentant, ex ea quam sibi astate compararunt pecunia. Omnes ferè nudis pedibus incedunt, admodum egi, frugales, & in laboribus seduli: hinc fit ut facile quod agant per totam astatem nanciscantur in Turcarum agris & pagis: segnes etenim sunt Turca, ad agrorum culturam inepti, lentis, tardi, & qui in suis negociis moras semper neunt. Reperimus in itinere Iaspides variorum colorum in agris, atque etiā Chalcedonios: immo nonnunquam & ipsi edificiorum in pagis muri è Iaspidis & Chalcedoniis lapidibus constructi sunt.

CAP. LXV.

Terebinthos arbores, gallarum quoddam genus producere, quæ apud Turcas magno in usu sunt.

THRACIAE atque Macedonia rustici, non ignari quantus sit usus gallarum in Terebinthis nascentium, quorum in collibus magna est frequentia, eam quasi occasione negligere non solent; at sub finem Iunii, gallas intus concavas nucis ponticae magnitudinem æquantes, aut sub foliis, aut in Terebinthorum, qui semen in una modum congestu ferunt, ramulis nascentes sedulo legunt, easq; maturius dum adhuc exigua sunt: quoniam si in arbore diutius relinquerentur, oblonge tandem instar corniculi cuiusdam enaderet. Harum usus est inficiendis in Prusa vrbe tenuissimis sericeis pannis. Per Thraciam pergentes, Carauannam inuenimus, vel frequentem mulionum turmam è Thessalonica Byzantium proficiscentium, atque in pago quodam Aignogic nomine pernoctauimus. Ceterum quoniā Graci nullis testudinibus* siue marinis siue terrestribus, siue flumiatilibus vescuntur, adeo frequentes sunt per Gracia agros, præsertim autē Thracie, ut secundum vias frequenter magna & pingues inueniantur. Et nisi hortulanis plurimum inuisa essent, quod eorum olera germinare incipientia prærodant, præsertim autem melones, peponesque, xylon & sesamum appetant, nemo

eos

eas necaret. At illi in suis hortis inuentas necant, atque palis per sepes affigunt.

*Cicuta non modò testudinibus, cuiuscumque tandem sint generis, non vescuntur; sed eas etiam abominantur, quod et ipsa compen. Nam anno 1579. cum Mæonense illustrem Heroem Dominum Balchalem de Barthyan, Regni Vingar Archiepiscopum hæreditarium in Pannoniam intrantem, quæ tunc ex parte Vandala sine Windisch lina nuncupatur, comitaret: integro die subitimus in ipsius arce quadam Turnizza, cui cõgruus est pagus eiusdem nominis, Muræ amni vicibus, supra ipsius & Draui fluminis confluente. Illic dum fortè circa rusticos præcia obambulo, multas testudines palis affixas, & è sepihus hortosambienibus pendentes animaduertit. In arcem regressus, eas rei causam percontor: maximè ab incolis exolas intelligo: ego idere illorum floliam: interrogatus an is vici cuperem, anouo: sed cum nemo ipsas adparare sustineret, cocus quispian Galus Byzantio rediit, qui in itinere nobis sese adiunxerat, forculum ex illis coniecit: vescor ibi omnia summa cum admiratione me intueri, imò plerique non dubitare quin ea nonne extingueret: ac pestidie, cum me non modò vitum, sed etiam alacem conspicerent, multo magis mirari, & plerique aliter, etiam si Viennensem urbem præmij loco sancti querant, non tamem degustantur.

CAP. LXVI.

Turcas viatores admodum frugales esse.

POSTRIDIE, comperimus agros aristolochia longa obritos: obseruauimus etiam veram Hyssopum, bina Polygenera, & Chamadryn. Omnia ad victum necessaria in pagis inuenimus, vitæ butyrum, oua, aues, panem, caseum, & lactucina. Quicumque in Carauanna erant cum viatores tum agasiones, genus quoddam acescentis lactis coemerunt, nomine oxygala, quod lineis sacculis impositum, è suorum iumentorum clutellis suspendere solent: atque licet liquidum admodum sit id lac, lineis tamen sacculis inclusum permanet, nec exsillat. Graci & Turca aliorum nucleos in ligneo quodam vasculo confos oxygala permiscere solent. Magnatum id edulium, adeo palato gratum est: eo non modo viatores, sed etiam ipsi Satrapæ in Turcica aula vesci solent. Quod si quis adeo esse exquisitum non credat, faciat modo periculum, facilis etenim est experientia. Vulgari admodum est in usu apud Turcas, existimantque eo se per astatem refri-

K 5

gerari,

gerare, atque per hiemem calefieri. Viam qua Callipolin ducit, ad sinistram* reliquimus, & verſus Rodosto, qua veteris Perinthus eſt, perreximus. Interdum ſubſtitimus ſub iuglandibus, vt noſtra inuenta aliquantulū quieſcerent: deinde ſub vesp̄eram in planicie quadam ſtationem habuimus, Carauanna impedimenti nos in ambitu munitis, vt ſecurius iſtic pernoctare poſſemus.

* Imo ad dextram: nam Callipoli in Chetonnello eſt, ad Belleſponti caput, quam ad dextram reliquere oportuit Perinthum petentibus.

CAP. LXVII.

Turcas agilitate & induſtria reliquas nationes longè præcellere, in imponendis ſupra iumenta, deponendive impedimentis.

Hoc loco mentionem facere voluimus eius rei quam Turcas pacis & belli tēpore induſtrie adminiſtrare noſſe obſeruauimus: videlicet rationis qua vti ſolent in impedimentis ſupra equos, camelos, aut mulos imponendis aut auferendis. Quinque enim aut ſex viri diutaxat ea induſtria & agilitate omnia Carauanna inuēta (quæ centum & quinquaginta numero erant) vesp̄eri impedimenti liberarunt, atque poſtridiſe ſumma mane rursus ea impoſuerunt, vt non animaduertimus. Tres ſolum vires vix quadrantem horæ requirent vt centum equos onerent, modo ſarcina ſecundum ipſorum conſuetudinem ſine colligata. Singulae autem ſarcinae decuſſatim crucis in modum per viramque extremitatem colligari neceſſe eſt, atque funes ſequenti ratione appendi. Cum huius viri ſarcinam ſubleuauerunt ſupra clutellas, tertius mulio alterius ſarcina, qua adhuc humi iacet, funem, per eius ſarcinā que iam clutellis impoſita eſt, alteram crucem traiecit: impoſita verò ſarcina funem, per alterā eius que humi eſt ſarcina crucem trauci oportet, & alterum ex his qui priorem ſarcinam ſubleuauerat, in alia etiā ſarcina ſubleuanda auxilio eſſe (ſufficit enim vnicius ad ſarcinā que clutellis impoſita eſt ſuſtinendam) atque ſingulos funes quæ ſingula

ſingula ſarcinae vnicius habent, extremitatē capere, eamque denovo traucere per crucis ſummum caput, funesque deinde adſtringere aut laxare, prout illis commodum videtur, vt ſarcinae pendeant: funes autem parte ſarcinarum exteriori conneſcuntur, vt facilius vesp̄eri diſſolui queāt, ſarcinaeque decuſſatim Burgundica crucis in modum ſupra clutellas collocantur. Vnicui vir in aduentu omnes totius Carauanna equos ſubito ſuis ſarcinis liberare poſeſt, ſummum extrema diſſoluendo, atque ipſas ſarcinas aequaliter quaſi ad æquilubrium demittendo. Qui ſarcinā deponit, funem manu tenendo, poſſet etiam vno pede ſupra ſolum viramque ſarcinā equaliter ſuſpenſam tenere. Imo puer quadrante horæ centum equos exonerare poſſet, ſine villo ſarcinarum damno.

CAP. LXVIII.

De vrb̄e veteribus Perinthus dicta, nunc Rodosto, & de Heraclea.

INTER Perinthum & Callipolin ponte amnē quendam traiecimur, quem Arzum eſſe arbitramur, Turca Chiauulic appellant, in Propontidem labentem inter Callipoli & Rodosto. Rodosto autem vrb̄is eſt in Propontidis littore ſita, olim Perinthus dicta: vetuſta admodum eſt, nullis tamen muris cinſta. Regia via qua Bizantiū ducit, gradientes, Heracleam ad ſiniſtrā reliquimus: etenim ſecundum viam nō eſt, ſed baluſta iactu ab ea diſtat. Heraclea vetuſtum nomen retinuit: qua me cauſa mouit vt diligenter inquirerem, cur mei cognomine heracleum pernicioſum eſſet. (Varia autem Heraclea ſunt, ſed hac in Thracia eſt.) Nullam aliam rationem inuenimus, niſi quòd ea regio Chamæleone nigro abundat, cuius radici excreſcentia quadam adnaſcitur nomine ſxia, qua pernicioſum venenum eſt. & eos qui deguſtant illico necat. Quod ſi apes mellis ſubſtantiā ex eius Chamæleonis floribus ſuſcipiant; non dubitamus, quin id mel hominibus

admodum sit perniciosum: non ignoramus ante apes mellis materiam ex ipsis floribus non colligere, sed ex foliis duntaxat, pingui rore calidus delapso obfusus. Deinde transimus apud urbem Selibriam, olim Selymbria dictam. Duorum dierum itinere à Byzantio, atque dimidio miliari à Selymbria distantes, in ipsa via & maris litore metalli cuiusdā recrementa inuenimus (indicium istuc olim fodinas fuisse) quae licet diligenter à nobis considerata, cuius tamen metalli ea essent, dignoscere nō potuimus. Aedificiorum vestigia & rudera quae istuc adhuc supersunt, fidem faciunt metallicas fornaces istuc aliquando existuisse: multis etiam locis conspiciuntur magni cumuli scoriae, quam Galli Merde de metal, hoc est, metallicū recrementū appellant. Olim cū metalli liquarentur, non aqua adminiculo, ut nunc fit, folles inflabantur, sed hominum viribus: sunt tamen vicini quidam riuus, quorum usus esse potuisset, nostra opinione, si tum temporis consuetudinem habuissent aquae adminiculo rotas impellēdi, quae folles subleuarent & deprimerent, quemadmodum iam habemus. Dum agro Selymbriano plantas perquiro, lacte manantem quandam inueni Nery folius, & flore simili, sed longē per omnia minorem: procul aspicienti Tragio Cretico persimilis videbatur, at propius intuenti ad Lyfimbriam purpuream magis accedere videbatur. Cytisum etiam inuenimus, cuius semen abundanter collegimus. A veteribus illis fodinis descendentes, Selymbriam peruenimus, quae elegans habet castellū in edito situm. Urbs commode nominari nō potest Selymbria, quoniam muris cincta non est. Aedificia, balnea, & templa supra arcem sunt: oppidulum ipsum in accliu est, multumq; repraesentat Ryam Angliae urbem, quemadmodum etiam Calipolis. Selymbria volenti in regiam viam quae Byzantium ducit, peruenire, collis super adus est, deinde per planitiem iter faciendum. Maxima aedificiorum Selymbria

pars longiusculē à portu abest. Oneraria naues Selymbriam magna ex parte appellant, ut merces excipiant quae ex Adrianopoli, Thracia continenti, & Bulgaria aduehantur. In cuius rei exemplum cū istuc iter faceremus, Veneta naui iā oneris expletionē accipiebat ex eis mercibus quae non modo aduecta erant ex eis quae modo enumeravi locis, sed etiam ex Anatolia vulgo dicta, veluti, lana, cornu, xylo. Anatolia siue Natolia ex altera Hellepontis parte est: Turca dictione Graca Anatoli appellant, quae Orientem significat: sed vulgō ea regiones Asiae quibus Turca dominatur, Anatolia nomine nuncupantur. Nam separatione Europa ab Asia facta Bosphori freto, Propontide & Helleponto, omnes regiones quae ultra sunt, Anatolia nomine continentur. Sic cū Graci Anatolia mentionē faciunt, varias alias provincias intelligunt, nempe Phrygiam, Galatiam, Bithyniam, Pontum, Lydiam, Cariam, Paphlagoniam, Lyciam, Magnesiā, Cappadociam, & Comagenen. Atque si illis sermo est de preciosis quibusdam mercibus ex aliqua istarum provinciarum, illas ex Anatolia delatas dixisse satis erit.

CAP. LXIX.

De insigni silentio & modestia Turcarum iter facientium.

Quo tempore Selymbriam peruenimus, exercitus istuc circiter quatuor milia Turcarū fuit, quibus hospitia designata fuerant cū in Carabachara, aliisq; urbis locis, tum extra urbem sub arboribus. Omnes erant equites, atque in Turcarum Imperatoris, qui bellum aduersus Persas gerebat, castra proficiscebantur: ij autem diu ante lucem tanto silentio discesserunt, ut nos, qui etiam ante lucem discedere constitueramus, minime animaduertimus, tamen si essemus illis vicini. Hac res nobis visa est digna relatu, tātam hominū multitudinem sine ullo strepitu discedere potuisse. Selymbria vnius diei itinere à Byzantio solum distat, per aperta regione, & nullis arboribus

bui confita. Bini pontes lignei superandi sunt tribus cis Constantinopolim miliaribus, quorum primus admodum brevis est, alter vero longior multo, Buyckhemeghy nuncupatus. Vniuersa Thracia Picardia comparari possit: etenim arboribus eodem modo caret, magnasq. habet planities, quas nonnullis locis colliculi intersecant. Pagus est inter utrumque pontem: in quo, quoniam frequens est admodum via, res ad victum necessariae, omni anni tempore pecunia comparandae inueniuntur. Uterque pons ligneus est, supra falsae aquae stagna exstructus, quae à mari in continentem ingrediuntur, & veluti sinum efficiunt: istae multa sunt scaphae, ad homines ex vno pago in alium transfrahendos, tam etiam ad piscationem necessariae. Secundum eius stagni quod ad sinistram reliquimus ripas multa sunt mole, octo alis sine brachiis praedita, quales sunt omnes in Turcarum ditione, quae venti beneficio versantur, non quatuor ut nostra. Quemadmodum autem bini pontes superandi sunt, sic etiam bini sunt lacus qui in unum coeunt, quorum census è piscium captura, quae istuc fit, magno aestimatur. Turcarum Imperatoris ades quasdam delectationis causa exstructas supra pagum Buyckhemeghy videre licet in colle quadam cincto silua arboribus confita, quae muro undique clausa est. Eius arbores sunt Coryli, Quercus, Vini, Fraxini, Salices, Platani, Lori, quae Gallis Micaonliens dicantur. Tandem secundo Constantinopolim peruenimus, & nostra peregrinationis finem imposuimus sub initium Augusti mensis.

CAP. LXX.

De vrbe Pera & Constantinopoli.

ANTE quam de Constantinopoli agamus, de vrbe Pera primum scribere commodum videtur, quae siui quodam vel canali à Constantinopoli seiuincta est, quemadmodum plurimas interdum vrbes sibi inuicem oppositas videmus ad fluminis alienum ripas, ut Civitas & Car-

Carcaffo, Beaucaire & Tarraasco: eadem ratione iis qui Constantinopoli Perā adire volunt, porius traiciendus est. Propterea eam appellationem adquisiuit: nam Pera nihil aliud significat, quam trans aut ultra, in collis autem accliu sita est. Quisquis peregrinus Constantinopolim aut Peram maritimo aut terrestri itinere aduenit, nullū hospitium quò diuertat reperit: naque per Turcarum regiones iter facturos, impedimenta in quibus recumbat, secum deferre necesse est. Fieri tamen nequit, quin aliqua ratione tandem hospitium nanciscatur, praesertim cū Carabachara (quae publica sunt Turcarum hospitia) in urbibus nunquā defint: praeterea nemo est, cuiuscunq. tandem nationis sit, qui nō magna ex parte ades aliquas nanciscatur, sub quarum tectum se recipere queat: quoniam plerumque singuli ad eos confugunt, quos ex sua prouincia esse sciunt. Hinc fit, ut cum singuli sciant, omnes Europae Principes & Respublicas, suos Oratores Constantinopoli habere, praesertim cū pax inter Principes est, eorū Oratores Rerumpublico. & Christianorū Principum, veluti Gallicum, Venetum, Ragusanum sine Epidaurensem, Chium, Florentinum, Transiluanum, Hungarum, atq. alios (praeter Casareum qui in vrbe Constantinopoli nūa degit) Pera maxima ex parte habitationem suam habere, ad ipsos consuere soleant. At Gallorum peculiariter praeter reliquis nationibus, felicitior est fortuna: quoniam à nostro Legato semper melius excipiuntur, eorumque gratior est aduentus, quā reliquorum apud sua nationis Oratores: huc accedit quod Galli in exteris regionibus inter se melius conveniunt, & magis mutuo se diligunt, quā reliquae nationes. Domini Aramonty, Regy ad Turcarum Imperatorem Legati liberalitas ea qua diximus maxime confirmat: nam adeo gaudet beneficia conferre in Gallos aut Gallorum partes fouentes, ut nemo unquam Constantinopolim adueniens, cuiuscunq. tadem conditionis

ditionis fuerit, ipsum adierit, quin ab eo humaniter exceptus, & in eius contubernium admissus fuerit. Eius etiam liberalitas ex eo apparet, quod magnum Christianorum mancipiorum numerum priuatis pecuniis à Turcatum potestate liberarit. Imò quibuscunque Gallis Constantinopolim aduenientibus, non modò necessaria ad victum subministrabat, sed etiam vestes largiebatur, si iis careant: omnibusq; patebat eius ades. Quòd si quem Gallum tederet diutina istic mora, illi pecunias tribuebat pro conditionis ipsius ratione, quantum sufficerent ut in Galliam rediret. Si vero nobili stemmate prognatum intelligebat, illo honorifice excepto, iumenta & alias res necessarias etiam subministrabat. Atque uti nunquàm molesta illi fuerunt expensæ in gratiam eorum qui illustri genere nati erant facta; nunquam similiter tenuis fortuna hominibus gratificari dedignatus est. Cum id porro in nobis ipsi experti fuerimus, non immerito ingratis censermur, nisi eius rei testimonium præberemus: certi enim sumus neminem nos mendacii arguere posse in his quæ recitauimus, nisi parum aquæ, & veritati assentiri nolentem.

CAP. LXXI.

Ruinatum Nicomediam, & eorum quæ istic nunc conspiciuntur descriptio.

CONSTANTINOPOLI aliquamdiu commorati, ad conspiciendas Nicomedia, quæ vetustum adhuc nomen retinet, ruinas profecti sumus. Est Nicomedia in edito sita: murorum ambitus admodum amplius fuit: namque à portu incipiens, etiam collis verticem comprehendebat. Ipsa vrbs omnino corruit, sed arcis ambitus in ipso colle situs, adhuc integer est, vrbiq; muris includitur: muri arcem ambientes ex coctis tegulis tenaci rudere iunctis constant; quorū turres duntaxat tribus orgiis aut sex vlnis inter se distant; adeo validus fuit. Amoenus eius situs est, cum in collis vertice exstructa sit, magnamq; scaturiginē aquæ

aquæ commoditatem habeat: quæ causæ est ut frequentioribus habuerit incolis cum Turcis tum Græcis. Epistylia & fragmenta columnarum, magnæque huius arcis columnæ, indicio sunt, Nicomediam aliquando potentem urbem fuisse. Istic etiam nalli sumus elegantia nymismata vetera, cum Græcæ tum Latine. Nauigantibus secundum oram maritimam, & circa littus sub æquam intuentibus, eos pisces quos Latini Pinnae appellant, huius ordine & serie quadam conspiciere licet, quasi pernae suillas in terra defixas: eam ob causam Latino etiam nomine Perna dicuntur. Cum aliquandiu versaremur in insulis veteribus* Demoneses nuncupatis, quæ sunt in sinu Nicomediae, in ipsa Propontide, quæq; ex vrbe Constantinopolitana aperte conspici possunt, eas noui esse numero deprehendimus. Illarum prima nunc à Græcis Proto appellatur, Altera Bergus, Tertia Isula del Corbo. Reliquæ exiguae sunt, & proprio nomine carent. Aliæ etiam sunt inferiores & viciniores Hellesponto: sed earum plurimè nomina mutantur. Nam quæ olim Proconesus vocabatur, nunc Marmora; & Beibicus olim quæ fuit, nunc Calommo dicitur.

* De Demoneso consule Ortelij Theaurum geographicum.

CAP. LXXII.

Orientales nationes malle piscibus vesci quàm carnibus.

ANTE quàm à Propontidis diuitiarum narratione recedamus, quandoquidem ea omnis generis piscibus abundat, non minorem censum illam reddere asserimus, quàm Continētis aliqua regio, pascuis & armentis abundans: hinc fit, ut omnes Turcæ & Græci piscibus magis delectentur quàm carnibus. Continentis in nostra Gallia incola, qui à piscium esu adeo abhorrent, persuasione potius id facere videntur, quàm ratione. Eos verò intelligimus qui pertinacia quadam carnibus in abdito vescuntur pisculētis diebus, & diebus Dominicis vix pisces ha-

bent quos vorent. Ex veterum praterea monumentis observare non licet, carnes ab illis tati fuisse estimatas, quin piscibus inferiores perpetuo sint habita. Aegypti monachi toto vita cursu piscibus abstinnerunt quidem, quasi inferre vellent se eiusmodi deliciis privatos, quemadmodum qui apud nos carnis abstinere. Carnium ille contemptus & piscium estimatio, effecit, ut veteres, cum Graeci tum Latini, animum genera minus noverint quam piscium. Medici insuper in suis de alimentis libris varij generis piscium sapius meminerunt quam avium & quadrupedum: neque legimus Imperatores atque Primates Romanos aves in suis conviviis ita expetisse, ut nunc facimus, prater turdos & attagenes. Nam omnis generis pisces in deliciis habebant & praeferebant omni aucupio: sic ut perdices, phasiani, scolopaces Gallis Becasse, & illorum Pluvieri, atque alia quae primum tenent gradum in Gallorum deliciis in veterum Imperatorum Romanorum etiam profusissimorum, vel ut Pliniano verbo utar, Gula procerum conviviis, in precio non fuerint habita. Illud praterea addemus, ipsum Turcarum Imperatorem, eiusque maiores, atque etiam anticos, pisces magis appetere quam carnes: propterea raro conspiciuntur in foro Byzantino venales aucupio capta aves. Quoniam cum piscibus abundet, ad eos variis modis capiendos animum applicant, ut postea apparebit.

CAP. LXIII.

Piscationis in Propontide rationem magnam quantum adferre.

QUANDOQV IDEM in piscationis mentionem incidimus, nunc de eius ratione agemus quae in Propontide sit, atque primum de ea quae maiorem questum adfert. Mare Constantinopoli vicinum magis piscibus abundat quam reliqua maria: idcirco incolae ad eos capiendos magis industrii. Aqua dulcis è fluminibus in

Pon-

Pontum delabens, & marinis undis se commiscens, alendis in Pontio & Propontide piscibus admodum accommoda est. Ea porro aqua in mediterraneum mare effluit, sed per Propontidem delabentes, nunquam augentur vel minuuntur, utpote nullum refluxum aut reciprocationem habentes. Pisces certo annis tempore ex vno mari in aliud transmeant, suasque habent quietis & motus horas: quod non ignorantes Propontidis incolae, quorum plerique frequentius piscibus vescuntur quam carnibus, ea loca maris observant, in quibus pisces, eorum iudicio, frequentius versari soliti sunt, praesertim circa littora ubi aqua non admodum alta & profunda est. Istic binas trabes longitudinis mali navium rectas, & circiter quadraginta aut quinquaginta passus inter se distantes insigunt, in quarum summis iuguriola exstruunt vnius aut duorum hominum capacia, qui illic à solis ardoribus & imbris tuti, pisces observare queant. Trabes ligneis palis hinc & inde transfixa sunt, quo ascensum & descensum facile praeberè possint. In edito istic stantes, vinetorum custodes imitantur: nam si piscium greges oberrantem animadvertunt, alter alterum ad diligentem piscium observationem adhortatur; ut simulatque eos in aream ingressos animadvertent, singuli funem ad se trahant reti adnexum; quod tali artificio dispositum est in imo fundo sub aqua, ut reti subleato, pisces qui in area sunt, concludantur. Ut doceamus porro quae ratione rete dispositum sit; intelligendum est, rete quadratum esse, & singulis angulis annexum funibus, binosque retis angulos, qui à praestitis trabibus longius absunt, longius etiam in mare protendi, atque summitati duorum palorum in mari defixorum, vix tamen supra summas undas apparentium affigi, ut immobiles permaneant. Alios item binos angulos funibus alligari necesse est, qui ad iuguriola illa in editis trabibus sita respondeant. Reti in eum modum quatuor

L 2

angulis

angulis extenso, eiusque medio ad imam aquam propendente: simulatque piscatores qui excubant, pisces ad se aduenientes animaduertunt, se se inuicem admonent, atque illico postquam eos in aream ingressos vident, funes attrahunt, piscesque in reti concludunt. Tum alter piscator, funem suum colligat, ut rete suspensum maneat, perque fibulas trahi utrinque infixas delabens, scapham suam ad trabem alligatam ingreditur, eamque solutam ad comitis sui trabem dirigit, qui funem suum paululum laxans, eum cum scapha in aream ingredi permittit: at ille ingressus, rete ab uno capite colligere incipit, & ita pergit, donec omnes pisces in unum angulum coegerit, atque illos in scapham recipiens, ad speculam suam regreditur, alios pisces expectans. Tali instrumento varia piscium genera indifferenter capiunt, uti Sphyrinas quas Galli Narbonenses *Pesecomé* appellat, Melanuros, Lampognes, Palamides, Choliós, Auratas, Synodóres, Salpas, Sargos, Mullos, Cuculos, Percas, Saurides, Manas, Smarides aliisque similes. pro diverso anni tempore: sed praesertim aestate quando malaria est, nec venti mare turbant. Nam per tempestates, excubia pisces adnatantes adeo commodè observare non possunt, ut cum mare placidum est & minimè turbatum.

CAP. LXXIII.

De aliis piscandi in Propontide rationibus.

MULTAE sunt praeterea alia piscandi rationes in Propontide, quae omnibus etiam nationibus communes sunt, ut sagena, quae Galli *Traine* vocat, quae omnium est securissima sine facillima, & aliis nationibus etiam nota. Sed quoniam nulli huius maris piscatores subere utuntur, ut in Oceano & mari Tyrreno, nonnulli vulgo cortices quosdam leues suberis vice usurpant, uti ex pino & pinoastro, quos ex Poto aduehant: plerisque alius cucurbita in usu sunt, ut in Macedonia lacubus. Saepe numero de industria Constantinopoli egressi,

Pisca-

Piscatorum Perensium scaphas ingressi sumus, eosque comitati, ut pisces qui ad litus insularum Proconesi & Bosbici, atque in Montanea sinu capiuntur, observaremus: nam simulatque multos pisces ceperunt, domum redeunt, & eos Constantinopoli dimittunt. Piscandi per *Tratte* vel *Traine*, hoc est, sagena, ratio eiusmodi est: Binis scaphis opus est, & multus sumbus ad rete necessarius: litus praeterea in quo piscari volunt, aequale sit, & a scopulis liberum: deinde rete explicantes in mare abiciunt, singularum deinde scapharum funes extremis retis partibus alligantur: tum piscatores cymbas suas ad litus dirigunt, rete versus continentem post se trahentes. Quod si funes breviores sint, quam ut ad terram pertingere possint, remis cymbas impellunt, donec ad litus perveniant: funes autem eiusdem longitudinis esse, eosque aequaliter trahi necesse est. Cum iam ad litus pervenerunt, cymbis suis, quae circiter viginti passus ab invicem distant, egrediuntur, atque rete aequaliter trahere incipiunt; ex nodis enim qui in sumbis sunt, intelligunt vitram in partem rete sit magis adductum; hoc sibi mutuo indicant, ut aequaliter trahere queant. Cum rete vicinius sit, tum piscatores etiam paulatim contra gradiuntur: cumque iam ad extremos funes pervenerunt, tum omnes rete trahunt aequaliter illud ad terram ducendo: deinde cum ad retis imum suae faciem pervenerunt, diligenter animaduertunt ne pisces sub rete elabantur. Si polypos ceperint, illorum brachia diducunt & explicant, atque dentibus eorum rostrum, quod psittaco simile habent, confringunt; nisi enim occiderent, & cymba effugerent. Captis murem, illarum cervicem ferreis forcipibus apprehendunt, atque susteas & maxillas confringunt, totumque corpus contundunt: nam si manus eas apprehenderent, morsus ab illis appeterebantur, quoniam oblongum habent rostrum, magnosque dentes instar

aculeorum. Capris pastinacis, illico caudas praeidunt, quod nostri Oceani piscatores haudquaquam faciunt, qui illas cum suis aculeis Luteriam & Rotomagum transportari curant. Licet autem haec pastinaca nullum nomen Gallicum adhuc inuenerint, Parisienses tamen Ranas appellant, quod Ranae similes sint. Omnia fere piscium genera denique capiunt praeter Scarum, quem ab illis minimè capi scimus. Alia est praeterea cum quadrangulo reticulo piscandi ratio, qua iis duntaxat qui littora Constantinopoli vicina accolunt, in usu est, illisque praesertim qui ad sinistram habitant, versus Hariadeni siue Enobarbi sepulchrum. Nam omnia Hispanica mancipia, quae libertate donata, Turcicam religionem amplexa sunt, ad Propontidis littora sese contulerunt, atque istuc elegantia aedificia extruxerunt, atque hortos instituerunt: quoniam Turcarum Imperator quasdam immunitates & privilegia concessit iis qui in ora maritima aedificaret. Ea ob causam supra tigna terre infixa, atque saxa usque ad marinam aquam aggregata aedificia extruxerunt: nam, ut ante diximus, Ponticum mare, Propontis & Hellepontus, magna, Aegaei maris pars, nullum penitus habent refluxum, sed perpetuum profluentem. Rete porro illud cuius modo meminimus, ad minutulos pisces capiendos duntaxat utile est, veluti Arberinas, & Cabassons Massiliensibus dictos, Romanis Lauarona, aliosque minutos pisces qui littore gaudent, quique maiores non euadunt: quae de causa eina maculae sunt admodum exiguae. Simile esset Truble, nisi longè maior esset ipsius tela quam illius cuius in fluminibus usus esse solet. Eius quatuor anguli affixi sunt lignis incuruis, & crucis instar transuersim dispositis, quorum medio affixum est manubrium siue pertica, quae trabi erecta, & in summo furca instar caua, incumbit, & quasi in aequilibrio pender, sic ut reti in mari demisso, extrema altera manubrij pars sursum attollatur: huic verò appen-

sus est funiculus, quo deorsum tracto, rete ex marinis aquis subleuetur: tum pisces reticulo comprehensi, in aëre pendentes manent. Piscationis in Propontide commoditas & quaestus adeo Constantinopolim auxit, ut undique in circuitu pagi exstruantur. Congri istuc minius frequentes sunt, quam in Oceano: sic etiā eorum capiendorum ratio diuersa est. Nam quoniam Oceanus desinit, piscatores scopulos accedunt, ubi, pisciculos sub lapidibus latitantes reperiunt, quos maris fluxus in sicco reliquit, nomine Exocetos: hos hamis insigunt è gemino funicula appensis, funiculos scopulis alligant ante quam marinae aqua resiliat. Cum deinde marinae undae scopulos contexerunt, congris, raia, caniculaeque marinae, hanc pisciculorum escam inuementes, eam cum hamis vorant, eaque, ratione scopulis alligati remanent. Marinis postea undis recedentibus, piscatores ad escam reuersuntur, piscesque in sicco relictos reperiunt. Natura hunc pisciculum exocetum in eiusmodi escae usum commode formauit: nam ut in sicco haerere, & sub lapidibus sine aqua latitare gaudet, sic piscatores eum inuenire norunt & in suum usum capere. Eam ob causam veteres Graeci Exocetum nominarunt: recentiores Glinos appellant, quorum nonnulli in Propontide sunt, etiam in capite galli gallinacei instar ferentes. Quoniam verò magnis dentibus praediti sunt, & acriter mordent, Comasco incolae ad Padisostia Vulpem nominant, Massilienses Bannecque: at noster Oceanus nullum illi vulgare nomen adhuc indidit. Altera piscandi ratio nantis vulgaris, eorum praesertim qui in eremibilibus & onerariis nauibus versantur, est quod nunquam sine retibus nauigent: quorum duo sunt genera. Alia enim in aqua explicantur atque ex subere suspensa manent, nulli rei affixa: alia geminae sunt atque duplicia, in quorum maculis pisces per marinam aquam oberrantes, sapissime sese implicant, atque capiuntur.

De ratione piscandi noctu ad lumen comitridente: deque rationibus in Propontide pisces capiendi rationibus.

PONTVS Euxinus, Bosphorus, & Propontis semper in eadem undarum altitudine permanent; quorum ascende piscandi rationem quandam noctu ad lumen observant, admodum quæstiosam, quæ eiusmodi est. Bini viri cymbam siue nauigiolum leue & exiguum occupant: alter binis remis hinc inde dispositis cymbam impellit: alter in extrema cymba genibus innititur, sedamq; accensam habet, ex cymba ora prominentem; quæ quoniam piscatoribus vulgari in usû est, per forâ venalis inuenitur, atque vulgo Dadi appellatur. Qui huiusmodi piscationem instituunt, Luna splendorem non desiderant: nam quò obscurior est vox, eo piscatori commodior. Is porro qui genibus innititur, fuscina quinq; aut sex furculis constantem manu tenet, & sedulo in aquam oculos intentos habet: si piscem quiescentem observat, manum subleuat, comit, ut cymbam aliquantulum promoveat, aut retro impellat, manu aperta aut clausa innuens: eius etenim comites huiusmodi signis intelligit quò cymbam impellere debeat. Sermones inter se comiscere illis non licet: nam aeris in aquam repercussio, ad dormientium piscium aures penetraret illiq; excitati fugerent: etenim nonnulli pisces alij aliis facilius audiunt. Eapropter adeò lente cymbam impellunt, & leniter remos aqua imponunt, ut pisces non exaudiant. Necessè est etiam deligere tempus nullo flante vento turbatum, placidum mare, & locum non admodum altum: pisces enim non libenter quiescunt alto gurgite, tamen si quiescendo terram attingant, aut alicui saxo incumbant. Eos autem non minus quàm terrestria animalia dormituri certum est: nec defunt qui eos roches ducentes exaudierint. Nam quandoquidem nulla animalia cerebro pradita, sine somno vitâ traducere queunt:

sic pisces cerebro praditos somno resciri necesse est. Quod Plinius Aristorelis auctoritate freius scriptum reliquit: tamen si Actuarius Auctor. Græcus dormiendi appetitum in ventriculo collocet. Piscator igitur dormientem piscem animaduertens, magno impetu tridentem siue fuscina in eius dorsum vibrat, prout videt piscem vel sibi rectè oppositum, vel obliquum: tridens qui hamis recuruis constat, piscem figit, atq; in cymbâ attrahit. Ea piscandi ratio ad lumen cû tridete, ad polypos, loligines magnas & parvas capiendas maxime est accommodata, tunc etiam ad alios omnis generis pisces squâmas praditos, veluti lupos, umbras, mugiles, synodontides, erythrinus. Hamo etiam piscatur in hunc modum: Ducentos aut trecentos hamos longa quadam serie ex fune quem cucurbita sustinent, pendentem disponunt, quibus escam è carnibus aut piscibus constantem affigunt: eum deinde funem noctu ad integrum vel dimidium milliare in mare deferant, illiq; tota nocte relinquunt, ut pisces qui cibum quarunt, quales sunt murene, squatina, canicula, raita, atq; alij similes, hamis capiti hareant. Postridie mane, nisi tempestas impediât, hamos, quos è longinquo propter adnexas ingentes cucurbitas statim agnoscunt, repetitum eunt, & pradam domum referunt. Quædam vrbes Italia sunt, in quibus unum vir quinq; aut sex lineis eodem tempore piscatur, quas in pontium ligneorum rimis insigunt: nam dum escam ad unam apponendo occupatus est, reliquæ trahuntur rimis infixæ, tantundem præstant, atque si ipse piscator eas manu teneret: nam interea dum pisci in una capitur, reliquæ escam apponendi oculum habet. Scombro in Propontide capiendi ratio plurimum ab ea differt quàm in Oceano usurpant. Nam qui Scombro in Oceano capere vult, lineas pendentes per tempestatem ducere debet: quanto etenim vehementior est tempestas, atque nanis maiore impetu vehitur, tanto

uberior erit captura. At Græciam ratione non sequuntur, sed sagena duntaxat aut reti eos capiunt. Nullius piscis frequentior in foro Constantinopolitano conspicitur Glanide: verum Iudei illo non vescuntur, quoniam squammis caret. Vulgo etiam conspicitur Xiphias sive Gladius. Turci, Græci, Iudei, & reliquæ Orientales nationes Delphinio non vescuntur, quem tamen Galli eo tempore quo carnes interdite sunt, in deliciis habent, & vulgo *Marsonum* appellant. Duorum vero est generum: nam quem Oye appellant Galli, legitimus est Delphinus, uti in libro de Piscibus abunde demonstravimus. Certum est nostros Celerinos eos esse quos reliquæ nationes Sardinæ & Sardellæ appellant: omnes enim notas cum in Propontide tum in Oceano examinavimus, nec ullam inter eos differentiam invenimus, præterquam in sola magnitudine. Olim liquor quidam nomine *Garæ* non minore in usu fuit apud Romanos, quam nunc Acetum apud nos. Eum liquorem etiam tum tam frequenti in usu apud Turcas esse deprehendimus, quam unquam antea fuerit. Nulla enim piscatorum officina Constantinopoli est, quæ eum venalem non habeat. Iolim Cetarij appellabantur: at nulum adhuc nomē Gallicum adepti sunt, nisi quis Hareniers illos dicere vellet: vulgarem tamen apud Italos appellationem innenerunt: Romani enim *Piscigaroli* nominant, voce ex piscibus & garo formata. *Piscigaroli* Constantinopolitani, magna ex parte in Pera habitant, & recentes pisces singulis diebus apparant, eosque frigos diuendunt, quos exemptis intestinis & auribus, muria macerant, & in garum resolvunt. Plurimum tamen interest ex quo pisce garum fiat: nam ex solo fere *Trachuro*, quem Veneti *Suro* nominant, & *Scombris*, commodè fieri potest. Garum veteribus tanti aestimatum fuit, ut Plinius exquisitum liquorem id vocaret, nec ullum penè maiore in precio esse Roma dixerit. Præterea ait, varij generis id esse.

esse. Credimus quidem etiam ex piscibus squammatis parari posse. Ut autem demonstremus Iudeos ab omni antiquitate in victus ratione summa abstinentia usos esse, ipsius Plinii de hoc garo scribentis verba in medium proferemus. Aliud verò ad castimoniarum superstitionem, inquit, etiam sacris Iudeis dicatum, quod fit è piscibus squama carentibus. Nisi nobis constitisset, illos adhuc superstitione observare ne garo vulgari utantur, hæc non protulissimus. Peculiares etenim habent apparatus in eorum gratiam factos, quemadmodum confectum illud ex sturionum ovis, quod omnes *Caniar* appellant, adeo vulgare in Græcorum & Turcarum mensis, ut nemo sit, qui eo non vescatur, exceptis Iudeis, quoniam sciunt Sturionem squamis carere. Sed qui Tana incolunt, quum magnam Cyprinarum quantitatem capiunt, eorū ova adempta ita salire norunt, ut optime sapiant, atque ex iis *Caniar rubrum* conficiunt in Iudeorum usum, quod Constantinopoli venundatur. Hæc omnia peculiariter descripta sunt binis libris, in quibus omnium piscium icones exhibuimus.

CAP. LXVI.

De vetustis monumentis, & variis singularibus rebus quæ Constantinopoli conspiciuntur.

CONSTANTINOPOLITANA VRBS eo loco sita est, ut illa commodior ad Monarchæ alicuius magnificentiam in univ erso orbe inveniri non possit: nam tam habet maris commoditatem, ut maior ab ullo mortalium requiri nequeat. Nihil illic antiquius conspicitur, quam id quod Romani Imperatores, & deinde Græcistæ erigebant. Atque hoc addimus, unum Constantinum pluribus Antiquitatis ornamentis Romam spoliasse, ut Constantinopolim ornaret, quam viginti alij Imperatores centum annorum spatio extruxerint. Quidquid etiam istic elegantis atque vetusti operis conspicitur, olim è Ro-

ma transiectum fuit. Inter alia columna est ex porphyritico lapide, non procul à D. Sophia templo. Est præter hæc Hippodromus, opus magnificum & sumptuosum, in quo duo sunt obelisci; quarum alter marmoreis lapidibus ferro & plumbo colligatis constans, olim arcis laminis inauratis tectus fuit: alter, nec is integer, ex Ægypto est aduectus. In eo etiam est æneus serpens, opere fusilis, ingentis magnitudinis, columna instar erectus. Constantinopolis septem montes murorum ambitu non minus elaudis, quam Roma. Triplici muro cincta est, sed eodem tempore eos non fuisse exstructos apparet: nam pleraque marmorearum columnarum fragmenta interiecta conspiciuntur, quæ indicant id scitinanter factum fuisse. Dina Sophia templum pulcherrima est omnium structura, quæ adhuc permaneat, longèque superat Romani Pantheonis structuram: nam tota templi interior pars in fornices exstructa est, easque superiore parte patentes, & lucem admittentes, quæ columnas è selectissimo marmore variorum colorum confectis sustentur, suntque in eo templo (si licet dicere) tot porta quot in anno dies. Quoniã vero in Turcarum phanum sine Mesquitam cessit, Christianis id ingredi non licet: ut tamen & Iudeis toto corpore in templum prolato ex ipsis portis interiora spectare permissum est. Quisquis id templum viderit, Romanum Pantheon, vniugo S. Maria Rotunda appellatum, admirari desinet. Imò miramur Pantheon adeo extolli, tamen si eius structura tanto quo prædicant artificio non constet: nam quilibet vilis etiam murarius faber facile & ex tempore eius structuram animo concipere potest, quandoquidem eius basis adeo firma, atque muri adeo densi sunt, ut difficile nobis non videatur fornices perniciam superadificasse. At D. Sophia templi alia est sane structura: foris quidem cotto latere uti Pantheon exstructum, & interius marmore incrustatum: Pantheon verò ex omni parte solidum cum sit

& crassus: Sophia contra templum amplum est & latè patens, & tenui materia undique exstructum. Turcæ ad eius exemplum suas Mesquitas edificarunt; nam circiter sex admodum splendida & magnifica quæ intra centesimum annum exstructa sunt, omnes ad D. Sophia templi exemplar sunt facta. Vetusis cuiusdam palatii rudera conspiciuntur, quod vulgus Constantinum palatium appellat. Turcarum Imperator in eo suos elephantos atque alia mitia animalia alit. Vicini Hippodromo locus est, qui vetustum templum fuit, in quo Imperatoris Turcici fera animalia adseruantur: ad huius singulas columnas, leones alligati sunt, quod profecto sine admiratione conspiciere haud potuimus; quandoquidem illos soluant, manibus tractant, denno aligant, atque nonnunquam per urbem etiam circumducunt. Quandoquidem porro omnes Turcarum Imperatores, quantumvis etiam barbari fuerint, singularibus & raris animalibus delectati sunt: sic etiam omnes provincia quibus Turcæ imperat, si ferum aliquod animal capiant, Constantinopolim id mittunt, quod Turcarum Imperator ali & sedulo curari præcipit. Istic catenis alligatos vidi Lupos, Onagros, Erinaceos, Histrices, Ursos, Lupos cervarios, & Lynces: imò minuta animalia istic etiam sedulo aluntur, qualia sunt Pontici mures Latini, Ermines Gallis dicti. Erant præterea bina animalcula: felibus adeo similia, ut ab his differre nisi magnitudine non viderentur, his tamen veterem appellationem adaptare nullam potuimus: Aliquando Lynces esse existimauimus, quoniam pantheram pro lynce sumebamus, tandè imaginari nequiuimus, quamnam essent animalia. Mirum sane est eos adeo leniter omnia hæc animalia curare, ut ea maxime domestica reddant: imò ipsas etiam Genettes Gallis nuncupatas, quas libere

per edes vagari non minus quam feles permittunt.

Quoniam autem Pera & Constantinopolis unica se-
re urbs sunt, soloque portu dimissa, saepe idcirco traucien-
dum est. Eam ob causam frequentissimi inveniuntur na-
micularii, qui homines hinc inde transfuchant, iique ma-
gna ex parte misera sunt mancipia. Qui vero e nauibz
in officinas onera transportant, omnes fere sunt Aegyptii,
octoni aut deni simul coniuncti proficiscentes: nam cum
plerumque magnas grauesque sarcinas, quales sunt qua
nauibz vehi solent, educere, atque etiam vasa vino plena
portare debeant, illa gestare solent pendula, eandem vo-
cem & similes accentus personantes simulque aquo passu
gradientes. Multi sunt Constantinopoli opifices, varias
artes mechanicas exercentes nobis ignotas: cum enim ty-
pographica careat, omnes in papyro expolita & leuigata
scribere solent, qua apud illos non conficitur, sed ex Italia
aduehitur. Qui papyrum leuigant, asserem sibi compa-
rant ex buxi fragmentis simul glutinatis constanti, non-
nihil interiore parte concanum, cui papyrum leuigan-

dant

dam imponunt; deinde chalcedonium lapidem sine iassi-
dem per medium baculum cubitalis longitudinis trauci-
unt, cuius extremitatibus manu apprehensis, papyrum
buxeo asseri impositam lapide confricant, atque expoli-
unt. Turca suos enses, quos Cimenterres appellant, geillare
gaudent, non lucidos ut nos, sed damasquinatos ut vo-
cant, hoc est, vringue subcaruleos: eam ob causam armo-
rum expolitores ammoniacum salem cum arugine aris
in aceto macerant in vase aliquo, cui ensis mucronem im-
ponunt, eamque rectam tenentes, illam mixturam integro
die per eum desluere sinunt; nonnihil etenim exedit ferrum sine
chalybe radiatim secundum ensis longitudinem, cui magna
venustas postea accedit cum expolitus fuerit. Qui cultro-
rum & ensium vaginas conficiunt, magna industria corium
quasi granis quibusdam oblitum parare norunt, ut alias di-
cemus. Apud Turcas, nobiles gemma non minore, imo
etiam maiore sunt in precio, quam apud nos: atque plura
genera apud illos inveniuntur, quam apud nostros gemma-
rios; e quarum numero ea est quam spurio nomine La-
chrymam cerui nominant, & alia Sultan Meheure di-
cta: sed de his alias plura. Plurima sunt officinae, quarum
domini solis lincis telis vario colore depingendis sese & fa-
miliam alunt: qui quoniam suum opus subito & magna
facilitate peragunt, eius modum hic declarabimus. Pri-
mum omnium telam vel xylinam vel lineam, pulve ex amy-
lo facta inducunt, eamque sine ea flami, sine carulei, sine
alterius coloris sit, valide extendunt, & leuigant atque
expolunt: ligneam deinde formam elegantibus aliquot
flosculis inscriptam, colore inducunt, (quemadmodum ope-
ra typographica solent) quam linea tela ita tensa imponunt,
atque premunt & fricant, atque hac ratione pergentes,
elegantes operas sine molesto labore absoluunt. Ad usum in-
strumentum apud Turcas inuenitur ex arundinum cala-
mis confectum; quod inflatum, non minus elegantem reddit

harmo-

harmoniam quā Germanica fistula, Turcā quendā ante Domini Aramontij ades transiuntē, & hoc instrumentū instantē semel audientes ego & reliqui qui in legati triclinio erant, Germanica fistula ludere existimauimus: sed ē fenestra prospiciētes, obseruauimus instrumentū id, eadē ratione confectū, quā fistula eorū qui animantia castrare solēt, sed viginti quatuor calamis constare, cū ille decē & octo solūmodo habeāt. Qui ipse nō audiuisset, vix credere posset ex tā vili & sordido instrumēto, adeo suauē harmoniam prodire posse. Quis visitare volet eorum officinas qui Constantinopoli culticulis manubria adaptant, magnam varietatem dentium & cornuum animantium conspiciet: nos enim istuc bubalidis, & gazellarū & aliorū variorū animalium cornua obseruauimus ex Pōti Euxini littori vicinis locis delata: duo prater hac dentium, Elephantis videlicet, & Mors, Gallis Robard vocatae bellue genera; aliorum etiam animantium, quae vulgare nomen nondū inuenerunt. Qui legitimum Calamum odoratum desiderabit, in mercatorum officinis Cassabonserire requirere debet, & pro Acacia, Akakia pronunciare; Acacalis Kesmesen; Amonum Amamayammi Ameos; Napellus Bisch; Saccharū Alhasos, Tigala; Harmel Armala; Ben albi & rubri radices Beben amer & Beben abias: nam quas Ben album & rubeum esse arbitramur, plurimum absunt a veterum descriptione. Herbulben semina venalia habent, quae nobis in usu non sunt, quemadmodum nec nux quaedam gemini pygni magnitudine, paruis granis esui aptis atque ut auellana instar dulcibus plena, quam Coulcoul, hoc est, nucem de Coulcoul nominant. Qui Calamum aromaticum nostrarum officinarum expeteret, Acorum ab illis petendum esset. Colocynthide cui cortex sit ademptus, non vtuntur, sed integra, magno errore. Vbiq̃ue venale reperitur Terebinthi granum viride, & eius resina dura. Bryon istuc etiam venale est, à nostro

nostro arborum musco longē diuersum. Fallimur etenim qui nostrum muscum Vſneam esse arbitramur, eam ipsi Vſnech nominant. Auctores Ponticum Absinthium commendant: id in Constantinopolitanis officinis nō modō venale, sed etiā vsurpatum vidimus: sed omnibus notis cum eo conuenit quod in hortis alimus, in hoc solo differens quod Ponticum sponte nascenti inuenitur. Quod nobis admirationis causam non leuem praeuit, plerisque in nostra Europa, id Absinthium in dubium vocantes, ineptam quandam herbulam Abrotoni potius genus, & nullius efficaciae ei substituere maluisse, quā vulgari vi, quod legitimum est Ponticum, simili errore implicati quo Veneti, qui legitimi Hyssopi loco, herbulam quandam, magna quantitate in Foro iuliensis provincia montanis crescentem, in usum receperunt, potius quā domestica & culta vterentur, leui & tenui errore in multo graniorem commutato. Constantinopolitani, qui tam diuersis aromaticis & simplicibus medicamentorum generibus in suis officinis abundant, ut mera sit cōfusio, neq. siluestri neq. domestica Hyssopo vtuntur, nisi in penuria; Thymū etenim eā appellāt, sed eius loco inutilem quandam herbulam veteribus ignotam vsurpant. Sic Thymo Cretico nō vtuntur, sed veram & legitimam Hyssopum colligunt, cuiq. aliam substituant. Rhaponticum nancisci qui volet, Rhabbarum sibi demonstrari curet (nam id distinguere non norunt, sed utrumque Rhabbarum nuncupant) atq. radices oblongas & foris nigras, interius verō Centaurij maioris radicibus similes seligat. Certum etenim est, satis magnam esse inter Rhabbarum & Rhaponticum differentia. Quoniā autem de utroque, tum etiam de omnibus animalibus, plantis, & medicamentis in Commentariis quos Gallica lingua in Dioscoridē scripsimus, agimus; hic subsistemus, atq. sine priori libro imponemus.

PETRI BELLONII CENOMANI

*Singularium & memorabilium Rerum, per
varias exterasq; Regiones obseruatarum,*

LIBER SECVNDVS,

LECTORI.

VT plurimas Narrationes Peregrinationū legimusvariorū hominum cū recentiorū, tum veterū, qui terrestria & maritima itinera confecerunt: sic etiam deprehendimus eos qui de his agere voluerunt quæ ignorabant planeq; illis erant incognita, sæpenumero vanitatis & mendacij argui. Exemplum proponemus eius rei quam nunc Mumiam vocant: de qua nonnulli nimium sibi tribuentes, bonarumq; literarum, & naturalium rerum ignari, proderi non sunt veriti, eam conflare ex humanis cadaueribus, arena submersis in Africæ & Arabiæ desertis. At cū singulas res quas in Ægypto obseruauimus, describemus, Mumiam, lōge aliud esse quàm quod vulgus censet, demonstrabimus, eamq; nec Græcis nec Latinis ignotam fuisse. Itaque hunc secundum Librum scripturi, nihil nos in eum relatuos profiteamur, præter

præter ea quæ nostris oculis obseruauimus, aut veterum auctorum testimoniis pleraque eorum de quibus acturi sumus, confirmaturos. Et liberum nobis esse existimātes, ea quæ nobis sese obtulerunt examinanda, plenè describere; nihil dissimulātes, libere nostrā sententiam protulimus. Ceterū quoniam fauor & auctoritas Domini de Fumet, nobilis Cubicularij Regis Galliæ, in istarum rerum obseruatione plurimū me iuuerunt, ingrati tudinis notam nullo modo effugere possem, nisi liberè faterer, multū me ipsi debere: nam multarum rerū notitiā adeptus sum in ipsius peregrinationibus in quibus magnā humanitate erga me vsus est. Ipsum Constantinopoli inueni, cū illic Regis Henrici II ad Tutcarum Imperatorem Legati munere fungeretur, qui magno fauore illum prosequutus est: nam illi aliquot ex suis Aulicis adiunxit, qui illius curam haberent, atque securè deducerent per omnes quas vellet adire prouincias ipsius Imperio subiectas. Itaq; comitibus magni nominis Nobilibus Gallis, atque etiam Ianissaris, Chaous, & interpretibus, honorifice absoluit longas & difficiles peregrinationes per Tutcicas prouincias, vt postea videre licebit.

M 2 CAPVT

CAPVT I.

Peregrinationum quæ mari peraguntur, incertum tempus esse, atque de Constantinopolitano itinere in Alexandriam.

QUævis marino itinere peregrinationem suscipere volunt, nullum certum tempus prescribere possunt: quoniam, cum navigationes ventis sint obnoxia, sæpenumero contingit, naues magnas vel paruas, quæ velorum vel remorum beneficio aguntur, triremes, vel onerarias, quæ vento secundo, octo dierum spacio iter absoluerint; aduerso tempore, vix bi-mestri illud conficere posse. Verum quidem est, nauis quæ navigationem instituit, eius tempus posse computare; at illud certò constituere non potest: quoniam si secundi sint ventis ad nauigandum quo iter institutum est, breui illud conficere poterit. Nobis contigit ut trium & decem dierum spatium, à Propontidis freto Venetias perlatis fuerimus, in quod iter nonnunquam sex menses sunt impendendi. Nunc autem descripturi iter à Constantinopoli in Alexandriam Egypti, nostrum est demonstrare, Arabum naues & præsertim Aegyptiacas, certum anni tempus habere, quo à Constantinopoli in Alexandriam nauigare solent: id autem sit circa Augusti finem; nam Septentrionales venti diutius in eadem statione permanent Septembri, quam vltimo alio anni tempore. Ne igitur tam commodè nauigandi occasionem negligant, pleræque naues Constantinopoli incipere solent in Aegyptum nauigatura. Qui verò ex Alexandria Constantinopolim proficisci cupiunt, sub vernum tempus discedunt: nam Australes venti constantius flant vere, quam reliquis anni partibus. Vela igitur explicantes solimus cum iam aduersa sceret, totaq; ea nocte & sequenti die nauigantes, secundo vento boreali velli sumus, vni diei & noctis spacio totam Propontidæ emensi;

eo nomine appellatur illud mare Constantinopoli vicinè, quod binis Bosphoris clauditur, binosq; Sinus habet, vnià Montania, olim Nicopolitani dictum; alterum Nicomedia, veteribus Abitacenus appellatum. Sequenti igitur primam nocte die, plano aequore velli, Phrygiam ad sinistram & Thraciam ad dextram relinquētes, Propontidem emensi sumus, quæ montibus vndiq; cingitur, nec admodum lata est: nam si quis in media Propontide nauigaret, facile continentem circumquaque conspiceret, atque multas insulas quas supra enumeramus. Tercio die mane Callipolim appulimus, ubi constitimus & anchoras in Sinu fiximus.

CAP. II.

De veteribus urbibus in Propontidis litore sitis in Thracia: & de Callipoli.

CALLIPOLIS à Byzantio distat quatuor dierum itinere, hoc est, circiter triginta sex miliaribus, nec vllum pro magnis nauib; portum habet. Verum quidem est, Sinum habere satis capacem: sed & tota Propontis & Hellespontus, ut verum fateamur, Sinus propemodum dici possent: nam ubique fundus inuenitur. Terrestri itinere Constantinopoli Callipolim proficiscentibus, & orā maritimam Thracia legentibus, quatuor veteres urbes accedende sunt, vetus nomen etiam hodie retinētes, nullo tamen muro clausa; ut nec reliquæ urbes per eas prouincias quibus Turca imperat. Prima est Selymbria, nunc Selibria dicta, ubi portus est nauicularum capax, & sinus pro maioribus nauigiis. Secunda est * Heraclea olim Perinthus, elegantem & capacem portum habens pro onerariis nauib; & triremibus. Tertia est Rodosto. Quarta est Callipolis, nunc Galipoli, oppidulum nullis mœnibus cinctum, isticque Propontis desinit, & Hellespontus incipit: nam vniuersum illud fretum à Callipoli ad Aegæum mare vsque, Hellespontus appellatur. Turca

eam nunc consuetudinem observant, quod omnes naues cum magnæ cum parvæ, cuiuscunque regionis, fretum egredi volentes, sisti hic debent, & earum nautæ Callipolitana præsidia convenire, & licentia diploma ab eis petere, quod in Bosphori alterutro castello representent. Verum quidem est, eam quæ Constantinopoli licentiam accepit, non debere Callipoli aliam expetere: sed fretum egredi volenti, illius licentia diploma in alterutro earum castellorum præbere necesse est. Quæcunque oneraria naues ex Turcarum Imperio per fretum hoc egressura, integro triduo anchoris fixis harere debent, ut Turcæocium habeant perlustrandi universam navem: nulla etenim ab hac visitatione immunis est. Veneti, Anconitani, Genuenses, Neapolitani, & Ragusæ id fretum navigare solent. Et quoniam istic clausus est, & primarius ex Turcarum dominio egressus, quo mancipia effugere possent, eam ob causam adeo diligens istic sit perquisitio. Extera navis hoc fretum ingrediens, si secundo vento feratur, hic sistere necesse non habet, ut licentiam petat: quod omnibus navibus liberè ingredi liceat, at egredi minime: nā si fortè fugitivum mancipiū in navi aliqua latens, aut aliud quidpiam ex Turcia efferræ prohibitū deprehēderetur, gravi pecunie summa multaretur. Biduo Callipoli basim^{us}, & Augustiniani monachi monasterium accessimus, templū adhuc retinens iuxta Christianorum Latinorum normam, apud quem vidimus vitæ fructu suo semper onustam, & ipse nobis affirmabat septies in anno fructum, eumque maturum præbere. Apud Callipolim in planicie, veteri quadam Regum & Imperatorum Thraciæ sepulchra in crasse cuiusdam & orbicularis metæ formam exstructa conspiciuntur; quæ colles quosdam referunt, quibus universa Thracia abundat & inæqualis est. Procul plerima adhuc alia ipsis montibus imminetia apparent, sic ut colliculi montibus humana opera impositi videantur,

ut reuera etiam sunt. Callipolitani portus admodum angustus est pro onerariis navibus: at pro cata scopiis, biremibus, myoparonibus, & Maonnis (navis generis quod Latinis Græcæ voce Hippago dicitur, quodque transvehēdis ex Europa in Asiam equis & Camelis usurpatur) satis capax est. Huiusmodi generis navium Maonna appellatarum, frequens numerus singulis diebus mane Constantinopolim appellit, quæ maxima ex parte à Turcarum Imperatoris prætorianis lanissaris ducuntur. Posteriore parte aperta sunt: eā ob causam equi & camelī sine difficultate in eam tanquā in stabula ingrediuntur. Secundum portus oram trames in sicum pertractæ supra trabes ligneæ impositæ, & asseribus tectæ, armamentarij marini in modum. Omnia eduliorum generis istic in foro venalia non minus quā Constantinopoli reperiuntur. Urbi à Græcis, Iudæis & Turcis incolitur. Frequens est istic traiectus ex Europa in Asiam. Cum Callipoli biduum hæssemus, vela explicuimus, ut nostrum iter prosequeremur: ad Castella perueniētes, secundo anchoras fiximus: namque (ut diximus) nulli navi, sine extera sine Turcica ea sit, per fretum hoc egredi licet, quin primum Callipoli, deinde iterum ad Castellorum angustias anchoras figat. Si navis sine tritemis mercibus onusta, extera est, triduo integro istic harendum illi est, ut expeditionem expediet: at si Turcica est navis, & ventus secundus adflet, hac prærogativa gaudet: (ne tempus illi effluat) ut primo die expeditur.

* Rectius hic Bellonius quā superioris libri cap. 48. ubi Perinthum nunc Rhodosto dici contendit: nam Rhodosto olim Proconnezo, & isthmo dicta fuit. Consule Orclij Thesaurū geographicum.

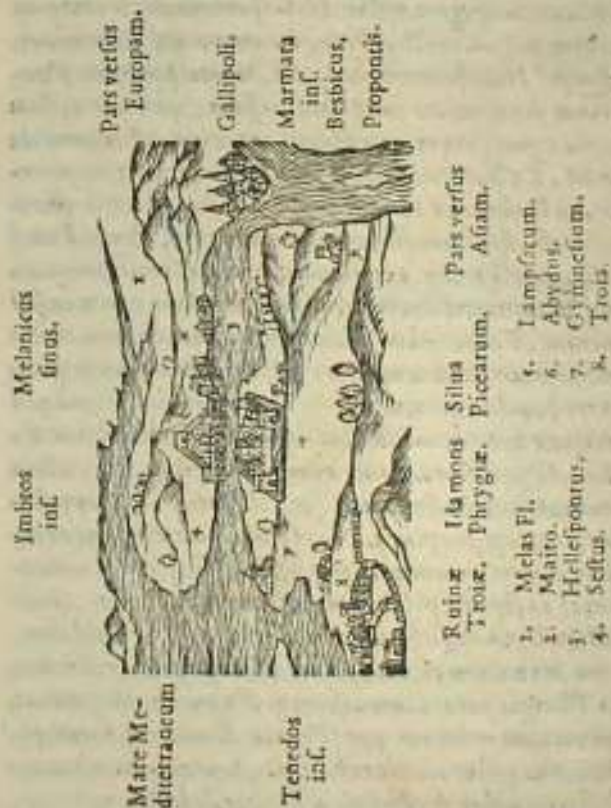
CAP. III.

Bosphori Thraciæ, Castellorum Sesti & Alyli, atque rudærum Scamandriæ descriptio.

CASTELLORVM fretum circiter quadrantem miliaris in latitudinem patet: in eo olim, ut & nunc, Sestius

& Abydus sita fuere. Ex hoc Poeta fabulam de Leandro & Hero scribendi occasionem sumpsere. Abydus in Asia est, paludoso loco sita, & quadrangula forma reparata. Muri castelli ambitus praestantissimam quadratam antiqui operis adhuc permanentem comprehendit, quam Turca summa parte extulerunt atque bellicis tormentis munierunt. Ea non sunt rotis imposita, at humi iacent, validoque muro posteriore parte nituntur, ut nec introsum ferri, nec antrorsum progredi queant, eaque septem & viginti numero, omnia serie quadam disposita maris planiciem spectant. Quatuor propugnaculis admodum infirmis praedita est in quatuor angulis muri quadranguli: & licet hac arx una ex clauibus Turcarum domini sit, admodum infirma videtur, firmior tamen est quam Sestos: cumque maioris sit momenti, eam ob causam maiore quam Sestos cura & diligentia adseruatur. Saxa e quibus reparata est, e rudibus vicine cuiusdam urbis desumpta sunt, quam antiquitus Scamandriam nuncupatam fuisse arbitramur in Asia continenti sitam; etenim dimidio duntaxat miliari abest à mari, & dimidi diei itinere à Castellis. Istic magnificarum quarundam structurarum eleganti candido marmore constantium rudera conspiciuntur, & columna omnis generis opere elaborata, tum plurima quadrangula & ampla epistylia. Sita fuit in colle, quem utrinque ambiunt maxima latæque planicies & elegantia prata, quae hie me restagnant, at aestate sicca sunt. Istic vidimus ingens saxum summo artificio sculptum, viri armati effigiem referens, thorace secundum veterem consuetudinem vestitus, galeamque plumis exornatam in capite gerentis, quæ sub mento fibulis constringeretur, oblongum & erectum clypeum manutinentis, atque acinacem sine enssem falcatum gestantis, non corpori alligatum, sed e collo propendentem sub ala sinistra. Hanc structuram quod-

dam magnificum templum fuisse existimamus, alicui Deorum consecratum, cuius saxa, ut diximus, Turca nunc ad mare deferunt, ad supra dictam arcem munendam deuenienda. Altera arx Sestos in Thracia Cherroneso sita est, ingenti & amplo pago à Grecis habitato, nomine Maio, vicina, in collis cuiusdam acclius, trifolij propemodum forma. Huius prima turris mediam arcem

occupans, tres hemicyclos simul coniunctos refert. Altera priorem simili forma ambit. Murorum ambitus triangula-

laris est: primusque eius angulus monti oppositus, turrim in summo obtinens, qua arcem ea parte propugnat. Ab hac turri mare versus progrediendo, profunduntur utrinque mari ad ipsum usque mare, mediam turrim comprehendentes: deinde secundum maris litus progredientes clauduntur, validisque tormentis bellicis egregie muniti sunt, quae explodantur (si necesse sit) in eas naues quae sine licentia effugere, vel in Hellespontum vi percurrere vellent. Inferior est Abydos, ob montem qui illi imminet. Qui per Hellespontum navigant, montes pinorum siluestrius siluis obritos conspiciere possunt, quarum tedam incolae legunt, atque accendunt, quoniam instar candela ardet. Ex hac etiam picem nigram conspiciunt, atque cedria à Gallis voce Arabica Quodrà siue Quotrà nūcupata, ab Auenionensibus vero Cadacerbin. Quoniam autē vilis istis est precy, extera naues eo appellentes, magnam eius quantitatem auerunt, atque interdum etiam ea sese onerant. Turca, cum admodum sit liquida, eam omnis aut caprimis vitibus excipere solent: precium in singulos vitres dimidiis aureis. Multo autē liquidior est quā quae in ligneis dolis ex mōtib^{us} Burdegale vicinis aduehitur. Ea alim Aegypti sua cadauera conservare solebant, unde id medicamentis conficiebatur quod Mumia vulgo appellatur, de qua postea plura. Nautae nūc nauticos funes ex cedria illiunt, atque cum pice fissili Pissalphaltos nūcupata (ea supra Epidaurum nascitur) miscentes, simul colligunt, ut Pissalphaltos mollior & liquidior reddatur, cum sua natura exsucca sit, nec vsui esse possit, nisi cedria in Phrygia parata commisceatur. Ut autē intelligi queat, quānam arborem per Pinum siluestrem intelligamus, eius picturam hic exhibemus, licet eius luculentam historiam libro de conspiciendis arboribus dederimus.

Hellesponti & Propontidis littora, magnam Algae latissimae quantitatem proiectam habent, quae in marina-

titur, ut in pratorum. In olacum in litore legunt, atque cum pingui terra commiscetes, suas ades illae contegunt: cum enim oblonga, lata molliaque habeat folia, facile contorqueri potest & terra misceri: quandoquidem adrum recta plana habent. Mare per has angustias magna impetu fertur. Hinc fit ut multa excrementa in litus eiciat non pro suis inutilia, veluti Alcioni quinquagenuum genus à Dioscoride descriptum, quod Samothracae, Imbra, & Lemni incolae vulgari lingua Arkeili vocant. Huius tanta quantitas in Besbico Propontidis insula paululum sub Marmara sua inuenitur, ut naues eo onerari queant: cum tamen admodum magno ematur in Venetis, aliarumque nationum officinis: ac illud veteri nomine non appellant; sed quoniam leue est, & spumam refert, Spumam maris nūcupant. Nossit etiam Antipathos inuenimus.

CAP. IIII.

De his quae apud Abydum observauimus.

ABYDOS adiacet pagus, eo amplior qui Sesto vicinus est: in eo cum effemus die martis, Augusti vigesima octaua, magnam ciconiarum praeservolantium turmam vidimus, quae multorum iudicio trium aut quatuor millium numerum explere poterant. Ex Russia & Tartaria aduenire credebantur: nam Hellespontum decussatum transvolabant. Haec cum supra Tenedon insulam quasi pernoassent, diu in gyrum sese vertentes alia alium subsequabantur.

bantur, atque quodammodo in orbem sese composuerunt: & inde, ante quam à Propontidis ostiis longius abscederent, plus quam viginti minoribus turmis distributa; alia aliae præcesserunt, omnes tamen versus meridiem tendentes. Abydenus ager Chamaleone nigro, uti Hellespontis littora, abundat. Incola ex Iberide, quam Græci vulgari appellatione Serapidi nominant, scopas conficiunt. Plures quam centum Turca in nostra naui erant, qui è Constantinopoli in Ægyptum proficiscebantur: longè etenim brevius est iter marinum terrestri, ut postea demonstrabimus. Singuli viatores aureum pro vectura pendunt. Ægyptij mercatores diuenditis Constantinopoli mercibus, ne inanes naues in patriam tenebant, magnum viatorum numerum Memphem aut alia Ægypti loca adire volentium, recipere solent. Nostra naue in Abydeno portu hærete, & donec omnia expedita essent exspectare, secundum rivulos quosdam aqua falsa deambulantes, terrestres cuiusdam serpentis genus inuenimus, quod magna ex parte interdum in mari vivit, uti coluber in aqua dulci: sed noctu in continentem quietis causa progreditur. Rubro colore quodammodo præditus est, sed cui cinerem permixtus sit.

CAP. V.

Troia rudera è mari esse conspicua.

Ab arcibus manè secundo vento, quem nante Maestro tramontano nominare solent, velis, ex Hellespontis angustis egredi copimus, & in Mediterraneum mare, quod trium miliarium duntaxat spacio ab Abydo abest, ingredientes, Cherronesum ad dextram reliquimus; in qua Promontorium est veteribus Mastusia dictum, ubi Hecuba tumulus, & Protefilai sepulchrum erat: deinde Imbrum insulam, quæ Lesbø paulo minor est, celsiores tamen montes habet; valde etenim Thraciæ littori vicina est. Longius porro in mare progressi Lemnon insulam ultra Imbrum sitam conspeximus; quæ quoniam humilis est,

est, nec altos habet montes, vix nobis apparebat. Secundo vento longius in mare delati, ad sinistram secundum Asiæ littora defleximus: nam si ad dextram nauigassemus, ab insula Chio canali, ad quem tendere oportebat, aberrassemus. Continentis Promontorio Capo de Sanizari, quod veteres Sigæum nominarant, viciniores facti, satis aperte cuiusdam vetusta arcis olim Caput Gymnesium nuncupata, rudera conspeximus, quæ eius vetustatem demonstrant. Eam è longinquo videre potuimus, quoniam in summo Promontorio exstabat. Huius arcis muri ex latere & tenaci intrita exstructi fuere. Ingentes istæ sunt cisternæ, atque ampla penuria, quæ Troiam profecturi conspectum iunxit: nostra naus cursum tenebat inter Tenedon insulam, quam ad dextram, & Troia rudera quæ ad sinistram habebamus.

CAP. VI.

Ruderum Troiæ descriptio.

TROIANA rudera procul aspicientibus satis apparent: nam urbis muri nonnullis locis adhuc supersunt. Quoniam verò ea terrestri itinere spectatū iunxit; quid esset sit reliqui dicemus: deinde nostram navigationem prosequentes, quid etiā è mari cōspici possit, declarabimus. Qui Constantinopoli maritimo itinere illuc tendere vellet, ad Abydi angustias illi appellendum esset: nam dimidij diei itinere solummodo inde distant. His conspectis, cui cordi esset amœnam regionem videre, per montem idam in Phrygia, deinde per Olympum & Orminium regia via quæ Prusam urbem ducit, progrediendum foret. Mons Olympus pari propemodum cum monte Senis est altitudine, aditu tamen nequaquam adeo difficilis. Qui istac proficisci nollet, Calliopolim redire posset, deinde terrestri per Thraciam itinere Constantinopolim. Troia in collis cuiusdam acclivi sita est, qui è mari facile perspicitur: etenim secundum littus extenditur. Inter Tenedon insu-

& Sesamo conferitur, quod Sesamum magnum censum adfert, quoniam Turca ex eo oleum exprimunt. Istic etiam Melonum genus ferunt, quod rigatione non indiget: imò eius natura est, ut per integram hiemem sine corruptione conservari possit. Veri tamen sunt melones, & simul atq. à sua plantà renuelli sunt, aliorum melonum modo edi possunt: in eo tamen differunt, quod tota hieme, totaq. fere proxima astate conservari queant. Legitimos autem esse Melones asserimus, quoniam tota planta à nostratibus non differt, nec eorum sapor ab his quos apud nos alimus, admodum dissimilis est: non desunt etiam illis alij nostratibus similes. Aliud fructus genus istic ferunt, quod Turca & Græci Arabica appellatione vulgo Coposii nominant: Græci tamen antiquitatis studiosi, Chimonicha vocant: Latini verò, certa quadam Græca appellatione Anguria: Arabes, Napeca. Anguria tamē nomē improprie illi attributum est: nam Anguria nihil aliud est nisi cucumis nobis notus. Magni colossi Troia humi prostrati adhuc iacent operis antiqui; estq. locus non procul ab arce mari vicina, in quo magna marmorcorum saxorum copia est, quæ istic de industria congesta esse arbitramur, quoniam sine magno sumptu id fieri nequiuisset. Restant adhuc in moeniorum ambitu nonnulla portæ fere integræ, præsertim ea quæ in colle ab arcis latere est, quæ in planiciem egressus erat. Protenditur etiam oblongus & præaltus murus, quem antea des foris fulciunt, ex ambitu progrediens ad planiciem versus montem Idam. Altera portæ per quæ ad prata aditus erat, & descensus ad thermas, integra etiam est. Reliquæ portæ mare spectantes admodum corruerunt, paucæque restant earum vestigia. Columnam è candido marmore inuenimus terræ quidem infixam, sed mediâ ex parte procumbentem: quæ ab uno latere hanc inscriptionem habuit; sed vetustate adeo corruptam ut vix legi posset. Imp. Cæsar Mar. Aur. Antoninus

ninus Pius Felix Parthicus Maximus, Germanicus Maximus, Trib. P. I. Imp. xv. Cos. iiii. provinciam Asiâ per viâ & flumina pontibus subiugavit. Ab altero latere alla fuit inscriptio, cuius initium duntaxat legere potuimus. Imp. Cæsar. Aug. Diocletiano regnâte. De fluminibus Simoide & Xantho adeo à Poëtis celebratus, quæ Troiana prata rigabant, nihil aliud referre possumus, quàm adeo exiguos rivulos nunc esse, ut vix minutulos pisces, Loche Gallorū aut Phorinum alere queant: nam astate omnino exsiccantur; hieme verò vix tantum aqua ferunt, ut anser in eis natare possit. Nec mirum videri debet si hanc dubitationem de his fluminibus moverimus: nam nec Aristotelis tempore inueniri poterant: inquit enim cap. v. lib. 3. historia Animalium: Scamander etiam amnis fluvias reddere oues creditur: quam obrem Xanthū pro Scamandro nuncupatū ab Homero autumant. Disquirendū igitur an Scamader & Xanthus idē flumē sint. Viâ quæ à Troia ad Thermas ducit, ad occidentē vergit; quinq. eò proficiscuntur, faciē versus Lesbō insulâ obvertere necesse habent: ea autem calidis aquis vix binis miliaribus abest. Tenedos etiā admodum vicina est: canalis etenim duntaxat trauciendus est. Thermæ verò dimidio miliari à Troia tantū absunt: adeo frequentia sunt secundū eā viâ sepulcrâ, ut is quodammodò septa videatur; nam plura adhuc istic conspiciuntur quàm secundū viâ quæ à Philippis Cauallam ducit. Græcorum autem esse videntur, quoniam Græcis literis inscripta sunt: licet etiā quadam Latinis, videlicet quæ Latiorum sunt. Viciniores Thermis facti, superbas structuras antiqui operis conspeximus, in quarum una Iulio legebamus, in alia Magistratus. Murum illum quem ex murorum ambitu progredientem in longum produci diximus, secundum urbem duntaxat sequuti sumus: eum tamen ad viginti passuum millia extendi, nostri itineris duces affirmabant.

bant. *Ut* ut sit, praclarum quidpiam est, & propugnaculum aliquod fuisse aduersus continentem credimus. Versus Idam montem, qui binis solum tribusve miliaribus à Troia abest, protenditur, atque ad sinum Satelia peruenire referebant. Verum quidem est, cōtinuam hand quamquam esse eius altitudinem, sed quarta miliaris à Troia parte disiectum perruptumq; conspicitur: deinde tamen eandem quam apud Troiam habet altitudinem obtinere aiunt. Thermae porro tres aqua salse scaturigines habent, è quibus sal excogni posset, quemadmodum ex aliis falsis scaturiginibus. Quod facile ex eorum riuulis deprehenditur, quos solis calor aestate sale concretos reddit. De his intellexit Plinius libro 31. cap. 6. cum ait Larissa, Troade: nam locus ubi illa sunt, Larissa appellatur. Veteres fornices ex arenato & latere constructa adhuc istuc restant: sed in earum una non lauantur, quoniam murus collapsus fontem obstruxit: leue tamen & temporarium tugurium exedificatum est apud scaturiginem alteram ubi lauantur. Fornices autem illa non adeo magnifice exstructe sunt, ut ad calidas aquas Tauri montis.

CAP. VII.

De insula Lesbo, atque de Promontorio Sygar.

Ut porro nostram navigationem prosequamur: cum è regione Promontorii Cauto Santa Maria nuncupati, olim Targanum dicti, essemus; rudera vidimus veteris arcis, quam Achilles fuisse suspicamus: nam ingens terra tumulus instar collis cuiusdam adhuc est, Achilles forsitan, quem Lesby illi construxerunt. Nos eo die longius progressi non fuimus ab arcium angustiis, quam donec insulam Lesbion antè nos haberemus; lento etenim vento ferebamur. Subsequens etià nox quiescauit. Altero die nostra nauis adhuc hesit è regione arcis urbis Metelin totius insulae Lesbi primaria, à qua insula denominata est. Eius incolae Turcae sunt: sed qui rura inhabitant, eaque & vinea colunt, ferè omnes Graeci sunt. Lesbium vinum ceteris

pra-

praefertur Constantinopoli, idque magna ex parte heliolum est. Ut verò saturatiore coloris reddant, ex Iudaeorum doctrina ebuli baccas admiscere norunt. Alia vini genera quae ex Chio & Cycladibus insulis Constantinopolim inuehuntur viliori precio venduntur quam Lesbium, quod etià gustu ab aliis discerni potest. Lesbos Phrygia opposita est insula, quae validos & robustos alit equos, licet humiles. Multi istuc sunt casei, atq. optimū frumentum nascitur. Ex hac materia duorum generum abunde paratur, quae in pulvis suis Turcae utuntur, Trachana & Bouhourt, olim Crimnon & Maza appellata. Apud Turcas horum usus est cum pacis tū belli tempore: quemadmodum in Romanis exercitibus Maza, eo die longè non sumus progressi: sed è regione eius scopuli haesimus inter Chion & Tenedon, qui ob caprae similitudinem, quam procul inuentibus repraesentat, vniuerso huic mari Aegeinomen dedit: ài enim Graeci Capram significat.

Tertio die thracicus ventus nobis secundus esse cepit: at quoniam lenis erat, Lesbi insula quam ad sinistram relinquebamus littus duntaxat legebamus: eius castellum è longinquo prospicere potuimus, tum quoniam recens dealbatum fuerat, tum etiam quod in edito situm sit: in insula occidentali parte situm est, * Tenedo insula aduersum, veteri more fabricatum, camque ob causam infirmum. Urbs portui adiacet eleganti & amplo, qui fidam omnibus nauium generibus stationem prebet. Is ventus toto die nobis secundus fuit, & longius à Lesbo progressi apparuit Psara sine Psyra insula, quam ad dextram reliquimus. Exigua insula est, Promontorio Phanae vicina, quae onagros siue asinos ferò alit, ab his qui in campestribus Assyria aluntur diuersos, & alium aërem non ferentes, namque alio transuelli pereunt. Promontorio Mastichi veteribus Phanae nuncupato desinente nobis apparere, idem ventus sub vesperam paulo vhe-

N. 2

mentior

mentior factus est, qui sub noctis crepusculum non procul à Chio nos impulit. Per fretum vecti sumus inter Chion & Magnesia cuneum, cui adeo vicini facti sumus, ut facile lapidem e nostra navi in continentem conicere potuissimus. Ea verò Magnesia, minimè illa est quæ in Thesfalia Meandro amne alluitur, quindecim miliaribus ab Epheſo distans: sed Chio vicina, nobisq. ad sinistram sita, Chios autem ad dextram. Præcelsum Chii montem nomine Pellena infra nos reliquimus, peruenimisque Chion, in cuius canali noctis hæsimus, diem expectantes.

*Bellonius halliconiam videtur hoc loco: cum Lebi occidentalis pars, Tenedos, quæ ad eius Septentrionem spectat, aduersa esse non possit, secundum geographicas tabulas.

CAP. VIII.

Brevis descriptio eorum quæ in insula & urbe Chio observauimus: solaque in ea Insula Mastichen inorniti.

Ex superius enumeratis diebus liquet, bidui duntaxat navigatione opus esse, ex Helleſponti: frato in Chion insulam, si secundus ventus affret: quandoquidem tertio die nos eo appulimus. Simul atque illuxisset, ex nave descendimus, ut urbem conspiceremus, quæ exigua est, & in litore maris sita ad montis radices, Orienti exposita & Natoliam spectans. Turcico Imperatori tributaria est, eique in singulos annos duodena aureorum ducatorum millia pendit, ut in suis immunitatibus eam conseruet. Angustum habet portum, sed satis commodum pro triremibus, aliisque generibus navium minorum, & levis. Maiores naues anchoras in ipso canali figere solent, nec portum ingrediuntur. Sola insula Chios inter reliquas Mastichen generat, tamen si Galenus lib. 2. ad Glauconem, Aegyptiacam mastichen commendat: hoc autem tempore scimus in sola Chio reperiri, ubi Lentisci arbores tali diligentia & cura excoluntur, ut non minores in ea res sumus, quam apud nos in vineorum cultura. Cum verò potiores incolarum huius insule opes in Mastiche consistant: eam ob causam in Lentisci arboribus curandis maiorem adhibet diligentiam. Quomodo-

dum

ad enim Olea & fructifera alia arbores curam & culturam expetunt: sic Lentisci, nisi necessaria cura adhiberetur, exiguum gumi pronuntium daret. Lentisci per Galliam Narbonensem, Prouinciâ & Italiâ nascetes, ut quæ in Chio crescunt sunt similes: attamen nullam Mastiche præbet. Erutur ex ea insula peculiare genus terra viridis, argenti aris colorem admodum referens, quam in Turca dominio terram Chiam nuncupant: attamen veterum terra Chia non est, sed Vitruui Theodotion. Nulla urbs est in qua humaniores sint incolæ quam in Chio. Nec locum aliquem scimus ubi suauior vita ratio haberi queat nostro iudicio, & in quo femina suauioribus moribus & elegantiore forma sint prædita. Celebrata olim pulchritudinis adhuc amplum testimonium præbent. Ut enim quedam nymphe huius insule ob insignem candorem vocata est Chione à vocabulo Græco χιον quod niuem significat: sic insula ab eadem nymphe χιος vocata est. Sed & viri in ea insula admodum humani sunt: licet quæ Græca insula sit: magna tamen ex parte Franko more, hoc est, Latino viuunt. Plurimi incolarum, Græci cum sint, & Græca viuendi consuetudine uti velint, cuiuslibet tamen viuendi rationem deligere permittunt quæ magis arridet. Vtriusque religionis observatio plurimum differt. Nam qui veri sunt Græci, si quæpiam e suis Quadragesimali tempore piscibus sanguine præditis vesci videant, plurimum offenduntur. Quid illud est (inquiunt) an non Romeos es? quasi dicerent, Nène tu Græcus es? Nam qui Græcam religionem sectantur, Romei appellantur: qui verò Latinam, hoc est, Pontificem Romanum agnoscunt, Franki. Quoniam verò Græcis prohibitum est escus piscium sanguine præditorum in Quadragesima: si quis eiusdem religionis his vescatur, offenduntur, adeo suæ religionis observantes sunt. Chii autem cum partim Gensuenses & Itali, partim Græci, & Turca tributarij sint, in solita libertate viuunt, quam il-

lis Turca conseruat. Ante quàm hæc insula in Turca potestatem veniret, Genuensibus omnino parebat. At postquam Turca eam occupauit, Genuensibus non adeo subiecta est, quin administrationem Republica pro sua voluntate gubernet, haudquaquam ex Genuensium arbitrio. Quemadmodum & Respublica Epidaurica, quæ similiter Turca tributaria est. Insulani partim lingua Græca, partim corrupta Italica, qualis est Genuensis, vtuntur. Vestium autem forma & vultus ratio Genuensium est. Mastiches prouentus in ea insula tantus est, ut singulis annis Turcico Imperatori pro quaternis vel quinque millibus ducatorum pendant in deductione eius summa quam illi tributi nomine dare debet: & singulas centenarum libras centenis quinque ducatis æstimant. Quidquid eius superest, sibi referunt. Galli mercatores Mastiches precium idem perpetuò esse considerantes, existimant atque etiam referunt incolæ, collecta eius certa quantitate, reliquas abicere. Sed id veritati minimè consentaneum est: nam, ut diximus, magnas impensas in Lentisci fruticibus colendis & curandis faciunt. Sed quoniam Turcico Imperatori singulis annis pro quatuor aut plurimum millium ducatorum æstimatione pendunt, eius precium vel augere vel imminuere non licet.

Cessante Austro, qui nobis aliquamdiu aduersus fuerat, vela explicuimus, atque thracia satis secundo versus Alexandriam nauigauimus. Prima quæ longinquo prope eximus insula, Icaria fuit, nunc Nicaria appellata, quam ad dextram reliquimus.* Exigua est insula, Reipub. Chia subdita, nimirè lata, sed in longitudinem protensa, non admodum magnis montibus prædita, atque raris siluis, sed frumeto, & optimis pascuis pro omnibus abundat, è quibus ingentem cascorum numerum colligant. Tutor portus habet hæc insula: atque nisi pyræa huic (quemadmodum & plurimis aliis paruis & desertis insulis) negotium

negotium facerent, longè melius coleretur. Nā uilis etiam quibus pyræa eo appellens, atque in incolæ impetum faciens, eos comprehensos, & in triremem coniectos, ut abducit. Paulo post procul admodum intuentibus Samos apparuit, quoniam præaltos montes habet. Deinde longius progressi, Ion inter Icarum & Naxos uidimus, in qua Homerum sepulcrum ferunt.

* Que hoc loco de Samo insula in Gallico exemplari inserta sunt, fustuli, atque sub capitis finem repositi: alioquin non constabat sibi Hellespontum. Sed & Ion insulam male collocatæ uidetur inter Icarum & Naxos, si topographice tabulæ recte sunt, quoniam ita longe infra Naxos reponunt.

CAP. IX.

De Insula Samo.

TAMETSÍ insula Samos ampla sit, utpote quæ quingenta & octoginta octo passuum millia in ambitu habeat: deserta tamen est. Mirum est eam ita negligi, quandoquidem olim adeo celebrata potenter fuit, ut cum Atheniensibus decertare auderet: pyræarum metus eam adeo desertam reddidit, ut ne pagus quidem uiuens supersit, eamque ob causam nulla pecora in ea aluntur. Orbicularis potius est quàm longa aut in latum extensa, & solo canali siue angustius ab Asia continenti separata est. Ea insula pars quæ Septentrionem & Occidentem obiecta est, celsissimum præaripsumque & scopulosum habet montem, qui olim Cercæius dictus fuit: sicutque eius scopuli penè inaccessibiles. Nanta Græci in nostra nauis uellus, qui eam insulam perlustrauerat, multos istuc conspexisse riuos referebat: nos enim (tametsi non procul à nobis esset) è nauis duntaxat conspeximus. Præaltarum arborum nemoribus abundat, è quibus breui temporis spatia pyræa naves sibi fabricare possunt, ad prædæ in mari agendam.

CAP. X.

Disceptatio de pyratis, eorumque definitio.

QUONIAM quid sibi hoc uocabulum pyræa uelit, Mediterranea regiones non satis intelligunt, atque in

ipforū potestate fuimus; quid Pyrata sit, edocere volumus. Ut id porro paucis demonstramus, quomodo sese sustentare queat, atque vnde originem sumat; imaginandam est, tres aut quatuor viros nauigandi peritos, atque audaces, fortuna sese exponere, qui cum initio egeni sint, vnicūq; nauiculam prädatoriam aut vilem dromadem habeant, pyxide tamen nauigatoria siue quadrante quod Bussolo vocant, präditos esse, atque bellico apparatu, videlicet leuibz quibusdam armis ad eminus feriendam. Pro sua alimonia saccum farina secum vehunt, atq; nonnihil panis biscocti, ut rem olei, mel, aliquot alliorum & ceparum simul colligatorum fasciculos, & salis modicum, qua in menstruum spaciū sufficiant. Rebus ita cōparatis, mari sese exponunt, eo nauem dirigentes vbi quātū facere sperant. Si ventus aduersus terram petere eos cogit, nauiculam in continentem trahunt, eamq; arborum ramis tegunt: tum ligna securibus cadentes; nem struunt, placentaēque ex farina conficiunt, quam eadem ratione coquunt, qua olim Romani milites in bello facere solebant, qui aream aut ferream laminam gestabant, qua binis lapidibus imposita, ignem subtrahant, sed supra extensa prius placenta, qua ignis ardore incallescens lamina, percoquebatur. Cum igitur ita parata omnia habeant, fieri non potest, quin vno aut altero mense opimam aliquam pradam nanciscantur. Quam si fauente fortuna adepti sint, breui opulenti fiunt. Ut ut sit, nulla adeo exigua praeda illis contingere potest, qua ad maiora illos aspirare non faciat. Quoniam vero hac pestis adeo contagiosa est, ut vno die ex Asia in Africam transvolet, nemo est qui non magnopere eam metuat, sibi que, quantū possit, ab illa caveat. Id malum publicum est, quod continentis incolae cogit ipsos in mari obseruare ea qua dicemus ratione. Nulla sunt in insulis siue in continentis littore montium iuga, in quibus interdum non constituantur excubitores,

qui

qui obseruent an aliquos pyratas in mari nauigantes conspiciant. Quod si nauem aliquam viderint, facile discernent siue pyrata alicuius necne: nam tam dextre dissimulare non poterunt, quin suspectos sese reddant. Semper enim latibula queritant, hinc inde obseruantes, ut aliquem inopinatum opprimant. Si excubia eiusmodi naves in mari conspexerint, subito ignem accendūt, qui quoniam interdum conspici non posset, de industria materiam aliquam praparatam habent, qua ingentem fumū excitet. Si plures naves conspexerint, variis locis fumū excitabūt: nā multi fumī plures naves conspectas esse indicāt. His signis omnes vicinorū portuū incolae admonētur, ut sibi caveant. Reliquae qua in aliis montū iugis sunt excubiae, priorum exemplū sequūtur, tamen si nihil aliud quā fumos viderint. Sub noctis verō crepusculū, luculentum ignem excitant, qui ab omnibus conspici queat. Nam ea nautarū est consuetudo, ut sub noctis crepusculū omnes ad ea loca vbi collocata sunt excubiae, oculos conuertant, scientes excubias singulis noctibus lucidū ignē excitare, in securitatis indicium: idq; appellāt, littus marinū atque ipsius etiā maris nitidum & purū esse, ut contra eam multi ignes conspiciuntur, maritimā orā nebulosā esse. Quod si speculator binos ignes excitarit, duas hostiū naves conspectas esse indicium est: idē sit de tribus, quatuor, aut pluribus. Quod si plures ignes excitarit quā ut eorū numerus supputari queat, indicium est tot eū cōspexisse naves, ut eas numerare non valuerit. Illud ignis indicium omnibus locis tam in pace quā in bello obseruatur. Istud inuentum inter cetera Reipublice maxime vtile est. Nam vnus duntaxat specula exploratore opus est, ut vniuersā provinciam commonefaciat. Speculatoribus enim sibi inuicem respondentibus, is qui procul abest, nō minus admonet eum qui longius adhuc abest, quā si ipsemet vidisset: idque vnica eiusdem diei hora, ad plura quā centum quinquaginta

N 5

millia-

milliaria. Sed non est recens inuentum. Herodotus enim refert, Scyri incolas admonere potuisse Græcos plusquam triginta miliaribus inde distantes, de tribus triremibus quas illis Xerxes ademerat. Similis ignis ratio non minus in Anglia observatur, præsertim belli tempore, quàm in mari Ægei insulis. Nam ad unicum ignis signum in proximo monte editum, minus trium horarum spacio omnes vicina regionis incolæ cum armis congregabuntur, eumq; singula tribus sciant quò illis proficiscendum sit ad hostes reprimendos, eos à suis littoribus arcent, nec in litus descendere patiuntur. Hac omnia pyræta non ignorant: eam ob causam noctu plerumque nauigant, atq; ad litus appellant loco iis maximè opportuno, ut suâ myoparonem in litus pertractum ramis tegere queant. Interea ocium habent insidiari iis qui è pagis adueniunt, siue pascendi pecoris gratia, siue aquandi, siue quidpiam aliud agendi; quos statim comprehendunt, iisq; compedes iniicientes ad remos impellendos utuntur. Si industrii fuerint, & bimestri solummodo spacio pyratice exercuerint, se-gnes admodum fuisse eos necesse est, nisi duodena mancipia nati fuerint: quorum numerum ea ratione augendo, sensim maiores naues sibi comparant, donec triremis alicuius fiant domini. Quod si forte fortuna bina Pyratarum turma simul societatem ineant: tum liberius grassantur, non minus enim hostes sunt sanguine iunctorum quàm quorumlibet exterorum, nec ullo modo iis parcunt. Bini duntaxat pyræta impetum facere audebunt in Squirasse, Marciliane, Luc, & eius generis minuta navigia. At onerariam nauem adgredi non audebunt, modo aliquot tormentis bellicis prædita sit. Hac igitur ratione pyræta in mari grassantur, sensimq; potentiores facti, omnibus insularis sunt formidini, sic ut miseri rustici perpetuò in maiore metu versentur, quàm auicula cui auceps insidiatur: nam dum quispiam maximè securum se putat,

putat, ab illis opprimitur: ipsique adeò piscatores. Atque ut huius rei exemplum adferamus. Cum in Paxo, olim Ericusa dicta insula essemus, nò procul à Corcyra, & cum itineris duce stirpes aliquas perquirerem, pirata eam nauem quæ nos eo aduexerat, cum ipsis nautis abduxerunt. Item alio tempore magna nauis oneraria Veneta Priola appellata, in portu cuiusdam insule maris Ægei fixerat anchoras, cui nomē Zia, olim verò Cia, cōmodè ventū expectans ut Constantinopolim proficisceretur: lembus quidā ex Andri insula portu soluens, secundo vento in nostrum portum delatus est, quo admodum serò peruenit. Hunc alius pyratarum lembus insequabatur, atq; in portum simul etiam ingressus fuisset, nisi pirata nostram istuc nauem conspexissent: eam ob causam sese subdlexerunt in alium portum, qui post insulam erat, quoniam iam tenebrae oborta erant. Sed postridie ante lucem pyræta octo numero inter batundines sese abditum venerunt, aurores expectaturi, & lembum qui in littore erat, occupare sperantes, quem vi cum his qui inerant abducerent. Idque sine dubio fecissent nisi auxilium aliis tulissemus. Simulatq; vero qui in lembo erāt sese oppressos a pyratis aduerterunt, robustiores qui erat viri, in mare sese abiecerunt, ut natando salui sue consulerent: at reliqui cum feminis & paruulis qui in lembo remanserant, in piratarum potestatem venerunt. Adeò temerari erant hi pyræta, ut in nostro conspectu, qui multi eramus, miseros captos è portu abducere velle auderet. At nos ter nauiclerum tormentum bellicum in illos explosit, & sclopetarios per nauis foros disposuit, aliud deinde tormentum in ipsos emisit, sic ut lembum deferere cogerentur. Sed & cum è portu egredi voluissent, proximè nostram nauem illos nauigare necesse fuisset: hac ratione ad suum lembum redire coacti sunt. Miseri isti qui ex Andro soluerant, haud dubie Turcis venditi fuissent, nisi opera illis tulissemus.

Nunquam Turca eosingulant quos capiunt siue in mari, siue in continenti, sed vendunt. Formosa & iuuenula mulier octoginta aut centum ducatis, vetula triginta aut quadraginta, puer aliquis bene habito corpore, quadraginta aut quinquaginta ducatis aestimabitur, vir autem robustus & quadratus sexaginta. Haec causa est cur naues semper armis bellicis instructa nauigent: & cur ille quo armis carer, perpetuo in metu versetur. Sed haec satis de pyratibus: nunc ad nostram nauigationem reuertamur.

Aquilo, qui nobis secundus erat, tota ea nocte constans fuit, sic ut Samon insulam ad sinistram relinqueremus, atque per angustias quae inter Samon & Icariam sunt, nauigaremus. Alto adhuc sole, apud binos illos paruos scopulos transiimus, nautis omnibus adeo celebratos, & fornaces nominatos: quoniam periculi plena est secundum eos nauigatio: appellatione vulgarè sumpserunt à Graecis, quibus olim in uel, hoc est, furni dicti sunt: at veteres hos non intellexerunt, sed alios qui sunt ad ostia Penei amnis apud Thessaliā. Hi sunt admodum metuendi, praesertim quando noctu istac nauigandum est. Marina tabula eos fornacum nomine indiget. Quoniam verò nobis istac iter faciendum erat, vel aliis magno ambitu mare nauigandum; plurimum metuebamus: sapennumero etenim accidit, naues tempestate istac perire. Nostrum iter prosequentes, transiimus apud aliam insulam appellatā Gaideronis, hoc est, Asinorum insulam: nullius autem nominis est, quod deserta sit.

CAP. XI.
De Insula Patmo.

PATMON insulam (in qua Diuus Ioannes Euangelista relegatus fuit, & Apocalypsin scripsit) ad sinistram reliquimus, cuius montes adeo celsi sunt, ut procul etiam conspici possint. Vulgò Palmosa nuncupatur, atque à Christianis Graecis incolitur. Longè infra Icariam sita est.

Eius

Eius incolae in omni libertate Christiana secundum Graecorum consuetudinem viuunt, quemadmodum & reliquae Graecorum insulae quae tributū Turcico Imperatori pendunt. Magistratus tamen & urbium Praefecti magna ex parte Turcae sunt. Patmi portus satis capax est pro paronibus, triremibus, & minoribus nauibus. Vniuersa insula tritici ferax est, & omni leguminū genere abundat: in ea est monasteriū Caloierorū Graecorū, in quo cadaueris manus ostenditur, cui ungues succrescunt, ut in uiuentis hominis manus; & tamen si rescentur, post aliquod tempus denū succrescunt. Vnde Turcae occasionem sumpserunt dicendi manum esse alicuius ex ipsorum prophetis. At Graeci Diui Ioannis manum esse asserunt, quae istac Apocalypsim exarauit. Aquilone, perseverante, ad dextrā Lipson insulam vidimus procul in mari dissitam, quae parua est & deserta: paulo post insulam Pharmacū, quam veteres Pharmacusam nominabant, omnino etiam desertam superauimus. Apud hanc insulam olim Caesar à pyratibus captus fuit, cū Rhodon proficisceretur, Apollonij Molonis audiendi causa. Pharmacusa superata, in insulam peruenimus quae olim Ireon [Leria Sophiani tabula habet] dicta fuit, nunc Lero adamussim obiecta. Asiae continentis curue longè in mare protenso, quem marina tabula Cortolo appellat. Veteres istac arces conspiciuntur collibus impositae. Leria montes iis qui in Samo sunt, longè celsiores sunt, probèque exculta est ea insula cum à Turcis tum à Christianis Graeca religio. Longius progressi, in aliam magnam insulam peruenimus Calimnam nuncupatam, à Graecis Christianis habitatam: inde in aliam nomine Psermo, in qua bina aut terna sunt oppida, & multi pagi. Graecorum Christianiorum industria & labor exculta est. Urbem ad sinistram habebamus Lesia urne appellatam, unam ex opulentissimis, & maxime mercatilibus totius Anatoliae sive Asiae minoris, quae & ceteribus Smyr-

Smyrna* dicta fuit. E regione Patmi insula superandus nobis fuit cuneus Anatolia, longe in mare prominens, quem marina tabula Caporosso, veteres Erythram dixerunt, hoc est, Promontorium rubrum. Magna difficultate eum superanimus: nam nebulosus erat aer, & intempesta nox. Ventus etiam aduersus nos occupauit, sic ut dimidiato velo in latus obuerso uteremur: Thracias uero erat, adeo vehemens, ut mare mirum in modum cōcitaret & turbaret. Postride mane canalem Co insula ingredi cœpimus, apud continentem qui Halicarnassi nomen habet; is quinque solum miliaribus in latitudinem patet. Mare inter Samon & Con tam multis paruis insulis abundat, ut eas vix numerare liceat: ea omnes veteribus Sporades sunt dictæ.

* Si topographice Castaldi & Sophiani Græcæ tabulæ veræ sunt: Bellonium non toto (quod aiunt) calo, sed toto mari errate necesse est, aut suam navigationem consulo admodum ordine describere. Nam qui fieri potest ut in Patmi insula conspectu sit promontorium Erythra, atque ad Pisera sinistram Smyrna, quæ in Ionia apud Clazomenas ad Sinum quendam in tabulis reponuntur? sed id ego Lectoris iudicio relinquo.

CAP. XII.

De Co insula, Hippocratis patria.

Cum iam illuxisset, canalis bonam partem emens, uniuersam insulam Con aperte conspiceret poteramus, quæ Hippocratis patria est, Turca Stancon nominant. Eius montes nobis celsiores videbantur quàm reliquarum insularum quas adhuc conspexissemus: nam Crete montibus inferiores non apparebant. Ipsa urbs Cos à sôlis Turcis habitatur, & in uniuersa insula duo duntaxat sunt pagi quos Graci incolant. Ipsa urbs & arx etiam Stancon appellantur. Hæc in edito sita est, turrestque orbiculares habet maiores, quàm arces quæ in Lesbos & Tenedo sunt: illa autem humili loco sub arce ad maris litus, insula animantibus abundat, longiorque est quàm lata. Nos illius oram diu legimus, secundo vento delati, atque omnibus velis expansis (nam tempestas

iam

iam desierat) & additamentis etiã adhibitis. Ea porro ad dextram relicta Rhodum mare ingressi sumus. Procul ab urbe Rhodo adhuc aberamus, cum illam supra collem exiguum qui in mare protenditur, sitam conspiceremus: & quoniam præaltas habet turres, & pharos in quibus lumen reponitur, cuius conspectu naues dirigantur ne à portu aberrant, procul nobis intuentibus apparuit. Viciniores autem facti, comperimus veterem quam referunt fuisse urbem colliculo rotundo impositam iuxta litus maris, binis miliaribus distare ab hodierna urbe: aiuntque istuc canobium fuisse equitum Rhodiorum: & præter splendida quæ istuc sunt ædificia, munitionem esse locum, qui etiam diligeat a Turcis adseruatur. Tandem ante insulam appellentes, anchoris iactis è nauibus descendimus, atque urbem perlustratum inimus.

CAP. XIII.

Singularia quædam Rhodi obseruata.

URBS Rhodus partim in acclini collis molliter descendens sita est; altera pars litus occupat. Maxima eorum qui pagos totius insula incolunt pars, Graci sunt: his urbem interdum ingredi ad operas faciendâ & annonam comportandâ, atque in ea toto die commorari licet: at ut nocte istuc hæreant, non concedunt Turcæ, ob seditionis atque proditoris metum. Inferre tamē ideo nolumus, quin noctu Christiani aliqui istuc permaneant: nam pleraque eorū mancipia Christiani sunt. Senatus item Venetus istuc negotiorum Procuratorem, siue, ut vocant, Factorem, qui noctem in urbe ducit, alunt, tametsi omnes eius famuli Christiani sint. Turcarum Imperator perpetuo quinque triremes bene instructas habet, quarum Præsidi cura est, liberum reddere mare ab incursionibus quas pyrata in Cycladibus & Sporadibus insulis, aliisque Graciæ locis Turcico domino subiectis facere solent: cum etiam ut Mediterraneum mare sibi subiectum habeat, atque reliquam Graciæ tutam præstet. Nam plerumque cum

suis

suis triremibus excurrit: & si quem pyratā in mari vagari intelligat, eum persequi non cessat, donec eum inueniat. Omnia equitū Rhodiorū cum Gallorū tū aliarum nationū edifica integra adhuc permanēt. Turcae etenim nulla insignia, nullas picturas, sculpturas, aut inscriptiones quas illic inuenerunt, abstulerūt. Sed & hodie plurimas inscriptiones cum Gallicas cum Italicis legere licet. Afferimus insuper Turcas hanc consuetudinem perpetuo obseruasse, ut omnes arces & propugnacula quae occuparint, ut ea inuenerunt conseruari, nihil enim vquam structurarum aut sculpturarum diruunt. Postridie vrbe egressi, vicinos quosdam pagos adimus, sacrifque Caloierorū Gracorū intersuimus, & eorum hortos perlustrauimus, puniceorum, aureorumque malorum, zyzipharum & sebesten arboribus, quibus abundant, probe instructorum: cuius sebesten fructu viscum conficiunt. Aderant etiam ficus, amygdale & olea. Pagorum Rhodi incola Gracae religionem obseruant, & rerum propria nomina habentium vocabula adhuc retinent. Nocturna Turcarum excubia cum Rhodi, tum alius Turcae dominio subiectis arcibus, alta voce suis (non autem campanarum sonitu, ut in Italia urbibus & Epidauri) respondentibus sibi innicem excubitoribus. Rhodi mœnia in eodem adhuc statu permanent, quo fuerunt cum vrbs Equitibus adempta fuit: nec quidquam ab eo tempore ademptum aut additum est. Illic inueniuntur venales elegantes acupictæ merces, praesertim verò leclorum tentoria: eas variis coloribus pingunt, sericeis staminibus crucis in formam decussatam consutis. Ipsa pictura frondes representat, differtque à Turcica & ea quae in Chio & Cypro fit.

CAP.

De aut Onocrotalo, & serpente Iaculo: deque Turcorum militum modestia.

ISTE Onocrotalum cicurem vidimus per urbem deambulantem; cuius magnitudine obseruata, Cigno minore esse deprehendimus. Omnino albus est, & Anser longe crassior. Crura & pedes, Cigni pedibus similes habet, sed crassiore cute praeditos, coloris cinerei. Excitata est auis, capite sublimi & elato, rostro lato & canalicato, per extremum mucronato & unco, plumarum cristam in occipite gerens, ut Vannellus sine Aex, & in volatu Cignorum more alas verberat. Victum quaritat cum in salis rum in dulcibus aquis. In eo quem de aibus conscripsimus libro, hunc Pellicanum esse demonstrabimus, de quo breuitatis causa plura nunc non dicemus. Inter huius Insulae singularia, serpentem Iaculum vidimus, paruis maculis oculorum instar in dorso varium, ut quibus Torpedo in dorso praedita est similibus. Nos extra urbem sub spinosa cappari reperimus, quo loco Turca sua tormenta collocarat dum Rhodum obsideret. Graci nunc vulgari voce Saetta, hoc est, Sagittā, Turca Ochilanne appellat, veteres Aconiam dixere, Trium palmorum longitudinem habet, & minoris digiti crassitudinem non superat: color eius cinereus ad lacteam tendens, venter autem omnino candidus, squammas in dorso, tabellas verò sub ventre habens, reliquorum more. Cervicem nigram habet, & binas albas lineas ab ea per dorso longitudinem usque ad caudam excurrentes. Maculae quas in heras habet, lenticula maiores non sunt, coloris nigri, albo orbe cinctae. Nos alias eius anatonem describemus, cum peculiarem de omnibus serpentibus sermonem instituemus. Eius tamen effigiem ad vinum expressam nacli, eam hoc loco inferere libuit.

Vidimus praeterea myoparonem, Styrace rubra, quam Graci huius seculi Mautocapno appellant, onustam, in

portus littore exonerari. Nobisque relatum est, in ipsa insula nasci: sed quoniam is qui navigationem instituit, longius a suis nauius progredi non licet, euagari non possumus ut eius arborem obseruaremus: nam cum nauis commodum tempus habet, nullius gratia navigatione retardare solent. Ex quo inferre volumus, illos qui in triremibus aut aliis nauibus peregrinationem instituant, parum in continente obseruare posse, quoniam perpetuo nauem qua vehuntur, praestolari necesse est. Diligentius obseruantes Turcas milites qui ad Rhodi urbem portas excubant, occasione sumpsimus scribendi quam ingens sit Turcarum militum continentia & obedientia: nam licet viginti aut triginta viri diligenter portas obseruarent, id tanto silentio & modestia faciebant, ut non plus turba exaudiretur, quam si nemo istuc adfuisset, videbanturque potius opifices aliqui quam milites, nihilominus senatoriam quandam grauitatem pra se ferentes. In omnibus sane actionibus adeo modesti erant, ut nemo eorum arma, imo ne acinacem quidem haberet. Bina duntaxat nunc Rhodi patent porta, una ad portum spectans, altera ad continentem; deinde ianua ad Praefecti ordinis qui solebat esse horum. Rustici qui in urbem capreolos, cuscas, butyrum, aliamque annonam inferunt, eodem quo Cretenfes rustici modo amicti sunt, fuscum & corrugatam faciem habentes, prolixamque & ad scapulas usque propensam comam gestantes, atque crasso duplicique pileo caput regentes. Thoracem coriaceum sine manicia, lineam interulam anteriore & posteriore parte propendentem induti, coriaceumque, oblongas orecas, quas thorace legulis adnectunt,

stant, & supra interulam lineas braccas inducunt. Qui eos antea non conspexisset, larnatos esse homines censeret is omnino similes qui mimos sine matracinis agunt: nam simili modo compositi sunt, quo larnati illi qui mimos Roma & Venetis in Bacchanalibus agunt. Turcae eorum merces praesenti pecunia & bona fide redimere solent. Ex ruderibus quae extra urbem sunt, facile colligere licet, magna olim istuc fuisse suburbia, quae omnino diruta fuere cum Turca Rhodum obsideret, nec postea restituta. vicini tamen urbi sunt aliqui pagi, non longius a portis distantes quam ad balista iactum, quos Graeci & Turcae incolunt, ibique Caloieri monasterium habent.

CAP. XV.

Profectio à Rhodo in Alexandriam.

ALICVOT diebus Rhodi exaltis, & expeditis negotiis, nostram navigationem prosequuti sumus aquilone fiante, nauemque in alterum latus impellente; superandum enim nobis erat promontorium quod Cauo del Bo vulgo dicitur, longe supra Rhodum urbem. Eo primum appulerunt Turcae triremes, cum continente occupato urbem obsederunt. Superato promontorio, tum Aquilo nobis secundus adflauit, & proram recta versus Alexandriam dirigentes omnia vela expandimus, additis etiam appendicibus, recta nostrum cursum tenentes. Id Itali Gallico velo navigare appellant: videnturque hanc differentiam fecisse respectu Latini veli quod triangulum est, cum Gallicum quadrangulum sit: tum etiam quod Bourdon nuncupatum vulgo, Latini velum nominetur. Tota nocte nobis fuit ventus secundus, atque sub solis exortum eo progressi cum essemus, ut insula amplius non conspiceretur, ipsa meridie nos deseruit & ventus, & maris tranquillitas atque malacia subsequuta est: vbinam autem locorum essemus, cognoscere cupientes, ex marina tabula deprehendimus dimidium iter nos confecisse:

fecisse: nam vento secundo navigationē à Rhodo in Alexandriam minus triduo totideq; noctibus absolueret licet. Quando malacia pleno aequore nauem occupat, non magis agitur quam si in portu esset. Tum singuli nauta colludunt inter se, piscantur, & natandi & lauandi graesse in mare abiciunt, nec sese sub aquam mergentes, ab uno navis latere in aliud transire verentur. Tum pleurumque pyratas metuere solent; nam in malacia, nulla est exigua navis longa, hoc est, qua remis impelli solet, que in magna navi rotunda nauigantibus metum non incutiat. At flante vento, ne minore quidem rotunda vellet, à trirème sibi metuumt: quoniam velorum beneficio effugere possunt. Euroaustro paulatim flare incipiente, sub vesperam intendi coepit, & tandē nimium vehemens fieri, sic ut omnia vela contrahenda fuerint, dolore excepto, quem ad dimidium vsque malum deprimere, atque funibus valide constringere necesse fuit. Huic successit Auster, sine Notus, nobis satis secundus qui tota nocte flauit. At sub auroram Aquilo nobis denuo aspirauit: tū demum magnum iter peregimus, singulis horis quaterna ad minimum vel quina miliaria conficientes: qua navigatione nulla expeditior esse potest, nisi tempestate nautis feratur. Hec autē eui navigationis ratio est, ut à bosphoro eā rectā instaurantibus, nostra nauis puppis Septentrioni obuersa esset, & prora Meridiei: nam Constantinopoli in Alexandriam recta linea contendentibus, à Septentrione in Meridiem nauigandum est. Quoniam porro in navigationis narratione nostra adeo progressa est, ab ea abstinere commodum non videtur, quin prius de veterū navigatione aliquid dicamus, qua longē difficilior & minus commoda erat quam nunc sit, ut in sequenti capite apparebit.

Veteres navigationem sine pyxide nautica instruisse, & magnetis vsum ignorasse

VETERES longē difficilioris suar navigationes instituebāt, quam nunc sit: nam vel Orientis vel Occidentis, vel Septentrionis vel Meridiei coniectura vti eos necesse erat: vel ex stellarum & Solis que noctū & interdū illis apparebāt fulgore, atque magna ex parte nō longius in mari progrediebantur, quin continentem perpetuō conspiciere possent. Nunc autem cum magnetis facultates omnibus sint perspectæ, nauigatio adeo facilis reddita est, ut bim viri cū leui nauicula, omni momento, omnibus periculis, vehementissimis que ventis sese committere, & mare traicere non vereantur: quod veteres ipsa meridia tentare non fuissent ausi, cum nauticam pyxidem non haberent cuius acus magneti adfricata esset. Hic lapis alio nomine Heracleus & Sideritis dicitur; Itali Calamita, Galli Aimant vocant, in quo diuersæ facultates reperiuntur. Comperimus eum qui primus huius lapidis vsum inuenerit, Flauium fuisse nuncupatum. At Albertus magnus primus omnium eius facultates scriptis tradidit: quē cum suo tempore in vsum esse animaduerteteret, veteribus non ignoratum fuisse credidit, atque Aristoteli eius facultates fuisse perspectas. Attamen & ipse Aristoteles, & qui aliquot sæculis eum subsequuti sunt, plane ignorauerunt hunc lapidem talibus facultatibus esse praditum, ut altera eius pars ferrum ad Septentrionem cōuertere faciat, altera ad Meridiem. Aristoteles quidem non ignorauit ferri attrahendi facultatem habere: at quod navigationibus utilis esset, plane nesciuit. Huius lapidis Gallicæ appellationis affinitas assam præbuit nonnullis Chymicis imposturas excogitandi de ipsius efficacia in rebus amatoriis, ut etiam polliceri atque persuadere ausi sint, non minus hominum amorem pellicere, quam ferrum attrahat, quod tamen falsum

sum est; atque ad eam rem candidum magnetem longè prætulimus, non ignorantes id difficilius & rarius inueniri, quam cum qui ferruginei coloris sit. Huius magnetis ingens copia nunc inuenitur in quadam Tyrreni maris insula Elba, olim Ilua nuncupata, e regione Plombini, quod in Florentino agro est, sita, ubi vili emitur. Sed de eo plura in Mahametis vita.

CAP. XVII.

Duo duntaxat esse magna Nili ostia quæ navigari queant, & maioribus siue oneratis nauibus adire præbent.

INTER Rhodum & Alexandriam, Hierax siue Sacer, Falconis genus, volando defatigatus, nostra nauis antenna infedit, atque per binas fere horas istuc basit. Plurima coturnices à Septentrione versus Meridiem tendentes, in nostra etiam nunc capta fuere. Unde certiores redditi fuimus, illas esse peregrinas: nam & ante alias inuere obseruaueramus, cum è Zacyntho insula in Peloponnesum nauigaremus. Istic enim coturnices vidimus à Meridie in Septentrionem tendentes ut istic tota astate commorarentur: harum tum temporis plurima etiam capta fuere, cum aliis autum adueniarum generibus, quæ in nostram nauem sese coniecerant. Vidimus præterea aliud auis genus, omnibus qui in nauis vehebantur ignotum: cuculi magnitudo erat, merule color quodammodo. Vidimus etiam onocrotalos volantes, atque à Septentrione versus Meridiem tendentes: aues hæ sunt in Gallia aut Italia minime notæ, nisi quod interdum in lacu Mantuano conspiciuntur, at in hieme abeunt. Toto eo die nullus flauit ventus, ut neque magna subsequentiis noctis parte. Postride satis secundo nobis aspirante Aquilone, nostram nauigationem prosequentes, in locum quendam maris peruenimus, quem Nili aqua per ostium Mendesium siue Damiatæ sese exonerans, alio colore quam natino infecerat, ut omnino canescere videretur. Ex quo indicio nauta intellexerunt sese non procul ab Aegy-

Ægypti continenti abesse, tamen non dum nobis appareret: nam vniuersa Ægypti regio humilis est, neque montes habet qui e mari conspici queant. Jam aduersa ferebat, cum in hanc turbidam aquam peruenimus, remissiorque ventus erat: eam ob causam anchoras pleno æquore fiximus ad nonaginta orgiarum altitudinem. Mauritanorum siue Ægyptiorum Constantinopoli aduenientium consuetudo est, quando sub noctem ad turbidam illam aquam adueniunt, atque ignorant supràne an infra Alexandrinum portum siue Nili ostium longius sint progressi, ut anchoras in mari figant, in proximum usque diem, ut iam lucido die locum dignoscere queant, quo nauem in portum sint deducturi. Quod si altius progressos se agnoscant, cum tempore regredi possunt ut portum occupent. Nos istic nocte traducta cum tranquillitate maris, ancoris que post vidie ex imo mari subductis, vela explicuimus, & ex hac turbida aqua egressi, non diu nauigauimus, quum in aliam Nili aquam ex ostio canopico siue heracleotico prolabantem inciderimus. Hæc sunt duo maxima Nili ostia, cuius postrema aqua marinâ ex viridi pallescente colore infecerat. Eam cum per dimidij fortassis miliaris latitudinē emensi essemus, iterum in ceruleam maris aquam peruenimus. Omnium primum nobis in Ægypto apparuit Rosetta arx quæ sesquidie itinere supra Alexandriam est. Cum autem pleno æquore veheremur, & obseruantes quid nostris oculis primum obocureretur, nihil aliud quam Palmas, Sicomoros, & Pompei præaltâ columnam conspeximus, quæ in Promontorio est supra Alexandriam. Cum enim adeo humilis & motuum experta sit regio, procul intuitibus apparere nequit. Nos sub noctem in portum appulimus, eam ob causam illo die nauem minime fuimus egressi.

Brevis Constantinopolitani in Alexandriam
itineris narratio.

Ex diebus quibus hanc navigationē absolvimus observatione, cognosci potest, commodē quindecim dierum spatio navigationem eiusmodi perfici posse, modo prosper, ut nobis, adflet ventus. Atque ut dictum nostrum iter reperamus, nisi Callipoli in Bosphoro ad Arcium angustias, tum in Chio, tum Rhodi subitissemus, octiduo eam absolvissemus. Nam a Rhodo in Alexandriam tres duntaxat dies & totidem noctes impendimus; à Chio Rhodium, binos solum dies & binas noctes; & à Constantinopoli Chion duorum dierum & trium noctium spatio perueniri potest. Ea ratione magnum iter brevi tempore conficitur, vento adstante secundo.

CAP. XIX.

De duabus Alexandriae urbibus, una in Aegypto, altera
(quæ Romanorum erat Colonia) in Phrygia.

POSTRIDIE mane nam egressi in urbem Alexandriam profecti sumus. Sed ante quàm de ea sermonem instituamus, primum nobis dicendum est, huius nominis varias esse urbes: sed duas maximè celebres. Etenim latè imperium obtinentibus Romanis, Troia ab usque restaurata, & colonia Romanorum in eam missa, Alexandria nominata est, cuius Plinius meminit, atque etiam Annianus Seneca in morte Claudii Cæsaris: Quæro, inquit, sororem suam stulte studere Athenis dimidiū, licet Alexandria totum annum: nam tum temporis Latinorum istic erat Academia, eaque est cuius Galenus sapè meminit, non de Alexandria Egypti: quod ex eius incubrationibus facile deprehendere licet. Nunc porro de singularibus rebus a nobis observatis, breuiter agere sufficiet: nam sigillatim de Alexandria scribere post tam multos magni nominis viros, alium, quod aiunt, ageremus. Arc-

nofo

nofo solo sita est in promontorio quodam: ab una enim parte mediterraneo mari alluitur; ab altera, marcoti lacu amplo & in longum extenso. Persiani adhuc mania quæ Alexander Macedo exstruxit sufficit urbs interior, ex veterum edificiorum ruinis magna ex parte constat. Diruta autem fuit ea urbs, quando Gallia & Cypri Reges Sultannum ex ea expulerunt: Is etenim illam minimè posse retinere animaduertens, prius diruit, quam in hostium potestate veniret. Postea tamen paulatim ades exstruxit: cæperant pro incolarum ratione. Sed & nunc, nisi Christiani mercatores suos istic institores alerent ob mercium permutationē, admodū celebris non esset. In eam inneditur omnis generis comeatus cum ex Aegypto, tum ex Cipro, aliisque vicinis locis. Panis qui istic pinsitur, in placentas efformatur planas, quibus inspergitur legitimi melanthii semen. Eam ob causam huius seminis magni sacci per fora & mercatorum officinas inueniuntur venales. Omnis generis vina istic etiam reperiuntur ex variis locis inuecta. Sed nec Cypri longe inde abest. Sapida admodum istic est caro veruecina & hædina, cum vatulina tum bubula. Magna istic est abundantia generis cuiusdam caprarum quæ Gazella vocantur, veteres Græci Oryges nuncupabant, quas in agris Scelopetis petunt: turmatim enim incedere solent. Inueniuntur istic & gallinæ & oua. Alexandria sita est loco piscibus abundante: istic enim obseruauimus cantharos, lupos, umbras, Synodontides, mugiles, raias, squatinas, caniculas, linam priorem Rondeletij. Sed & multi alij cum saliti tum recentes ex Nilo inuehantur. Istic nascuntur punica mala, mûse, limones, aurea curiaque mala, ficus, sycomorî, ceratîa, & pleraque alia fructuum genera, quæ nos non habemus. Abundant etiam omnis generis leguminibus (è quibus quæstus magnus fit) atque omni frugum genere, veluti oryza, hordeo, farre, aliisque spelta nuncupato. Dolias Græ-

eis nuncupatus, florem fert istic flauum. Copiosum etiam
istuc post genus est, quod Graeci Latyrri, Veneti. Manere-
te, Romani Cicerchie, Galli des Cerres appellant. Quid
potissimum in urbe aliqua abundet, scire volentes, adeat
praedicibus quibus venales inferri solent aues, pisces, ole-

Mare Mediterraneum.

Gemma delincitio Alexandriae Aegypti.

Africae continens.

ra. fructus, & reliqua victui necessaria: breui enim de-
prehendent quibus rebus incolae magis abundant: quod
in Alexandria nos obseruauimus. Aegypti raro cibum
sumant, quin addatur radicis genus Colocasia nuncupa-
ta,

ta, quam cum carnibus decoquere solent. Magnū est eius
velligal per vniuersam Aegyptum: nam vix quidpiam
frequentius in urbem & pagorum foris emitur. Cum
porro de Alexandria institutus nobis est sermo, illius ty-
pum vti eam obseruauimus ad vinum expressam hic in-
scribere volumus.

CAP. XX.

De animali veteribus Hyena nuncupato, nunc
autem Ciuetta.

QVI tum Alexandria Florentinorum Consule age-
bat, Ciuettam habuit adeo cicurem, vt cum hominibus
colludens, illis nasum, aures, & labra sine noxa morfu pre-
henderet: ab incunte etenim aetate humano lacte educata
fuerat. Rarum profecto ita cicurari posse animal adeo fe-
rum & indomitum. Ciuetta veteribus probe fuit cognita:
ipsorumque auctoritate demonstrabimus, Hyenam ab
ipsis fuisse nuncupatam, tamen nunquam obseruauerunt
adeo odoratum excrementum eam reddere: meminerunt
tamen generis cuiusdam Panthera odoriferi. Auctores
verba fecerunt de Hyena tanquā de fero animali Afri-
cano; quod nobis suspicionem mouet, Ciuettam eo tempore
in caueis minime fuisse obseruatam. Hodierno autem die,
cicur reddita, maiorem questum prabet quam olim. Il-
lius etiam nomen quo eam nuncupare solemus, ex Ara-
bibus auctoribus mutuatum est, relicto veteri. Compacto
vt Taxus est corpore, at maiorem autem alium prater
muliebrem naturam habeat meatu, ex quo Ciuetta ema-
nat, plurimi Hyenae historiam legentes, existimarunt il-
lam esse Taxum, qui veteribus & Aristoteli Trochus
dictus est. In ceruice & per dorsum spinam pilos habet ni-
gros, quos surrigit cum indignatur, non minus quam suis
suos. Inde factum, vt Glanis piscis etiam Hyena nun-
cupata sit. Os habet magis mucronatum quam felis, sed
barba

barba pilos illi similes; oculis est splendentibus & subrubentibus: sub quibus binis maculis nigris insignita est. Eius aures orbiculares sunt, ad Taxi aurium formam accedentes. Corpus habet maculis aspersum nigris, cum alias eius color albicet: eius crura & pedes pilo nigro obsiti sunt, quemadmodum in Ichneumone: cauda oblonga, superius nigra, infima verò parte albis maculis aspersa. Agilis est, & carne vescitur. Hec est Ciuette historia, quæ sicut Hyæne descriptione cõferatur, apparebit id animal quod nunc Ciuetam vocamus, veterum Hyenam esse.

CAP. XXI.

De variis rebus in Alexandria conspiciendis, atque de obeliscis & magnis Aegyptiorum colossis.

POSTRIDIE vrbe egressi, præ altâ Pompeij columnam spectatum inimus, in exiguo quodam promontorio sitam, octaua miliaris ab vrbe parte. Ea columna est immensa altitudinis, & crassitie reliquas quas vnquam viderimus, superat. Colūna Agrippa quæ in Pantheo Romano sunt, nihil ad eius crassitiem accedunt. Vniuersa eius materies, cum epistylj, tum forma cubica ex Thebaico marmore est, ex eodem videlicet, ex quo omnes obelisci ex Aegypto delati constant. Eam Cæsaris iussu, ob victoriam aduersus Pompeium partam, istuc erectam aiunt. Adeo crassa est hac columna, ut impossibile induceretur,

nunc

nunc quenquam artificem reperiri posse, qui ullis instrumentis eam alio transferre queat. Ex summo hoc promontorio longius in mare patet prospectus, atque etiã in Continentem. Si quis ad meridiem faciem obuertat, Mareotum lacum amplum & spaciosum cõspicere potest, palmarum siluis in ambitu obsitis, qui vix dimidio miliari ab Alexandria distat. Ager vicinus magna ex parte arena mobili constat, planities, sterilis esset, nisi Harmala, & Capparij nõ spinosas stirpes aleret, quæ crassas illas Cappares proferunt nobisq; inde adferuntur: minores etenim in Capparium stirpibus spinosis nascuntur, quæ hinc folia abiciunt: cum non spinosa Aegypti, & quæ arboreseunt in Arabia, filia retineant. Merica arenosis locis plurimum istis delectantur: cum tamen aliis locis humidum solum ament. Harmala admodum similis est Moly: Rutæque genus est, quod Arabibus, Aegyptijs & Turcis nunc vario in usu est. Ea etenim sese suffiunt singulis diebus mane, sibi persuadentes noxios spiritus se hac ratione abigere. Ea res huic herba atque eius semini tantam celebritatem peperit & concilianit, ut nulla sint adeo exigua & viles officina, quæ eam non habeant, tamquam preciosum aliquod medicamentum. Apollodorus antiquus auctor, cypero easdem facultates tribuit, cum ait Barbaros domo egredi non solere, quin primum Cypero suffiantur: quod occasionem aliquando præbuit cogitandi, eius usum vetustum esse. Inter singularia quæ Alexandria conspeximus, binis sunt obelisci, qui apud eius urbem palatium sunt: alter rectus & integer, alter humi procumbens & confractus. Qui rectus perstat, altero longe maior est: cuius crassities comparari posset cum eo qui Romæ est ad D. Petri. Cum de obeliscis verba facimus, de re inter reliquas maximè admiranda facimus, quæque magnâ dubitationem parit, cur adeo mirabiliter sint intarsi. Si terni aut quatermi duntaxat inuenirentur, conici posset, eos

Regem

Regis cuiuspiam cura excisos esse: sed cum multi sint, quorum alij exigui, ut qui pone Minervam, in foro apud Pantheon. & apud Aram cali Roma conspiciuntur; alij ingentes admodum, ut qui apud Populo, & Pontificis palatium sunt, atque omnes Aegyptiacis characteribus siue hieroglyphicis characteribus insculpti; statuere possumus eos olim excisos fuisse ut tumulis quibus in Aegypto corpora condita reposita erant, imponerentur, minime autem ut templis dicati essent. Plurimi videntes solidum lapidem, tam ingentem, tam longum, & crassum, adeoque expolitum, facilem esse credunt (quoniam omnes obelisci ex lapide Thebaico sunt excisi, multis granis distincto duorum aut trium colorum, ut sturni cuius collum inde factum est, ut veteres Graci hunc lapidem Psarumum cognominarent: Apsos enim Gracis sturnum significat) sed hallucinantur, nam eius varietas & granorum distinctio ex rupis natura, qua huiusmodi coloris est procedit, Tanto magis admirandi obelisci videntur, quod ex solido lapide constant; que namadmodum si quis imaginaretur, se quadrangulam aliquam turrem intueri ex unico lapide exstructam. Omnes qui nunc sunt Rome obelisci, iam in Aegypto insculpti siue ante quam Romulus unquam pedem Roma fingeret. Rupes siue Latomia, unde excisi sunt, adeo solida est, nec ullis venis distincta, ut excindere istuc liceret solidam turrim, & unico lapide constantem, crassiores atque altiores, quam bene illa sunt turres ad Divae Virginis phanum Luteria, si humana industria moveri posset: nam montem integrum duorum miliarium longitudine, solido eoque siue ullis venis lapide constantem, videre istuc est, ex quo colossi vel obelisci excindi queant quante quis voluerit crassitudinis & altitudinis. Tres colles murorum Alexandria ambitu continentur, qui seorsum siue sordium montes cognominantur, ut ea loca que Luteria Les voiries [in que videlicet omnes

nes sordes & animalium cadauera abiiciuntur] nuncupantur. Elegantes aquaductus, ingentes cisterna, atque putei qui Nilum aquam extirpant, observatione profecto digni sunt: adeo enim proba materie, atque tam magnifico opere exstructi sunt, ut adhuc integri persistant: necessarij etiam omnino erant. Alexandria incolae semel in anno eos implere solent, cum Nilus inundat, ad totius anni usum. Per ingentem canalem primū universas urbis cisternas replēt, in quibus depuratur & limpida redditur. Tota autem urbs supra eiusmodi cisternas & puteos exstructa fuit olim firmo lapidū & laterū opere, quoniam rara per Aegyptum nascuntur ligna, præter frequentes Palmas, quæ ad edificandum prosus sunt inutiles. Aegyptij rustici per agros palmas abortivas & quæ vitium jecerant, requirere solent, quarum cacuminibus excisis, candidam medullam eximunt, quam in foro venalem proponunt: ea cruda vescuntur, cinara etenim saporem rejicit. Eam veteres Palme medullam siue cerebrum nuncuparunt, & Graci Ξυγαδα. Aduertendum tamen est, Variam esse Palmarum genera: spinosum enim in Creta observauimus genus, ab eo differens quod nautæ ex Hispania aduehant & Cephaloni [Hispani Palmitos] vocant: palmilam videlicet illā Palmam quā Rotomagenses & Lutetiani Aromatarij in suis officinis recentem venalem proponunt, & quaternos vel quinos asses aestimant.

CAP. XXII.

Ichneumonem hodierno adhuc tempore in multis Aegypti ædibus cicurem adseruari: & aliter Ichneumonem vel ipse aduersos Phalangium certamen.

ALEXANDRIA incolæ Ichneumonem Aegypti peculiare animal alunt: cicurari etenim possunt, non secus atque feles & canes. Vulgus antiquo nomine appellare desuit, & vernaculo sermone Pharaonis murem nuncupat. Observauimus porro eius catellos à rusticis Alexandriam venales inferri, atque ab oppidanis anidæ emi,

ut illos domi alant, quoniam mures venantur non secus atque mustela, & serpentes insuper insequuntur, quibus indifferenter vescuntur. Exiguum est animal, & admodum mundum. Qui id ex ingenio duntaxat depinxerant non conspectum, recte exprimere nequiverunt, ut ex presenti pictura deprehendere licet; quoniam illa nihil naturale referant: in nostra autem, reliquo corpori coniungenda est cauda.

Primus quem Alexandria conspeximus, inter arces ruderata fuit, gallinam quam ceperat vorans. Vaser est in prada aucupada: nam posterioribus pedibus sese subleuat, & observata prada, summa tellure adrepens, magno impetu sese in pradam vibrat, indifferenter vescens omnibus vitiis corporibus, uti scarabeis, lacertis, chameleone, & omni serpentum genere, atque ranis, muribus maioribus & minoribus, aliisque similibus. Auctulas etiam maxime appetit, praesertim gallinas atque earum pullos: & cum indignatur, pilos surrigit, qui duorum sunt per internalla colorum, nempe exalbidi vel flavescentes, & cinerei, duri & asperi instar pilorum lupi. Maiore est robustioreque corporis mole quam felis, rostrumque nigrum & mucronatum habet instar vinetiae, sine ullis tamen barba pilis: breves & orbiculares habet aures, coloremque cinereum ad flavescentem accedentem, qualis in cercopitheci conspicitur: eius crura nigrescunt,

scant, & quinq. articulis posteriores pedes sunt praediti, quorum calcar interius breve est: eius cauda oblonga est, & superiore qua spina adheret parte, crassa: lingua vero & dentes felinos habet. Peculiari praeditus est nota, qua reliqua quadrupedes animantes caret, qua suspicione Aethiopicis praebeat, ut existimarēt mares non minus vterū gestare quam feminas: habet enim praeter muliebri sexus meatū, aliū quempiā ingenti illi contiguū, pilis obstitū, non admodū dissimile pudendo mulieris, quē per magnos aestus aperit (clauso nihilominus permanente quo excrementa reddit foramine) ut cavitatem eo appareat. Testiculos felis habet, & ventum magnopere formidat. Tamen si hoc animal exiguum sit, adeo tamen inausurium & agile est, ut aduersus magnum canem configere non vereatur: atque si fēlem obseruet, eam statim strangulet. Quoniam verò os adeo mucronatum habet, cum difficultate crassiorem carnis molem morsu apprehendere potest, imo ne humanam quidē manū in pugnum contrāctā mordere. Auctores de eo multa alia scripserunt, praesertim cum bellum aduersus assidem gerere, & crocodili oua confringere, admodumque vigilantem esse, illi multas singulas facultates tribuentes, quas breuitatis causa hic praetermittimus, existimantes nos satis fecisse, si eius descriptionem daremus. Sed & aliud animalculū est, ē vespertrum genere quod Ichneumon vespa appellatur, & bellum internecinum habet cum phalangio: quoniam verò eorum pugnam vidimus, ipsam hoc loco comemorare libuit. Insecti genus est sanguinis expert, forma api sine vespa, vel magna formica alata perquam simili, vespa tamen minus, in terra etiam suum latibulum quemadmodum phalangium faciens. Superat phalangium quandocumque id extra suum latibulum inuenire potest: at si in latibulo id adoriatur, saepenumero re infecta redit. Accidit ut ichneumon vespa phalangion ē suo latibulo egressum

corriperet, atque post se traheret, quemadmodum formica tritici granum, idque quò valebat impelleret, tamen non sine magna difficultate: nam phalangium pedum vnicui obuia quaq. apprehendens, quantum poterat renitebatur. Ichneumon vero suo aculeo, quod instar apicis æret, variis in locis ipsum pungebat. Defessus autem illa perirratione, anolamit hac illac oberrans ad balistæ ferè iactum; deinde suum phalangium requirens, nec quò reliquerat loco inueniens, eius vestigia sequebatur, quasi illa odoraretur, non minus quam canes leporum vestigia. Deinde inuentum plus quàm quinquagies aculeo pupugit, rursusq. pertrahens, quò voluit peruenire, isticque planè conficit. Merces quæ in Alexandrinis officinis recondita adseruantur perlustrantes, inter eas obseruamus struthionum pelles cum suis plumis maxima copia: solent enim Aethiopes illis confectis pellem detrabere: carnis quidem vescentes, at pelles cum suis plumis, aliis mercibus permutantes. Has deinde mercatores in Alexandriam trahunt, quæ illinc in varias Turcarum provincias distribuuntur: nam apud Turcas non minus inuoluit usus, suas tiaras his plumis exornandi, quàm apud nos galearum cristas conficere & adornare. Horiorum cultura apud Alexandriam & per vniuersam Aegyptum præterquam secundum Nilum ripas, admodum difficilis est: quoniam perpetuo instrumentis à bobus versatis haurienda est aqua ad rigandum solum. Illorum semen à nostrate differt: siuo etenim est flore, admodum odorifero. Inueniuntur etiam istic flaua rosa, sed odoris expertes.

CAP. XLIII.

De Turcarum Alexandriam incolentium moribus, & Diui Macarii solitudinibus, varietate aliis Alexandria rebus.

QUINQUE dierum ultra Alexandriam itinere versus Africam tendentibus, solitudines occurrunt, quæ Diui Macarii cognominantur, D. Antoni solitudinibus

con-

contermina, quæ Caloieri Arabes inhabitant, eiusdem cum Grecis religionis: plurimæque istic sunt Arabum monasteria Grecis permixta. Incidimus Alexandria in Nobiles quosdam Venetos, qui nuper inde reuerterunt: quorum nonnulli curiositate quadam Tamarindorum, qui istic crescunt, ramulos cum suis floribus retulerunt. Istic etiam tanta lapidis ætætis abundantia reperitur, ut conues oherari queant: illum olim mercatores Romanæ inde denecebant. Plinius enim ætætis lapidem, cognomine Cissitem, in Aegypto sponte nasci circa Copion tradit. Inter reliquos lapidis ætætis facultates, veteres nobis scriptum reliquerant, eo furem deprehendi, quæ etiamnum apud Grecos in usu est, cuius etiam Dioscorides meminit, sed plene eam non describit. Eum igitur deprehendere volentes Greci, omnes furti suspectos simul eliocare solent: se enim ad futuros pollicentur. Multa autem id ceremoniæ peragitur: admirantur enim Caloieri multa verba, dum massam pinsunt sine fermento, e qua paruos panes conficiunt omni magnitudine: horum, singulis qui conuenerunt, terni deuorandi totidem bolis, nullo potu addito, deglutendi præbentur. Id experientium nos fieri vidimus: atque qui furtum commiserat, nunquàm tertium panem deuorare potuit, quinimo dum deglutire nititur, parum abfuit quin suffocaretur, propterea reuicere coactus est. Monachi Greci id obseruant tanquam peculiare secretum, nec cuiquam communicare volunt. Intelleximus tamen illos lapidis ætætis pollirem sua massa, aut panes hos conficiunt, inspergere. Locus ille quem Cæsar Pharum nuncupauit, quig, tum insula erat, nunc continenti iunctus est arce quoque habet admodum incommodam: nam singulis diebus aqua è Cisternis Alexandria hausta camelis in eam denebenda est. Omnium Alexandria edificiorum tecta plana sunt & constrata, quemadmodum vulgò apud Turcas, Arabes & Gre-

cor, ubi incola noctu dormiunt, ad frigidiorē auram capiendam, omni anni tempore, cum astate, tum hieme. Aegyptij autem & Arabes supra reliquas nationes sub dio quovis tempore pernoctare delectantur, nullo etiam lecto substrato; modo enim chlamydem aliquam habeant qua se tegere queant, lectos negligunt; non ignorantes, pluvius confarctos lectos plurimum illis nocituros. Mirum igitur videri non debet, si cuius regionis homines adeo exacte stellarū cursum observare poterint: illis enim omni noctis tempore conspicua sunt, & cū oriūtur, & cū occidūt: huc adde quod aer istic non sit nubilus. Alexandria Arabicē vel Mauritanicē natura loquuntur: at Turca illis permixti, sermone ab eis admodū differente utuntur. Et quandoquidem istic multi Iudaei, Itali & Graeci versantur, variorum idiomatum inualuit usus. Olim Graecē loquuti sunt: nam cū Alexander Aegypto subacta Alexandriam condidit, verisimile est, relictis illis Macedonum coloniis, linguam Graecā admixtā fuisse. Sed & Caloieri Iacobiti & Graeci adificium istic habent pro Patriarchatu cum suo templo, eo loco in quo reconditum erat D. Marci cadaver, antē quam Veneti illud Venetias transferrent. Latini & Iudaei, sua istic peculiaria templa habent. Inter singularia quae nobis Florentinus Consul ostendit, cū aromata nos requirere animadvertisset, degustandam dedit radicem quae Arabibus Bisch nominatur: ea nobis tantum calorem in ore per integrum biduum excitavit, ut flagrare videretur. Plurimi recentiores huius radicis gratia Auctores Arabes firē confecerunt, eos toties mendacj arguentes, & iniuria afficientes, ut referre pudeat: cum tamen ipsis nunquam nota fuerit. Exigua est, parvi napi instar, alij Nappellum vocant, & adeo vulgaris Turcicis aromatatus, ut nullus eorum venalem non habeat.

Ex Alexandria in Cairum profectio.

POSTQUAM Alexandria, aliquot dies commorati sumus, ad iter Memphiticum nos accinximus. Duobus diversis itineribus eō tendi potest; altero longiore, aduerso videlicet Nilo, altero terrestri breviorē. At quoniam Nilus Aegyptum inundauerat, Rosetam profecti sumus, ut navigio Nilum subiremus. Dimidio milliari ab Alexandria progressi, in amplā planiciem arenosam peruenimus, in qua varia stirpes nascuntur, inter quas Anthyllus Graecorum est, quam Arabes Kali appellant: hanc incolae lectam desiccant, ignis struendi causa (quoniam ligni magna istic est penuria) atque calcem cum ea adurentes, geminum quantum faciunt: calcem enim Alexandriam deportant, atque herba cineres diligenter adseruant quos Soldam nuncupamus. Induvantur saxi modo, eosq; rata copia colligunt, ut mercatorū naves onerare possint, qui eos istic coemētes, Venetias deinde denebūt, retro rē crystallinorū fundendorum gratia. Vitrary Veneti in Muran eos cōmiserunt saxi quae per Ticinū annē ex Papiā aduehi iubent, quae cum cineribus aequaliter commixta, materiam reddunt ad selectissima crystallina vitra fundenda. Galli autem nuper admodum Crystallina vitra constare edocti, Stampanium sabulum saxorum Ticinensium loco usurpant: id enim opifices commodius esse deprehenderunt, quā Papiana saxa. Nondum tamen quidquā excogitare potuerunt, quod cinerū vicē supplere queat: eāq; ob causam ex Provincia Narbonensi vsq; eos petere necesse est. Quae res nobis fide facit, illos cineres his similes esse quos ex Syria mari inuehiūt. Galli tamen De la Soule appellantur, denominationē sumētes ab altera stirpe Soldanella * nuncupata, quae adusta, similium facultatē cineres reddit, quorū sit usus in Syriacorū desertis.

* Plurimum hallucinatur meo iudicio Bellonius, qui in Gallia Narbonensi Sodae cineres induratos, ex Soldanella adusta confecti accipiat. Maris etenim & stagnorum in ea accolae, Soldanellam non vrant, sed Anthylli.

thilidem domesticam, quam ipsi vitariam ab efflu, & quoddam instar vitri pellucida sit, nominant, magna cura & diligentia terre solent (eius enim maior commodiorque est usus quam sponte nascens) quam sub missis finem succidit solent, deinde reliccatam in sterobes, & indolentia in eum usum paratos, congerere, atque igitur subiecti huiusmodi altit. cineres innum petentes induratur, atque nullam eam præbent quam sodam appellant, non modò ad vitæ conficienda valem, sed qua etiam Saponarij artifices plurimum vsolent, ut ego dum in Mompello vitarem, oblectauit. Sed de ea re Quinquaginta libellum quem de Laudibus Prouince inscripsit, consulendum iudico. Illud enim non vilius est. Sola in Gallia Narbonensis ora maritima fieri, quam in Syria & Aegypto.

CAP. XXV.

De singularibus quibusdam in Alexandria & Rosetta repertis.

BINIS ab Alexandria milliariibus per agros reperimus pastores, caprarum greges pascentes, quæ aures ad terram vsque promissas habent, per extremitatē quatuor aut amplius digitis sursum recuruas. Hi pastores ne tempus in ocio terant, arenam ventilantes, vetera numismata perquirunt. Sæpe numero etenim accidit, ut ea cum aurea tum argentea inueniant. Ad dextram nobis erat ingentes planities arenosæ, in quibus præter paucas capræ, atque atq. iam dista Kali & Harmala, nihil crescebat. Regio ad sinistram paulo sublimior erat, ingentēsq. pagos hinc inde inter palmarum siluas sparsos habebat. Tribus circiter milliariibus emensis, aquam dulcē & potabilem inuenimus, quæ fontana videbatur, cum duntaxat hydria esset Nili aqua plena, utribus à Camelis eò elata, quam repleri perpetuò curabat Turca quispian gratis: nam magnam elemosynam esse censent & meritum, si secundum regias vias aquam reponi curent ad aquados viatores. Tantum etenim abest, ut istuc reperiat vinum, ut in ipsis etiam urbibus agrè aquam recentem inuenias. Palma istuc, ut & per reliquā sere Aegyptum, celsissima sunt inter quas nonnulla reperiuntur quæ ex unico trunco eadēmq. origine viginti magnas arbores ab invicē separatas proferat. Nox in itinere nos oppressit, eāq. ob causam in tenebris diu nobis faciendū fuit iter

iter secundū litus maris Mediterranei quod ad sinistram habebamus: neque substitimus, donec ad unum ex primariis Nilum perueniremus, quem iuxta litus maris vado transimus, ibique solum piscatoris tugurium inuenimus, in quo sal erat ad saliendo pisces, atque etiam Botargues Gallorum, sive iā rapizæ, quæ sunt ex Mugilum, quos veteres Cephalos nuncupabāt, onis. Istic beuimus. & noctem sub duo duximus cum camelis & iumentis. Primus ille Nilum, ostium Canopicum non est: eius tamen antiquum nomen ignoramus. Altum alucum non habet, quandoquidem, ut diximus, vado cum transimus, ipsomet quo Nilus Aegyptum inundauerat tempore. Postridie a riuo illo digressi, per arenosa loca iter fecimus, in quibus nulle arbores crescut præter Myricas, quæ in ingentem magnitudinem attolluntur, gallasq. ferunt, quæ huiusmodi Arabi Chermasel proprio nomine appellant. Hæ olim admodum in medico vsu fuerūt, & non preuitendum mercimonium. Secundum maris litus iter facientes, pueri in myrtos migras obseruamus, quæ nō attolluntur, eo quod perpetuò a viciis marinis affligantur. Maritimi gaudent Myrtis, eā ob causam Veneri dicata sunt, quam Poetarū fabula mari natam referunt. Diu litus marinum sequenti, planitiem arena mobilis ingressi sumus, ubi tenuissimæ arena tumulos conspeximus, quos ventum accumularat. Planties hæc adeo steriles erat, ut nihil in illa nasceretur. Eo die sub vesperam peruenimus Rosettam, quam Mauritan Raschit nomen nāt, ad litus sitam circa magnum quoddam Nilus ostiū. Eius urbis incolæ diligentes sunt in curandis hortis, in quibus Musa arbores nascuntur, Papyri planta, Sacchari harundines, Colocasie, Sycomori. Ad eo exquisito virore præditi sunt Sycomori, ut omnes reliquas arbores sine controversia superet. Colitur etiam istic radix quam Itali Dolcugini nuncupant. Chamaleones frequentes reperiuntur

in fruticibus qui *Rhamnus* altera dicuntur, & in varios colores sese commutant. Magna ex parte ex viridi pallent, interdum ex caruleo virescunt. Inde fit ut non facile observari queant: nam ramo insidentes simili virore praedito, etiam à diligenter requirentibus vix inveniri queunt. Vescuntur muscis, crucis, scarabeis, & locustis, serpentum more, qui omnis generis parva insecta devorant, quae saepenumero in eorum ventriculis invenimus, dum illorum anatomen faceremus. Nonnulli memoria prodiderunt Chamaleones vento vesci. Verum quidem est eos integro anno sine esca perdurare posse; quod creditum difficile non est: nam varii generis serpentes vidimus per decem mensium spacium vivere nullo administrato illis cibo: interdum tamen nonnihil aquae dandum est, quam bibant.

CAP. XXVI.

De vice Rosettae ad Canopicum Nili ostium sita.

ROSETTA elegans est oppidum, nullis tamen muribus cinctum. Veneti istuc Consulem alunt, quem alio nomine *Bailum* appellant; qui res ad mercaturam pertinentes curat. Oneraria naues per Nilum ad oppidi usque adificia appellere possunt. Nullum est adeo exiguum oppidum per universum Turcae dominium, ubi Veneti quempiam non alant, qui eos de aduectis mercibus sine in annum & maris portus, sine in continentem aduectis admoneat: quod magna illis cedit utilitati, quoniam ex omnibus orbis partibus nova intelligunt, atque mercium in remotissimis etiam regionibus precia; unde fit ut reliquas Respublicas, in mercium negotio superent. Quod si quaspiam merces in aliquo portu venales intelligant, illico per suos illas occupant, ut primi quastum habeant. Rosetta vicina est parva quedam arx non procul à Nilo, qua Alexandriam iter est. Vix binis miliaribus ab ostio quo se Nilus in mare exonerat, Rosetta distat.

distat. Arabicus istuc sermo in usu est, quemadmodum per universam Aegyptium. Plurimi istic vivunt Iudaei qui per universum Turcae dominium adeo multiplicati sunt, ut nullum oppidum sit aut pagus, in quo non inveniuntur frequentes; callentque varias linguas: qua in re plurimum nobis contulerunt, non modo interpretandi officio, sed etiam in illius provinciae rerum memoratu dignarum explicatione. Eiusmodi generis cibos in Rosettano foro invenimus, quales in Alexandria. Palmarum silva oppidum inumbrant. Aedificiorum structura similis est eis qua in Cairo sunt: ad quam rem maxime accommodata sunt ligna quae navibus Constantinopoli invehuntur. Qui inde Constantinopolim navigant, semper inveniunt quo suas naues onerent: nam potius quam inanes redeant, naues lignis onerant, ad adificia instruenda, cum nulla ad eam rem utilia in Aegypto inveniuntur. Aegypti animantia ob pabuli abundantiam, stirpium à Nilo rigatarum probum alimentum, atque aeris temperie, in magnam molem evadunt, uti Bubali, Boes, Cameli, Equi, Asini, Arietes & Capra. Arietes autem, qui admodum pingues & crassi sunt, amplam & densam atque ad terram usque propendentem caudam habent, & palearia insuper è collo dependentia ut in bobus, nigraeque lana vestiuntur.

CAP. XXVII.

De Nili piscatoribus.

PLURIMI Rosetta sunt qui ex quastu è piscium in Nilo captura facta duntaxat vitam sustentant. Peculiare autem est his piscatoribus, in suis cymbis uti in glunie illa quae sub earum animum quae *Plinius* Onocrotalos appellat, rostro propendet ad aquam eiciendam. Eiusmodi rostra, ea parte quae capiti adhaesit, colligata, orbem quodammodo expriment: vix autem auis illo sacco seu inglunie vititur, tanquam altero verriculo, ut multis devoratis conchis & mytilis eas dum sese tepore aper-

riunt) deinde reiciat, atque carnes à restis separatas deuoret. Eius porro natura est hac ingluuius, ut humiditate corrumpi nequeat: quā ob causam multo tempore piscatoribus utilis est. Per onocrotalum autem non intelligimus ardeas stellares, quas nostri Bonae tauras nominant, quod bonis mugientis instar sonitum edant, neque nostras Pellae, hoc est, ardeas, quae rostri extremam partem latam habent; sed eas aues quas Aristoteles *αετὶδες* Pelocanes nominat. Aquas innatant ut cygni & anseres; his maiores, illis autem minores, omnino albi, pedibusq; latis praediti coloris inter cinereum & nigrum medij.

CAP. XVIII.

De navigatione & Rota in Cairum: atque de multis quae secundum Nilum fiunt rebus.

PHASELO conscensa, ut aduerso Nilo Cairum peteremus, & Aquilone nobis fauente (Nilus enim à Meridie in Septentrionem vergit) breui nostrum iter absolutum. Longius paulo progressi, & ad alteram ripam appellentes, omnes descendimus, ut terrestri itinere secundum Nilum pergeremus. Magna autem voluptate afficiebamur, solum ad id herbidum conspicientes. Qui vero Nilum alueni sequuntur, Cairum profecturi, compedium non querunt; multos etenim habet meandros. Maxima elegantiorum Aegypti pagorum pars secundum Nilum exstructa est, cum ob aquae commoditatem qua agrum inundat, tum ad hortos rigandos. Conspiciuntur tamen & alij procul à Nilo seiuuncti, qui maxima anni parte aquae penuria laborant. In pagum nomine Augu die peruenimus, deinde in alium maiorem Mahatelimie nuncupatum, postea in Dibi, inde porro in oppidulum dimidi diei itinere à Rosetta distans, Nantabes appellatum, quod utrāq; Nili ripam occupat, ut Beaucaire & Tarascon ad Rhodanum sita. Nilus istic alueni maiorem non habet, quam Rhodanus Lugduni. Post modum inuenimus pa-

gum Elminie. Magnū iter cōfecimus eo die: prosperae enim ventū habebamus. Eius loci horti & agri vicini, à Nilo inundati iam erant, & undiquaq; Palmarū sinu apparebāt. Agri istic ab inimicis separantur ex Rhamno constanti bus sēpibus, qui à nostris Grossularia differt. Inuenimus etiam Tamarici suis Gādis onustas. Agri plurimis locis oryza, papyro, & mīsi erant consiti, interdum etiam colocasia. Quoniam autem colocasia (quam etiam ad Cyren insula riuos nasci asserimus; istic enim sponte prouementem inuenimus; Aegyptij autem diligenter colunt) Lotus & Faba Aegyptia etiam nominatur, & frustra eius semina magna diligentia perquirentes, Cairi incolis ridendos nos praebuerimus, quasi innuere vellent nulla reperiri: occasionem habuimus inquirendi cur veteres Auctores Fabam Aegyptiam nominarint, cum nullas proferat fabas. Erroris tandem originem animaduertimus, quā ita habet. Herodotus vetustissimus scriptor de duabus stirpibus in Nilo nascentibus verba fecit; quarum altera orbicularem radicem habebat, quae est colocasia; altera vero quidpiam olinarum nucleus simile in capite profert. Reliqui qui illū subsequuti sunt auctores, alij aliorum vestigia insistentes, pro arbitrio de his loquuti sunt. Nā cum Theophrastus ait eius radicem spinosam, aliter rem se habere experientia docet. Dioscorides de Faba Aegyptia agens, Theophrasti verba fere expressit. Plinius vero ex illis ipsis mutatus, similia omnino scribit. In ea itaque opinione facile essemus, ut per fabam Aegyptiam intelligenda sit edulis faba quae in Aegypto nascitur. Ipse Galenus de vulgariis fabis intellexisse videtur libro de Alimentis, cum de Aegypti fabis agit. Ut vero elucidemus quod Plinius refert Aegyptios varij generis vasa ex eius foliis facere: animaduertendum est ea admodum amplā esse, eamque ob causam complicari & conuolui instar

corn-

corniculorum posse, quibus aquam à Nilo hauriant & bibant; deinde abiici. Tandem in amplum quendam pagum peruenimus, nomine Berimbal. Aegypti regio nobis apparebat omnino aqua submersa, prater quosdam aggeres nonnullis locis eminentes, per quos ex uno pago in alium pateat iter. Incole ut securi sint ab inundationibus Nili, pagorum adificia sublimioribus locis subtrudere coguntur, quorum maxima conspicitur quantitas: etenim plana est regio, & adificia ex tenaci pinguiq; limo constructa, tecto quoque operata acuminato, alueariorum instar, procul admodum apparet: nonnulla etiā tegit plana forma, propugnaculi instar, quod vulgare est per vniuersum Turca dominū & Graciam. Tanta apud illas est ignorantia & lapidum penuria, ut eorum adificia humiles duntaxat sint caesa: etenim ampliores non sunt quam pusilla tecta, recipiendis auferibus idonea. Eam videlicet ob causam, quod magna ex parte ebrent, bibant & edant sub arboribus; vel insectorum vitandorum causa, vel ut frigidiorē auram excipiant; etenim hieme istuc non pluit. Aestate autem sub tecto frigidiorē auram non requirunt sed sub Palmis. Tamarices in Aegypto indifferenter nascuntur cum humidis tum siccioribus locis, ut illarum siluata perinde in aridioribus locis reperiantur atq; in humidis litoribus. Ex autem illa excresecientia quā Gallā nominauimus adeo consistit sunt, ut parū absit quin rami præpōdere rumpantur. Nouum quidpiam nobis fuit mense Septembris conspiciere aquaticam auem, quam Gallā quoniam in stagnis non minus damnum infert quā Castor) vñ Bieure, hoc est, fibrū vocāt, Latini Vulp. auferem, pullos roccens exclusos in Nilo ducentem. Aquaticas aues quæ sub hiemem à Septentrionalibus regionibus loca commutant, in Aegyptum adueniunt, isticque pullos excludunt, deinde astate reuertuntur, solis inmensum & intolerabilem ardorem fugientes.

De magnis Aegypti vrbibus & pagis ad Nili ripas sitis ob aquæ commoditatem.

PER Berimbal transeuntibus nobis, plurimi Aegyptiaci pueri sese in Nili profuētē abiciebant, ut panem exciperent, quem de industria ē nam abiciebant; ut ex illis adeo peritē natantibus voluptatem caperemus: ipsi etenim in aquam sese abicere non magis reformidant, quā anatē pulli. Nostrum iter secundo Aquilone prosequentes, in pagum nomine Sindou peruenimus, ad cuius dextram est * Diuruth, eaque nocte in oppidum apulimus Fona nuncupatum, amplam olim urbem ut Cairum: sed & hodie nullū est in continenti Aegypti oppidū, excepto Cairo, amplius quā sit Fona: multo etenim maior est Rosetta, atque ē regione magnam Insulam habet, Sacchari arundinibus, Sycomoris, Palmis, Colocasis, omnisque generis leguminibus exultant, atque oryza, quæ præ reliquis magni est census per vniuersam Aegyptum. In Fona pernōctauimus: nam licet nobis secundus adspiraret ventus, nautæ tamen noctu nauigare reformidabant, quod Nilus is locis multos inflexus habet, atque admodum rapidus est. Non minus etenim velocē habet cursum quā Ligeris. Nonnulli lacis rectū tenet cursum, in quibus etiam noctu velis explicatis (modo secundus sit ventus) sine metu nauigare liceat: lentius enim fluit, quā ubi sese contrahet.

* Secundum geographicam tabulam, Diuruth longe infra Sindou est, ut Deruthi infra Berimbal aduersa esse potius cōfiteri queat, quā Sindou.

Nilum, si quis cum alio flumine comparare velit, Pado fere similem esse.

Vix in nostra Europa annū inuicere liceat magis ad Nilum accedentem quā sit Padus, præsertim a Ferraria mare vsque: nam facile velis expansi subiri possent.

test, aduersus ipsius etiam profluentem: quod non minus in Ligeri fieri potest quam in Nilo & Pado. Ligeris autem alueus non est adeo profundus. Omnia Cymbarum siue nauicularum quarum in Nilo usus est genera, ab aliorum annuum nauiculis differunt: vulgare etenim est cymbas singulis locis pro annuum natura variare. Nam homines ad loci naturam nauigia accommodare volentes, fluminis cursum obseruare coguntur. Nisi enim in Tiberi, qui rapidus est, profundumque alueus & altas ripas habet, cymbarum utraque extremitas, siue proa & puppis praalta essent, & riparum altitudini responderent, quandoquaque appellunt, ad egrediendum scala perperno opus foret: eam ob causam angustis scaphis in Lunae crescentis formam fabricatis, proramque & puppim praaltas habentibus & in mucronem desinentibus utendum est: quarum gubernacula longis perticis alligata sunt, & gubernator in summa puppi stet, ut quod agenda sit nans, conspuere queat. At Nilus cum ripas humiles, & summa aqua duntaxat eminentes habeat, nauiculae exiguae, humiles, planaeque, & latae ferunt. Padi scaphae breues sunt, profunde, contratae, subrotundaeque, & gubernaculum ad latum habent, possuntque mare subire, & Venetias usque nauigare. Oblonga nauicula, quarum usus est in fluminibus haud profundi alui, ut sunt Ligeris & Sequana, extrema puppi gubernaculum seu temonem habent. Nonnulli persuadere voluerunt, annos inuicuri qui maiores naves grauioribusque oneribus plenas ferre queant alius simili alueo & profunditate praeditis: at in exemplum adducentes fluminem Aisic, qui licet Ligeri angustior sit, triplo grauiora tamen fert onera, tribuentesque id aquae naturae, haud eius profunditati, solido argumento niti non videntur. Sed quoniam eius reuelatio in experientia consistit, facile veritas adquiri potest. Cum Nilus universam regionem inundat,

ingens

ingens tum est, magna quoque & capacia fert nauigia, quorum duntaxat usus est inundationis tempore: at cum inundatio cessauit, certa loca ostenduntur ubi ab equite vadendo transiri potest. Expansis etiam velis nauigare in eo licet, quoniam neque montes neque situarum frequentia ventum adimere vel impedire queunt, perinde ut neque in Pado. Et quemadmodum populi in ripa Padi nascentes quibusdam locis ventum nauigantibus infringunt: sic etiam Palmae ad Nilum nascentes. Nisi piscatores cum Padi piscatoribus in hoc conueniunt, quod & triq. aqua in cymbarum alueo rebus, quae erat huius vimmeris superimpositus tegit, transmigratione pisces viros adseruat: & per crates incedentibus pedes non modo. Nosti ut persequentes, & paulo supra pag. 4. Sindon progressi, alui caput cospeximus, quae Alexander fodi curauit: ut aqua in Alexandriam deduceret implendo vbi cisternis & puteis & siphonibus, eum quae ad sinistram reliquimus. Terra qua exempta fuit, adhuc superest utrinque praecincta secundum canalibus ripas, cuius caput a magno illo pago Sindon quadrante miliaribus duntaxat distat. Regio quam ad dextram reliquebamus, paulo si blivior erat ea quam ad sinistram habebamus, atque magis arenosa: idcirco, si Nilus eo non pertingit sterilior. At quae ad sinistram est, quoniam humilis & plana, atque Nilo irrigatur, fertilior est & magis herbida; in quam aquaticae aues huius commeant tanta copia ut auri & prata in albescant; praesertim autem ciconiae, quae Aegypti non ab remagni faciunt, cum vana tanta abundantia istuc generentur, ut nisi ciconiae eas vorarent, nihil illis esset frequentius; in etiam quod serpentes capiant, & integros deuorent. In arenosa altera parte, vultures conspiciuntur, accipitres Aegypti, milui, aliaeque aues carniuorae: sed Aegyptum accipiter omnium frequentissime, corpore corui, capite milui, rostro inter coruorum & aquilinum medio, nam

mucro-

mucronem paulo magis incuruum habet, crura verò & pedes inter coruū & aues rapaces. Similis nominis autem in Herodoti aliorumque veterum scriptis inuenimus: videturque ea esse quam accipitrem Aegyptium nominant. Colore est accipitris: interdum tamen color variat. Eius iconem libro de Auiibus exhibebimus. Buffali tempore inundationis in aqua ad aluum usque versantur, caput ad armos usque in aquam demittentes, ut gramina depascant, quibus depastis, id eximunt, & in aërem tollunt, ut herbam dentibus atterant & ruminent, atque in aluum demittant: nullum etenim animal pulmonibus praeditum, siue aues sint, siue quadrupedes, siue etiam cete & delphini, & reliqui qui masticant, escam in aqua deglutire queunt. Hac itaque ratione aluntur Buffali inundationis tempore. Fieri nequit ut peritiores natatores reperiatur quam Aegypti, eosque tales esse necessitas cogit: nam inundationis tempore subinde ex vno pago in alium transire necesse est, ad sua expedienda negotia: eamque ob causam vestes ad natationem aptas gestant, promissam videlicet internam albam, leuiter elaboratam: deinde chlamydis genus inconfutibile laneum, viles cuiusdam tapetis instar, qua humeros & corporis aliquam partem obuoluunt: neque alias vestes gestant peregrè profecturi. Si profundū amnem transire necesse est, chlamyde cum internula capiti obuoluunt diadematis instar, atque sic natantes ad alteram amnis ripam perueniunt. Si verò longiore spacio illis natandum est, scirpos post se trahunt, donec terram pedibus attingere amplius nequeunt: tum demum scirpetis fascibus incumbentes, natationem leuiorem & minus operosam habent. Aquilone adhuc nobis prospero, magnum iter conficiebamus, & licet plus quadraginta passuum millibus à Pyramidibus, adeo à veteribus celebratis, abessemus, nobis tamen apparere

vere inciperet: edito etenim sunt loco eorum qui Nilo vehuntur oculis exposito: quod Plinius his verbis intellexit: sanè conspicuae undique adnauigantibus: Aegypti Pyramidum nomine appellare non norūt, sed Pharaones nuncupant. Magis adhuc admiranda videntur propè insipientibus, quam ab auctoribus descripta sunt, ut postea demonstrabimus.

* Cū Bellonius superiore capite ad Fonnā usque progressus sit: hoc capite, quasi cui obliquus, in sinu regreditur, supra quo aluicillius Alexandriae fluentis caput ponit, qui tamen in Geographica schola paulo supra Berimbah, infra autem Sindou constituitur. Praeterea non potuit eum canalem ad sinistram relinquere cū a Roseta Citium nauigaret, sed ad dextram potius ad Nili quidem profusionis sinistram est.

CAP. XXXI.

Singularis quædam de Aegypto & Aegyptiis.

NULLA est natio quæ magis antiquitatis vestigia retineat, quam Aegyptiorum: nam etiamnum illos in urbibus videmus similibus vestibus uti, quales descripserunt veteres. Per vniuersam Aegyptum, pulli gallinacei à matre excludi non solent: sed fornaces artificiosè, ut vidimus, exstructas habent, in quibus tria aut quatuor ouorum millia reponunt, quarum calorem ita temperare norunt, ut omnia oua simul excludantur: quod recens inuentum non est. Nam Aristoteles lib. 6. historia animalium cap. 2. iam scripserat: Incubum autem, factum excludi natura ratio est: non tamen ita solum oua aperiuntur, sed etiam sponte in terra, ut in Aegypto, obruta simo pulicem procreant. Hi sarsi communes sunt plurimè rusticis, qui è diuersis locis sua oua inferentes istis excludi curant. Aggeres exstruunt, ad continendum in suo alueo Nilum, quos straminis, sacchari harundinum, Halimi, Rhamni & Tamaricis fasciculis mununt. Postridie nostram nauigationem vento maxime prospero prosequentes, quibusdam locis Nilum sepenumero se contorquentem & Maandros facientem inno-

minu: interdum etiam *Palmarum* arbores nostranania velis flatum adimebant, sic ut tanta phaselo egredi, aique vi pertrahere cogerentur. Remissiore autem vento, Nilique profluente admodum rapido, ad aëram ripam appellere nos oportuit, atque in terram descendere. Sed cum istic parumper basissemus, secundus ventus nobis denno adspiravit.

CAP. XXIII.

Plurimarum avium atque aliorum animalium secundum Nilum observatorum descriptio.

Cum Aegypti regio hieme adeo tepida sit, & palustris; plurimas aquaticas aves alit, atque inter reliquas illam quae Graecis & Aristoteli *Crex* dicta fuit. Eam ex voce agnoscimus. strepera etenim est, & ut Vannellus *Aex*, sic hac dum volat *Crex*, *Crex* pronunciat: ipsam verò sequentibus verbis descripsimus. *Crex* corpore est inter eloriam & calidrim, media inter illas crura etiam habens, quae cum pedibus & capite nigra sunt: cervice, pectus, & hameris albescent: corporis superior pars ad cinereum tendit colorem, candidam lineam oblique alas secantem habens. Humi & in aere victum quaerit, ut Vannellus, qui veteribus *Aex* appellatus fuit, atque simili modo strepitum volando excitat. Inter aves quae Gallico nomine cognita sunt, minimè recensendam existimamus, tametsi antea existimauerimus Gallorum *Barge*, hoc est, *Aegocephalum* *Crecem* esse, quoniam Herodotus eius magnitudinem cum *Ibis* genere comparat. Antea ibidem nigram pro *Hematopode* habueramus: sed observatis eius moribus, non *Hematopode* sed, *Ibis* nigram esse deprehendimus, cuius Herodotus primus meminit, deinde Aristoteles. Corpore est elorij, aut paulo minor, omnino niger, capite corui aquatici, rostro, quae capiti iungitur, pollicis crassitiem superante, sed per extremitatem mucronato & incurvo nonnihil, atque fornicato, &

omni-

omnino rubente, uti etiam cruribus, quae oblonga sunt, similia cruribus illius avis quae Plinius *Bonem taurum*, Aristoteles *Ardeam stellarem* nominant, collum vero oblongum ardeola instar habet: sic ut cum primum ibidem nigram conspiceremus, Boni tauro corporis habitus similis nobis videretur. Aegyptij, Mauritani, vel Arabes, sua religionis ceremonias strictius & diligentius observant quam Turcae: & licet utrique eandem religionem, quae Mahumetana est, amplectantur, eiusdemque Domini imperio subsint, Turcae tamen maiorem sanctimoniam Arabibus, quam sibiipsis tribuunt. Eam putant esse causam, quod Alcoranus lingua Arabica primum conscriptus sit, & deinde in Turcicum idioma conversus. Sed & ipsi doctiores Turcae, non Turcicè, sed Arabicè loquuntur. Characteres quidem similes sunt, sed lingua diversa est: Turcae etenim suos Characteres ab Arabibus mutuati sunt. Ad Nili ripas appellentes, & naves egredientes ut pagos perlustraremus, Mauritanos in suis Moscheis, hoc est, suis templis canentes, & sibi alternatim respondentes audiebamus, Latinorum sacerdotum more, & isdem accentibus pausisque fere utentes ut qui Latinos Psalmos canunt: quod minimè faciunt Turcae, quorum idioma rude est Arabici comparatione, quod facile est, & ad rhythmos componendos aptum. Sed & Alchoranus rhythmicis versibus conscriptus est. Quatuor sub Cairo miliaribus Nili alveus in binos ramos sese dividit, quorum alter ad sinistram tendens, Rosettam, unde veniebamur, delabitur, quae est Ostium Canopicum: alter ad dextram profluens, apud Damiatam se exonerat, ubi est Ostium Pelusiacum. Inde affirmare possumus, Nilum bina duntaxat primaria & navigabilia habere Ostia, per quae magna naves subire possint, aut ad summum tria. Non inficias imus, quin in multos rivos diducatur, sed adestantum illos alveos navigabiles esse dicimus: aut se

Q z

alis-

aliorum quipia nonnullis locis navigabiles sunt, id inundationis tempore fieri: alias etiam quae in mare sese exonerant vado transiri possunt, quemadmodum canalem illum inter Alexandriam & Rosettam superauimus. Ventus ad Cairū vsq. nobis secundus fuit, isticq. navigationē absoluiimus. Descēdimus autem ad magnum quendam pagum nomine Boulac, territory Cairini, in Nili ripa situm. Porro ante quā de Nilo sermōnem finiamus, de nonnullis animalibus, quae in eo reperiuntur, nobis agendum est, atque inter cetera de Crocodilo, cuius haec est effigies.

Nos illum suspensum in multis templis & foris publicis admiramur: inueniuntur tamen & terrestres res. Hippopotamus etiā Graecis & Latinis dictus, istic inuenitur; Latini enim Graecorum vestigia sequuti, appellationem Graecam, quae equum summatilicem significat, non immutarunt, sed eam retinuerunt: videnturque id fecisse ob eam quam referemus causam; nempe cū id animal nulla ratione equum referre animaduertent, sua lingua id interpretari noluerunt, sed Graecam dictionem seruarunt. Alterum tamen horum ut fuerit, necesse est; vel Romanos Graecorum Hippopotamum non nouisse: aut id animal quod Hippopotamum censabant, diuersum à Graecorum Hippopotamo fuisse. Nam si is qui Romam ad-

uectus

uectus fuit cū Augustus de Cleopatra triumphauit, ut scribit Dio, & alij qui in M. Scauri ludis, & Pompeij triumphis exhibiti fuerūt, Hippopotami erāt: dubiū non est, quin veram eorum effigiem in eo libro quem de omnis generis piscibus conscripsimus, dederimus: nam id animal quod ē Nilo delatum Constantinopoli vnum conspeximus, omnibus notis conueniebat cum iis qui in variis Imperatorum numis expressi sunt. Ad eū historiam quod attinet, cū eam alibi Gallice & Latine dederimus, hoc loco nihil amplius addemus. Nilus plurimos alios pisces admodum celebres alit, quos tamen sigillatim enumerare hoc loco non volumus: nisi quod Lucium qui illic frequens est, & veterem appellationem ei applicare difficile est, Oxyrinchum veteribus nominatum asserimus. Capientur etiam piscium orbicularium duo genera humani capitis magnitudine, quorum pelles tomento vel fano repleta à mercatoribus ad nos perferuntur: Graeci vulgo Elascopsari (Latini Orbis, vel Graeco nomine Orchi, dicuntur) lagena etenim instar rotundi sunt. Alius est qui squamarum vice totus osseo cortice tectus est: eam ob causam ut praecedent adseruatur.

CAP. XXXIII.

Nauigiorum quorum in Nilo vsus est, differentia, atque arborum quae in Cairi hortis vulgariter aluntur, nomina.

NOSTRA per Nilum navigatione peracta, & in pagum Boulac, quae omnia in Nilo committantia nauigia appellere solent, ut merces quas in Cairū conuehant exonerent, cū descendissemus: eorum nauigiorum (Gerbes ipsi vocant) formam obseruare volumus, atque comperimus eorum quatuor esse differentias. Etenim alia humilia, plana, lataque sunt, sed admodum breuia si ad latitudinis proportionem conferantur. Alia maiora latioraque, sed in orbem fieri contracta. Maiora non multū absimilia essent Sequanae nauibus, nisi longi breuiora

essent:

essent: maiora onera ferunt quam reliqua, præsertim autem Sacchari harundines pro Turcarum Imperatores: sed illa inundationis duntaxat tempore nautant, neque infra pagum Fona descendunt, Latini quoque velo utuntur. Omnium minima, plana, humilia & lata sunt, velo quo quadrangulo utuntur, neq. longius à Boulac enagatur, ad traiciendum Nilum duntaxat apta, & ad annonam ex proximis pagis in Cairum deuehendum, atque armenta ex una ripa in aduersam traducenda. Quæ Damiatam & Alexandriam usque descendunt Gerbes, Latino velo utuntur, mare quoque si malacia sit, ingredi possunt: at si tempestas suboriatur, diu obsistere nequeunt. Eam ob causam in iis nautaturi mitem mollioremque auram observant, & ventum admodum fauentem. Hortorū etiam arbores istis observauimus, nempe Sicomoros, Palmas, Cassias solutinas, Punicas malos, & Aureas, Acaciam, & Tamaricem.

CAP. XXXIII.

Plurimos hallucinatos esse, qui Chamæleones solo aëre victitare crediderunt.

CVM nullas caduas siluas in Ægypto conspiceremus, ad fundenda tamen metalla (quibus perpetuo ea regio abundauit) plurimis lignis opus fuerit: quæ ligna istis frequentiora essent, obseruauimus (utuntur autem & Cassia Tamarici, Rhamni, Sycomor, Napeca, Palmarumq. ramis & arundinibus) nihil tādē istis frequentius Sacchari arundinibus: idque veterum auctoritati consentaneum est, qui materia, ad colliquandum aurum, opus esse non ignorantes, dixerunt, & inter ceteros Plinius, Pineis optimè lignis as ferrūq. funditur. sed & Ægyptia papyro: paleis aurū. Nā primariū Ægypti metallū, aurū semper fuit. Sepes Cairi hortos ambientes, Chamæleonibus obsiti sunt, præsertim secundū Nilī ripas: sic ut breui spacio ingentē eorū numerū cōspiceremus. At nō

abs

absistere in dumetis versantur: nam Vipera & Cerasia, cum eos apprehendere possunt, integros deuorant. Chamæleones prædam capere cupientes, linguam semipedalem exerunt, rotundam infiar lingua Pici martii, lumbrica terrestri similem, in cuius extremo spongiosus quidam & glutinosus nodus est, quo insecta, ut locustas, erucas, muscāsque capiunt, & in os attrahunt. Ipsas autem exercentes, tā valide tantūq. velocitate vibrant, quā sagitta ab arcu emitti possit. Natura frustra huic animali linguam, ventriculum & intestina tribuisset, si edendi vsum illi ademisset, ut plerique arbitrati sunt.

CAP. XXXV.

De nostro in Cairum appulsu, quidquid istis viderimus.

DVM in Boulac iumenta expectabamus quæ Cairum nos veherent, nouū quidpiam & memoratu dignum audiuimus: Dena enim vel duodeus mulieres per plateam simul transeuntes, Ægyptiaco more salutationem dicentes, simul vocem emiserunt, cui similem autē in quibusdā pagis ad Nilum sitis audiueraimus quidem: sed quidnā esset, imaginari nequiveramus. Mulieres etenim nunquam in publicum prodeunt, quin rectam faciē habeant, non ob singularem formam qua prædita sint, sed quia Mahumetes sic precepit. Immo Aethiopes quæ carbone sunt atriores, faciem larua contegunt, non secus atq. formosissima totius Asiæ Turcica mulier. Difficile itaq. nobis erat, quæ ratione eiusmodi vox efformari posset, imaginari: sed eiusmodi acclamationem sæpius repetitam, & confusam quandam harmoniam referentem audientes, intelleximus, ipsas aperto & hianse, quantum fieri potest, ore, vocem acutam emittere, volutata inter dentes lingua, & versus palatum contracta, accentūque acuto terminare, quemadmodum rustica mulieres sub acclamationis finem facere solent, quando lac venale Læticio proclamant. Faciem autem obnecant pro regionum va-

rio more. Sed ea quæ Arabica & Aegyptiaca rustica
videntur faciem tegendi ratio, omnium est inelegantissi-
ma: nam xylinam telam nigri vel alterius coloris ante
oculos ponunt, quæ ante faciem propendens, in cuspidem
versus mentum definit, quæmadmodum quæ nostræ nobi-
les mulieres videntur, quam barbutam appellant: ut au-
tem per hanc telam prospicere queant, bina foramina ex
oculorum aduerso faciunt, sicque instructa, in similes
sunt qui die Veneris ante Pascha Roma & Auenioni
flagris semet cadunt. At in amplioribus urbibus Tur-
cicarum mulierum morem sequuntur, quæ exiguum
quoddam velum ex candæ equina pilis contextum ante
faciem gestant: quæ vero splendidiore sunt, tenuissimam
lineam telam. Itaque si quis earum vestimenta singula-
tim describere vellet; non minus laborandum illi esset,
quàm huic qui pictura omnes omniū quæ in Gallia, Ita-
lia, & Germania sunt mulierum habitus, exprimere en-
peret: etenim in eadem provincia animaduertet orna-
tum capitis plurimum inter se differre, atque vicina-
rum ornatum planè dissimilem esse: sic etiam Aegyptia-
ca mulieres ornatu à Turcicis plurimum differunt. In
Aegypto (ut neque apud Turcas, neque Græcos) mu-
lierum aut virorū vestes dissecare moris non est. Nullus
præterea est præscriptus ordo, quo homines diuersæ reli-
gionis dignosci queant ex vestium coloris varietate: nam
ut diximus, in solo pileo consistit. Christiani variis colori-
bus distinctū gestant, nūc ceruleo, nūc rubro: Indæ luteū
ferunt: nam solis Turcis albo aut viridi vti conceditur,
atque viridi quidem his qui ex Mahumetis sanguine
prognatos se iactant. Capitis porro ornamentum quo
Aegyptiaca mulieres videntur, consideratione dignum
est: vetustum enim est, quale in variis numis expressum
conficitur. Auctores turritum capitis ornamentum,
aut inrritam coronam, seu vitrā turritam nuncupant,

quasi dicas capitis ornamentum in turris formam suble-
uatum. Harum alia sandalia gestant editiore solo, alia
cothurnos ferrato calcaneo, Turcicarum mulierum mo-
re. Cum autem talis capitis ornatu vetustatem ad o-
respirat, ad eum diligentius obseruandum nos commouit,
præsertim cum Latini poeta eius meminerint. Ceterum
ut facilius demonstraremus quomodo amicta incedant,
earum icones hic exhibere volumus, Turcicarum am-
ictum postea exhibituri.

Illo ipso die Cairum profecti sumus, quo peregrino
equi ingredi non licet, nisi illis vir & Sarrapaz fieret,
aut ex eius sit comitatu: at incolæ siue peregrini, nisi
insidere indecorum non est. Nobiles inquilini, & Turca-
rum Imperatoris milites, ostentationis gratia equitant
ephippio insidentes, breui instrato tecto, non minus quàm
in Gallia, equorumque usum sibi reseruant, seniores
feru-

fortune hominibus eos inuidentes. Mulieres etiam a sinis elitelatis superimposito gauſape inſident. Non ignorantes autem ſingulas nationes retinere ſuæ regionis conſuetudinem, ne Aegyptiorum naturalem habitum cum Turcico conſunderemus. Cuius Cairuum equo inſidentem, cum uxore aſino inſidenti ſecundum regionis conſuetudinem animi gratia deambulatum proficiſcentes, hic exprimi curauimus.

Boulac à Cairo dimidio duntaxat milliari abeſt. Per hortos iter facientes multas elegantes arbores fructiſeras vidimus. Nulli Tamarindi in Aegypto niſi ſati proueniunt. Unicam arborem inſer Cairi rudera apud Boulac inuenimus, & limones quosdam ſilueſtres, quarum fructus columbino ouo maior nō eſt. Caſſia, Sebeſten, Palmarumq. arbores & Sycomori in ſummam altitudinem excreſcunt. In Cairum cum perueniſſemus, noſtrum unicuique

cuique licuit ſine duce per urbem deambulare: nam quocunque diei tempore vel intra urbem, vel foras prodeambulare libuit, nemo nobis obſtitit, nec damnum à quoquam metuumus. Imò aſſerimus, quod ſi quis peregrinus oblonga veſte amiſtus, per ſingulas Turcarum Imperatori ſubſeſſas urbes ire vellet, neminem ei magis nociturum quam inquilino. Sub noctem conſpicitur exiguus quidam lacertus ſecundum muros reptans, qui muſcas vonatur; Graeci vulgari lingua Samiamitos, Itali Tarentola appellant, veteribus Chalcidica lacerta dicta fuit. Quoniam verò recentiores hoc nomen Tarantola cum Phalangio conſundunt, nec vocabulū Italicum Tarentola ſine Tarantula vetuſtum eſt, ſed à terræ denominatione deſumptum videtur: longa oratione opus eſſet ad explicandum exiguum illum lacertum, nomine Chalcidica lacerta, de quo alio loco pluribus agemus. Plerisque accidit, ut de extera regionis rebus ſcribentes, primos earum inuentores ſeſe exiſtiment: attamen ſi veteres auctores legant, in iis eadem ſorē his quæ obſervarunt, inueniant. Idem nobis contigit: nam cum noſtrum ſinguli noctu inter dormiendum à culicibus ita aſſuſti fuſſemus, ut poſtridie exanth-

thematibus laborare videremur, id adnotaueramus, atque etiam adieceramus, noctu tegendam esse faciem dormiendo sub tentoriis, aut in summis adibus sub dio. Legentes tamen postea Herodotum, cum similia scripsisse deprehendimus. Aegyptij, inquit, noctu suis retibus tentoriorum vice utuntur ob culicum metum, quia illis interdum vsui sunt ad capiendos pisces. Aegyptij coriis parantes, quercus corticibus, uti in Gallia, non utuntur, neque a sculis calycibus, ut in Asia; neque Lentisci, Terebinthina & Rhois foliis, ut in Graecia; sed arboris Acacis siliquis, quarum ingentes sacci pleni in Cairo venales reperiuntur: sic herba Kali sine Anthillis tingedi vicem illis praestat. Cum illic essemus, plurima aromata diligenter requisivimus, quorum veteres Auctores meminere, atque comperimus multa illic in usu esse, quae mercatores ad nos non adducunt, veluti Nyræ, Acacia, Calamus odoratus, Anomum, Costus, Ben album, & pleraque alia similia.

CAP. XXXVI.

De Cairi aedificiis & hortis: deque turre quae Nili incrementum designat, ex qua eius anni fertilitas cognoscitur.

ARCIS Cairine structure, cubicula, atria, & picturae quae supersunt, Circassiorum qui nuper admodum Aegypto dominabantur, ante quam Turcae in suam potestatem eos redigeret, magnificentiam satis declarant. Muri ad humanam altitudinem, simbria quadam marmorea pedem lata, in ambitu circa ianuam & fenestras incrustati sunt, cui opere vermiculato inserta sunt unionum conchilia, eburni, cristallum, marmor, corallium, & vitrum coloribus infectum. Similia etiam ornamenta in privatis quibusdam Cairi aedificiis conspiciuntur. Maxima aedificiorum pars gemino pavimento subdiale recta est. Aedificiorum ianuas adeo angustas & humiles fieri curant, ut equus ingredi nequeat: eam ob causam inclinare se ingredi cupientibus necesse est. Seta vulgariter ex lignea

ex lignea materia fabricata sunt non minore artificio quam quae ex ferro fiant. Vulgare est per uniuersum Turcae dominium (ut belli tempore immunes sint ab excipiendis equis) aedificiorum ianuas humiles exstruere. Satraparum tamen edes, ianuas Europaei similes habent. Aegyptij, quos nominatim accipitres per Aegyptum admodum frequentes sunt, & raro ex ea abscedunt. Milui etiam illic nidulantur eo tempore quo à nobis absunt; adeoque cicures fiunt, ut ad aditum usque fenestras conuolent, & aediles visitantes: aestate autem in Europam auolant ut immensam solis ardorem fugiant. Cairi urbs ampla admodum & laxa est, non tamen ab omni parte muribus cincta, quoniam maior eius pars à Nili riuo alluitur, qui maiorum vicem illi praebeat, ut etiam magna ex parte ipse Nilus. Hic riuus humano artificio ductus est, caranibus Romanis Imperatoribus, cum Aegypto dominarentur. Ex huius aduerso conspicitur structura quaedam solida turris instar, ex qua Aegypti fertilitas singulis annis aestimatur. Cum enim non ignorent Nilum Aegyptiacae fertilitatis auctorem esse; qui eius reuerentiam habent, certo anni die conveniunt, ut obseruent quantum Nilus excreuerit. Quod si ad supremum usque foramen quod in turri est, pertingat: plane agnoscunt uberem futurum subsequente anno Aegypti prouentum. Quoniam vero singulis annis in eandem altitudinem non excreuit, varia sunt in ea turre nota, quibus futuri anni ubertatem deprehendant. Scripsit proditum est, Aegypti censum ingentem admodum fuisse, dum Romani huius provinciae dominarentur, qui postea admodum imminutus est; sed etiam considerandum, Romanos nullis sumptibus peperisse, ut eam fertiliorum redderent. Admodum admirati sumus, tantam Cassiae solutinae arborum quantitatem in Cairi hortis & per Aegypti conspicientes, cum tamen veteres nullam eius mentionem fecerint: sed neque Theo-

Theophrastus, qui serè de reliquis Aegypti stirpibus scripsit, eius meminit. Sed censendum est Theophrastum de plantis scripsisse, quemadmodum Aristoteles de animalibus. Nam quemadmodum varia nationes Alexandri mandatis obsequentes, varia animalium genera Aristoteli adferebant, cum eorum historiam describeret: sic necesse fuit, ut de plantis earumque natura diuersae nationes similiter Theophrasto referrent, cum illarum historiam scriptis proderet. Ex eius etenim historia apparet, non sine ingentibus sumptibus missos esse in varias regiones viros, qui stirpes quas descripsit, obseruarent. Itaque nullum in vniuersa eius historia locum inuenientes qui Cassia conueniat, statimimus nullam eius mentionem fecisse: nisi forte tertio capite libri quarti, ubi scribit, ipsi relatum, arborem circa Memphim tanta magnitudine esse, ut tres homines nequeant eius amplecti caudicem. Nam Cassia arbores istae minores non sunt nostris inglandibus, foliaque similia habent, ut ex eius icone, qua ipsam ad vinum exprimit, videre licet.

Mirum non est si Aegyptus oleraceis stirpibus abundat: nam cum vehementes illae sint calores, plantasque summa facilitate rigare queant; diligentes sunt incolae in conferendis opportuno tempore seminibus. Nilo inundante, rigatione non opus est: sed ante & post ipsam, diligenti opus est cura. Cum autem alui ex Nilo ducti alti non sint, instrumenta habent haurienda a qua idonea, variis modis fabricata. Inter cetera verò vnum est quod illis duntaxat usus esse potest cum alta est aqua, nec difficilis est ratio: binos etenim palo: terra insigunt summa parte bifurcator, ut tignum sustineant paribuli instar, haec palam utrinque anstatam, vel lancem ligneam binis funibus propendetibus alligatam adfigunt, quam bini homines, hinc & inde in aqua ad umbilicum vsque stantes, manibus tenent, eamque valide agitando aquam han-

hauriunt, quam in hortum magna vi vibrant, & in horti
salum spargunt.

* Vix maior in Cairo militum frequentiam conspici existimo,
quam Londani Tecnohantum in Britannia, qui nullo non anni tempore
frequentissimi istuc apparent: cum ad eos interficere vetuum sit, ut
ipsum in platea, vel etiam ipsum flumen Thamesium qui urbem al-
luit, ab iucolis eieciam legant & deuorent, maxima quoniam in eo con-
fluum, adeoque cicures redduntur, ut per confertos etiam homines,
pradam ab ipso in alto volucribus conspectam, contempere non vercan-
tur: quod saepe numero, dum istuc ellum, admittatus sum.

CAP. XXXVII.

Urbis Cairi, atque eius arce descriptio.

CAIRI urbs in longitudinem magis protensa est,
quam in latitudinem laxa, solique homines (ut in uni-
uersa Turca dominio) mercimonia exercent. Feminae,
earum filia, & infantes rarissime in publicum produnt.
Atque arbitramur quod si populi sex per urbem excur-
rendi consuetudinem haberet, feminæq; necessaria eme-
rent & venderent, quemadmodum apud nos, urbs longè
populosior appareret: adeo tamen frequens non est, ut
vulgo fertur. Triangulari est forma: nam arx qua in
colle sita, supremam urbis partem occupat, unum angu-
lum constituit. Itaque qui ab arce egressus secundum
manu ad meridiem descenderet, in alterum urbis an-
gulum perveniret: inde autem versus Septentrionem
progressus, in alium, qui tertius est, angulum pertingeret:
inde porro ad arcem conscendens, urbis circuitum absolue-
ret in Δ Græci formam. Totidem fere sunt exera memo-
rum ambitu adificia, quot in ipso ambitu; unde plurimi
hallucinati sunt, urbem menibus minime civitatem esse exi-
stimantes. Arx in solida rupe extructa est, in qua gradus
inest, ut facilius sit in eam ascensus, ut fere similes
qui in arce Ambrosiana ad Ligerim sunt: nam eius situs
similiter, ut diximus, in edito est, orbiculari fere figura,
multasque crassas rotundas habet operis antiqui turres,
quæ tamen imbecillæ sunt. Quoniam verò in sublimi est,
quadrangula est facta cochlea versus hortum gradibus
instru-

instructa, ut ea quæ in Palatio Dini Petri Romæ est, per
quam equi, camelis, atque asini onusti faciliè subire pos-
sunt. Huius arce area magna & laxa est, incundaque
istuc & sana est habitatio: nam ex fenestris undique
quantum oculorum acies ferre potest, circumspectiendo,
universa fere Aegypti regio apparet, non minus quam si
quis in summo pyramidis alicuius fastigio esset. Hæc arx
sicum propugnaculis comparatur, infirma admodum esti-
mari debet. Nonnulli Lutetiam cum Cairo comparare
volentes, Cairum antiquitus Is dictum asserunt, & quod
ob parem amplitudinem, dicta sit Par Is, quasi similis
urbi Is. Verum quidem est, celebrem urbem fuisse Is, cu-
ius Herodotus meminit, sed Cairum non est: nam ipsius
testimonio Is ostidum itinere à Babylonia aberat, à fluuio
qui eam perluit, deinde in Euphratem sese exonerat, no-
men mutuata. Cairi incolæ solis ardoribus admodum
vexati, ad arborum perpetuò virentium umbram con-
fugere coguntur: eam ob causam multis urbis locis, & per
compita, & publica fora Sycomoræ alunt & colunt: de
qua plura diceremus, nisi eius amplam descriptionem in-
ter arbores perpetuè fronde virentes dedissemus; eius ta-
men iconem hic exhibere volumus.

Plurima etiam herbule per parietes serpentes istuc ob-
servari queunt, quæ in nostra Europa non nascuntur, præ-
sertim autem convolvuli genus lacteo succo prægnaus, se-
me in oblonga siliqua ferens, ut Smilax silvestris, Scam-
moneæ admodum similis: nam ex eadem radice plurima
producit sarmenta, quibus sæpenumero sepes (quæ magna
ex parte Tamarice, Oenoplia & Rhamnia constant) at-
que parietes ex pingui argilla factos, vestiunt, quemad-
modum apud nos hedera, quæ in Aegypto non crescit.
Peculiarem etiam istuc habent herbulam, quæ sursum
rependo pergulas tegere solet, idèoque perticis adpositæ
eius ascensum usque ad adificiorum fenestras procurant.

Nihil in Cairo magis æstimatione dignum ipso Basestan, hoc est, loco illo muris cincto, in quo argentaria aureæque opera tum ex sericeis staminibus contexta, & nonnulla rariora exoticæque aromata venduntur; quò plerumque frequens hominum turba confluere solet: istic enim negociandi gratia conveniunt, quemadmodum Lutetia in Palatium, Antuerpia in Bursam, vel Lagdani in eum locum quem Change appellant. Si quid enim elegantis & rari in tota urbe est, istic requirendum. Ex nostro comitatu quispiam questionem movit, utrum plures Meschita in Cairo essent, quàm primaria templa Lutetia. Sed parum abesse, plurimisque diligenter observantibus deprehensum est.

CAP. XXXVIII.

De magno aqueductu, qui inter Babylonis rudera & vibem Cairum est, per quem Nili aqua in arcem decurrit.

CAIRO distessimus, ut veterem Cairi urbem paulò supra sitam, videremus, quæ præcis Babylon dicta fuit, tametsi alia Babylon sit in Assyria quæ nunc Bagadet dicitur, in Mesopotamia. Nos istic multorum vetustorum adificiorum ex latere & calce constructorum rudera vidimus, quæ splendida fuisse apparebāt: nunc exiguus istic est pagus, quem Christiani Armeni & Greci incolunt, qui elegans & satis splendide structum sacellum nobis ostenderunt, à Christiano quodam Medico D. Virgini consecratum. Fornix est in eodem templo subterranea, in qua ipsa cum infante Christo latuisse fertur, cum ob Herodis tyrannidem ex Iudæa profugissent. Paulo supra Cairum in itinere reperimus ingentem aqueductum plus quàm trecentis fornicibus constantē, ad Nili aquam in Cairi arcem devehendam: quibusdam etiam machinis, hoc est, magnis rotis, bonum labore in orbem versatis, aqua è Nilo hauritur, atque in aqueductum inicitur.

Mauritani & Aegyptij præ reliquis nationibus sunt hilares & faceti: nam sine ad saltationem, sine ad choreas ducendas, sine ad totum corpus in aerem vibrandū semper parati; quod illis ab omni antiquitate innatum est. Flavius enim Vopiscus scribit Aegyptios magnos poetas fuisse, & comedos, semperq; ad saltandum paratos. Quae in re plurimum à Turcis differunt, qui natura morosi, lenti & desides sunt. Mauriana mulieres Carii incola instrumentum quoddam pulsare norunt Cinghi^a appellatum, quod etiam Constantinopoli non est incognitum: non minus harmonicum est cithara; & licet adeo suauem concentū non edat, auribus tamē placet: eius harmonia, modo humana vocis modulatio addatur. Mauritani & Aegyptij maiorem Musices usum habent quàm Turca, praesertim fistularum & lyrarum: imo asserere audent, eius si quē usum habent Turca, à Mauritanis didicisse.

^a Haec vox Cinghi ablativus non videtur à Gingrina, quae 3, 33, et Pol-luci, 3, 33, dicitur, dicitur, tibia breuior, exilium luctuosum (que sonum edens, nomen habens à Gingo, hoc est Adonide) ita enim Phrygia lingua dicebatur) desecto, talibusque tibiis finerato; vel, ut Festo placet, à gingris fistula antrum voce, vel quod ex antherum olisibus ex tibia con-natae sunt. Consule Hadriani Iunij Nomenclatorem.

CAP. XXXI.

Balsami descriptio.

IN quodam pago spectatum inimus hortum Balsami fruticibus consitū, qui à Cairo longius haud abest, quàm Lendit à Lucretia. Quoniam porro Balsami planta admodum celebris, pretiosa, raraque est; hic scribere libuit, quidquid ad eius historiam pertinere arbitrati sumus. Quosdam esse scimus, qui Materca Balsamum ex Indae delatum esse putent: rem autem haud ita sese habere, postea demonstrabimus. In magno quodam horto sunt, sed angusto loco muris conclusae, quos exstructos fuisse aiunt postquam Turca Aegyptum Sultano ademisset: Baeba autem à Turcarum Imperatore huic regioni praefectum, ea arbuta

arbuta digna existimasse qua peculiari loco cōcluderentur. Cum istic essemus, nonem aut decem duntaxat frutices eius aderant, qui nullum liquorem praebebant. Inter notas à veteribus proditas, quibus Balsamum dignosci possit, una est, ut perpetuò vireat: illud tamen in Materca, apud Cairum, pauca admodum folia Septembris mense habebat: quod nobis insolens visum est. Nam reliquae arbores quae hieme vivere solent, folia solum nouo vere abiciunt, cum videlicet noua germina produxerūt: solentque autumno magis virere, quàm nouo vere. At reliquae quae folia abiciunt, id sub hiemem facere solent, ut astate, noua adquirant. Ideoque nobis prater naturam videbatur, Balsamum astate folia abicere, ut hieme, noua germina produceret: nobis enim id obseruantibus, quacumque habuit folia, recens nata erant. Eius instam magnitudinem iradere nequimus; nam quotquot eius frutices in horto aderant, stipitem solum habebant pedis longitudine & pollicari crassitie, tenuibus ramulis praeditū, raris folijs obstitis. Ubiqueque autem tandem nascantur, duorum aut trium cubitorum altitudinem non superant; & pedali altitudine cum sunt, in multos graciles ramulolos anserinae pēna caule haud crassiores finduntur. Balsami frutices Materca iam recens putari fuerant, sic ut soli stipites superessent, qui ramulorum rudimenta producebant. Eiusdem etenim est Balsamum cum vite natura, quam singulis annis putare necesse est, alioqui degenerat. Noua illa Balsami germina subrabente cortice erant recta, foliaq; viridia habebant, lenti senorum foliorum modo formata, hoc est, virinque iungendo nata, ut in rosarum, vel fraxini, vel in glandis folijs videre est; cictis tamen foliorum magnitudinem non excedebant, sicq; constructa erat eorum series, ut postremum foliolum extimam alam occupans, imparem numerum efficeret: nam totius alicuius folioli numeratus, terna, quina, aut septena in-

ueniantur, septenarium certe numerum superare vix animaduertimus: extremum autem foliolis reliquis maius est, falto etenim ab illo progressu, reliqua sensim miniora sunt, uti in Ruta foliis. Plinius in eius historia Theophrastum per omnia sequutus est, quemadmodum etiam Dioscorides, eiusque vestigiis insistentes, Balsami folia Ruta foliis comparauerunt: quod veritati consonum esseprehendimus. Quoniam autem primum in Materea illud exalte non obseruauerimus, denique illud spectatum inimus, eiusque ramulum nacti, ipsum atque illius folia degustauimus, quae facultatis nonnihil adstrictoria esse comperimus, pinguisque aliquantulum saporis atque aromatici: ramulorum autem cortex his odoratior est. Gemino cortice praediti sunt ramuli, extimo foris subrubente, qui ut membrana intimum viridem operit. Is gustatus, inter Thui & Terebinthi folium sapit, Saturcia siluestri sapore simili admodum grato, atque digitis tritus Cardamomum olet: ipsum lignum candicat, odorisque & saporis expers est, non secus atque aliud inutile lignum. Ipsius virge recta sunt & graciles, rarisque foliorum alis sparsim & confuso ordine nascentibus obsepta, quae (ut diximus) ternis, quinis, aut septenis foliolis constant. Varie sunt auctorum qui de Balsamo scripserunt opiniones: & nisi nos ipsi plantam conspexissemus, nihil post illos de eo scribere ausi fuisset: atque in eam ferre opinionem inclinarem, illud in Hierico planis nunquam cultum fuisse. Quia autem ipsum frutice videmus, diligenterque obseruauimus, de eo, tanquam de re quae diligenti obseruatione digna, differere libuit. Experientia autem didicimus, lignum illud vulgo Xyl-Balsamum nuncupatum, quod ex felici Arabia delatum, a mercatoribus venditur, cum Aegyptio quod in Materea colitur, conuenire: nam deficcatum nostrum Balsami ramum cum eo quod in officinis venale reperitur contulimus, atque omnibus notis respondere

deprehendimus: estque ex duobus alterum necessarium, aut Xylobalsamum & Carpobalsamum, quale in officinis videntur, adulterinum esse, aut illud Aegyptium, quod colitur in Materea horio, legitimumque Balsamum esse censetur. Nam cum in omnibus conueniant, certi quesiimus idem esse, asserimus & concludimus, id quod hoc nomen venale reperitur, simile et esse quod ab omni antiquitate in usu fuit. Balsamum nunc temporis in sola Aegyptio colitur apud Cairu. Et licet Theophrastus in ea opinione sit, id siluestre & sponte nascent non inueniri: asserere tamen audemus ab omni auro in felici Arabia fuisse, atque etiam nunc nasci, cuius lignum & semina etiam olim ad nos perlati fuerint cum aliis Arabiae mercibus. Atque demonstrare volumus ea non minus cognita fuisse mercatoribus, quam reliqua aromata, ut ex medicamentorum, quibus perpetuo inuisa solita sunt, compositionibus apparet. An non Aethiopes in eam medicamentum intulit? An non in officinis venalia non reperiebantur? Id ex sola Dioscoridis auctoritate probari potest, qui sua aetate Carpobalsamum adulterari conueniunt. Carpobalsamum (inquit) adulteratur foenice hyperico simili, quod a Petra oppido deferretur: (per Patram oppidum Aegyptum intelligimus) atque de Xylobalsamo: Etiam genere quod Xyl-balsamum vocant, probatur recte, samento tenui, fuluum, et odoratum, quod aduenit Opobalsamum spurcum. Ex his liquido apparet vulgaris usus inter reliqua aromata fuisse. Sed & ex Dioscori Seculi vetustissimi scriptoris Arabia felici opes enumerantis verbis manifeste liquet: maritimum enim locum Balsamum producere ait. Cultum igitur id esse non intelligit, sed sponte nascent. Pausanias etiam tradidit Balsamum Arabia fruticem esse. Plerique tamen auctores de Balsamo agentes inter se non conueniunt: nam Strabo prodit in Syria nasci apud lacum Genesareth, inter montem Libanum & Antilibanum. Reliqui volunt

solam Iudaeam regionem id producere, cuiusq. ramos osses
culiro, aut vitro distaxat vulnerandos esse ad liquorem
eliciendum; alioqui si ferro cadantur, statim emori. Cor-
nelius Tacitus scribit, ferro iuxta adposito metu exhorre-
scere, idcirco alio quam ferreis instrumentis vulneran-
dum, si liquorem elicere quis cupiat. Percutantes à mer-
catoribus Cauri, de Balsamo, cum nostrum ramulum con-
ferremus, nobis affirmarunt, quidquid Xylobalsami vel
Carpobalsami unquā vendidissent, id omne ex Mecca
cum aliis aromatibus accepisse, atque meminisse, suo
tempore, Balsami frutices qui nunc in Materea colun-
tur, ex Arabia felici delatos esse, magnis sumptibus Sulta-
ni. Quoniam verò id nobis tam multi affirmarunt, exi-
stimus sine ullo scrupulo aut dissimulatione nobis
licere id scribere.

CAP. XL.

De magno Obelisco qui erectus est apud Caïram, & authoribus
in Materea horto nascentibus.

IN Materea horto multa Sebesten arbores & Syco-
mori quas Ficus Pharaonis nominant, aluntur. Illius
ficus nostris similes essent, nisi putamen rubrum habe-
rent, cui essent magnitudine, & perpetuè fissa & hian-
tes. Siccata sunt inutiles: nam arida sunt & dura, gra-
nuli plena, atque ingrati insipidique gustus, in pre-
sertim qui iis vesci non sunt assueti. Recentes paulo
sunt meliores: attamen, ut maximè celebrem, parum
grati saporis sunt: licet magni census sint uniuersae
Aegypto. Ocimi siue Basilici planta istic in agris feri-
tur, atque in triplo maiorem amplitudinem excrescit
quàm apud nos. Ea vescuntur, quemadmodum nos aliis
oleribus. Mala insana, qua nos Poma amoris dicimus,
magna frequentia in arenosis agris sponte proueniunt,
duorum aut trium generum, alba, rubra, oblonga &
rotunda. Theophrastus nostro iudicio * Malinathalam

nomi-

nominat: nam de Aegypti plantis scribens, ait, Locis
autem arenosis, haud procul a flumine, nascitur terrenum,
quod Malinathalam appellant. Omnibus ferè mensis ad-
ponuntur, aut sub cineribus cocta, aut elixa, aut frigida.
In hoc Materea horto demonstratus est nobis locus in
quo Christus cum virgine Matre diu habitauit, cùm
in Aegyptum venissent, ex Iudaea Herodis metu fugien-
tes: sed & istic est fenestra, in qua D. Virginem repo-
suisse ad quiescendum ferunt. Istic etiam fons est, Bal-
sami horti irrigans, in quo D. Virgo Christum sapius
lanasse, atque eum fasciis pannosque eluisse creditur.
Certissimum est Obeliscos excisos, ut Regum Aegypti
tumulis imponerentur, uti Pyramides atque magni Co-
lossi. Ex his Obeliscis unus ingens est erectus in agro quo-
dam paulo supra Mateream, longè maior & crassior
his qui Alexandriae sunt, aut eo qui Constantinopoli in
Hippodromo conspicitur. Eo conspecto, versus Caïram
regressi sumus, ad dextram declinantes, ut alium hortum
spectaremus, uno milliari a Caïro distantem, in quo am-
plum & laxum est atrium a Circus exstructum cùm
Sultanus Aegypto dominaretur. Hac structura, amplius
& capax locus est, magnis lapidibus quadris stratus, te-
ctusq. ad solem arcendum, rectu sustentibus pilis. Ni-
lius inundationis tempore proximè ad eum parietes acce-
dit. Ad huius structura Orientalem plagam, elegans
hortulus est, in quo multa Cassia arbores, Cypri siue Al-
cenna, Rose, & Lasminum flauum: ad Septentrionalem
verò & Meridionale, parui gemini lacus ad aquam po-
tabilem adseruandam idonei. Vniuersa hac structura
superiore parte picturis ornata est. Eius trabes & asse-
res ex Palma sunt. Postquam autem Aegyptus in
Turcarum Imperatoris potestatem venit, sensim collabi
cepit.

* sed meo iudicio Bellonius fallit: nam si Theophrasti locum, qui
est lib. Plant. hist. 4. cap. 10, totamque Malinathalam historiam diligen-

tre perpendat eius Malinathalla quæ Mespili magnitudine est, sineque femine & cortice, & folia Cypero similia habet, plurimum à Mâlo insano differe deprehenditur. Sed Bellonio fortè vocabulorum affinitas impoñit.

CAP. XII.

Errones illos quos vulgo Aegyptios appellamus, perinde in Aegypto inueniri atque in aliis regionibus.

NULLAM regionem in vniuerso orbe immuniem esse existimo ab erroribus illis turmatum incedentibus, quos falsò nomine Aegyptios & Bohemos appellamus; nam cum in Materea & Cairo effemus, atque secundum Nilum, in plurimis Nili pagis magnas istorum turmas inuenimus, sub Palmis desidentes, qui non minus in Aegypto exteri habentur quàm apud nos. Quoniam autem ex Wallachia aut Bulgaria oriundi sunt, Christiani sunt, atque plurimas linguas callent. Itali eos Singani appellant, Istorum vxoribus, privilegio à Turcis impetrato, sese prostituere publice licet, cum Christianis tam Turci: ad easque habent in Pera, multis cubiculis instructa, quo quilibet liberè ingredi potest, sine vllò Turci magistratus metu; ubi continuo diuodena ad minimum mulieres versantur. Hi errones per Græciam, Aegyptum, & reliquum Tuscæ dominiū, ferrariam artem exercent; atque inter ipsos excellentes inueniuntur in ea ro-
* artifices. Ipsimet suos carbones excoquunt; at eos, ut intelleximus, qui ex crica stipulibus & radicibus parantur, ad eiusmodi opera omnium aptissimos esse censent; ferrum enim indurare creduntur. Postquam aliquos diebus in Cairo hasissemus, & Pyramides spectatū ire constituissemus; rebus necessarius paratis, ex vrbe per meridionalem portam egressi, cymbas inuenimus qua trans Nilum nos vexerunt. Magnocomitatu cōproficiendum est, alioqui spoliationis periculum incurrendum esset. Eam ob causam quidam Sangiac cum multis Spahi Domino de Fumet sese adiunxit, qui ipsi totique eius comitatu presidio essent.

CAP. XLII.

Pyramidum oblectatio.

ROMANORVM fabrica & antiqua opera (cum venia id dictum sit) nihil accedunt ad Pyramidum splendorem & superbiam. Aegypti mortuorum resurrectionem expectantes corpora condire solebat, ut ad aternitatem perdurarent, ea comburere nolentes, ut Latini; neque terra sepelire ut, Græci: ignem etenim animal esse existimabant, quod omnia denorat & absorbet, quodque iam satum, cum his qua denorauit, perit: minime autem sepeliebant, quod, ne a vermibus absorberentur, metuerent. Itaque ad ista incommoda euitanda, olim corpora condiebant cedria & nitro (que nunc nobis in vſu sunt sub Mummia appellatione) eaque condita, sepulchris condebant, sub ingentem aliquam lapidum molem: eamque ad rem, maxime sterilia loca deligebant. Pyramidum etiam locus admodum desertus est, quatuor miliaribus à Cairo distans ultra Nilum, quem cum veli tam remotum aduinculo sub ea insula que Cairo opposita est, transiimus: sed neque satis fuit fluminis altitatem semel transiisse: nam postquam in alteram ripam peruasissemus, longus agger nobis sequendus fuit, multas lapideas formices, & quibusdam etiam locis ligneos ponticulos habens, per quos incedendum nobis fuit. Tandem cum prope Basyri pagum peruasissemus, ubi Nili aqua pontis lapidei formices euertierat, cymba cum superare oportuit: deinde à Basyri pago, alius est oblongus agger, qui in Pyramidum solitudinibus desinit. Nili aluium primum diuiditur longe supra Cairum, canalem promens qui in Marcotim lacum perpetuò secundum desertam illam Africa partem decurrens effunditur. Propterea nobis dubitationem intulit, an hic Nili ramus Aegyptum ab Africa separaret: nam iuxta Pyramidum basim labitur, Aegypti fertilem regionem à sterili diuidens. Nilus itaque

itaque Cairum alluens integer non est: nam iam longè
 supra, suas undas in canalem distribuit, qui in Mareo-
 tidem lacu decurrit. Superato Nilo, ad alteram eius ri-
 pant, in quo latere sunt Pyramides, delati, illum inte-
 grum inter nos & Cairum habuimus. Quacunque igitur
 parte Aegyptus spectetur, non potest non figuram
 Delta exprimere. Nam si quis eam circumcat, & a Ma-
 reoti lacu incipiens recta linea sursum supra Pyramides
 tendat, & inde Damiatam, qua ad ostium Pelusiatu est,
 descendat, nonne angulum fecerit? inde porro in Alexan-
 dria pergat, an non duos alios absoluerit, qui triangula-
 rem formam veluti & expriment? Cum per Busiriadis ag-
 gerem iter faceremus, qui quodam loco, ubi Nilus lacum
 facit (quod occasionem Graeci praeiuit, fabulas suas de
 Lethe & Stige comminiscendi, quoniam condita corpora
 per eum lacum, ad eum ubi recondi debebant locum, de-
 ucebantur) ab exundante lacu perruptus erat: qui vali-
 dos & firmos habebant equos, praecuntibus itineris du-
 cibz sine difficultate transierunt, at qui debiles equos
 habebant, cymbam, qua eos traiceret, expectare necesse
 fuit. Nonnulli tamen exitis vestibus, & suos equos loris
 trabentes, transierunt, pertingente sub axillas usque aqua.
 Proximi pagi Mauri, comites se nobis praeiuerunt, & iti-
 neris duces ad condescendendum Pyramides, qua procul ad-
 modum a mari absunt, sed a Nilo duntaxat tertio lapi-
 dis iactu. Pyramides videntur esse montes immensa ma-
 gnitudinis: sed earum etiam moles magno hominum la-
 bore eo congesta fuisse. Locus ubi sita sunt, admodum are-
 nosus & sterilis est, cuius Plinius, Herodotum sequutus,
 in hac verba meminit: Arena late pura circum, lentis
 magnitudine. Maxima Pyramis, procul aspicientibus
 minor secunda esse videtur, quod humiliori loco sita sit: sed
 si quis prope adistat, sine comparatione multo maior ap-
 pareat. Ceterum magis admiranda reuera sunt, quam Hi-
 storici

historici eas descripserunt. Amplissima exstructa est gra-
 dibz foris prominētibus. Nos eius basim dimensi sumus,
 qua quatuor angulorum paribus intervallis cum sit, tre-
 cetos viginti quatuor passus habet in singula latera, pau-
 lulum extensis cruribus, gradiendo singulos passus nume-
 rantes. A basi autem ad cacumen ipsius supputationem
 facientes, comperimus circiter ducentos quinquaginta
 gradus, quorum singuli altitudinem habent quinque so-
 learum. Calcei novem pollicum longitudinis. In eius fasti-
 gio cum essemus, aperte Cairum ex aduersa parte Nili
 situm, qua Arabiam desertam spectat, conspicerere potui-
 mus; ad Septentrionem verò conuersi, uniuersam Aegy-
 pti regionem veluti submersam, maris alicuius instar vi-
 debamus: inde porro ad Meridiem obuertentes faciem,
 qua Africa est, arena sterilis nostris oculis duntaxat ap-
 parebat. Considerata autem ea Pyramidis parte qua Se-
 ptenrionem spectat, eam comperimus magis corruptam
 quam reliquis partibus; quoniam cum nocturni roris, tum
 Nili humiditas ventis aquilonaribus agitata plurimum
 illam absorbit; manentibus aliis, quae vel Orienti vel Se-
 ptenrioni obiecta sunt, attamen ab humore non asper-
 guntur, integris. Nam Aquilo in Aegypto humidus
 est, cum in aliis regionibus desiccat. Et hac quidem de ex-
 teriore amplissima primaeque Pyramidis parte. Nunc de
 interioribus partibus sermonem instituere volumus. Nos
 eam ingressi sumus per quadratum foramen, quod subire
 non licet nisi incuruato corpore: nam transuersim fabri-
 catum est, hoc est, ex alto in imum descendendo. Sine au-
 tem probabili ratione illud ita exstruxisse non videtur
 artifex: nam si obliquum fecisset, nullum in Pyramidis ca-
 nitatem lumen recipi potuisset. Singuli autem cereum ac-
 censum in manu habentes, in id foramen descendimus.
 (pluribus enim simul non licet) nam cum ad imum per-
 uenissemus, ut in cauitatem ingrederemur, in ventrem
 pro-

procumbendum fuit, & serpentum more perreptandum, nec adhuc sine difficultate ingressi sumus. In ipsa Pyramide vacuum quendam locum inuenimus: inde ad sinistram progressi, alium meatum per gule quadra satis asfabrè excisa, per quem ad superiora ascensus est, quæ vir erectus gradi potest: nam satis amplius & altius est, magni latiq; & perpolitis splendetibusq; lapidibus constratus, nullus tamen gradibus. Sed podia, quæ utrinque exstant, manu apprehendenda sunt, quo facilius ascendi possit. Confectus igitur hac ratione quindecim aut sedecim passibus, peruenitur in elegans cubiculum quadrangulum, sex passus longum, & quatuor latum, quatuor verò vel sex orgiis altum; in quo marmor nigrum solidum, in cista formam excisum inuenimus, duodecim pedes longum, quinque altum, & totidem latum sine operculo. Sepulcrum Regis cuiuspiam Aegyptij id fuisse certum est, in cuius gratiam Pyramidis illius molei exstructa fuit: id autem sepulcrum istuc repositum fuisse ante Pyramidis substructionem, non dubium est. Inde regredientes, & per spatiosum illum meatum descendentes, ad Septentrionem vergebamus. Egressi ad sinistram nos conuertimus, ubi puteum inuenimus, sed lapidibus nunc fere plenum. Hæc Pyramidis historia ab Herodoto, Diodoro, multisque alijs Græcis est prodita. Plinius verò inter Latinos scribit puteum admodum profundum esse; nihilque certius est, ex eo aquam haultam ad fabricam substruendam. & operas potandum: nam interior Pyramidis pari opere signino ex calce & arena constructa est, quod indicium est aqua opum fuisse. Cùm in primam cauitatem regressi, longius progredieremur, exiguant aliquam eius partem ad sinistram reperimus constructam: nam alioqui solida est substructio. Istic vesperiliones erant à nostris diuersi, & ab his quos antea in Creteni Labyrintho confexeramus: nostri etenim caudam alio longiorem

non habent; at hic oblonga est cauda instar murium, quatuor digitis alas superans longitudine. Pyramide tandem egressi, ad secundam nos contulimus. Amplissimam porò hæc Pyramidem primò descripsimus, eo quod reliquas magnitudine & præstantia superet, eaque ipsa sit, quam omnes veteres auctores aspectu admirabilem esse scripserant. Peritissimus atque validissimus sagittarius in eius fastigio existens, atque sagittam in aerem emittens, tam valide eam eiaculari non poterit, ut extra molis basim decidat, sed in ipsos gradus cadet, adeò vasta latitudinis, uti diximus, est hæc moles.

Qui plura de huius, reliquatumque Pyramidum, & similium operum Aegyptiorum magnificentia inelagere voluit, eiusdem Bellonii libellum consulta, cui titulum fecit, De admirabili operum antiquorum & rerum suspiciendarum præstantia.

CAP. XLIII.

Alterius Pyramidis obiteruatio.

ALTERA Pyramis, quæ magnitudine secunda est, nullis gradibus foris prominentibus est instructa; eam ob rem scandi non potest: ea, quoniam editiore quam prior loco est, procul afficientibus maior esse videtur, propius autè contemplanti contrariis deprehenditur. Eius forma quadrangula est, vii superior, sed vsq; ad fastigium solida. Prima fastigium in planitie desinit, duos passus in diametro patentem, in qua quinquaginta homines consistere queant: hæc autè in cuspide desinit minus capacè quam ut homo in ea stare possit. Foris intrita incrustata est, atq; ei pars quæ ad Septentrionem vergit, perinde ab humore quæ aquilones ex aqua Nili & nocturno rore illi inpergunt, corrupta est, atq; prior. Stelliones Græci Colitis nuncupati, circum hæc Pyramides admodum frequentes sunt, & in sepulcrorum cauis, quæ per eam planicie passim sparsa sunt. Inter lapidum intersticia domicilium habet, muscæque venantur, uti nos obseruauimus. Tarentolis quæ adificia incolent, similes essent, nisi cõpactiore essent corpore,

pore, crassiorēque & planiore capite. Hi sunt qui excrementum illud excernunt, quod veteres Crocodileam appellarunt, nostra verò officina stercus lacerti. Turcica mulieres faciem illo faciunt, atque in omnibus Turcicorum aromatariarum officinis venale prostat: sed & in nostra Europa satis magnus eius est usus.

CAP. XLIII.

De tertia siue minore Aegyptiaca Pyramide.

TERTIA Pyramis duabus superioribus longè minor, tertia est autem parte maior ea quae apud Testaceū montem est Roma, quae ad D. Pauli eundem est, itinere Ostiensi. Adhuc integra est, nec magis rimis corrupta, quàm si iam recē exstructa esset: Marmoris enim genere constat, quod Basaltes nuncupatur, vel lapis Aethiopicus, p̄lo ferro durior. Ex colapide magna ex parte excisa sunt omnes Sphinxes Aegyptiaca, quales Roma in Capitolio conspiciuntur, ab Aegyptus aliquando sculpta. Haec tertia Pyramis sagitta iactu longius distat quam secunda. Minimam illam appellamus, comparatione ad duas priores facta: nam licet Romana quinquaginta candidi marmoris perpoliti ordinibus incrustata sit, Aegyptiaca in morem, eius tamen artifex magna solertia usus fuisse non videtur, si etiam eam minima Aegyptiaca conferatur, quarum plus quàm centū per eam planiciem hinc inde sparsa conspiciuntur: nam ne unica quidem ex illarum numero adeo vitata reperietur, uti Romana. Eam ob causam illarum comparatione novam appellare licebit: etenim eius interior pars rudere ex regulis arena & calce conflato duntaxat constat, quod subsidens, marmoris incrustationem dissolvit: sic ut singula latera iam rimas agentia & fatiscientia Terebinthis, Capparibus, Genistis, Rubis, Tumis, Tenebrio, Absinthio, alijsq. stirpibus locum dederint, in quo radices agerent: & nisi lapides ferro & plumbo firmati essent, iam dudum corruissent.

CAP.

CAP. XLV.

De plurimis alijs Aegyptiis Pyramidibus.

PRÆTER superiores tres, plurimas alias minores hinc inde per arenosam illam Africa solitudinem sparsas vidimus: quarum pleraque etiam parva & rudioris operis, tum varij generis sepulchra, ad corporum cedria & nitroconditoria sepulturae in Aegypto destinata, quemadmodum bitumine in Iudaea. Historici prodiderunt, Aegyptios pro facultatum ratione sepulchra sibi condidisse. Opulentiores aliquod opus magnificentius & praestantius fabricari curabant, ut Obeliscos, Colossos, Pyramides: mediocres fortuna homines, alia mediocria opera: neminem autem adeo tenuis fortuna fuisse, qui non aliquot lapides in cumulum congestos pro sepulchro haberet. Locus in quo sunt sepulchra exstructa, adeo incommodus & desertus est, ut nemo istuc habitare aut quidquam ferere possit. Inde Plato occasionem sumisit, leges sancienti, ut sterilia loca, defunctorum sepultura dicarentur: quod & Graeci & Turcae nunc etiam observant, Arabum imitatione: nam mortuos sepeliunt salebrosos locis, ad colles aliquos alioqui natura steriles. Quoniam autem Sphinx siue Androsphinx, cuius veteres adeo meminerunt, integra adhuc est in arenoso illo campo cum Pyramidibus; facere non potuimus quin hoc loco de ea nonnihil ageremus.

CAP. XLVI.

De ingenti Colosso, ab Herodoto Androsphinx nuncupato, & à Plinio Sphinx, aut Pyramides excisa.

DILIGENTER consideratum ingens saxcum caput Nili alveo vicinum, paululum infra amplissimam Pyramidem, occasionem dedit ut Aegyptia opera admiraremur. Ut autem Plinius modum exceptum in Pyramidem mensura: sic aequior fuit in describendo Sphinxis Colosso ad amplissimam pyramidis dextrā sito, quae Orientem spectat. Nos in Sphinxum descriptione diutius immorari volumus: nam quaecunque de hoc animali picta &

S

scripta

scripta sunt cum ab Aethiopicis tum ab Aegyptiis, mera reuera sunt fabulae. Sed Diodorus ipse cum eis describeret, nihil aliud adferre potuit, nisi picturis, quibus expressa sunt, similes esse, paulo tamen pinguiore, atque miti natura praeclara. Haec Diodorus, qui Sphinges ex earum pictura nos dignoscere cupit, uti Herodotus Phoenicem. Iam vero Sphingum & Phoenicis picturas exhiberi solitas à vetustissimis temporibus necesse est: quandoquidem eorum tempore ex picturis agnoscebantur. Sphinges itaque ex picturis cognoscere volentes, diligenter quibuscunque exstāt vel caese vel sculpta locis, observauimus quamnam earum esset forma. Sed cum in diuersis sculpturis, & veteribus numis adeo variè expressis deprehenderimus, ut ex denis aut duodenis vetustis quae Romae sunt, cum in Capitolio ex marmore Basalte, siue Aethiopicolapide sculpta, tū in peristyllo Pontificij Palatii horto Belueder, ex Thebaico lapide, uti sunt Obelsci, nulla sit quae cum altera conveniat; quaeq; in Augusti & Hadriani numis expressa sunt, à sculptis differant: libertatem nobis concessam arbitramur statuendi, meram esse fabulam quidquid de his scriptum est, ut postea demonstrabimus. Rex Franciscus, litterarum restitutor, & omnis virtutis parens, binas satis obscuras fundi iussit, ad Romanarum imitationem, quas adhuc in Fontainebelean Palatio cum aliis eiusdem Regis vetustatis monumentis videre licet: sed nec illa cum Augusti numis aliquam similitudinem habent. Imo nullam adhuc conficere nobis licuit, cui nota à Plinio illi attributa conveniant. Etenim alia vbera in pectore habent, ut quae sub brachio magni illius Colossi marmorei Nilum exprimentis conspiciuntur, cum in Hadriani numis, tam ea quae Romae est in horto Belueder. Aliae in alio habent, ut quae in Augusti numis expressa sunt. Aliae his omnino carēt, ut quae Roma ex Basalte & Thebaico lapide sunt.

Nunc

Nunc porro de Aegyptia Sphinge, quam Herodotus Androsphingem nominavit, cuiusque Strabo, Plinius, & plerique alij Auctores meminerunt, dicemus. Plinius de Pyramidibus & hac Sphinge agens, ait: Ante has est Sphinx, vel magis miranda, quae siluestria sunt accolentium. Cum tamen Sphingem nominat, caput immensa magnitudinis duntaxat intelligit, ut ex ipsiusmet verbis apparet: Est autem saxo naturali elaborata (inquit) & lubrica: Capitis monstri ambitus per frontem centum duos pedes colligit: longitudo pedum centum quadraginta trium est: altitudo à ventre ad summum apicem in capite, sexaginta duorum. Hoc saxum forma cubica insidet, nihilque aliud est quam ingens quaedam facies sculpta, Cairum spectans. Cuius facies vel omnium eius partium, veluti nasi, oculorum, oris, frontis, menti, & ceterarum proportio adeo diligenter observata est, ut negari non possit, quin insigni artificio sit facta: attamen nullam habet cum aliarum Sphingum sculpturis similitudinem. Rex Franciscus, rerum suspiciendarum summus admirator, Herculem ex aere fuso constare decreuerat: quod haud dubie effectum curasset, nisi morte praeventus fuisset: nam eius typus diu asseruatus fuit Lucretia in Regia de Nelle, quinquagenos binos vel ternos pedes altus. Hunc si absolueret licuisset, credibile est hoc opus reliquas cum Romanorum Imperatorum, tum Aegyptiorum substructiones superaturum. Nonnulli existimant Martem cum constare voluisse: nam & Veneris typus eiusdem magnitudinis iam factus erat: quique enim viderunt, plurimum admirati sunt. Sed aliud opus illis proponere volumus: nempe Mercurium quem Lenodorus architectus in Arueria erexerat, quique postea Romam evocatus, Solis Colossus excidit, quem Nero Imperator Rhodi erigi iussit, ex solido marmore, qui exaltè duplo maior erat quam Hercules Regis fuisset: nam quemad-

modum Regius quinquaginta duorum & semis pedum
 altitudinem habere debebat. Rhodius centenos quinos al-
 tus fuit. Sed hoc saxum de quo nobis sermo institutus est,
 magis adhuc admirandum: nam cum sit solidum, sexa-
 ginta & trium pedum est altitudine. Plinius centum
 quadraginta trium pedum longitudinem illi tribuit. Sed
 Sphinges in hac oratione nos non desinent: at huius Colossi
 magnitudo & sublimitas, qui non minus admirandus est quā
 ingens aliquis obeliscus. Afferere non dubitamus, Romanos
 ex solido saxo nunquam quidpiam confici curasse, quod
 operis præstantia & sublimitate cum Pyramide, aut
 Obelisco, aut hac de qua agimus Sphinge comparari possit
 imo quidquid præstans unquam fecerunt, ad Aegyptio-
 rum imitationem id peregrisse, sed & Sphingem effigies, qua nunc
 in Capitolio cernuntur, ex Aegypto delatae sunt, idque post
 Plinium tempora: nam ne unicā quidem notā obtinet eorum quae
 Plinius Sphingi tribuit, neque ulla illarum vbera vel alas
 habet: quaecumque enim alas gestare videntur, Chimera-
 rum & Harpyiarum sunt pictura (de quibus in libro de
 anibus) nequaquam autem Sphingum. Romanorum sta-
 tuas, veterum Aegyptiacarum comparatione, veteres
 nuncupare indecorum existimarem: nam inter reli-
 qua vetustatis monumenta quae Roma conspiciuntur, ni-
 hil vetustius conficimus, quā quod ex Aegypti re-
 gione translātū est. Nunc superest ut dicamus unde hac
 Sphinx suā originē apud Aegyptios habeat. Sole in Leo-
 nis & Virginis signis existere, Nilus Aegypti regione ir-
 rigit: itaque Aegyptii suas opes significare volentes, mon-
 strum sculptura expresserunt, anteriore parte virginis
 formam, posteriore leonis referens, Sphingemque appella-
 runt: & quoniam pro hominis arbitrio sculpta sunt, idcirco
 earum forma adeo est varia. Certissimum autem est, in-
 gentem hanc capitis molem, sepulchrum fuisse, uti & Py-
 ramides & Obelisci: nam Plinius ait, Amasim Regem
 putant

putant in ea conditum. Quoniam porro sumus conditum
 id est quod falso Mumiam vocamus, eius conficiendi
 rationem hic demonstrare volumus.

De hoc ingenti Colosso consule ipsius Bellonii libellum De admira-
 bilis operum antiquorum & rerum suspiciendarum præstantia. Sed an
 Sphinx & Sacerdotum genus apud Plinium lib. 10. cap. 72. nostrae Simiae
 & Cercopitheci similes quos ebum in thesauros maxillarum condere ait.

CAP. XLVII.

De Mumia, & veteri condiendorum & sepeliendo-
 rum corporum in Aegypto ratione.

AEgyptia mortuorum resurrectionem speran-
 tes, corpora humana ab elementis aere, terra, aqua, vel
 igne absumi, flagitium esse censebant. Nam, uti retulimus,
 Zoroastes Philosophus eos docuerat ignem animatum
 quandam beluam esse, quae omnia deuoret, & iam deuor-
 ando saturam unā cum ipsa re deuorata emori. Eam ob
 causam corpora in Aegypto cremari vetuit, pro aliarum
 nationum consuetudine, neque humari, sed condiri, ut a
 verminibus præseruarentur. Pomponius ite Meia de condi-
 tiu Aegyptiorum corporibus agens, Medicata funera
 Latine ea appellat, Plinius seruata corpora. Ea etenim
 ad eternitatem ita condiebant, ut adhuc incorrupta ma-
 neant, atque in eternum sint duratura. Corporum autem
 condiendorum apud Aegyptios ratio varia fuit: nam qui
 maiores sumptus impendere potuit, accuratius condieba-
 tur, atque ei splendidior sepultura curabatur: homo ta-
 men moriebat, cuius funus quocumque tandem modo
 non condiretur. Ea corpora seruata, nos Mumiam appel-
 lamus: Arabes tamen Auctores Mumiam describen-
 tes, medicamentū illud intelligebant a Graecis Pissaspthal-
 thon nuncupatum, cuius priore libro meminimus. Corporum
 in Aegypto conditorum, hoc est, nostra Mumia vsus
 tantus est in Gallia, ut Rex Franciscus, litterarum re-
 stitutor, nusquam proficisceretur, quin penam eius præse-
 li semper cum Rhabbarbo illud in pyxide deferret, at-
 que

que etiam ipsemet gestare solitus esset. Qui, ut sua mendacia de hac Mumia stabilirent, arenosum mare finxerunt, quod ventis agitatū, eorū qui per Libya aut Arabie solitudines iter faciūt, corpora absorbeat, multis imposuerūt: nā licet nonnulli in his arenis pereant, cū tamen putredini obnoxii sint, non possunt eorum corpora non putrescere. Qui Tabulas topographicas fecerūt, & loca unde Mumia sumeretur adscripserunt, quā iudicio carerent, & istarum rerum ignari essent, aperit declararunt. Eos autem minime veraces esse, ex Theophrasto, Dioscoride, Galeno, Herodoto, Hippocrate, Diodoro, Strabone, & Plinio demonstrare volumus: qui de Aegypto agentes, expresse scripserunt corpora istis conservari medicamento cedria: quorum, cū in Cairo essemus, tria delata sunt, in iam dictis sepulchris recēte inuenta. Nos in plurima sepulchra ingressi sumus, quorum alia concamerata sunt, alia in cubiculi formam exstructa; eorum enim infinitus per arenosa illa loca inter Pyramides numerus est. Muscarum apud Pyramides tam magna est frequentia, ut aer illarum murmure (dum nobis transfuentibus auolarent) resonaret. Istic Tithymalum platyphylon obseruauimus. Prandium autē sumpturi ad Nilī ripam sub Pyramidibus descendimus: eo enim illati fuerant cibi, eodemq; quo veneramus itinere regressi sumus. Cum ad Nilī alueum peruenissemus, istic nobiles quosdam Arabes sub tentoriis inuenimus, qui Dominum de Functis expresse exspectabāt, ut illi gratificarentur; qui prandium illi apparauerāt. Quoniam vero binos fidicines habebant, qui fidibus ludentes simul accinebant; ea harmonia delectati sumus, eamque hoc loco describere volumus.

CAP.

De Lyra Aegyptiorum.

ÆGYPTIORVM Lyra sine Viola vulgo dicta, singulis, aut ad summum binis fidibus sunt pradiata, quæ ex singularibus equina cauda pilis constant non contortis: sic ut Lyra tum plectri fides similes sint. Cernix oblonga est, itaque diuarcata admodum digitis tactus sunt faciendi. Magas sine pōticulus huius Lyra, vel eorum testudinis, non sustinetur à Chely lignea, siue affere, ut in nostris, sed à piscis in Nilo capti pelle, qui Glanis nominatur, sub tigno adglutinata. Ipsa concava testis, pyxidis plane in morem formata est, quam oblongo ferra ex ipsa prominente humique immixto sustinent: etenim eam humero nō applicant. Simul accinebant voce pari siue consonante, quæ delectationem adferebat: nam rhythmi erant numeri quos canebant. Eodē die Caizum peruenimus, ubi multo tempore hesimus. Mercatores qui istic officinas instrumentas habent, e variis nationibus sunt, veluti Iudæi, Turcæ, Græci, & Arabes. Sed Iudæi maiore ex parte Hispanica, Italica, Tuzica, Græca & Arabica lingua vtuntur.

CAP. XLIX.

De Gyrassa, quam Arabes Zutoapa, Græci & Latini Camelopardalin nominant.

Ab omni vetustate Satrapæ & Principes viri beluæ exterarum regionū sibi dono mitti delectati sunt. Huiusmodi plurimas in Cairo vidimus undique eo adueltas: inter quas erat quæ vulgo Zutoapa vocant, veteres Latini Camelopardalin appellarūt, nomen à Pardo & Camelo desumpto: Pardi enim variis maculis infecta est, oblongumque instar Cameli habet collū. Elegans est animal, & mitis admodum præ reliquis feris naturæ. feræ uti ouis, Cerninum fermè caput habet, excepta magnitudine, exiguis obtusisque cornibus pradiatum, sex digitos longus, & pilosus: longiora marem à femina distinguunt:

aliqui uterque sexus magnas aures habet, Bubulis fere pares, bubulamque linguam & nigram, dentibus molaribus, in superiore mandibula carens: collum oblongum, rectum, & gracile, iugam tennē in & orbem inflexā, gracilia crura, anteriora oblonga, posteriora autem adeo brevia habens, ut quodammodo erecta stare videatur: Bubulis pedes similes habet: canda ad poplites promissa, orbiculata, pilis obsita, equinis triplo crassioribus: medio corpore gracili: moribusq; Camelo perquam similibus. Cum currit, anteriores pedes simul glomerat: prona iacet, collumq; in pectore & femoribus habet, Cameli instar. Stans gramen depasci nequit, nisi admodum diuturnitatis

anterioribus cruribus, nec id sine summa difficultate. Itaque credendum est, eam in solitudinibus vesci duntaxat arborum foliis, cum oblongum adeo habeat collum, ut capite ad dimidia lācea sine sarissa Germanica altitudinem peringere queat. Cum autem eius iconem ad vultū expressam uidebimus, illam hic exhibere libuit.

* Camelopardalis meminit etiam Strabo lib. 16. in hęc verba: Camelopardalis nullam cum Pardali similitudinem habet: colpeis enim variatis

te Binnulo similis est, virgatis pilis distincto: posteriora etiam humiliora sunt anterioribus, ut a cauda sedere videatur ad Bous altitudinem, Anteriora vero crura Cameli cruribus non ita humiliora: collum rectum est, & in alium exurgit, verticem paulo sublimiorem Camelo habet, propter quam patium inconspicuum (inconspicuum) nec tantam celeritatem habere puto, quantum dicit Arconidius, insuperabilem assestans. At nec ita quidem est, sed peius: nullam enim feracitatem præ se ferit. Meminit & Plinius lib. 8. cap. 18.

CAP. L.

De eleganti exiguoque Africano Boue, quem veteres Græci Bubalum appellarunt.

SUMMA voluptas est homini studioso, & rerum antiquarum scrutatori, si in peregrinum aliquod & rarum animal incidit, ut illud veteri nomine exprimere norit: nam qui describere aliquam rem adgreditur non expressa propria appellatione, na is operā ludere videtur. Itaque cum exiguum Africanum Bouem primum conspiceremus quadrato & bene habito corpore & expolito; subito nobis suspicio incidit, id animal esse quod veteres Græci Bubalon nuncuparunt: animaduertendum tamen est ne vocabulorum assinitas nobis imponat, nec pro hoc animali vulgarem Buffalum intelligamus. Nos porro in eo omnes Bubali notas reperimus: sed & ex Asia in Cairum deuolutus fuerat, licet in Africa etiam inueniantur. Iam atate gravis erat, corpore minor Cerno, sed habitiore & maiore quam caprea, tam quadrato & bene formato corpore, ut oculis gratus esset eius aspectus: nam eius pilus flavus, adeo splendens & lenis erat, ut expolitus videretur. Alium magis rufum ad flauum colorem tendentem habet quam dorsum, quod ad fuscum accedit: Bubuli pedes, breuiusq; & firma sunt illi crura: collum crassum & breue, exiguis præditum palcaribus: Caput Bubulo simile, cuius vertici insidēt cornua nigra, & admodum incurva, ut Gazella, lunaq; crescentis in modum inflexa, quibus haud multum se tueri potest, cum in sese sint recurva: Bubulis auribus præditus est, arcos suble-

natos & plenos habet: candam ut in Camelopardali, usque ad poplites promissam, nigris pilis fultam, duplo quam equis crassioribus: Bonis mugitum habet, sed non adeo sonorum. Breuiter, si quis imaginetur se conspiceret pusillum Bonem, quadrato corpore, pilo fuluo & splendente, cornibusq. lunatis, surrectis, & in se recuruis, Bubali idem habebit. Quoniam autem Bubalum cum nuncupamus, nomine Buffalo vulgariter adaptato, ingenue faciemur vetustam Buffali appellationem nos ignorare: nam licet in Gallia nullo habeamus, adeo tamen frequentes sunt per Italiam, Graciam, & Asiam, ut nullum animal frequentius conspiciatur. Itaque mirum videretur, si Aristoteles, qui in animalium perquisitione septuaginta quinque coronatorum milia, expensas faciente Alexandro, insumsit, illius non meminisset. Non negamus eum Bubali pluribus locis meminisse, & concedimus Buffalum intelligere voluisse: sed reliqui Aucto-

res nos in dubium rapiunt, an pusillum istum Bonem de quo egimus, intelligere non voluerit. Nam Plinius ait: Insignia tamen Bonum ferorum genera, Bubalos, Bisontes excel-

excellentique & vi & velocitate Uros, quibus imperitum vulgus Bubalorum nomen imponit, eum id gignat Africa, Vituli potius Ceruice quadam similitudine. Solinus eadem dicit. Omnes autem nota quas Plinius suo Bubalo tribuit, huic pusillo quem descripsimus Boni conueniunt. Itaque facile asserimus, Plinium & Solinum per Bubalum minime Buffalum intellexisse. Quoniam autem Bubalum in Cairo ad vinum exprimi curamus, eius iconem Lectoris oculis subicere volumus.

CAP. LI.

De alio Cerui genere Damas simili, olim Axis nuncupato: & de Gazella, quæ veteribus Orix dicta fuit.

ADERAT etiam utriusque sexus Cerui vel Damas quoddam genus in illius arcis arca, quod agnoscere nequimus, sed suspitione ducti, Axin esse arbitramur, de qua Plin. lib. 8. cap. 20. in hac verba scripsit: In India & Bonis solidis ungulis, unicornes: & ferarum nomine Axin, Hinnuli pelle, pluribus candidioribusq. maculis: sacram Libero patri. Vterque cornibus carebat, candamq. Damas instar longam, ad poplites usque propendentem habebat, qua Ceruum non esse arguebat. Et sane eum initio videremus, Damas esse exsultauimus: sed diligentius deinde considerantes, & Damas notas non ignorantes, opinionem mutauimus. Femina mare minor ista: atq. utriusque corium orbicularibus maculis albis rutilum ad flauum tendentem colorem distinguentibus aspersum erat, & sub ventre albo colore insignem hoc a Camelopardali differunt, quod in Camelopardali phœnicea macula satis ampla album colorem distinguunt, non autem rutilam, ut in hoc animali Axi. Vocem magis argutam habent, & aciem quam Ceruus; mugientes crem audiri. Permutis igitur manifestis notis, eas ferarum neque cernos esse, neque Damas, nobis occurrentibus, facile inducti fuimus ut illas Axis nomine vocaremus. Adierant etiam cicvres

Gazelle è siluestribus locis cò deducta, quæ omninò Capreae similes sunt, corpore & colore Rupicapras referentes, anterioribus pedibus brevioribus, posterioribus longioribus, Leporis modo: nigram lineam supra oculos ductam habent ut Rupicaprae; atque Capella instar balant: at barbae carent. Pilus rutilus est, ad pallidum tendens, laevis & splendens: pectus & nates albescent, ut in Dama: cauda subtus candidat, atque superiore parte fusca est, ad poplitum usque suffragines propendens, ut in Dama. Gazella multo leniore cursu motes conscendit, quam in Valle descendit, atque in plano satius veloci impetu fertur. Aures arrigit ut Ceruus, graciliæque crura habet & bifidos pedes: collum oblongum & gracile uti Rupicapra. Maris cornua maiora sunt quam feminarum, quæ omnino recta essent, nisi circa summum nonnihil incuruarentur, longioræque quam Rupicapra, & luna crescentis in modum inflexa. Cicurari debent: nam alioqui loca campestria, sterilia, & siccæ inhabitant.

CAP. LII.

De gesticationibus quæ in Cairo fiunt: atque de Simias genere Callitriches nuncupato.

ARABES multas gesticationes in Cairo faciunt, quæ Constantinopoli non conspiciuntur: petaurista vero gesticulando tympanum digitis pulsant, vocemque ad tympani strepitum pro arbitrio accommodant: tympanum enim ab altera duntaxat parte membrana clausum est, atque ipsum lignum sex digitorum latitudine, multa anea fragmenta appensa habet quæ sonitum simul edunt: sinistra autem tympanum tenentes, dextra digitis complodunt. Varias gesticationes multa animalia imitari magna facilitate edocent, atque inter reliqua, caprae ipsas ephippium gestare, subsultareque, & calcibus ferire equorum instar docent, quibus deinde simias seßores imponunt. Asinos item concidere, humi sese volutare, atque

que mortuos se simulare docent, Simias quæ in illos insiliunt, se petere singentes. Atque, quod rarum est, Cercopithecos similiter instructos habent, cum tamen animal admodum inconstans sit. Magnas præterea Simias illas quas veteres Cynocephalos appellarunt, adeò instructas habent, ut in orbem singulos spectatores adeant, manique protensa ut in illam nummi reponantur innunt, quos deinde suo hero perferre norunt. Hac ratione varij generis Simias instituunt: inter quas nonnulla à nostris differunt. Ex harum numero est quæ Plinio ob pilorum venustatem Callitriches nominatur. Rutilat ut aurea pensa, & à Cercopithecorum genere est, quod Aristoteli Cepus dictus fuit: nam oblongam caudam habet ut Cercopithecus.

CAP. LIII.

De apparatu qui ab his qui Cairo Mecham proficisci volunt, fieri solet.

QVONIAM singulis annis Carauanna ex Cairo Mechamiter conficit, plurimi Turca Cairum conueniunt, ut sese comites addant huic profectiõni, quam religionis causâ in Mahometi gratiâ, tamen si istic sepultus non sit, suscipiunt. Cum verò per ingentes solitudines, in quibus neque oppida neque adificia inueniuntur, iter faciendum sit: res ad integram profectiõnem necessarias comparare solent, atque inter reliquas ticer non elixum sed in sartagine tostum. Multæ sunt in Cairo officinae, quæ cicoris tosti quasi in sese sustentant: magna etenim copia illud vendunt, cum nemo sit qui non emat, quantum illi in totam profectiõnem sufficiat. Turca Mecham proficiscentes, simul duo itinera absolunt: alterum in Almedina, ubi Mahometi cadaver reconditum est, alterum in Mecham negociandi causâ. Nam inde magnam vim Aromaticum & aliarum mercium referunt: Mecha autem ea est quam veteres Petram nominarunt, de qua plura libro tertio.

Profectionis nostræ ex Cairo in montem Sinai descriptio: & de singulari carnis preparandæ ratione hic: qui longinquam profectionem suscipiunt.

NECESSARIIS omnibus rebus ad longam illam à Cairo in Montem Sinai profectionem comparatis, per eam portam egressi sumus quæ ad Septentrionem vergit, atque Caruanam inuenimus, quæ non procul ab urbe secundum Moscheam quandam constituerat, & donec omnes qui profecturi erant aduenissent, expectabat. Nam per Arabiam iter facere non est tutum, nisi magno comitatu. Dominus itaque de Fumet viginti sanitæ corporis custodes habens, iuxta Nilum castra posuit, ubi vasa atque vases fluminis aqua implerimus, quæ nobis & nostris equis in triduum sufficeret: siquidem per solitudines nobis erat transcendendum, in quibus nulli fontes, neque vini reperiantur. Annonam insuper habebamus, quæ nobis in profectionem & reditum sufficeret: videlicet camelum biscocto pane onustum in Domini de Fumet, eorumque qui illum comitabantur (qui plurimi erant) usum. Camelum item carnibus onerauimus in sequentem modum preparatis. Multi atietes iugulati & in frustra scilicet elixantur, deinde abiectionibus, in minuta frustra extremi pollicis articulari magnitudine conciduntur, quæ cum cepis & pinguedine porro ad totius aquei humoris absorptionem elixata, sale & aromatibus asperguntur, & vasculis reconduntur. Hæ carnes sic paratæ diu conservari possunt: nam post etiam quindecim dies, addita cepa calefacta, videntur illo ipso die apparatus, nobisque in solitudinibus optime sapuerunt. Eo die ingentem perposui summa æstus, quod nulla aura spiraret. Noctem sequentem sub tentoriis ad Nili ripam fixis, duximus: atque media nocte digressi, ut æstus effugeremus, per steriles arenas pedibus cedere iter faciebamus, in quibus nihil aliud crescit quam Hyoscyamini-gri genus, sed tanta abundantia, ut agri duntaxat illo

virescerent. Huius semine Aegyptii oleam conficiunt, non modo ad lucernas, sed ad alia pleraque illis utile. Postridie subortus est lenis ventus, qui totius diei æstum temperauit nobis ad Orientem tendentibus. In arenosa autem isto solo muris genus inuenimus quod iam dicti Hyoscyami semine solummodo viciat. Dorsum cinerei est coloris, candida alui, satis oblongum corpus, prolixæque cauda, & mucronatum os: ut nobis facile obseruare licuit, quoniam quocumque profecti fuimus, ferreum lignum semper circumtulimus, quo effossa terra, & hunc murem, & varii generis serpentes eduximus. Nos meridie sub tentoriis substitimus, ut cameli & equi nonnihil quiescerent: noctu autem eis aqua ex viribus deprompta bibenda dedimus. Cameli autem non biberunt, quoniam triduo aut quadriduo integro sine potu persistere possunt. Qui prodiderunt Arabes per solitudines iter facientes camelis accinere solere, ut illos gradietes exciter, verum dixerunt: nam qui camelos agunt, illorum passus obseruantes, simulque gradientes, cantu ad ipsorum passus accommodant. Itaque usque ad mediam noctem substitimus, quæ frigidiuscula fuit, ob ærem nebulosum & frigidum (nebula enim istæ Septembri mense non minus humectant, quam in Europa rores Maio) interdum tamen vehemensissimus est æstus. Deinde ad iter nos accinximus, ut frigidiuscula noctis aura frueremur, diu in tenebris iter facientes, donec iam diluculo ad Suez puteum perueniremus, quod tribus castris siue stationibus factum est: prior enim à Cairo ad Nili ripam, fuit sub Palmarum arboribus, altera in ampla planicie, terita ad puteum Suez. Omnibus enim istæ iter facientibus constitutæ mansiones, quas stationes appellauimus, sequi necesse est: distat autem hic puteus duntaxat sexquimiliari, hoc est, sexquihora spacio ob oppido Suez, & castello includitur, in quo toto die substitimus. Eius aqua salis est, quam tamen viatores

& Sues incolae potare coguntur, alterius penuria, nisi a Nilo importetur, licet in arce Sues ingēs & elegans sit cisterna, qua semel vel bis in anno aqua pluvia impletur: nam tamen si raro illuc pluat, ingētes tamen illuc decidunt imbres. Putei aqua ut cameli & equi potant, duntaxat vsus est: nā viatores alia in suū vsum deferre solent. Perquirēs in ea regione stirpes, atq. aliquantulum per planiciē progressus, Ambrosiam, Senam, Hiericentina quam vocant rosam, Colocynthidem, Acaciam, Paliurum Agatocetis, à Theophrasto descriptū, Genista peculiare genus, Rhamni duo genera, atque arborem à Gracis Cairi incolis Oenoplia distā inueni. Istuc viperam eēpi atque binos Cerastras, marem & feminam, quorum anatonem fecimus, & sigillatim descripsimus, corūque exuvias tomento expleuimus. Licet porro plura de hoc Ceraste cum aliis serpentibus egerimus, hic tamen etiam meminisse libet eum bina tubercula instar hordes granorum supra oculos habere, qua bina minuta cornua videntur, quorum Aristoteles meminit, qui Colubros Thebanos eos nūcupauit. At quemadmodū omnes auctores, alter alterius vestigia sequentes, in eundem errorem incidunt, in quem prior: sic Solinus Plinij verba sequutus hallucinatus est, cum Cerasten octonis cornibus esse praditum scripsit; etenim rem ita non se habere comperimus. Dentet viperinis similes, similique ordine dispositos habet. Haud ignarus sumus magnam esse inter vipersas differentiam, pro regionum in quibus viuunt, diuersitate: nam diligens cura quam in his cognoscendis adhibuimus, effecit, ut in Anglia, Gallia, Italia, Gracia, Asia, & Aegypto obseruauerimus, corpore colore que inter se differentes, etiam in variis Gallia prouincijs. Viperam autem eam intelligimus quam Turonenses & Cenomani Aspic nominant. Sed & in Aruernia inueniri, testes habemus. Nam cum apud Fratrum minimorum Monasterium, ab Episcopo

scopo Claremontano Dn. Guilelmo du Prat apud Beau-regard exstructum, essemus, Renatus des prez, Episcopi familia pharmacopæus, Cenomannus, Foletourte municipis, nuda manū vnā coram Episcopo eiusque vniuersa familia apprehendit, colubrum esse existimans: at praemorso ab ea illius pollice, totum brachium, illico inflammatum fuit cum eiusmodi symptomatibus, ut toto octiduo de eius salute perquam exigua spes relinqueretur, postea tamen sanitati restitutus est. Cerastes non minus quam Viperā omnis & Salamandra, viuum animal parit. Quoniam verò Aristoteles ultimo cap. lib. 5. de Historia animalium de Viperā scribit in hunc modū: Parit catulos obnolutos membranis, quæ tertia die rumpuntur. Euenit interdum, ut qui in utero adhuc sunt, abrosis membranis percurrant: parit enim diebus singulis singulos, & plures quam viginti. Id nos impulit ut admiranda Dei opera, vipersas scilicet pregnantēs, videre cuperemus. At tamen pace illius dixerim, sine tunicis illos parere nobis visa est. Quod propterea hic aducere libuit, ut alijs nostra dubitatione admoniti, etiam obseruent, & istam dubitationem nobis adimant.

Plurimas alias insuper stirpes eo agro inuenimus quas neque veteri, neque recenti nomine exprimere possumus.

Altissimi in Arabia deserta putei descriptio.

PUTEVS porro cuius meminimus, ut ipsius formam describamus meretur: nam reuera admirabilis est. Magnis sumptibus exstructus olim fuit, cum Sultanus Aegypti imperaret, ut urbis Sues incolae faciliorem aquationem haberent, usque viatores istac transientes sui iumentis aquam potandam praeberet possent. Aedificium est non admodum amplum, muris cinctum, & arcis instar quadrangulare, in quo machina est ad hauriendam ex puteo, qui altissimus est, aquam exstructa, cum rota, qua à bobus circumagitur: supra rotam bini sunt funes simul colligati ad pedis distantiam, secundum quorum longitudinem multis vrcei aduexi sunt, qui, versata à bobus rota, aquam ex puteo educunt, atque in alucum sub rota collocatum effundunt, qua deinde per canalem extra arcem in cisternam fluit: hac arx aliquantulum munita est, ut homines cum suis iumentis tutiores esse queant. Huius machina descriptio, sit tanquam typus omnium reliquarum qua in Aegypti hortis sunt: nam ad huius exemplar omnes fieri fabricata.

CAP. LVI.

De Stipibus quæ arenosis circa Sues locis nascantur.

CUM apud eam puteum roto, ut diximus, die substitissemus, diu ante intempestam noctem discessimus, nec urbem ingredi volumus, nisi in reditu. Lucente die, ad Arabici sinus littus peruenimus, Sues ad quartam miliaris partem post nos relicta: atque per sterilem solitudinem iunire facto, ubi nulla stirpes nascebantur præter Acaciam, cuius gummi diligenter ab Arabibus colligitur, idq. est quo in Europa in atramento & coloribus conficienda videntur; licet recentiorum nonnulli aliter existiment. Demonstrabimus tamen in libro de Arboribus perpetuo virentibus, id esse quod veteres Gummi Arabicum nuncuparunt. Eius folia adeo tenuia sunt, ut eo-

rum ala pollice contegi queat; qua si numerentur, trecenta & quinquaginta reperies. Incola eius ramos loris per-
tictis flagellanti, ut filia decensit a pecore denotanda. Eius
iconem ad vinum expressam hic adposuimus.

Superato Sues, latam planiciem ingressi sumus Sena
virente obsitam, qua illic sponte nascitur, qualis ad nos à
mercatoribus adfertur. Sena autem qua in officinis ve-
nalis est, duorum est generum, ut ex eius delectu appa-
ret: altera enim planas habet filiquas, sulcis in modum
incuruas, foliaque mucronata: altera etiam planas ha-
bet filiquas, ut prior, at multo latiores, & minus incur-
uas, foliaque obtuso mucrone praedita. Prior praefertur, atq.
Orientalis cognominatur: altera quā mediam vocant, nō
est adeo efficax. Regiones unde denebuntur, hanc differen-
tiam pariunt. Rerum sibi similium affinitas facit ut er-
rores nonnunquam committantur, quemadmodum in
Sena & Colutea nostris hortis vulgari accidit. Plurimi
Sena genus esse affirmarunt: attamen falluntur, nam nul-
las facultates cum Sena (qua perpetuo vivet) communes
habet.

CAP. LVII.

De duodecim amaris fontibus Moïsi, quorum
Plinius meminit.

LICET satis mature ad duodecim fontes pervenisse-
mus, istis tamen substitimus. Horum aqua admodum
falsa est & amara, feruntque duodecim fontes illos esse,
quorum in Bibliis sit mentio: etenim Moïsi fontes adhuc
nominantur: Solo sterili, areoso nitrosoq; in amplissima
planicie siti sunt, quinquaginta passibus forsitan inter se
distantes, non quod omnium aequalis sit distantia, sed
vnius centum, alterius quinquaginta, reliquorum plius
vel minus. Omnes e terra scaturiunt ad tumuli vel col-
liculi radices, atque in varios rivos sese diffundunt, fon-
tium perennium instar, qui paulo post in arena se con-
dunt & evanescent. Aestus tantam sitim nobis concilia-
uerat,

nerat, ut falsam illam aquam singuli bibere cogeremur:
qua licet ob nitrum amara esset, ab omnibus tamen ob
summam sitim grati saporis fuit reperta.

CAP. LVIII.

De Rubri maris sine Sinu Arabici canali.

ARABICVS sinus ad oppidum Sues desinit, ubi
ratio est trivemium Turcicarum, qua in continentem
hieme pertrahuntur, quoniam portus ille à ventis male
fidus est. Hoc mare, canalis sine sinus duntaxat est, haud
latior Sequana inter Haure-fleur, & Honde-fleur, qui
sine difficultate & periculo navigari nō potest, ob scopulo-
rum frequentiam. Nonnulli huius maris aquā, solumve aut
arenam rubere existimant: sed falluntur. Eius canalis à
Septentrione versus meridiem vergit, atque à Sues ortum
habens, per triginta fere miliaria recta linea extenditur,
sed paulo infra duodecim fontes, nonnihil ad occasum sese
conversit. Planicies in qua versabamur, fere aequalem
cum Sinu Arabici littore altitudinem habebat: at ab al-
tera parte celsissimi montes & rupes ipsum cingunt. Fon-
tes à mari gemino balista iactu duntaxat absunt, à mon-
tibus vero quos ad sinistram conspicebamus, integro cir-
citer miliari. Postquam aestus maris recessisset, varia mi-
nutorum pisciculorum genera observavimus, tum etiam
conchiliorum & aliorum excrementorum marinorum, & in his
erinacei marini quintum genus nusquam sibi nobis con-
spicuum, licet iam alia quatuor inter se, differentia obser-
vassimus. Omnes concha in ingentem magnitudinem excre-
scent, vel climatis vel temperati aeris, vel alimenti ratione.

CAP. LIX.

De Rhamni frutice ad sinus Arabici litus nascente.

SECUNDVM litus eius maris, fruticem inveni-
mus Rhamni alteri simile, foliis crassis admodum falsis &
candicantibus, rami spinis horrent, sed obtusioribus, ut in
Europaeo rh. Orig. etiā vestigia observavimus, cordis
figura in arcu impressa, aequalis etenim est arena. Ex

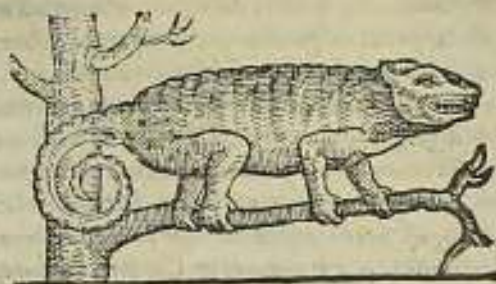
proximis montibus descendunt, ut ex dictis fontibus bibant & Rhamni folia depascentur. Plinius de his fontibus abunde meminit, & Fontes amaros vocat, ubi aut Prolemaeus fossa duxisse latitudine pedum centum altitudine triginta, in longitudine triginta septem millium & quingentorum passuum usque ad fontes amaro. Ultra deterruit inundationis metum, excelsiore tribus cubitis Rubro mari coperito quam terra Aegypti, vel ne immisso mari corrumpere tur aqua Nili, quae sola potum praebeat. Nos istuc quarta a Cairo stationem, & a Nilo tertiam habuimus. Impleti istius tribus progressi sumus per saxosa & arida loca, nullius fruticibus praedita, exceptis quibusdam genistis. Summus toto illo die nos visit calor: nam Borealis, qui superioribus diebus nos recteauerat, ventus plane desierat. Et licet aqua quam ex fontibus hauseramus, salsa, fetida, & solis ardore quodammodo seruida esset, vix tamen ad extinguendam in itinere sitim suffecit: quod sic calida hausta, sitim potius augetet quam sedaret.

CAP. LX.

De multis Arabie arboribus, deque laniferis,
& Chamæleonibus.

Nos in Chamæleones inuenimus multis notis ab Aegyptiis differentes: minores enim sunt, colorque plane diuersus, videlicet albi, cui ruber admixtus sit licet autem utrumque genus libro de Serpentibus describemus: eius tamen iconem hoc loco exhibere libuit, ut eius forma agnosceretur, tum etiam quod ante sepius eius meminimus.

Origines greces per agros pascennes & currentes vidimus. Circiter autem meridie substitimus, ut iumenta quiescerent, & sub tentoriis ab summum calorem delitimus. Noctu aenno iumentis oneratis discessimus, ut nocturno frigore frueremur, tum colles & tumulos inuenire cepimus, atque ad exiguum fontem progressi, quamtam stationem habuimus: comparata istius vici animalia, quae hinc inde a pastoribus quibusdam agebantur, ma-

mauimus, atque exstructo igne à Tamaricis, arboribusq. lanifera, & Acacia Oenopliaeque lignis, eorum carnes decoximus. Per istos colles oberrantes, Cappares inuenimus, quae in pyramidarum siveum altitudinem excreuerant, adeo ut nobis conscendendis fuerint ad earum fructus colligendos, qui gallinaceum ouum magnitudine aequat, & semina intus continet: ipsa Cappares cum glandibus magnitudine non cedunt, & cum suo semine pipere instar calide sunt. Ut vero insubres album sinapi in vinum vernachiam inuicunt, ne ferueat, sed diutius dulce permaneat: sic Arabes istarum Capparum semina in sua vima immittere solent, ut dulcia ea conseruent, quemadmodum etiam Auicenna annotauit. Herodotus primus meminit istius arboris lanigeræ: quem sequuti sunt Theophrastus, Plinius, & plerique alij. Ex earum arborum albo est, quae perpetua fronde virent. Eius lana bombycinis staminibus tenuior est, ex qua Arabes elegantes pannos texunt, longe tenuiores sericeis, & ex gossipio confectis candidiores. Quod facile colligere licet ex eius fructu quem retulimus, lam. p. num. Per montana deinde stirpibusque carentia & steriliora loca iter fecimus, quae solitudines quas superaueramus: atque à mari digresse, tentoria fiximus eo vespere in quadam plantae Amphibicetrum quoddam emittente: nam undique montibus

cingitur, unico excepto loco, illic fuit sexta nostra mansio. Refectis quiete corporibus, & temperato calore, per reliquam diem partem cum subsequente nocte iter fecimus, atque sub diluculum denique ad mare peruenimus: nam ubi digressi eramus, in arcu se quodammodo incuruabat. Ad trium fere sagittarum iactum per aquam secundum litus gradendum nobis fuit; deinde eo relicto, in magnas angustias concedendum inter arenosos montes, in quibus etiam lanigeras arbores & Cappares arborescentes inuenimus. Superatis iis montibus, in planiciem peruenimus, in qua magnos Origum greges vidimus, tam procul ab aquis viuentes, ut occasionem nacti sinus affirmandi ipsas non bibere; vel si bibant, variis id facere: quod difficile credum non est, & veteres etiam scriptum reliquerunt: huc adde pleraque alia animalia etiam sine potu vivere; mox Anglicana Oves nunquam bibunt, & Cerastes atque Vipera inter reliqua serpentium genera a potu abstinere. Quemadmodum Chamaleones sine alimento plus quam integrum annum vivere queunt. Confecto magno itinere, & calore iam ingravescente, eius vitæ causa substitimus: æstu autem mitigato, iumentisque illico oneratis, tota nocte iter fecimus, atque inter difficiles rupes ingressi sumus, quæ Arabiam Petream à deserto diuidunt.

CAP. IXI.

De primo pago quem in montem Sinai tendentes inuenimus.

Iam ipsa luce peruenieramus in apertum locum, dextra & sinistra celsis montibus oblitum, & biniuum aqua fontana dulcis limpidaque inuenimus, ex monte procul inde dissito delabentem. Ea prima aqua dulcis toto itinere a Cairo usque nobis obligit. Insignis pagus ad huius loci ingressum ab Arabibus habitatus nomine Pharagon erat, licet ierna aut quaterna adificia exstructa dun-

taxat haberet: nam eius regionis pagi in adium structura non consistunt, sed hominum numero, qui sub palmarum arboribus habitant, aut sub rupibus: suas enim ades subterraneas condunt, ut apud Turones & Lodouenses, atque multis aliis nostra Gallia locis secundum amnes. Ianissarus cornicem pyxide tormentaria illic deturbauit, quam Domino de Fumet obtulit. Pharagon locus nobis elegans visus est, eius regionis quam emensi eramus respectu: nam punice mali, palma, olea, ficus, pyri, & alie arbores fructifera egregiam præbet umbram: atque is primus pagus fuit, excepto Sues, quem à nostro ex Cairo discessu inuenimus. Refectis corporibus huius aquæ dulcis potu, vtribusque ea expletis, atque necessariis rebus comparatis, ut gallinis, capris, veruicibus, atque pomis, pyris, granatis, vniisque recentibus, denique inmentia oneramus, atque nostrum iter prosequuti sumus. Eius regionis incolæ cum illic rare sint pluuia, alia, ut dixi, tellus non expectant, quam Palmarum ramos, earum truncis subnixos, quo se aliquantulum à Solis ardore tucantur: ideoque fusci sunt coloris. Huius regionis asini, equi, cameli, verueces, biedi, boves, vacce, capra, gallina, ceteraque animalia, multo sunt minorâ quam Ægyptiaca. In rupem deinde conscendimus, in qua Balani myrsificæ arbores inter saxa pronemites cõspiciebantur, Betula magnitudine, similibusque ramis: caudice etiam candido, ut procul intuentes, Betulam esse existimaremus. Pharagon incolæ, eius fructus diligenter legunt, è quibus multum olea exprimunt. Ut autem istam arborem obseruarem, occasionem nobis præbuit eius semen cum suis filiquis trigonis, quod incolæ Arabi in acernum coniecerat apud pagum. In riuo autem similes plantas animaduertimus, quæ ad Europæ riuos nasci solent, ut Symsibrium, Pulegium, Conyzam, Anagallidem aquaticâ, Cardaminem, & Scirpos. Aduerso riuo ascendentes, sub Palmarum sinu ro-

tum illum diem per continuas valles iter faciendo insummus, parumper tamen subsistentes, nostrorum iumentorum recreandorum causa: inde porro tota nocte equitantes, ad radices praestertim montium Sinai, cum illuc eesseretur, peruenimus, isticque aliquantulum quievimus: paulo post nostrum iter prosequentes, per difficilem ascensum nobis subueniendum fuit, ut in summum montem Sinai perueniremus. Humana etenim arte gradus ex solido saxo parati sunt, & interdum in ipsa rupe excisi, quo facilius caprelli atque alia animalia in montem traduci queant: raro autem equi, quod iter nimium sit difficile, Is ascensus per dimidium miliare durat. Cum ad summum peruenissemus, plus quam binis adhuc miliaribus nobis progrediendum fuit inter montes instar tumulorum rotundorum hinc inde dispersos, & ab invicem dissitos, alios alius maiores. Tum demum a meridie ad monasterium peruenimus: cum tamen summo diluculo montem conscendere incepissemus.

CAP. LXII.

De monte Sinai.

De Sinai monte agere volentibus, nihilq. celebrius cum istic sit ipso monasterio: operae precium visum est, primum significare, monachos qui istic habitant, Christianos Maronitas esse, atque Graecorum ritui vivere: qui iam dudum de nostro aduentu praeuocati, nos, obuiam progressi, humaniter exceperunt. Eorum monasterium exstructum est ut ea quae in monte Arbo sunt, illi quod Agias Laura dicitur admodum simile. Templum humili loco structum est, quemadmodum & monasterium Iuxo. Circiter sexaginta Caloieri Maronita ut plurimum in eo monasterio versantur, quorum nonnulli Graeci, alij Syri, alij Arabes sunt, omnes tamen Caloieri nomē retinentes, & Graecorum ritui viuentes. Perinde ac si monachi Germani, Itali & Hispani

Hispani Gallicae essent permixti; qui licet diverso uterentur sermone, eiusdem tamen professionis essent. Peregrini montem Sinai accedentes, in monasterio excipiuntur: nullum etenim aliud est, dixerim. In valle situm est ad radices montis Oreb, magna quoque habet aquarum commoditatem: nam rivus e monte delapsus, eo persuit, cisternamque implet aqua limpida, frigida, dulcis, atque omnibus dotibus praedita. Praestertim muris cingitur, ut etiam aduersus hostes qui impetum in illos facere vellent, sese tuere queant. Jitric & Moschea est pro Arabibus & Turcis, etque hospitium illis deputatum: nam Christianis montem accedere non licet, nisi comitantibus Turcis Arabibus. Per montem Sinai valles, amoenissimi conspiciuntur hortus, in quibus vites & legumina colunt, tum etiam brassicae, autucas, betae, cepae, aliae, porrum, & similes, vulgares herbae; arbores item fructiferas varij generis, praestertim vero Amygdalas.

CAP. LXIII.

Montis Oreb descriptio.

SUMMO prandio in monasterio, remissiq. solis ardore, montem Oreb conscendere institimus, itinere indicibus Caloieris, qui quae singularia in hoc monte observanda essent, nos docerent, ximum qui in monasterio defuit, ducem sequenti: Ex Caloieris itineris indicibus unus septuaginta annis aequae agilis in ascensu erat atq. quispian, alium in uniuerso comitatum magnam sane bonam valetudinis indicium in huius montis incolae: omnes enim eximus pedibus. Montem conscendentibus Oriens obiectus erat: paulo altius progressi sub montis Oreb vertice vallem inuenimus, in qua templum exstructum loco quo Helias commemoratus esse dicitur: altius porro, gradus lapide solido excisus, atque portam quae olim ad graduum initium claudi solebat, ut ad latum seingeret, ut qui praesidium

fidum istuc collocare velit, descensu ex monte in eum locum facile arceat. Ad summum montis Oreb verticem perducti aliud templum inuenimus: fuit autem iste mons habitatus ob fontis commoditatem, minime verò montis Sinai, qui aridus est. Diodorus de Iudaeorum regione agens, huius montis meminit, Abbatum regionem appellans. Scribit enim saxum istuc esse munitissimum, quod a paucis defendi queat, quoniam unicus est & perdifficilis aditus. Hunc locum velle illum intelligere nobis videtur: nullum etenim aliud tota ea regione reperitur, cui haec nota conuenire possint quàm monti Oreb. Itineris Iudices sigillatim nobis sacra loca demonstrabant, praesertim autem ea quorum in Bibliis sit mentio. Plurimorum Gallorum nomina sacelli montis Oreb muris inscripta legimus, qui se istuc peruenisse hac ratione testari voluerunt. Descendentes porro, magnam cisternam inter binas rupes exstructam vidimus, non procul à sacello iam dicto, & Agiasma nuncupato, in qua pluuia aqua adseruatur, de qua bibimus: nam vnus ex indicibus de industria lebeti cum suis ad aquam hauriendam deiulerat. Montem conscendimus quia ad Orientem vergit, descendimus verò quia ad Occidentem spectat: ad cuius radios exiguè monasterium Saranda Pateres nuncupatum situm est, in quo ea nocte pernoctauimus.

CAP. LXIIII.

De alio monasterio ad radices montis Oreb sito: de quo saxo, ex quo aqua effluit filius Isaac.

Hoc angustum monasterium ex altero dependens, templo pradium est, & à quadraginta Patribus nomen habet, in quo panem, vinum, & olivas cōditas inuenimus. Istic sunt horti, varij generis fructibus excultri. Postridie inde discessimus, montem Sinai cōscensuri, quia ad Orientem vergit, nos autem ad Meridiem spectantes. Sinai mons, Oreb longè celsior est: quemadmodum autem Athos mons, Sole ad occasum tendente, insulam Lemnon inumbrat;

brat: sic mons Sinai, Sole Oriente, monti Oreb umbram facit. Cum ad montis verticem peruenissemus, durissimum saxum esse deprehendimus ferrei coloris, quod tamē plantis non caret: nam Absinthij seriphium, cuius semē Barbotina Gallus, vel contra vermes nuncupatur, frequens istuc nascitur, Panax item asclepiū, Conyza, Eupatorium Arabum. undiq. montibus cingitur, & celsitudine superat montem Oetam in Gracia, vel Idam in Creta: at nostra opinione Olympo Phrygia humilior est. Adco tamen celsus est, ut cum faciem ad Meridiem obuerteremus, facile utrumque litus sinus Arabici, aliter Mare rubrum nuncupati, conspiceremus, quod in Britannici arcus formam incuruari videbamus: montes praeterea, in quibus situm est monasteriū Dni Antonij aut D. Macarii in solitudinibus Aethiopia finitimis supra mare rubrum, ubi etiam habitant Caloseri Christiani, & Armenij, aliter Maronitae nuncupati. Deinde ad Orientem nos obuercentes, quosque acies oculorum penetrare potuit, nil nisi montes & celsissima asperrimae, rupes oculis nostris obiectae erāt Arabiae Petrae ad montem Sinai pertinentes. Inde porro ad Septentrionem conuersi, & supra montem Oreb, qui se squilari duntaxat inde abest, regionem frequentibus rupibus & montibus obstram videbamus, ad Orientalem vsque plagam extensam, in qua Hierusalem, in montanis Monti Sinai cōtiguas sita. Cum ad Occidentem spectabamus, nihil aliud oculis nostris se obiciebat praeter Arabiam desertam, sterilem & arenosam, quam ex Cairo venientes, emensi eramus. Deinde inter Occidentem & Septentrionem nos obuercentes, serene aere, regionem in qua mare Mediterraneū, quod quinque dierum itinere inde abest, discernere potuimus, non ipsum mare conspiceret. Istic etiam fons est ex eodem montis latere scaturiens, qui in monasterium Quadraginta Patrum, Quarenta Padri, desluit, valemque & Caloic-

bibus vsurpatur. Turcae vero aliter sedent, nempe more sarrorum Gallorum. Ipse Schecarab qui D. de Fumet à Ca. ro huc vsque conduxerat, atque ipsius Nobiles eadē cum Arabibus ratione sederunt. Caloieri liquidam Mannam in suis montibus colligunt, quam Terenabin, ad durioris & concreta differentiam, nominant. Nam quae Terenabin ab Arabicis Aulioribus appellatur, filitibus adseruatur ut mel, atque in Cairum venalis deferitur: Hippocrates cedrum mel, reliqui Graeci Libani rorem dixerunt. Quam in Galia habemus ex Brianſon delatam, atque in Laricibus collectam in summis montibus, dura est, atque à iam dicta differt. Cum autem Manna duorum generum sit, utrumque genus in Cairi officinis venale reperitur: unū quod solidum est, Manna appellatione, aliud liquidum Terenabin nomine: de quibus hoc loco nihil dicemus, cum in libro de Arboribus perpetua fronde virentibus, satis superque de eis egerimus.

CAP. LXVI.

Ex monte Sinai in Taurum iter.

IAM discessuros Caloieri nos baculis donarunt obſſis, teretibus, lanigatis & satis grauibus, quos ex eadē arbore reuulſis aiebant, ex qua Moſis virga confecta erat, qua percusso saxo, aquam filius Israel elicit. Videretur hac arbor Acacia, nisi enodus esset. Nos, relicto quod emensi eramus itinere, id quod Taurū ducit, ingreſſi sumus, quod duorum duntaxat est dierum. Magnos Origum greges diſcurrētes per Sinai montes & rupes obſeruauimus, quae inſtar ouilium gregum multiplicatur, quod nemo eas venietur. Noctem in planicie duximus: poſtridie summo mane ad eum montem proſecti sumus, qui unico die ſuperandus erat, inter Taurum & montem Sinai admodum difficilem. Omnes magna ex parte Abſinthio Seriphio & Pontico, Ambrosia Arabum, Eupatorio, Papanere corniculato, Balani myrſice arbore, atq. Geniſta Arabica

bica genere à noſtra diuerſa obſiti ſunt. Nascuntur etiam in saxorum ſiſſuris Cappares, plurimum ab his quae in arbores adoleſcunt, & quae in Graecia proueniunt, differentes. Monte tandem ſuperato, eius deſcenſum longē difficilem inuenimus: etenim cum à celſo loco veniremus, aſcenſus non adeo arduus viſus eſt uti deſcenſus. Paululum in deſcenſu progreſſi, amaranthum fontem reperimus, qui ſecundum noſtrum iter decurrebat, cuius riuum diu ſequuti ſumus. Acaciae nonnulla ſtirpes, & Heliotropy maioris, quod in fruticem trium cubitorum altitudinis excreſcit, ſeſe obſulerunt. Hyoſcyami praeſerea genus, in fruticem quodammodo aſurgens, admodum odoratum & pingue. Conſpiciuntur etiā iſtic Colocynthides & Cucumeres ſilueſtres ab Aſiaticis & Europaeis differentes. Paulo poſt meridiem, monte omnino ſupergreſſo, & amplam laxamque planiciem inter montem & ſinum Arabicum ſitā ingreſſi, quietis cauſa tentoria fiximus quatuor ſerē à Taurō milliariſ. Paulo poſt mediam noctem inſtitutum iter proſequuti, ante diluculum in Taurum peruenimus. Colocynthides per hanc planiciem maxima abundantia ſpontē nascuntur.

CAP. LXVII.

De oppido & arce Tauri: tum de ſingularibus ad rubi maris littus obſeruatis.

TAURVM perducti, tētorie extra oppidum quidem fiximus, at in oppidum ingreſſi ſumus: oppidum autem nuncupamus, licet tenuis duntaxat ſit pagus: ſed quia celebris eſt iſtae tranſitus, mariſq. Erythraei portus, oppidi appellationem obtinet: cumque regio ad inhabitandum ſit incommoda, magnum quidpiam eſt, talem pagum in adeo ſterili loco conſpicere. Dimidio à Taurō milliari, in planicie, quadraginta palmae nobis oſtenſae ſunt, quarum in Bibliis ſit mentio: apud haſ ſunt aquae calidae, quarum ſcaturigo haud multo maior eſt exili fonte: harum riuum ali-

aliquantulum decurrens, breui per arenas euanescit. Siemina loci incommoditas in qua Taurus situs est, facit ut pauci sint incolae: nam lignis & aqua dulci carent, congiunturque procul inde ea petere: ad hac portus non admodum fidam stationem nauibus praebeat, tamen omnibus ventis valde sit expositus. Atque equidem haud proprie dicendus est portus, sed marina potius plaga. Pagus editior et nonnihil loco situs est, quoniam intumescens interdum mare, totam planiciem inundat, & pagum ambit, cui contrigna est arx, arenoso loco sita, exigua, quadrato lapide constructa, singularibus turriculis in quatuor angulis praedita, leniter fabricatis, & fossis aut aqua dulci carent: vicinum tamen habet puteum, cuius aqua salsa est, quaeque alterius penuria bibi possit. Huius arcis latitudo intra muros sexaginta duntaxat passuum, longitudo octoginta, quales celeriter gradiendo fieri solent: tam itaque eiusdem longitudinis & latitudinis deprehendimus cum conaculo illo Palatii Lutatiani, Sala nuncupato. Magna Tauri pars à Iudeis incolitur & Christianis Graecis, Arabibus, & Armenis. Templum etiam est Caloierorum Maronitarum, quorum sacra adumus, partim Arabica, partim Armeniaca, partim Graeca lingua decantata: qua dum celebratur, sedere non solent, at cum longo tempore in templo sint, singulis scipiones praebere solent, quibus sub alis impositis inuiantur. Magnus est istic siccatorum piscium prouentus, quos, ubi capti sunt, per aliuos aperiant, atque exenteratos salunt & sole reficcant: eo etenim modo parati diu conservari possunt. Inter reliquos agnouimus Bars Gallorum, quos Latini Lupos nominant, & umbras, quas nostri Maigres appellant, tum Cattharos, Gallis Brèmes de mer dictos, & Synodontides. Capiant etiam plurimos Sargos, Sparos & Auratas, Dorades Massiliensibus dictas, à Gallorum Dorades differetes, quae in Oceano capiuntur, quaeque Faber Latinorum sunt.

Salpa

Salpaestric longe maiores & frequentiores quam in mediterraneo mari. Coralligenus istic nascitur, Arabibus Chanein nomine cognitus, interiore parte concavum, numerosissq; tubulis praeditum: quoniam vero elegans est, eoque abundant, eius fragmenta ad Mesgedarum & Carabascbara valuis appendere solent. Sunt vero ea fragmenta binorum cubitorum longitudine, coxae, humanae crassitie, colore partim albo, partim rubro. Lapidis etiam genus istic conspeximus, à veteribus Arabici cognomine insignitum: nec agnouissemus, nisi à Caloiero quopiam admoniti, qui eius globos nobis ostendit à D. Macarij phano, quod ab altera finis Arabici parte, è Tauri regione est, à sese (ut assererat) delatos: ubi non minor eius est copia quam in aliis regionibus siliem. Orbicularis est, grauis, Pyriti similis, granis constans quadrangulis, Andro-adamantis instar. Taurus Carauannarum est statio, quae aromata ex Mecha & Arabia felici aduehant. Scimus autem piper, gingiber, myristicas nuces, caryophyllos, laccam, sanguinem draconis, atque macin eo inuehi: etenim his omnibus Carauannae onerari conspeximus, quae nobiscum inde discessit, in qua etiam viginti cameli solum onusti fuerant his conchylis rotundis, quibus clauet in Europa appedi solent. At Cairi incolae is utantur ad teuigandam & expoliendam papyrum, atq; telas coloribus permixto gummi infectas, quibus amittuntur, ut olim solebant

CAP. LXVIII.

De nauibus & cymbis tubri maris.

CYMBAE, lintresque & alia nauigiorum genera miserorum & egenorum incolarum earum urbium quae ad mare rubrum & Taurum sita sunt, sumbus è foliis palmae contextus duntaxat confuta sunt. Quae licet non adeo firmiter stipata sint, atq; si ferreis clauis coinnicta forent, is tamen se mari concedere non formidant: nam ligneis clauis ea adeo probe compingere, picemque stipare no-

runt, ut tuto navigare queant. Hallucinantur qui naues in quibusdam regionibus ferreis clavis non compingi ob magnetis metum existimant: nam licet magnus ferri ad se trahendi facultatem habeat; minime tamen credendum est, eum tanta vi pollere, ut nauem ferreis clavis coniunctam, vel e longinquo pertrahere possit. Huiusmodi vero naues fabricant incolae, quod magnis arboribus, quarum asseres ferreos clavis ferre queant, reliquaque materia necessaria destituantur, adeoque egeni sint, ut aliunde comparare non possint: cumque praeterea naues ferro aut ere veterum more coniungere usus apud eos iam desierit, funibus cymbas consuentes, leuibz expensis eas construunt. Huc accedit quod magnis nauigis opus non habent; exigua enim illis sufficiunt cum ad piscationem, tum ad merces hinc inde per canalē, & estate per mare rubrū transuehendis. Verum quidem est magnas onerarias naues, triremes, aliaque varij generis nauigia istis conspici; sed aliunde aduecta. Ut sit, nauigatio in mari rubro periculosa, ob scopulorum frequentiam. Ad Tauri litus ostrei genus inuenimus Tridachna à Veteribus Gracis nuncupatum, nunc autem à vulgo Aganon vel Agano. Maius est Illyricis & Mediterraneis, differtq. ab his quae à Lemni & Eubae incolis Gaideropoda vel Acynopoda appellantur. Non minus istis in litore frequens est, quam nostrum in Oceano, eoquē Caloieri videntur. Generosum istis vinum inuenimus (nam Christiani Arabes, Armenij, Gracique incola vineta colunt) eoquē utres & lagenas impleuimus. Aqua quam Tauri incolae bibunt, dimidio inde militari aduehenda est, eaquē non admodum salubris: nam nitrosa & salsa est. Vicus est in eo pago, aliorum locorum per Aegyptium more collectus, sub lectum enim incolae concedunt, ut ab insigni solis ardore sese tueantur. Palma per planiciem nascentur,

tes, dactylos ferunt pingues, ruffos, molles, & admodum humidos, atque ab aliarum provinciarum dactylis differentes. Eam ob causam incolae in sportis e folijs Palma- rum contextis eos reponunt & comprimunt caricarum more, massamque conficiunt, quae longo tempore cōseruari potest, ut tamarindorum massa; isque est vulgaris & primarius incolarum cibus. Ingentes marinas testudines capiunt, quarum integumentum siue corium non minus amplum est quam aedificij alicuius ianua. Olim Christiani us vesci non audebant, quoniam Patriarcha Alexandinus omnes qui vescerentur, anathematis fulmine petiit: sed postea ab eo soluti, is nunc vescuntur. E Taurō deinde discedētes, Cairum redituri, per planiciē iter fecimus, montem Sinai ad dextram relinquentes, & mare rubrum ad sinistram, ad Septentrionem verō tendentes. Polaris stella iuxta usā minorem adeo nobis humilis erat, ut vix quidpiam vrsa appareret cum sub horizon- tem mergeretur. Conspeximus in ea planicie elegantes hortos apud fontem parietibus ex luto paleato cōstantibus cinctos, ad quos nullus nisi per iannas aditus patet: tum etiam lacerti quoddam exiguum genus, seincorum magnitudine per planiciem excurrēs, Arabes Dhab nominant. Conspecti sunt etiam nobis stelliones, quorum excrementa Arabes diligenter legunt, Graco nomine Crocodilea dicta, atque in Cairum venalia deferunt; vnde ad nos porro aduehūtur. Inter steriles & calculosas arenas, exiguum animal inuenimus phalangio simile, octo- nis pedibus praeditum, hoc est, utrinque quaternis, quod equorum crura conscendens, eos mirum in modum diue- xat: at camelorum ductores simulatque id animaduertunt, scopis ad eam rem paratis, ea illico deturbant. Nonnihil à maris sinu deflecentes, ad fontem peruenimus, cuius aqua subdulcis quidem erat, sed nonnihil etiam salsa, qua aduati sunt cameli. Istic substitimus, post die an-

te lucem secundum maris litus iter fecimus: atque ob montis in mare prominentiam per aquam equitare necesse fuit. Deinde planiciem denso ingredientibus, ad pugnam nos comparauimus, ab Arabibus metuentes: eos enim prada causa adoriri nos velle intellexeramus. Vincti Zamari, Secharab cum suis Arabibus, & qui Dn. de Fumet comitabantur, cum reliquis sese comparauerant ad latrones Arabes excipiendos, si aduenissent. Jacirco seruatiis ordinibus iter diu fecimus, & ob eorum metum maturius castra fiximus. At licet eo die magnum iter conficissemus, viribus aqua repletis, & camelis rursus oneratis per binas adhuc horas progressi sumus, donec tenebra orirentur: tum in planicie substitimus & pernoctauimus. Postridie per molles & aridas arenas gradientes, sub noctem in humidum locum peruenimus, atq. istuc inter montes quieuiamus, ubi tamarix, genista, acacia, haloschanos & cyperus rotundus nascebantur. Auiculas in tamarice haerentes conspiciens, diligenter obseruans an aliqua agnoscere possem (nam non enim videbatur, aut adeo sterili loco vivere) inter has, passeris, anthi & agithi à nobis fuerant agniti. Vidimus etiā eodem die vultures & cornos pratervolantes.

CAP. LXII.

Itinetis à Tauro in Castrum dictum confecti supputatio.

Ex eo loco digressi, in eandem viam redimus, quam in montem Sinai proficiscentes reliqueramus, atque peruenimus ubi mare rubrum in planam litus se explicat. Secundo per aquam nobis gradiendum fuit camelarum ventre tenus. In littore lapidem inuenimus orbicularem, magnitudine & crassitie cum argenteo nummo quem Galli Testonem appellant, respondentem, quem pumisia (ferreus etenim coloris erat) esse arbitrabamur, quod

quod Hebraicos quosdam characteres natura expressos haberet: is nobis in memoriam renouauit alios quosdam lapides in Britannia etiam à nobis obseruatos, in quibus tribuli aquatici, Domini de Rohan insignia, erant expressi. Sub noctem dimidio miliari à fontibus amaris substitimus, eo enim propter iumentorum lassitudinem & noctem vicinam peruenire nequimus. Postridie ante lucem digressi, cum ad fontes peruenissemus, vires aqua impleuimus, & ad Sues defleximus, quò meridie venimus. Finire igitur dictum, ut ex Tauro in Sues conficimus, supputato, quinque dierum cum semisse iter comperimus, etiam properanter confectum. Huius sinu siue canalus aqua vel arena non rubent, ut plerique existimauere: sed id nomen alia de causa ei est inditum. Nam Rex quidā, Graecorum nomine Erythra dictus, Egypto imperans, huic mari appellatione dedit, eā ob causam Erythraeum, hoc est, rubrum mare appellatum est. Aestus reciprocationem habet ut Oceanus: sius enim solummodo est ex Oceano in continentem Arabia protensus, quem veteres Arabicum cognominarunt: at successores Erythraeum dixerunt ab eo quoniam dixi Erythra, qui naues fabricandi artem inuenit: cum ante ratibus duntaxat veherentur, ut solent nunc in Druentia, & aliis rapacibus fluminibus.

CAP. LXIII.

De Porta Sues ad Maris rubri litus.

RECENTIORVM plerique Sues olim Arsinoe fuisse nuncupatū volunt, quod verisimile videtur, quandoquidem primus rubri maris portus est, & Cairo vicinus. Alexandro è viuis subitō id nomen adeptum fuit: Ptolomeum enim Lagum, cum Egypto imperaret, filiam suam Arsinoē insignis forma Lysimacho Macedonia Regi matrimonio collocasse legimus, in cuius honorem hanc urbem Ptolomeum Philadelphus extruxit, inquit, &

ipsius nomine illam appellauit. Magna istic est omnium rerum difficultas, eam ob causam à paucis incolitur: nulla etenim est aqua potabilis ad duo miliaria in circuitu. Istic duntaxat conficitur exigua quadam arx, veteri more exstructa, infirma, in tumultu sita. Et licet Turcarum Imperator ingentes sumptus fecerit, ut magis excultum eum locum redderet, ne huius tamen proficere: tanta enim omnium rerum, uti dixi, est difficultas, ut vix quisquam habitare queat. Circiter triginta vel quadraginta triremes istic conspeximus in sicco repositas, quas Turcarum Imperator Constantinopoli in Nilum vsque transuehi curauit, deinde aduerso Nilo Cairum pertrahi, atque ibi dissolutas, camelis & curribus in Sues deportari, atque denno concinnari. Nanius statio illuc male tuta est, quoniam plaga marina omnibus ferè ventis est exposita. Difficilis est in mari rubro, ob scopulorum, qui sub aqua latent, frequentiam, nauigatio: at tamè omnis classis quæ à Turca aduersus Indos mittitur, in Sues instruitur. Atque cum istic versaremur, incidimus in quadraginta vel quinquaginta camelos, Cairo illic missos, qui aquam è puteo Sues hauriam, coriaceis utribus deferrent in triremium vsus, quas Bassa sine Pro-rex Aegyptiacus in Indiam ablegabat, ut oppidum nomine Zibit, quod paulo ante defecerat, denno sub potestate redigeret. Tameis autem ea aqua salsa sit & amara, nautæ alterius dulcioris penuria eam bibunt. Cairum repentes, medio inter Sues & puteum itinere, speculatores conspeximus, tabulatis quibusdam hinc inde sparsis insistentes, eorum more qui apud nos vineta, ne una decerpantur, obseruant. Singulis tabulatis bini aut terni viri inerant, qui procul conficerent an insidiatores aliquos obseruarent, & vrbis incolæ admonerent, ut sibi cauere: quod cū his conuenit quæ Plinius de Carthaginensium speculis (quibus vsi sunt dum Romani illis bellum infer-

inferrent) narrat, hinc inde per illius regionis plana, quæ veluti mare aqua sunt, & deserta ut apud Sues, collocatis. Ad puteum Sues cum secundò peruenissemus, in multam noctem substitimus; deinde oneratis rursum camelis, reliqua noctis parte, & sequenti die, sine intermissione iter continuauimus, donec sero admodum ad Nili ripam perueniremus, eodèque loco pernoctauimus, in quo antè, dum montem Sinai peteremus, quieueramus. Hunc successum nostra habuit in eum montem profectio, quam vicesimo die absolimus, reductis solum tribus equis: nam reliqui sex vel septem in itinere perierant. Arabes fabis duntaxat & hordeo eos pascebat, quemadmodum camelos, quorum etiam maxima pars perit. Hoc die camelorum dux, animaduersa procul in planicie vipera, proclamata & geminata vipera suo idiomate appellatione, coniectis saxis, ipse & eius comites illam necarunt; quod indicium est, illos magnopere eas exhorrescere. Aegyptiacæ vipera & cerasia pelle admodum obsequente sunt predicti, quod experientia nos edocuit: nam earum pelles tomento impleta, duplo crassiores quàm antè fuerunt, quod in aliarum regionum viperis non contingit. Habet Aegyptus multos præterea serpentes, quorum non meminimus, quoniam de nocentioribus dixisse satis est. Quoniam porro condita atque integra quorundam serpentum alis & pedibus preditorum corpora vidimus, quos ex Arabia parte in Aegyptum aduolare ferunt, eius iconem Lectorum oculis subiucere volumus, plura de eo in libro de Serpentibus dicturi.

In itinere, Arabum & Aegyptiorum rusticorum turbam inuenimus, quam Bassa vi per Aegyptum comprehendit iusserat, ut remigum officio fungerentur in expeditione quam suprà memorauimus. Carri siquidem Bassa, qui Turcarum Imperatoris nomine Aegypti præest, triremium classem paraturus, quoscumque obuios indifferen-

ter comprehendi iubet, nec quisquā mutire audeat, quandoquidem id sit in Turcici Imperatoris obsequium; tanta est inter eius subditos obedientia: catenis tamen non coercentur, sed expeditione confecta, domum redire permittuntur. Quo tempore similis fit lectio, Christiani Cairum incolentes, domi se continent, nec quōquam egrediuntur. Turcici milites, qui tota illa protectione committes Domino de Fumet additi fuere, tantum biscotti panis secum detulerant, quantum ad illam ē Cairo ad montem Sinai protectionem sufficeret: nec tamen omnem in reditu absumserant, inde facile cognosci potest eorum in victu frugalitas, quam aliarum nationum homines imitari haud possent. Noctis partem ad Nili ripam traduximus: postridieque summo mane, oneratis camelis Cairum secundo peruenimus. & Cairo in montem Sinai profectio, Aegyptiacorum & Arabicorum Camelorum cimiterium est: quia plerique omnes in eo itinere pereunt, ut apparet ex eorum ossibus quae hinc inde secundū viam dispersa iacent: inde fit ut id iter multum a vulturibus frequentetur, quorū pridie magnas turmas, in quarum singulis non minus quinquageni fuere, obseruauimus: atque affirmare ausim inter reliquas rapaces atque incurtus unguibus praeditas aues, solos vultures turmatim volare.

De Murthinis vasīs in Cairo venalibus & de Nitro.
INGENS Murrhinorum vasorum copia in Cairo à mercatoribus publice venalis proponitur. Cum autem videremus ea nouo Porcellana nomine appellari, eius appellationis Gallicum etymon perquirere libuit, atque animaduertimus, denominationem sumsisse à Conchyliis quodam genere Murex Latinis dicto, quod Galli concham porcellanicam nuncupant: tamen si affinitas vocabuli Murex satis respondeat voci Murrhina: Gallice tamen appellationis etymon duntaxat perquirimus, quoniam Porcellanica vasa ea nuncupamus: nec ignoramus Latinos Myrrha vocem à Græca μυρρη deduxisse. Vasa quæ Porcellana appellatione apud nos hodie venduntur, nulla nota cum veterum vasīs conueniunt. Sed nec summi totius Italiae artifices similia parare norunt, ut pote qui commoda materia destituuntur: attamen vasa ab ipsis confecta, Porcellana nomine donant atque etiam vendunt. Latæ significationis est Porcellana vocabulum, & multis conchis marinis applicatur. Quoniam porro elegans vas ē concha marina paratum aptius denominari non posset secundū veterē appellationem, quam Porcellanicum: expolita illa & splendentia conchyliis margaritisferis conchyliis respondentia arbitratus sum affinitatem aliquam habere cum materia vasorum antiquorum Porcellanicorū: huc accedit, quod Galli spherulas illas precatórias ē magnis coeclis confectas, Porcellanicas spherulas appellare. Transparentia sunt ea vasa Porcellanica, magnōq. æstimantur in ipso Cairo, quoniam ea ex India deportari affirmant: quod mihi verisimile non videtur: nam neque adeo frequentia, neq. adeo magna vasa conspicerentur, si ex tam remotis regionibus deferrentur: Gutturinum enim poculum, aut aliud vas quantumvis paruum, singulis ducatis veniunt: si ampla sint, tanto plurius æstimantur,

Magna est in plerisque Europaeis pertinacia, qui asserunt nostrum Sal petra esse Nitrum veterum, cum tamen ne mica quidem legitimi Nitri in vniuerso orbe Christiano reperiatur, nisi aliunde delatum; contra in Cairo adeo vulgare sit, ut eius decem librae vix vno maidin aestimentur. Varius apud illos eius est usus: nam & vasa eo inducunt, & siliquis Acaciae admixta coria parant. Extra urbem Cairum eleganter constructa conspiciuntur templa, Mesquite dicta, multorum magnatum sumtu & cura paucis ante annis exaedicata: nam si quis Bascha, Sangiacus, aliusve auctoritate pollens Imperatoris Turcarum amicus, aliquid memoria dignum posteris relinquere vult, eiusmodi fabricas exstruit pietatis causa, quibus cisternas adiungunt, aqua conservanda idoneas, ut quilibet sua iumenta inde aquare, ipseque secandum eorum consuetudinem elucere se possit: nam vniuerso cloto corpore, ab omni peccato se liberari, ex Mahometi instituto, arbitrantur. Solent Arabes publicis locis aquam plerumque proponere, & eam per certos viros circumferri curari, & quibusvis obuiis praeberi sine ullo pretio, nisi qui aquam sumpsit, civilitatis causa aliquid ipsimet donet. In Cairo reliquisque Aegypti, Syria, Turcorumque Imperatori subiectarum Prouinciarum urbibus, ubi viae coeunt & coniunguntur, ingentia ponuntur vasa, quae singulis diebus aqua implentur, ut qui sitiunt inde haurire queant. Inde fit ut publice cibum sumere eos non pudeat. Nam comparato quem cupiunt in foro cibo, ad vas aliquod aqua plenum concedunt, exemptisq. calcibus istuc confidunt, & in propatulo vescuntur. Fenum in Cairo venale, in pratis nostro more non est demessum, neque gramen est, quale in Cycladium insularum scopulis legitur: sed ex trifolio sativum constat, canle concano praeviso, quod demessum in manipulos colligatur, deinde per fascies distribuitur. Eo autem libenter vescuntur equi.

Non

Non debium est, quin id trifolium legitima sit medica, quae vitidia per Hispaniae equi daturum cibum etiam facium per vniuersam Hispaniam reperiat, nec etiam athenam, hinc concisum stramen seu, hordium athenae vocem illuc supplet.

CAP. LXXII.

Succinum non esse fossile, ut plerique existimant, sed arboris gummi.

SUCCINVM e quo precatoria sphaerula parari solent, non minore est apud Arabes, Syros, Aegyptios, & Indos precio, quam apud Christianos: nam Turcae perinde his sphaerulis vniuntur ut nostri homines, & suas preces pro eorum consuetudine ad eas demurmurant. Sed & ad alios varios usus applicant, veluti ad ornatum ephippiorum, frenorum, clitellarum, equorum, mulorum, camelorum. Eius adhuc rudis ingentes saccos plenos in Cairo conspeximus, fragmentis sine glebis gemini pugni erassitudine, quorum nonnullis arboris cortex adhuc inherebat, tenuis, lenis & nitidus: & cum eiusmodi cortex interdum inueniatur plusquam palmari amplitudine, ingentem arborem ex qua profuit, esse dicendum est. Plerique aestimant Succinum fluidum esse liquorem terrestrem, qui in mare deuoluatur, & istuc induratum a ventis in litus reieci. Erroneam autem esse huiusmodi opinionem experientia ipsa docet: nam si Succinum in aqua mergitur, qua ratione verum id esse poterit quod asserunt? Diligenter igitur perlectus in qua veteres de Succino scripserunt, totiesq. reperto inhaerente cortice, in Dioscori sententiam facile concedimus, qui expresse affirmat gummi arboreum esse, quod vi ferrum ad se trahendi pollet, quemadmodum magnes, si primum fricetur: quod Dioscori, Theophrasti, & nonnulli alij iam obseruauerant: idque verum esse comperimus. Pleraque obtinet nomina cum Graeca tum Latina, uti Succinum, λυζγίον, Lapis lyncis, λυγγύριον.

Bellonium in censura de Succino falli, iam notum est quidem ut multis de ea re agendum sit: nam & edocet & tota adeo Succini aura bituminosum quidpiam esse, facile euincunt.

CAP.

CAP. LXXIII.

De nostra Profectionis in Hierusalem apparatu.

IN Cairo subsistentes, profectionem in Hierusalem adornabamus, & res ad ea necessarias curabamus, veluti ut conductitia iumenta & annouam nobis compararemus, quemadmodum ante ad profectionem in montem Sinai feceramus. Hierosolymitana autem profectio, magis egnoriam & mulorum quam camelorum opera perficitur. Turca porro & Arabes longinquam profectionem astate suscepturi, tamarindos coemunt: magni etenim usus sunt per uniuersum Terrae dominium, non ad medicamenta paranda, sed ad sedandam sitim, ut singulis annis plus quam tria milia eorum pondo in Cairo venundari putem. In eorum Mesquedis elegantia magna vasa e marmore varij generis confecta antiqui operis conspiciuntur, quae olim ad condienda variorum animalium cadauera usurpasse credimus: nam cum pleraque animalia sacra affimarent, ea condebant, & in eiusmodi vasa tanquam in sepulcrum recondabant: homines autem aliter condebantur, ut ante diximus. Cairo incola mentionem facientes Praefectorum qui Sultani tempore vixerunt, Circassos eos appellat, quod admirati sumus, appellatione adeo antiquam & Herodoto notam etiam nunc retineri audientes. Cairinus Bassa suam aulam non Arabum aut Aegyptiorum, sed Turcorum more gubernat. Cumq; obseruauerimus qua ratione Dominum de Fumet, qui illum salutandi & valedicendi causa adit, exceperit, dignum quod hic infereretur indicauimus. Omnes suos Samisarios auratis, sericisq; diuersorum colorum vestibus eleganter exornatos ordine collocauit, nullis acinacibus alijsve armis accinctos, sed demissis & decussatis manibus; quod indicium est magna Turcarum obedientia: ad gerendu-

gerendum etenim bellum solimodo arma expetunt. Arabes gestare pignones solent, quod Turca nondum in usum receperit: alia tamen tela habent cum pacis tunc belli tempore magis utilia, de quibus iam diximus. Comparatis rebus ad profectionem necessariis, terrestri itinere illa absolueri visum fuit, versus Hierosolymam prius tendentes.

CAP. LXXIII.

De Aegyptiaco quodam frutice semper virescente, qui rubro colore inficit.

DIE Saturni qui fuit 29. Octobris anni quadragesimi septimi supra millesimum & quingentesimum, nocte dubia, urbe egressi sumus, & ad Mesquedam quartam miliaris parte ab urbe distantem concessimus, sub cuius tecto pernoctauimus: unde die Dominica ante lucem discessimus. Aegyptus Nilo inundata nobis ad sinistram erat, in qua pagos locis editioribus sitos inter palmarum siluas conspicebamus. Obseruauimus fruticem Alcanham nuncupatum, quem diligenter colunt, atque ex eo egregias caducae silualis parant. Latini Arabum interpretes, Lignistrum Latinorum esse arbitratii sunt, sed falluntur, nam dissimiles sunt frutices. Alcanha in Punica mali altitudinem excreuit: sed cum cadatur, virgulae duntaxat profert, saliceorum viminum instar. Magnum adfert quantum Aegypti incolis: nam eius folia siccata in pollinem terunt, flauo colore inficientem. Huius pollinis census tam ingens est per eas regiones qua Turcarum Imperatoris subiacent imperio, ut plus quam octodena ducatorum millia reddat: inualuit enim ea consuetudo, ut omnes mulieres, manus, pedes, capillorum partem rubro aut flauo, viti autem ungues rubro colore, hoc puluere inficiant: addito praeterea alumine, puerorum utriusque sexus capillos tingunt, equorum iubeas, pedes & caudas. Eius regionis mulieres ad formae decorem multum accedunt.

dere putant, si ab umbilico infra, etiam coxarum partem flavo colore inficiant, quem ex hoc pulvere concinnare norunt, simulatque ex balneis egrediuntur; quoniam eo tempore color altius penetrat. Illius usus adeo frequens est, ut non modo apud Turcas inualuerit, sed etiam in Wallachiam, Russiam, & Bosniam deferatur. Cuius itaque plebs hoc pulvere carere nequeat, necessario eius distributio magnum censum prabet: sepeque accidit ut Alexandrina naues eo onerata, Constantinopolin deuchantur, qui illico venundatur & distribuitur. Cairum egressi, canallem sequuti sumus qui Damiatam ducit. Et quoniā in tempesta nocte discesseramus, ante lucem pervenimus ad id iter quod Sues ducit.

CAP. LXXV.

De plurimis Aegypti pagis, in itinere quod Hierusalem ducit, sitis.

PER ingentes molles arenae campos iter fecimus, in quibus rustici Citrulli gemis colebant, tūc in Cairo vsus, ut toto Septembri & Octobri singulis diebus cameli huiusmodi fructu onusti adueniant. Quātuorvisus est, nam nullo negotio provenit praesertim per Nili inundationem. Anicenna & Serapio Bategam nominant: nunc Aegyptij Copus appellant. Pleriq. in huius nomenclatura hallucinati sunt, falso Anguriam nuncupantes: nam Anguria cucumerem significat. In tantam interdum amplitudinem excrescit, ut quatuor aut sex camelum, unicus hominem onerare queant. Eo die in aperta planitie pernoctavimus: post die vero in amplum pagum pervenimus nomine Caug, ubi subsistendum fuit, ut annonam necessariam compararem (etenim per sterilia loca faciendum erat iter) orizem, pisam, fabas, ova, poma, pira, vinas, dactylos, ficus. Vix alia herba per eas arenosas solitudines nascitur quā Hyoscyamus niger, agros suo virore vestiens.

TARDE

TARDE ex Caug digressi, tota nocte iter fecimus, donec in pagum Cataro, editiore loco, non procul à Nilo sitū veniremus. Suam quadragesimam tum celebrabant: propterea fastigia turrium suorum templorum aut Mesquedarum, undique obsita erant accessis lampadibus quae tota nocte ardebant: qui mos per universam Turciae ditionem ubi Mahumetista vivunt, observatur. Arabicarum porro Mesquedarum turricula à Turcicis differunt, quod Arabica triplicem, Turcica unicam contiguationem habeant. Eorum quadragesima mense iunari duranti, dumque ieiunant, cibo & potu abstinent in obscuram noctem, & donec stellarum splendore conspiciant: deinde tota nocte copotatiunculis indulgent. Cataro magnitudine respondet Caug, palmasq. arboribus cingitur: elegantes istuc coluntur horti, ob aquae commoditatem, eam ob causam celebris est pagus. Ulterius deinde progressi ad alium vsque pagum nomine Bilbez, ubi summo prandio, reliquo die subsistimus: cum aestim vitandae causa, tum ut iumentorum quieti consuleremus: ibique victus necessaria in foro perinde atque in Caug invenimus. Inde digressi, & inter Orientem ac Septentrionem tendentes, à dextris praeter sterilem planiciem nihil conspicebamus; ad sinistram vero offerebat sese regio quae à Nilo inundatur, fertilis & culta, plurimis pagis abundans, Palmarumq. & Sicomorum silvis. Magnas Gazellarum per eam planitiem oberrantium turmas invenimus; eoque, vespero tertiam stationem à nostro ex Cairo discessu conficimus.

CAP. LXXVI.

De admirabili difficultique itinere inter Cairum & Hierusalem.

DIE Martis omnium Sanctorum nomini sacro, ad Salatiam vsque pagum progressi sumus, ubi toto deinde die quievimus. Huius pagi, licet admodum celebri, aedificia ex Palmarum duntaxat ramis ipsi arborum trun-

coiunctis constant: sunt & praterea nonnulla adicula nullius momenti. Incola quadrata quaedam loca harundinibus sepunt, ad gallinas, anseres & anates coercedas. Nos istuc camelos, capreolos, gallinas, oua, borden, panem, vinum, & alia villui necessaria venalia reperimus. Quoniam porro emetienda erat ampla planities & latronibus infesta, decem Arabes probe armatos conduximus, qui comites essent, licet Iamissaros haberemus: Arabes autem longas sarissas etiam equites in humeris gestare solent. A Salatia fecimus iter per incultam planitiem, per quinque horarum spacium, nihilque contempsimus praeter Tamavicos & Rhamni genus rubentibus baccis, cum qui in Graecia nascitur, nigres baccis sit praeclatus. Eatenus nihil aqua contuleramus: nam in singulis pagis inueneramus: eo vero die vitres aqua implere coacti sumus; quia qua nobis gradientum erat, eius est penuria. Ter eo die Nili aluui transiimus, aqua ad equorum cingula pertingente, qua amara & salsa est, quoniam marina permiscetur. Latos etiam pontes inuenimus, sed non admodum longos. Salso igitur riuos praetergressi, ad Carabassara rudera substitimus, ut noctem istuc traduceremus. Subsequens dies nobis difficilior obtigit quam speraueramus, quod per mollem, cedentem, mobilemque arenam iter faciendum esset. Ea de causa agasiones equorum & mulorum suffragines panis inuolueri & manire necesse est, alioqui mutuo allisu attererentur. Arenosa planicie emensa, ad vallem accessimus, in qua nonnullas Palmas contempsimus, iuxta putem, subdulcem aquam continentem, cuius potu Caruanna vsa est: ea autem aqua versatili rota educitur ut in Aegypto. Sub vespere in pagum Belba appulimus. Castellum quoddam est quadrangula forma, in Palmira regione (qua haud procul a Mediterraneo mari abest) situm, inter Aegyptum & Syriam, bidui a Salatia itinere.

neri. Huius muri admodum debiles sunt, quaeque insunt aedificia, vitulorum stabula vix sunt maiora: regio admodum sterilis & arenosa est, alioqui Palmarum silvis abundans, attamen pleraque victui necessaria istuc inuenimus. Eius regionis incolae macilenti sunt, susci, & sole adusti, qui Turcorum more humi non sedent cruribus decussatis, ut Gallia sartores facere solent, sed ut Arabes incarnati, summis pedibus terra insixis, insident suis calcaneis, totosque interdum dies eum in modum sedendo traducunt, nec magis defatigantur quam nos scabellis insidentes: nam cum a teneris assuenerint, nullam molestiam illis praeber ea sessio: huc accedit quod cum eorum regio arenosa sit, vestes conspurcarent si Turcarum more sederent. Arabes, Armeni, Turcae, maxima ex parte suas interulas carne eo colore infectas habent, raroque albas gestant: pediculis tamen non scatent, quoniam saepe balneas adunt, ubi eluuntur & mundantur. Arabes humi cubant, substratis duntaxat storsis ex harundinibus vel palmarum foliis contextis, nec linteaminum usum norunt. Expectabat nos Caruanna quaedam quae Hierosolymam proficiscebatur, apud putem in planicie situm, binis a Belba milliariis distantem, cuius aqua nitrosa erat: nam circumiacens locus etiam nitrosus est; attamen alterius penuria eam bibimus. Media nocte Caruanna discessit, quam post tres horas sequenti sumus. Secundum mare mediterraneum, quod ad sinistram relinquebamus, diu iter fecimus, restaque ad Orientem tendebamus, nonnihil properantes ut Caruannam adsequeremur, quam ad vespere comitati sumus, & ad maris litus paululum substitimus: deinde ad quartam milliariis partem progressi, inter binos arena mobilis tumulos fodimus ad dimidia orgae altitudinem, dulcemque aquam inuenimus, sed turbidam, & albescentem, qua nostras lagenas & vitres impleuimus. Iam nobis Sinai montes ad

dextram apparebant. Qui rectâ projectionem ex Cairo versus Hierusalem instituunt, neque Belbam neque Salatiam adueniunt; sed alia via ingrediuntur, atque cibos & aquam pro tota projectione circumferunt. Nos autem qua diximus via progressi sumus, ob Nili & pagorum commoditatem. Ambrosiam, Thapsiam, Libanoidis species, Tamarices atque Apocynon in aperta planicie nascentes reperimus.

CAP. LXXVII.

De Nitro, & Cancro quodam exiguo admittantur naturæ.

TOTO illo die sub nostris tentoriis traducto, Caravannam sequuti sumus, aliamque planiciem ingressi, qua per sex horarum spacium duravit; cum illa exisset, in depressiorem planiciem descendimus Nitro omnino oblitam, in quo equi & camelorum pedum vestigia imprimebant; atque initio propter splendorem, solem esse arbitrabamur: nec facile agnoscimus, nisi antea in Cairo id vidissemus. Non est autem Sal petra; nam Nitrum naturale est, usque notis quas veteres tradiderunt dignoscendum, nempe utustum multos cineres relinquit, Sal vero petra nullos. Per eam planiciem ad dimidium ferè miliare progressi sumus, pauloque ulterius mare attingimus, cuius secundum litus diu fecimus iter: frequentes Galei, caniculaque marina in litore pascentes nobis conspecta fuere. Istic etiam peculiare quoddam Cancro genus, & admirando natura: nam media astate, summisque solis ardoribus, cateruatim mare egressus, per eius litus vagatur, & ad tres balistiarum per arenam excurrit tanta celeritate, ut quis vix assequi queat, cum tamen pusilla castanea magnitudinem non excedat: cumque integro die per summos solis aestus in secco versatus est, noctu in mare sese recondit. Aristoteles Cancrum cursorem nomi-

nominat: plerique autem falluntur qui Dromonem, hoc est Cursorem appellant, atque inter cetaceos pisces reputant: nam, ut dixi, pusillus hic est, eiusque amplam descriptionem libro. 2. de Piscibus dedimus. Noctes tota hac nostra projectione nunquam adeo obscura fuerunt, quin obuia quaque conspiceremus. Ea nocte cum paululum à Caravanna secessissemus, Sanguiacus quidam Hierosolimam proficiscens, tumultu quodam excitato simulavit adesse Arabes. Quod cum intellexissemus, non magnopere commoti sumus: Ianissari etenim qui Dominum de Fumes comitabantur, animosi & bene instructi erant. Diu ante lucem discedentes Mediterranei maris litus reliquimus, atque claro mane Caravanna & Sanguiacus substituerunt quorundam Indaeorum gratia qui inturba erant, quique munere illum affecerant, ut eos expectaret. Atque illi quidem astute Veneris die sub vesperam longius progressi erant, ut postridie quiescere possent: consuetudo enim apud illos est, ne die Sabbathi ullam operam faciant. Nos vero ipso Sabbathi die illos praecessimus, & in Carbassara murum cinctum, atque castelli in modum exstructum, diuertimus, apud magnam pagum, in quo victus necessaria coemimus: illique vespere uberiorem glebam inuenire coepimus deferente nos arena. Istic Smyrnum copiose nascitur, & Ambrosia, Alga tertia, Anchusa & Lagusticum. Inter Cairum & eum locum nullas alias arbores conspeximus, praeter Palmas & lanigeras, quarum mala siue fructus delicata, tenuique lana pleni sunt, ut autem meminimus.

CAP. LXXVIII.

De plerisque arboribus, arbus, aliisque singularibus in Palestina nascentibus.

SED ante quàm in Carbassara perveniremus, adhucque essemus in editiore colliculo, Balanum myrsicam

innenimus, præ iis quæ in Arabia nascuntur vastam
admodum, Betula parem, sub qua magna Smyrni quan-
titas nascebatur, semine, vti Coriandri, rotundo & val-
de odorato. Car-bassara vicini è longinquo conspeximus
virentes quasdam arbores, quas initio non agnouimus:
sed observatis earum ramis confertim in summo nascenti-
bus, multisque foliis stipatim præditis, & elegantem um-
bram præbentibus, crassoque ipsarum caudice, Sycomo-
ros esse deprehendimus serie quadam in planicie disposi-
tos, veluti apud nos Juglandes. Circa Car-bassara porro
puteum aderant arbores Græci Oenoplia nuncupata, ab
aliis Napæca. Est autem illud Car-bassara limes & ini-
tium fertilioris soli Palestine. Istorum verò diversorio-
rum siue Car-bassara cum per Aegyptum tum per Sy-
riam porta ferrea sunt, arcemque continet, propugnacu-
lum in medio habentem, quo se viatores conferunt: intra
muros parte interiore porticus sunt, sub quas noctu se re-
cipere licet pluvio tempore, atq. etiam propter æstivum de die.
Tota nocte coeclusi fuimus in eo Car-bassara, & excubias
egimus, prædonum Arabum causa, quos non procul abesse, re-
latum nobis fuerat, Caravanna quæ reliqueramus, tota no-
cte iter facit, & ante lucem nos prævertit: comode enim vel
ex longinquo exaudire potuimus, eamque ob causam illico
ad eam subsequenda nos comparauimus. Nunc consuetudinem
hanc habet, ut si quis Sangiacus, vel Caravanna aliqua
numerosa iter facit, campanam satis crassam cameli alicuius
collo appendat, quæ è longinquo etiâ exaudiri possit, ad
comonefaciendum vniuersum comitatum. Turcici proceres
perinde lectica vehuntur atq. in Europa, at quæ muli non
gestant, verum cameli. Inter Gazara, quæ prima vrbs est
pronincia Aegypti, & Belba, agros desertos inuenimus
ob murum & soricum abundantiam: quos nisi deuorarent
aues Percnopteri ab Aristotele nuncupata, à Gallis verò
Boudrees, quæ natura catervatim eo mittit, nullam se-
mentem

mentem possent facere incolæ, quin statim absisteretur.
Prænotit istæ Scilla, Thapsia, Ferula, Polium, Hastula
regia. Deinde iter facimus per agros, frumento, legu-
minibus, et fructiferis arboribus bene excultos. Sepes pos-
sessiones separantes, Rhano & Halymo consistunt, in quibus
volitantes observauimus Colluriones, Pies græcè Galls
nuncupatas, quæ mures vorant quemadmodum capannu-
culi. Vidimus etiam præternolantes multos Vultures,
aliasque aues carniuoras, quales supra commemorauimus
Accipitres Aegyptios, quidam è nostris comitatus
Pelicanos appellabant, quod forma similes essent iis
quos sanguine suos pullos aëtes depictos viderant. Qua-
niam verò Pelicani vocabulum molestum nobis exhi-
buit inquirendo quam aui hoc nomen donanda es-
set, notum facere volumus, pro Pelicano sumendam esse
eam quæ gemino ventriculo prædita est, quæ quæ alia ap-
pellatione Onocrotalus dicitur: in quo Albertus lapsus
est, enim pro Ossifraga sumens: nam Ossifragus is est qui
à Græcis Phinus vocatur: quod vocabulum multis au-
sari præbuit varia de Phœnice commemorandi, aue longè
rariorem diuersa à Latinorum Ossifraga quæ nuda incen-
dentem pingunt, pectusque rostro aperietem quo suos pul-
los pascit, ut ex historia quam Aristoteles de Phini pro-
didit, apparet, quæ sequuntur Plinius, Ossifragam descri-
bens, omnia illi attribuit quæ Aristoteles suo Phini, Aquila
maioris, & proxima ei genus, aduocis inguibus &
carniuoram, colore ex cinereo albicante: hebetè oculorum
aciem habentem, benignam, pullos Aquila tucios exci-
pientem, & educantem donec proculare queant.

Cognita est Gallis aui, quam appellatione Phini si-
ne Latinorum Ossifrage conuenienti nominant Ossifrage,
quæ tamen Ossifraga non est, nec tali nomine dici debet,
sed Haliaetus, quantum Aquilarum genus, circa flumi-
na & stagna versans, librans sese ex alio, & præceps in
piscos

pisces ruens discussis pectore aquis eos rapiens. Quatuor integris horis per apertam planiciem arboribusque liberam equitauimus: tandemq; Gazaram, qua prima urbi fuit quam in Iudaea inuenimus. peruenientes, in horis quodam urbi vicino sub Palma tentoria fiximus.

* Egypti, imò potius Palaestinae, quae veteribus, ut uti simile est, Gaza dicta fuit: sed & ipse Bellonius ad huius capitis calceem Gazaram in Iudaea locat.

CAP. LXXIX.

De urbe Gazara.

GAZARA muris non est cincta, veterem habet arcem quadrangulam in colle sitam, sed non firmā, cui praestitit Sangiacus quidam. Solum circa Gazaram fertile est, abundatque ficibus, oleis, Ziziphis, malis, puniceis, & vitibus. Alii etiam nonnullas palmas, sed cuius fructus serò maturatur, regio etenim frigidior est. Iam ante trimestre, daëtyli in Aegypto & Arabia maturuerāt, Gazara verò tum adhuc virebāt. Illic inuenitur lacerti nigri genus Stellio dictum, mustela serè magnitudine, trimida aluo & crasso capite, quo etiam Iudaea & Syria abundant. Illic etiam anem conspeximus, quae mea opinione reliquas cantus suauitate superat, quam Veteres venaticam anem appellasse arbitramur. Sturno paulo maior est, albo ventre, & dorso cinereo, quemadmodum Molliceps, quem Gros becc nominant, cauda nigra, alasq; superante ut in pica, pici marty in modum volat. Omnis generis edulia in Gazara inuenimus, velut panem, vinū, gallinas, ova. Incola Gazara, Graeci, Turcae, & Arabes vineta sua diligenter colunt. Illic haesimus vsque ad noctis crepusculum, deinde tota nocte per elegantes planicies iter fecimus Ramam versus: Postridie vero mane pagos in colliculis sitos secundum agros omni tritici genere instructos vidimus rectā à meridie ad Septentrionem tendentes: & quoniam Euro auster vehementer flabat,

mari-

marinorum fluctuum murmur exaudiebamus; non procul etenim à mari aberamus, & magnas Onocrotalorum turmas eo volantes conspiciebamus. Onoplia sine Napeca Pyri altitudinem attingit, fructumq; fert siluestribus malis aequalem, & adeo similem ut vix dignosci queat, sapore dulci cum grata quadam aciditate coniuncto, nucleum continentem, olivae nucleoparem. Aegyptius, Syria, & Armenia hac arbore abundant, quae Graecia imò verò tota etiam Europa caret: perpetua fronde viret; eam ob causam libro de arboribus sempiterna fronde virentibus eius * icon reponetur. Repperimus in itinere planiciem sacchariferis arundinibus & colocasia excultam, quam aqua ex puteo haurita rigabant. Inde Ramam peruenimus, ubi reliquo die haesimus.

* istam Onopliae iconem nondum conspexisse licuit, nec quae haesimus vidi Bellonii de Coniferis & sempiterna fronde virentibus arboribus exemplaria eam continent.

CAP. LXXX.

De urbe Rama.

AMPLA olim fuit urbs Rama, ut ex ruderibus apparet: nam cisterna & fornices quae etiam nū super sunt, maiores sunt Alexandrinis, licet non adeo frequentes. Eius situs est in solo pingui & fecundo: quoniam verò adiorari sunt incolae ut vix decem ades inhabitentur, agri magna ex parte sunt incolti: coluntur tamen frumentum, hordēū, legumina, & pauca vites, istiq; venalia reperimus carnes, panem, vinum, & alia edulia. Potior incolarum pars Graeci sunt. Acacia alterum genus copiosius ibi prouenit, atque alius frutex spinosus, quem à veteribus haudquaquam descriptum fuisse arbitramur, suspicamur tamen Myrrhe arborem fuisse: cōtorso est caudice, denso, horrentibusq; spinis obfuso, foliaq; habet Acaciae similia, sed paulo maiora. Rama ante lucem digressi, per pingua arua iter fecimus, in quibus frumentum sa-

X 8

tild

eile enatum fuisset: sed incola suum commodum negligenter, sequenter admodum terram colunt. Sub auroram vales montanorum Hierusalem ingressi sumus, in quibus longius progressi, montiumque precipitiis utrimque concuissi, quosdam Arabes hinc inde e tumulis descendentes, strepitumque facientes inuenimus, qui simulatque nos conspexerunt, pecunias exposcebant, simulates sese nos adoriri velle: commonesacti autem quod tales nebulones exteris expilare soleant, cum illis praualent, eos contempsimus. Prætexentes autem sibi regionis tutelam ab Imperatore Turcarum commissam, exigua pecunia summa, donati fuerunt: tamen si nos aggredi non ausi fuissent: nam præter ordinarium comitatum, Dominus de Fumet in Gazara alios decem Iamissaros sibi adiunxerat, permissis Sanguaci illius urbis. Sed illi etiam adeo versuti sunt, ut si peregrinos numero se superare, ut ipsis resistere queant, aduertiunt, nunquam illos adoriantur.

CAP. LXXXI.

De Hierusalem in montanis suis.

AD EO abundanti hac montana omni arborum genere, siluestribusque & aromaticis herbis, ut monti Ida in Creta comparari possint, cui etiam temperamento & aliis dotibus respondent. Excolitur terra in ipsis scopulis scelerum in modum: unde cognosci potest veterum Iudeorum diligentia & industria, qui solum aliqui petrosum & sterile, cultura fructibus abundans reddiderunt. Similis diligentia observatur veterum Græcorum qui Aegæi maris insulas habitauerunt: quarum plurimas conspeximus nunc desertas, & vix centum incolae alentes, in quibus olim plures quam sexies milia vinere potuerunt, ut apparet ex tumulis & collibus, qui antiquitus ex firma materia per scalas exedificati fuerunt, ad remouendam terram ne per precipitia deuolueretur, & in ea stirpes nasci possent. Insula Ceos, Milos, Andros, Naxos, Paros, & plera-

pleraque alia, ea diligentia à veteribus Græcis fuerant exculta, ut eas uberioribus redderent quam plana loca. Sic etiam Iudei cum solum haberent sterile, ut dixi, & ad alendas vites aliosque fructus ineptum, magno labore & sumtu fecundos reddiderant colles, ut apparet ex stratis quæ etiamnum permanent, veteremque maiestatem quodammodo respiciunt. Arbores sponte in illis montibus nascentes sunt Andrachne, Picea, Aria, Ilex, Terabintus, Lontiscus: plantæ, Cistus, Ledon, Tymbra, Smilax aspera, Maron, Origanum Heracleoticum, Tragogonum, Salvia, Stachys, Ruta siluestris, Trifolium Asphaltites, Cyclaminus, Umbilicus sine Cotyledo, Thymus, Hyssopus siluestris, à nostra domestica differens, quæ tamen Græcia ignota est. Montium pars quæ ad Occidentem vergit, vitium aliarumque fructiferarum arborum, ut olearum, ficum, malorum puticorum opulentissima est, si cum aliis quæ siluestres duntaxat arbores gignunt, conferas.

CAP. LXXXII.

Brevis itineris inter Cairum & Hierusalem supputatio.

EX nostri itineris supputatione liquet, Cairum nouem duntaxat, aut ad summum decem dierum itinere ab Hierusalem distare. Verum quidem est nos utcumque propevasse: nam die Sabbathi, vigesima nona Octobris, Cairo discessimus, & die Martis, octaua Nouembris, Hierusalem peruenimus. Postquam quatuor miliaria per montana conficissimus, fonte ad cuiusdam templi rudera inuenimus, quod Monasterium aliquando fuisse, id quo Christianorum Latinorum, credimus, ut ex picturis conicereliceret, & ex muri vestigiis. Illic sumto prandio, in Hierusalem pernoctauimus. Peregrini qui eo adueniunt, hospitio excipiuntur pro cuiusque quam proficiuntur religione. Nam si Romane Ecclesie ceremonias sequuntur, quos illi Latinos appellant, apud Franciscanos extra urbem in monte Sion sibi excipiuntur: si Græcos ritum ample-

plectuntur, concedunt ad Caloeros Gracos in urbe apud sepulchrum habitantes: si ex prouinciis Presbyteri Ioannis, apud monachos Indos locum habent: sic & reliquæ nationes Christianam religionem profitentes, ut sunt Georgiani & Armeny. Franciscani plerumq. sunt triginta aut quadraginta numero, variarum nationum: sed tamen magna ex parte Itali. Peregrinos per omnia Hierosolymitani territorij loca sacra deducere solent: eam ob causam interpretem quem ipsi Droguement appellant, suis sumtibus alunt, Turcicam, Arabicam, Gracam, Italicam, & alias linguas callentem, ut sermonem conferat cum incolis, & peregrinorū nomine respondere queat, atque illos per omnia loca sacra deducere. Singulis noctibus excubias agunt Franciscani, mutatis in singulas horas personis, & supra muros stantibus; quoniam eorum monasteriū extra urbē cū sit sibi metui a latronibus Arabicis: nā licet monasterij muri sint admodum alti, ne tamen incolæ eius regionis ipsos adorantur, formidant.

CAP. LXXXIII.

Succincta descriptio sacrorum locorum Hierusalem.

VICINA Hierusalem regio bene culta est, præsertim urbi vicinior. Vineta diligenter exculta sunt. Nascentur illiic mali, amygdala, ficus, & olea qua multum olei reddunt: habent autem olea peculiarem notam quæ a reliquis differunt, nam viscum quod eis innascitur, rubris baccis est præditum, magno incolarum damno, quoniam steriles oleas efficit. Sumtus quos Franciscani faciunt, ex Latinorum, quos vocant, prouinciis illis subministrantur: designatas enim habet suas elemosinas variis Europæ locis, ab eius ordinis præfæctis, Gardianos appellant, collectas, præsertim autem in Cypro, Gallia & Italia. Nobis referebant, se ex Germania & Anglia solere accipere, sed nihil ad illos nunc inde deferri. Nullus alius in Hierusalem Latinorum monachorum est ordo quàm Franciscanorum. Postridie quidam ex iis diluculo nos deducit.

deduxerunt ad loca circa Hierusalem sacra, monasteriumque egressi, demonstratus nobis primum omnium locus in quo Christus cum discipulis cenā celebravit: sed Turcæ enim Franciscanis ademerant, Mesnedamque Mahometi consecrarant. Verum Dominus de Aramont illis restitui curauit, vicinus enim est eorum monasterio. Longius à monasterio digressi, locum demonstrarunt, ubi Iudeorum, ne discipuli Dine virginis corpus efferrent, prohibere volentium, brachia dirigerunt, urbis porta contiguum: deinde murum urbis sequentes, apud vallem Josaphat vidimus ubi D. Petrus abnegatio Christus plorauit. Secundum eum murum est templum virginum, in urbis angulo situm, nunc Turcarum Mesnedæ. Paulo infra in eodem angulo conspicitur triangulatus lapis, quem aiunt esse cuius in sacra pagina Psalmus mentionem facit, Lapidem quem reprobauerunt adificantes. Inde descendentes in vallem Josaphat, torrentem Cedron transimus, lapidis iactū ab urbe distantē, aqua aliqui carentē, nisi cum pluit: istuc lapis in quo impressa sunt Christi pedū vestigia cum è ponte decideret: huic cotigna duo sunt sepulchra in rupe incisa pyramidis in more, pleriq. Esaiæ & Hieremiæ esse arbutantur. Collem conscendentes, arboris è qua Indus se suspendit, locum vidimus. Circumdato colle, ut urbs nobis amplius non appareret, sacellum dirutum conspeximus, quod Magdalene ades fuisse perhibent: iuxta quod est lapis cui insedisse Christus dicitur de suscitando Lazaro cum illa verba faciens; vix quarta miliaris parte abs Hierusalem distat. Paulo ulterius est exiguum pagus in quo sepulchrum Lazari quem Christus excitauit: sed ut id conspiceri possemus, in fornecem quandam instar cubiculi amplā & firma materie extructā descendendum fuit, in qua tumulus altaris altitudine, in quo peregrini sæpe Missam canunt. Inde digressi, & Hierusalem repeten-

petentes, locum in quo Sycomorus, cui maledixit Christus, fuit, vidimus: ea pars Bethania nominatur. Versus Bethphage descendentes per aspera & confragosa loca, ad dextram defleximus quia ad Oliveti montem iter est: atque hac ratione summa semper petentes, longe vicinos limites prospicere poteramus, quoniam celsissimo circa Hierusalem loco consistebamus. Transivimus deinde quia Christus ingressus est Hierosolimam, & ubi descendit asinam, qua dissolvi & cum suo pullo adduci imperaverat. In eadē isto loco consistentes, & ad Meridiem nos obvergentes, plana Hiericho, mareque mortuum, alia nomine Asphaltites dictum, ubi Sodoma & Gomorrha absorpta sunt, conspicebamus: obversis deinde ad sinistram, ex eodem monte nobis ostendebant. Franciscani locum in quo Discipuli multa perpetrarunt. In colle Oliveti siti, commode urbem Hierusalem perspiciebamus, quod editiore loco essemus quam ipsa urbs. Inde per eam locum iter fecimus, ubi Christus dixit, Vae tibi Hierusalem.

CAP. LXXXIII.

De Divae virginis sepulchro in valle Iosaphat.

SACELLVM est in summo Oliveti monte à Christianis fabricatum, in quo conspicitur vestigium unius pedis Christi saxo impressum, cum à resurrectione in calum descendit: alterum autem translatum ferunt in regionem Latinorum. Alius est tumulus, equalis altitudinis, in quo aliud sacellum omnino ruinosum. Reduentes Hierosolimam, atque descendentes per montis Oliveti radices, semitam transivimus in qua D. Paulus sedebat, cum D. Stephanus lapidaretur: deinde inferius tres lapides vidimus, in quibus obdormierunt discipuli dum Christus orabat: ut ubi Christus captus fuit, & D. Petrus Malcho aure abscidit. Hac vero omnia loca secundo aut tertio lapidis iactu ab invicem distant. Regressi per pontem Torcentis Cedron, conspeximus in valle Iosaphat locum

locum, in quo Christus sanguinem & aqua sudasse auit, atque hic sacellum exstructum. Ad huius latus, tumulus est D. Virginis & D. Anna, est autem hic tumulus subterranea fornix è magnis complanatisq, faxis exstructa, atque crassis lapideis columnis sustentata: lati sunt gradus scala per quam descendendum est: est enim sacellum sub terra, Helena Constantini matris iussu, vi putatur, exstructum. Vallem Iosaphat egressis, & ad Portam auream tendentibus, demonstratum est quia Romani, urbe à Vespasiano & Tito obfessa, murum perfrugerunt, & urbe potiti sunt. Qua vero Christus Hierosolimam ingressus est, Porta aurea est, quam quoniam clausam invenimus, murum usque ad montem Sion circumimus. Omnia igitur praedicta loca ante meridiem conspeximus, longum et enim non erat iter. Reliquum diem impendimus visitandis Monasterio vicinis locis, nempe eo qui multis foraminibus abundat, in quibus cadaucra imposita viginti quatuor horarum spatio absumuntur. Paulo infra probat ica piscina est, vallem Iosaphat irrigans. Inde ad Sepulchrum Domini inimus, quod in urbe est, in magno templo quod Helena Constantini mater exstrui curavit. Novem autem ducati persolvendi cuicumque sepulchrum ingredi volent, nemo etenim sine dives, sine pauper sit, immunitus à solutione est. Nam qui tributum illud in censu habet, octo ducatorum milia Turcarum Imperatori pendit: hinc sit ut publicani isti à peregrinis nummos extorqueant, alioqui non ingressuri. Franciscani verò & Calioeri Graci, aliorumq, Christiana professionis ordinu viri, sine precio ingredi & egredi possunt. Turca magna cum reverentia illud timentur, & cum devotione ingrediuntur. Istam pecuniae summam imposuisse dicuntur Pisani, cum urbs Hierosolyma sub illorum esset imperio, atque ab eo tempore conservatam esse illam pecunia extorquenda consuetudinem.

De Christi Domini nostri sepulchro, & quæ Hierosolymæ rudieribus.

HIEROSOLYMA paucis ab hinc annis nonis & præaltis muris cincta est, sed infirmis, quæque bombardarum impetum minime ferre possent. Plana sunt adiuua tecta, atque officina in primariis plateis fornicata, ut in Alexandria: sed inæqualis est comparatio. Nā Hierosolymorum fornices ex quadrato lapide superbe extructi sunt, quæ nonnulli adhuc loci persistant ab eo tempore quo Iudæi merum istuc imperium obtinebant. Aromatici Hierosolymitani, varii, quemadmodum in Cairo, linguas callent. Christiana religionis populi Hierosolymam ablegare solent homines plures vel pauciores, pro regionis ratione, qui in urbe apud sepulchrum habitet: hinc fit ut duodecim varia & inter se differentia Christiana religionis idiomata numeretur: verumtanquæ octona duntaxat comperimus, videlicet nationis Latina, quam ipsi Franke appellant, quæque, omnibus antecellens, omnes comprehendit Romana Ecclesie obediens; deinde Græce, illis Romæos dicte, quæ Papa mandatis non parat, sed suos Patriarchas peculiare habet: tertie Armenia, cuius ritus nostris magis accedunt quàm Græcorum: deinde aliarum consequenter, ut Iacobitarum, qui eius regionis sunt quæ à D. Jacobo Maiore ad fidem conuersa est. Georgianorum, qui suis legibus reguntur, vicinique sunt Persis, eorumque limites extenduntur in Indiā usque. Orientale, à nemine subiugati, & nemini parentes: Christianorum qui à cingulo denominatione sumserunt, Cossique cognominantur, & à Diuo Thoma ad Christianam fidem sunt conuersi: Indorum, qui ex Presbyteri Ioannis regione missi sunt, Abyssiniq; appellantur, admodum nigri, sed non ut Ethiopes. Quoniam autem in igne baptisati sunt, tribus adulationibus sunt insigniti, una suprà

nasum

nasum inter oculos, reliquis duobus ad tempora, & circumcisi: Nestorianorum & Maronitarum, qui non differunt ab Arabibus. Singula ista nationes peculiare habent sacellum, quoniam in quibusdam articulis inter sese differunt, atque aluntur pecunias quas Principes singulorum provinciarum illis mittunt. Græci Chororum templi obtinent, & Caluaria custodia illis demandata est. Latini, Sepulchri custodiam obtinent. Huius Sepulchri templum comprehendit totum Caluaria locū qui in plano situs est, non in monte, ut plerique estimarunt, sublime est & rotunda forma: in alio apertum est, & inde recipit lumen. In huius rotunditatis centro est Sepulchrum Domini, conclusum sacello quodam fornice rotunda tecto ex solido marmore. Præfectus siue Guardianus Franciscanorum in monte Sion, præbere solet diploma peregrinis qui ab alio missi sunt, siue testimoniales litteras, quæ fidem faciunt eos istuc fuisse, continentes sigillatim alia pleraque, quæ breuitatis causa prætermisimus.

CAP. LXXVI.

De deserto in quo tentatus fuit Christus, & de Iordanæ fluio.

EXPEDITIS nostris equis, ut postridie ad flumen Iordanē proficisceremur, sub oleis extra urbem illam noctem traduximus, & ante lucē inter Orientem & Meridiem tendentes, post arcticum ad sinistram relinquebamus. Summo diluculo ante quam plana Hiericho ingrederemur, Camelorum turmam procul conspeximus Myrobalani curini folia depascentium ad sinistram: unde plerique ex nostro comitatu magno metu affecti fuere, Arabes, qui nobis insidiarentur, esse existimantes: imo ipsos Janissaros, quos Sangiacus Domino de Fumit addiderat, tantus metus occupavit, ut consisterent, suo idioma dicentes, Arabes de nostro aduentu fieri admoniti.

T ii:

tu: atque animi uilitate correpti, ignem quem in scloperorum sinibus gestabant, exstinxerunt, ut cum Arabes aduenirent, tali signo intelligerent se non voluisse illis resistere, & solos Christianos adoriretur. Sed Dominus de Fumet, magni vir animi, & ex eius comitatu sex generosi nobiles Galli, ex familiis videlicet de Roslin, de saint Aubin in Picardia, de Perdigal in Vasconia, du Val, atque alij plures, ipsius praeterca familia, in qua erat Iustus Tenellus, vir literatus, quem Rex Franciscus I. scientiarum rostrator, illi adiunxerat, ut Gracos codices perquireret, habentes singuli suas bombardas, primus ex equo desiluit, & omnibus qui in ipsius comitatu erant, ut sequerentur edixit. Iamissari tamen in plana nondum descendere audebant, sed in monte subsistebant, atque reuexitum expectabant. Nos vero consilio multo itinere, equos denuo conscendimus: tum demum Iamissari animaduertentes nullum subesse periculum, in plana descenderunt, & nos subsequuti sunt; intellexerunt camelos in planicie pascentes duntaxat fuisse, qui talem illis metum incussissent. Tandem peruenimus in pagum, ubi aliquando Hiericho fuit, nunc vero turris quaedam quadrangula superest, colimbario vix firmitior. Stirpes per hanc planiciem nascentes, in memoriam renouarunt pusillam quandam plantam, quam nonnulli impostores monachi Rosam Hierichontis appellant, cuius radice aqua imposita cum plantula hac aperiatur & sese explicet, satis tolerabilis impostura praetextum sumserunt, ut admirationem spectantibus inducerent, affirmantes eam in vigilia Natiuitatis Dominicae duntaxat aperiri, vel cum mulieres partus difficultate laborant. Quis illius naturam ignorat, alio tempore non posse aperiri existimant, attamen saluntur. Argumentum sumserunt ex sacra scriptura, quae habet: Sicut plantatio rosae in Hiericho: cum tamen de vulgari rosa rubra siue carnea coloris sit intelligendum.

Nam

Nam hac apud Hiericho non nascitur, sed eam in Arabia, deserto maris rubri littore per arenas nascentem iam obseruaueramus. Non minus hallucinati sunt alij, qui illius iconem pro amomo exhibuerunt, cum nequaquam sit amomum. Hiericho planicies undique montibus cincta est: hanc, quae Meridiem spectat, aluit mare mortuum, nullum habens exitum, sed sub terra sese exonerans. Ad Septentrionem obuersi, regionem videbamus ubi Iordanis, qui media Hierichontis planiciem secat, exoritur: Ad Orientem vero spectantes, Arabia petrae montes, qui non procul inde absunt, sed eo fere usque radices extendunt, aspicebamus: ab Occidente autem, Hierosolyma montes nostris oculis obuiuebantur. Lycij frutices, myrobalanis, citrini, e cuius nucleis incola oleum eliciunt, arbores in hac planicie nascuntur; acacia altera istuc etiam frequentissima. Amnis Iordanis à Septentrione in Meridiem tendit, non adeo latus, quin puer lapidem in contrariam ripam iacere possit, septem aut octo forte orgiarum latitudinis, alueiq; non adeo profundi ut navi per eum uehi possit: in eo Peregrini sese ablucere solent. Innaescuntur salix nigra, myrica, vitex, & multa arundinum genera, quas Arabes ad varios usus aptant. Etenim ex uno genere iacula, tela, & leues lanceas conficiunt: ex alio genere sagittas, quinque asprorum precy, quibus vix alij quam Satrapa utuntur: aliud item genus diligenter legunt in alium usum: nam Turcae, Graeci, Armeni, Arabes, Persae, Iudei, Aegyptij, animum penitus in scribendo non utuntur, sed hac arundine elegia nuncupata scribunt: eam prius in Athou montis riuus obseruaueramus. Conspecto porro fluuiio & mari mortuo, apud arcem dirutam iter facimus, tumulo cuidam impositam. Inde ad fontem profecti sumus quem Plinius Callirhoen appellat, quemq; Helisei esse dicunt. Aetius nostra opinione Fontem Solis nuncupauit. Eius aqua limpida & gelida est, magnumq;

T 2

riuum

rius efficit, in quo Silymbrium utrumque, Iunci, & similes nostratibus herbae proueniunt. Quod si verum est Balsamum unquam in hac planicie excultum fuisse, non procul ab eo fonte creuisse credendum est. Eadem non adhibemus quibusdam magni nominis viris, qui adeo excellentes dactylos in hac planicie nasci existimauerunt: nam cum palmae quae illic nunc crescunt, suos dactylos ad perfectam maturitatem non perducant, nunquam istic praestantes fuisse arbitramur: nisi quis dicat eius regionis clima immutatum esse, quod tamen fieri nequit. Nos istic sub Myrabalanis & Ficubus quae cum riuum inuibrant, cibum sumpsimus. Deinde per lapideos gradus cōscendimus in eum locum ubi Christus ieiunauit, non procul a fonte distitum; tres sunt istic fornices in rupe incise atriorum in modum, alia supra alias: deinde in culmen montis ubi diabolus Christum tentare voluit. Sacelli cuiusdam istic edificati vestigia adhuc apparēt. Inde descendimus, Hierosolimam redituri. Sacellum olim à Christianis extruissimum in deserto in quo D. Ioannes Baptista concionabatur & baptisabat, iam verò dirutum, apud amnē Iordanem conspicitur. Credibile est D. Ioannem in solitudine locutiū vesci potuisse: nam Graeci Auctores scriptum reliquerunt locutiū genus esse asiparos nō iros dictum, quo Afri vescerentur: quod hic adiacere volumus, quoniam illa ipse sunt quae Diuo Ioanni cibum cesserunt, quāq; Afri in deliciis habebant, non medicamenti, sed alimentit loco.

CAP. LXXXVII.

De Bethlehem & Ebron.

POSTRIDIE, sumto prandio in Monasterio Franciscanorum, ad Bethlehemiticum iter, quod binorū duntaxat est milliarium, nos comparauimus. Emens dimidio miliari, vastam Terebinthi arborem inuenimus, sub qua

Dina

Diua Virgo quiescere solebat, cum ex Bethlehem Hierosolimam proficisceretur, iuxta quendam agrum, lapillis quibusdam rotundis oblitum, magnitudine & forma Ciceris. Vulgus persuasionē hanc habet, Diuam Virginem, dum hac iter faceret, quendam conspexisse qui cicer fereret, eumq; interrogatum quidnam ageret, respondisse, lapillos sero: & ab eo tempore solum petrosum remansisse, tamquā cicer in lapillos fuisset transmutatū. Lapidis tactu ab illa Terebintho magna cisterna secundū vīgiā viam in rupe incisa conspicitur, quae pluvia aquaēq; potabili impletur. Itaque pedetentim progredientes binas duntaxat horas insumimus donec Bethlehē perueniremus, exiguum pagum & casulis male instructū, nihilq; elegans continentem, praeter magnum & superbum Franciscanorum monasteriū, quod Helena fabricari iussit (eius templum crassis columnis marmoreis sustentatur, & marmoreis tabulis undique cingitur, quas Turcae sustulerūt, in suarum Mesquedarum ornatum) & templū Salomonis dictum, quod nunc in Mesquedam Mahumetanis dedicatam consecratum est. Monstrantibus Franciscanis, in fornice sacelli, sub maiore templo, locum vidimus in quo Christus de Maria virgine natus est: deinde Diui Hieronymi, discipulorumq; eius, & Innocentii sepulchrum in eodem templo. Sumpto in Bethlehem prandio, ulterius descendimus ad duas elegantes Oleas & Ficū, apud quas Angeli Christi natiuitatem pastoribus annunciarunt: fuit istic olim sacellum, sed nunc dirutum, sola fornice restante, in qua Maron, Tragoriganū Zieu, Thymbraim, Onitio, & Heracloticum Oreganum obseruari. Maturo in monasterium regressi, accinximus nos ad profectiōnem in Hebron, quod ab Hierosolyma septē aut octo miliaribus distat: semper verò in Hierusalem inueniuntur muli & asini conductitij. Discessimus ex Bethlehem ante lucem, & per loca montana & admodum difficilia sa-

is mature in Hebron pervenimus. Sepulchra Adami, Abrahami, Isaci & Iacobi sunt in Mesqueda Turcarum, qua per foramen in muro factum Christianis videre licet, minime autem Mesquedam ingredi. Iudaei nobis persuadere volebāt, regione quadam supra Hebron alios Iudeos habitare, à quibus litteras acciperent sapissime, non tabellariis Iudaeis, sed exteris: quoniam transcendere est annis sine intermissione fluxus, die Sabbati excepto, quo eius alveus omnino exsiccatur: & quandoquidē tali die ipsius iter facere non licet, nec is amarus navigabilis sit ut alio die transire queant, mutuo conspectu frui nō possit. Jam illud mendacium esse liquido constat, tametsi non recens: nam Plinius simile quidpiam scribit lib. 31. cap. 2. In Iudaea, inquit, rivus sabbati omnibus siccatur. Cum autem in Iudaea essemus, vernarum id non esse comperimus, quemadmodum neque illud quod plerique arbitrantur, Iudeos singulis diebus Veneris sacri, profluvio sanguinis laborare: nam nos tali die cū iis versantes, simile quidpiam non deprehendimus. Nobis porro demonstratus fuit locus in quo Abraham tres vidit & unum adoravit, extra pagū Hebron, ad agri cuius suam fossam in quo Adā creatus dicitur: hunc notat terebinthus triplici caudice ex uno trunco procedente. Hebron rudera indicio sunt, frequentius olim habitatum fuisse, quam nunc sit. Reddentes Hierosolymam, defleximus ad fontem quem singnatum appellant: in itinere similes stirpes observavimus, quas prius in Rama, & Hierusalem: deinde per pagū trāsivimus ubi D. Ioannes natus est, & templi cuiusdā à Christianis olim istic adificati ruinas vidimus. nunc ab Arabibus incolitur, in qua cisterna lacuū in formam exstructa: nam fonticulus est perennis. Suprà locus, ubi Anna Elizabeth visitavit: tumulus is est multis oleis constitutus. Eo die sub vesperam in monasterium Franciscanorum redimus, & istic pernoctamus: postridie, visitatis

*Iordē
legendā
Maria

sigillatim omnibus in urbe rebus, in sepulchrum Domini cubitum nos contulimus: peregrinis etenim licet cibos eo inferre & per triduum habere, si volent, aut quotiescūq. libebit ingredi, modo (ut diximus) novem ducatos persolverint. Hierosolymitano plates, in quibus mercatorum taberna, in fomicem secta sunt (ut in reliquis Turcici imperii urbibus) atque anteridibus postica parte firmate sunt fultae. Hierosolyma Sangiaci sedes est, qui certo numero Spahiz, hoc est, equitū praest: Sangiacus autē Regionis praefectū significat. Spahiz, verò non libere vagantur per pagos Hierosolyma vicinos, rustici etenim eos ferre nolunt, sed in urbe apud Sangiacum versantur. Ceterum mirum est Sangiaci munus ad id esse mobile apud Turcas. Nam sapissime accidit, ut qui per semestre duntaxat eiusmodi munere in aliqua urbe functus sit, ad minimum Turcici Imperatoris mandatu, alteri cedere cogatur. Aique interdum contingit, ut qui ex Africa in Europam vel Asiam ablegatur, consumpto fere semestri in itinere, ante quam cum sua familia perveniat ad locum sibi praescriptum, si paulo post in alium locum ablegetur, nō renitatur: eaque ratione hinc inde discurrendo, perpetuo motoria agat vitam, non minus quam omnes manere aliquo fingentes & milites Turcici. Sunt verò circiter duodecim Sangiacorum praefecturae, per Syriam, Iudeam, & Damascum, quae donantur intimis aulicis Bassarum Constantinopoli herentium. Ad eos enim ablegat Turcarum Imperator quos promovere vult: eamq. ob causam permittitur praefectura ex Superioris voluntate. Possent itaque huiusmodi munia comparari cum Provinciarum praefectura donationibus, nisi haec donationes perpetuae essent: Sangiacorum autem praefecturae donantur, permittuntur, & adimuntur pro Principis arbitrio: singuli enim ad sublimiora aspirantes, observant, muneribusq. demerentur Bassae, ut eorum opera, optimior et

obtinere queant praefecturae: sicq; gradatim subeunt, praefavoris ratione, quem anticipari possunt: cuius rei documentum nobis dedit Saggiacus qui in temporis Hierosolymis praerat. Nā postquā anno in Tana urbe egressus extrema Euxini ponti, facta permutatione in Peloponesum ablegatus fuit, & inde post semestrem Hierosolymā. Hunc exempli causa in medium adduximus: quoniam reliquarum Saggiaci officiorum eadem est ratio.

CAP. LXXXVIII.

Terrestre iter ab Hierosolyma Damascum, quaeque arborum spinosarum Hierosolymitico agro frequentes sint.

PERQVIRENTES circa Hierosolymitana montia stirpes, Hyoscyami genus observavimus Europa ignotum. Diligenter autem examinatis spinarum generibus, quod certiores fieri cuperemus e quanam spina contexta fuerit corona, Christi capiti imposita, nulloque frutice spinoso frequentiore inuento quam Rhamno; arbitratur coronam ex eo contextam fuisse: nam neque rubi, aliumve spinosum fruticem istic crescentem invenimus, praeter paucas Cappares spinosas. Cum autem Itali Rhamnum vulgariter appellent Spina sancta, praefertim circa Maaceratam & Pisaurum (ubi saepe eo constant, quemadmodum Hierosolymis) hoc loca subicere volumus: huc accedit, quod veteres Auctores Arabes, fruticem e quo contexta fuit Christi corona, Alhan (legi appellant, quod vocabulum Latini interpretes Coronam spinicam verterunt. Fructifera istae arbores proveniunt, Ficus, Olea, Punica malus, Zizipha, Prunus. Cum vero lignarij mercatores in urbibus varia lignorum genera adservare soleant in suis aedibus & fabrorum tabernis: vix suspicari licet, ex altero quam supra memoratarum arborum ligno, Crucem fabricatam fuisse. Rebus ad professionem para-

paratis, discessimus die Martis sub vespertam Hierosolymis, pernoctamusque in Car-bassara fere diruta, contiguum perenni fonti, in pago Elora nuncupato, duobus ab Hierosolymis cum semisse miliaribus distante. Huius pagus rudera, celebrem & magnum aliquando fuisse declarant: fertur ex eo loco redisse Hierosolymam Diva Virgo, ut Christum quæreretur, dum istic basisset ut in templo cum Doctoribus disputaret. Fecundum est hoc solum vitibus, ficibus, & oleis. Media nocte inde descendentes & ad Septentrionem tendentes, per agros Sesamo & Xylo confitos iter fecimus, moxque circumquaque habuimus Esculo, Aria, Juce, & Coccigeris fruticibus virentes, quibus Coccigrana mcola colligunt, Venetisque mercatoribus venundant, qui ea undique conquirunt. Observavimus etiam Eleprini siue Alaterni arbores, Terebinthos, Andrachnes, stirpes Tragorigam, Serpilli, Zygii, Onitidis, Marri, & Libanotidis quasdam species: ne qui vero agro ferat si per Libanotidem haud intelligimus Rorem maritimum, quoniam cum duntaxat quinta est species. Sensim semper descendentes (est etenim Hierosolyma edito loca sita, & undequaq; ad eam itur, perpetuo, ascendendum est) admodum properabamus, quoniam nostra iumenta in urbe quieverant: pervenimus itaque meridie Napolosam, quae nostro indicio antiquitus Sichar vel Sichem dicta fuit, in Samaria sita, postea Neapolis appellata, apud quam altaria miliaris parte in valle conspiciuntur unde ra exiguus cuiusdam templi, ubi putius fuisse perhibetur unde Samaritana aquam hauriebat dum Christus ab ea peteret: nunc vacuus est solum locus in agro ad regia via dextram Napolosae egressis, ubi reliqua dici parte perstitimus sub Mori albae arboribus. Napolosa vicini colles fructiferis arboribus egregie excultri sunt, Olea in magnam crassitiem adolescunt, viscoque rubris bacis pro-

dito onusta sunt, quemadmodum Hierosolymitanae, non adeo tamen feraces, ut quae graciliores ramos habent. Albae mori arbores colunt ad bombyces albedos, quemadmodum & pumiliones ficus. Ficus porro Aegyptiaca & Arabica non minus ferè ex succu gignunt fructum quam Sycomori.

CAP. LXXXIX.

De Nazareth ubi Dux Virgini amonuit Angelus, ipsam Christum parituram, & viri Arabis descriptio.

EST Naplosa in aelisi collis sita, castellumque habet. et nunc quotque Hierosolymam proficiscentes aut inde redeuntes istas iter faciunt, hinc in singula capita ducatos pendere necesse est. Nos igitur dum ante lucem inde discessi, per montes & vallis iter facimus, fontibus & rivulis à montibus labentibus irriguas: norunt etenim incolae per canales hinc inde distribuere, ut facundius situm reddant: sub vespere in Nazareth pervenimus, exiguum pagum inter colles irriguos situm, Galilee regione. Quidquid diei supererat, in Nazareth visitando infusimus, & locum in quo Angelus D. Virginem salutavit vidimus, sacellum videlicet exiguum in fornix extructum, quo per gradus descendendum, nam subterraneum est: templi etiam cuiusdam olim à Christianis dum eam regionem possidebant, extructi rudera istuc conspiciuntur. Nazareth ab Arabibus incolitur, viris breuibz & gracilibz, et sunt reliqui Arabes. Eorum vestis, talaris tunica est, ad suras usque demissa, pilis caprarum contexta, alboque & nigro coloribus distincta, atque sine arte ruditor confuta, quam cingulo coriaceo quatuor digitorum lato praeingunt, cuius sibi quo latior est, eo magis se exornatos putant. Falcatum pugio nem, non à cingulo pendentem, sed à cingulo lateri adstrictum gestant: interula talarum vestem longitudine superat & ad talos demittitur, manicis admodum latis & vestio-

manicas excedentibus: pilei acuminati, & replicati instar pilei Ducis Veneti, colore nigro (ad Aegyptiorum differentiam, qui rubri sunt) & crasso panno Xylino involuti: nullus braccarum caligarumve apud eos usus sed sola mulieres eas gestant, quemadmodum Turcica: Cathurni praalti ad talos usque. Cum iter aliquo instituunt, singuli vel plures pacis vel belli tempore, hieme vel aestate, dextrè brachium manica exerunt, humeroque eum diomdiopeltore nudo incedunt, ut, si necesse sit, facilius arcum intendere queant, & ad pugnam expeditiores sint: tum etiam ut armosos se esse demonstrant. Opulentiores lanceo panno amicti sunt: alioqui abs ceteris, quarum iconem hic subieci, non differunt.

Eorum arcus & pharetra à Turcicis differunt, & Graecis similiores sunt: nam Turcici Asiatici breves, abbreviati, incurvi & valde tensi sunt: Cretenſes, cum quibus

Spha-

Sphagia adiunctis biris, feris cornibus, tum qui in Candia urbe additis bubalicornibus conficiuntur, Turcicis maiores sunt, crassioresque & longiores sagittas requirunt: sic etiam Arabum arcus Turcicis cum sint maiores, longioribus sagittis opus habent, cum illorum breues sint. Tartarorum & Wallachorum arcus, illos adhuc superant latitudine & longitudine: attamen molles sunt. Turca, Cretes, Arabes, Tartarique arcibus glutino parietis viuenti neque cornu brachiali; neque ebirotheca opus habent, quemadmodum Angli, Brasidani, alii de quilibet arcu utuntur: sed annulus eboris, cornu, aut buxei, earum vicem supplet (auctoritate pollentes aureum gestant, vel argenteum, splendidis lapillis exornatum) non recentis inuentione, sed antiquissima: nā veteres medici Graci, atq. ipse Galenus, cuius gutturius partus, quæ Latinis Larynx, Galis La luerre dicitur, formā exprimere cupientes, partem illam, faciunt annulo quem Thracæ sagittas excutere volentes, pollice indunt, atque adeo annulus quem Turca in pollice gestare solet, dum saculantur, laryngi omnino similis est.

CAP. 20

De lacu Genesareth, vel mari Tiberiadis.

HABD proculinde digressi, ad maris sine lacus Tiberiadis litus peruenimus, in quo Cyprini, Luch, Tinea, & Obesnes Gallorū, sine Squalo Romanorum & Penetorum, capiuntur: prætergressique sumus collis illius radices, ubi Christus quinque milia hominum panit quinque panibus hordeaceis, & duobus pisciculis. Toto illo die per steriles agros iter fecimus, exceptis humidioribus quibusdam locis, quibus incolæ colocasias, brassicæ capitatas, betæ crassa radice præditas, cepas, allia & paucæ mulsæ stirpes colunt. Planicies circum Tiberiadis lacum Napectæ arboribus abundat, eadem siluæ celsioris

fieri in modum, fructum proferentibus dulcem & edulem: adeo autem spinosæ sunt hæc arbores, ut agros siccores corruperint, ne feri queant: huc accedit quod incolæ fecundiore solo abundantes, faciliora humidioraque loca solummodo excolunt. Per pagum Capharnaum, multis fontibus irriguū, iter fecimus: & Tiberiadis lacus ambitum contemplantæ Galilæa regionem, & Bethsaida ubi D. D. Petrus & Andreas nati erant, pagum conspeximus, similiter & Chorozaim, cui Christus imprecatus est. Pagi illi nunc à Iudeis incoluntur, qui circum lacum pagum edificauerunt, & obpiscationes illis constitutas, loca antea deserta, incolis frequentiora & cultiora reddiderunt. Hic lacus non adeo latè patet, quàm terra circumquaque conspici possit. In Car-bassara amni Iordani vicino, quem lapides ponte superauimus, sub noctem venimus: Arabes nobis vim inferre voluerunt, sed strenue illis resistimus. Non procul absunt ab eo Car-bassara pagi: cā ob causam rustici venalia nobis attulerāt oua, gallinas, panē, feni, ynas passas, ziziphæque alba & rutila. Postridie mane digressi, per saxosā asperaq. loca iter fecimus, unde ea regio Thrachonitidis cognomen accepit. In ea prouenit flex coccigera, Esculus, veteribus Gracis καρυωνία dicta, nūc Velaguida: glandem fere magnā, columbinæoni crassitie, quæ etiam panis penuria homines vesci queant, nam aliquantulum ad castaneæ saporem accedit: sed ea perit, quoniam sues non alunt. Sub meridiem in planiciem venientes, pluuia nos oppressit, quæ ad noctē usque durauit, donec ad Car-bassara quoddam tribus à Damasco nullariis perueniremus. Tentoria fiximus ad pagum Car-bassara vicinum, quod à multis viatoribus maturè occupatum erat, imbre illas ne abirent, illic detinentæ. Postridie bene excultos & fertiles agros inuenimus, atque frequentes pagos: ad sinistram autem Tripolitanos montes iam nunc obstiti, & Phœni-

ciam cōspiciebamus. Antē quā in planiciem descenderemus, & adhuc in editiore loco consistentes, Damascum urbem commodē videre poteramus: depresso etenim planoque loco sita est: at ob salices populosq. cum albae tum nigrae per planiciem crescentes, in media silua posita videtur. Vniuersam verō planiciem irrigantes riuī ē montibus habētes, & per canales distributi fecundiores eam reddunt, & eleganter cultos hortos efficiunt. Dominica die satis maturē Damascum peruenimus; sex enim duntaxat diu itinere distat ab Hierosolyma, eamque ob causam binos aut ternos ducatos pro singulis uementis solimmasodo persoluendam est.

CAP. XCI.

Retum in Damasco obseruandarum descriptio.

CHRYSOROAS flumens tantam aquae commoditatem Damasci incolis praeber, ut singuli ferē fontem habeant, cum in adibus tum in hortis. Urbis plateae angustae sunt & flexuosae: forum quod ipsi Bazar vocant, elegans est, & supra contestum aedificia sic satis probe constructa sunt: sed maximam elegantiam his addunt porticus pilis sustentatae, ad fugiendum aestum aptae. Duplex mirro urbs ciuitur, quemadmodum Constantinopolis. Vtriusque muri turres vicinae admodum sunt: nam inter binas orbiculares, easque inaequales, tertia maior, eaque quadrangula media est: urbis fossae altae non sunt, sed in eis albae moros colunt bombycum alendore gratia. Parua arx quadrangula extra moenia sita est, quae tamen mediam urbem occupare videtur: nam suburbia urbe duplo ampliora sunt, foraeque in suburbis habentur: sed ipsa firia loca intra moenia sunt. Urbis porta ferreis laminis testae sunt: Cairi verō corio. Ad Orientem turris est quadrangula, cuius fastigium inscriptionem habet Arabicis characteribus expressam, quam istuc positam ferunt postquam Damascus Christianis adempta fuit:

RAM

nam paulo infra conspiciuntur bina lilia marmoreis sculpta & ad eorum laeu leo, quod multis occasionem praebuit existimandi insignia esse Galliae vel Florentiae. Opificum tabernacula Cairinis sunt similes. Cum Medici ad agrum euocantur, ipsi met medicamenta conquirunt: cum agro etenim paciscuntur, & pro morbi ratione se eū curaturos recipiunt; neque integram summam persoluet ager, quin primum morbo liberatus sit. Videtur itaque proximam medendi rationem sequi, quae in usu erat apud veteres Graecos & Arabes, qui chirurgicam & pharmacopaeam ipsi met exercebant. Non negamus tamen quin magnus honor sit illis habitus, quemadmodum & nunc: sed fieri potest ut non adeo frequentes fuerint: quemadmodum pauciores tum erant aduocati & causidici, quam nunc conspiciuntur. Ceterum quemadmodum hominibus tria potissimum in hac vita cura sunt, anima, corpus, & facultates, animaeque sit in homine pars potior & magis divina: ita singuli salutis curam habentes, etiam Ethnici, Theologi summa in veneratione semper habuerunt. Ab anima cum corpore nihil homini sit carius, & eius integra valetudine, Medici semper in honore fuerunt: nam cum sanitas facultatibus praefertur, homines facultatibus quam vita priuari malunt. Volentes autem conservare facultates quas suo labore & industria adquisierunt, neque pacifice frui, Causidicos & alios Instituta administratos venerati sunt, in quorum salarium facultatum partem libenter expendunt, ut reliqua pacifice frui queant. Antiquitus, uti nec nunc, Respublica bene instituta tribus istis ordinibus nunquam caruerunt: at in aliis regionibus eorum numerus non est adeo adauctus veluti apud nos. Apud Turcas nullo opus est labore ad aliquem in ius euocandum. At si quisquam alium iudici sisti volet, illum ipsemet adeat, atque dicat, ut ad Dei iustitiam veniat: si qui alij Turca praesentes sint, refragari non audebit,

debit, sed statim cum aduersario Iudicem, qui toto die sub
 lecto prominente apud suas ades sedet, adeuntes, causam
 coram ipso disceptabunt; Iudex vero illico pronuntiabit
 prout illi equum videbitur: itaque neque solicatoribus,
 neque procuratoribus, neque aduocatus egent. Qui simpli-
 cia medicamenta venalia proponunt, composita etiam
 habent: nam in eorum tabernis inter reliqua obseruani
 Confessionem Anacardina, Mitridatium, Theriacam,
 Philonium, confessionem Hamech, mel rosatum & vio-
 latum, conseruam rosarum & Stachadus, loboc de pulmo-
 ne vulpis, oleum absinthij spica, & metha. Merces ven-
 duntur ad ponderis genus quod ipsi Rotulo appellat, se-
 ptem libras pendens, cum Damasci, tum in Syria, atque
 etiam in Aegypto. Nostra Damascena pruna (parua
 illa nostrata dulcia, vulgariora & meliora, quibusque
 frequentius utimur, intelligo) is qua istis leguntur, si-
 milia non sunt. Nam Damasci nata, istis caro vendun-
 tur, & inglande maiora sunt. firma carne, dulci sapore,
 cui admixtum sit nontihil acidi, nucleo longo & plano po-
 tius quam crasso & rotundo: ea vero duntaxat sicca
 vidimus, quia maturitatis tempore ibi non sumus.
 Taberna sunt Damasci in quibus solum expurgatur
 Xylon, & a suo semine seungitur. laminam ferream
 pedem longam, duosq; digitos crassam habent, qua Xylon
 in asse premunt: semet quod rotundum est fugit ferrum,
 eaque ratione ab ipsi Xylo fecernitur. Equos & came-
 los eruiata & eruo alunt, paruis leguminibus, satis in
 Gallia vulgaribus, licet Gallicum nomen nondum in-
 uenerint: cumq; ea decorticata & rubescentia videre-
 mus; haudquaquam agnouissimus. nisi integra proposita
 fuissent. Saccharum Albasur nuncupatum, in Aegypto
 nascens, in planta quadam, ope vermiculi cuiusdam sca-
 rabum amulantis, qui se eo inuoluit & habitaculi con-
 fecit, magno est in usu Damasci, quemadmodum & in re-
 liquo

liquo Turca domino, sic ut nemo sit qui illud Turcica
 appellatione Tegalia nuncupare non norit. Cogitur in
 globulos auellana magnitudine, a saccharo albo discre-
 pans, quod comestum vel bibitum, sitim sedat: Arabes ve-
 ro auctores etiam testantur album saccharum sitim ma-
 gi augere quam sedare. Saccharum Albasur recens aded
 temperatum est, ut situm illico sedet, & tussim breui cu-
 ret. Magnus est Damasci Iudaorum numerus, qui seor-
 sim habitant, quemadmodum Aenioni, Armeni verò
 & Graci hinc inde per urbem liberam habent habitatio-
 nem; Veneti istis Praefectum quendam tamquam Con-
 sulem vel Praetorem alunt mercimoniorum causa. Is so-
 let Venetiis secum abducere omnis generis opifices, quorum
 opera uti possit, nempe sartorem, sutorem, & alios multos
 similes opifices, praeterea Medicum, Chirurgum, & Phar-
 macopem, more patrio vestitos. Damascus est sedes Bas-
 se, veluti Cairum; in urbe tamen non habitat, nec in arce
 propter rebellionis metum. Quidam etenim ex eius ante-
 cessoribus tam callide in plebis gratiam se insinauerat,
 ut dominium occupare cogitaret: atque in aciem cum suis
 militibus progredi non dubitaret aduersus eos quos Tur-
 carum Imperator ad eum debellandum miserat. Pollici-
 tus ille fuerat suis militibus, se Iudeos praeda expositurum:
 sed cum hoste congressus, superatus & profugatus fuit: quod
 Iudaeis ingentem latitiam peperit; in cuius rei memoriam
 is dies quo Bassa fugatus, solennis apud eos singulis annis
 celebratur, eaq; victoria in ipsorum annales relata: imò
 etiam nunc gloriantur, Turcorum Imperatorem idcirco vi-
 ctoriam obtinuisse, quod is Bassa eos expulare constituis-
 set. Nullus Iudaorum est, qui non speret Hierosolymam
 in eorum potestatem reducturam: ea de causa in annales
 referunt omnium rerum euentus. Syriaci arietes aded
 longa cauda non sunt praediti ut Aegyptiaci; sed minus
 latam & crassam non habent. Frequens istis est gummi

Chondrilla vſus, & aromatici inſtar vulgò venale eſt: nā mulieres illud maſticare ſolent maſticis loco. Cōit illud gūmi vermiculicuiusdā artificio, qui Chōdrilla radicem erodit & terebrat; ex qua deinde lacteus ſucci emanans, coarceſcit magnitudine exigua nunci Pōice: legitur deinceps ab his qui per arua perquirūt, & vrbū mercatoribus, veditur. Quemadmodū porro Creteſes mulieres, quæ Chondrilla gūmi vſum ignorāt, Chamæleonis albi gummi vtuntur, & Chy inſulæ incolæ maſtica; ſic Perſis terebinthina vſus familiaris eſt: mādi etenim poteſt, nec dentibus inharere, neq. in ore diſſoluitur, ut ſuprà memoratā.

CAP. XXII.

De luſtratione eorum qui turmatim ex Damasco diſcedunt, ut Meccam proficiantur.

DVM Damasci hereremus, Carauanna apparatum vidimus, quæ Meccam profectura, hoc eſt, in Mahumetis honorem profectionem ſuſceptura luſtrabatur. Magna eſt hominum caterva quæ ſingulis anniſ hanc profectionem ex Damasco ſuſcipit, in qua ſingula, interdum bina, nonnunquam & terna hominum millia ſunt. Sed ante diſceſſum luſtrationem facere ſolent elegantem ſine & ſpectatu dignam: magno etenim cum apparatu & pompa fit. Turcæ Europei hoc iter ſuſcepturi, duplici ratione id conſicere poſſunt. Nam vel Conſtantinopoli ſoluentes, Cairum naviſcant, ſingulis enim anniſ Carauanna inde Meccam proficiſcitur; vel Damascum petunt. Aſiatici verò multo commodiore ratione id iter per Damascum conſicere poſſunt quam per Cairū. Primum camelos conquirunt, præcipuum profectionis fundamentum, quoniam diu ſitim ferre poſſunt, & per ſolitudines iter faciendum: ea de cauſa equis, qui ſitim ferre nequeunt, in hac profectione minime vtuntur. Præcipuum autem totius pompe ſpectaculum eſt, thecam conſpicere ſua perſula eleganter ſimbriata teſtam, dorſoq. camelis impoſitam, in qua Alcorani liber, Mahumetis

legem

legem continent, reponitur puluinar iucubens, quā multā Mahumetis propheta comitantur. Nobiliores Damasci vrbis incolæ, quales ſunt Sangiaci & Baſſæ, Spahis, aliq. nobiles Turcæ, ad luſtrationem per vrbem faciendam ſuos equos illis præbent. Inter reliqua equorū ornamenta caudas habent bonis Indici, pilis admodū ſennibus & candidis, tanti apud eos precij, ut ſingula quatuor vel quinguo ducatis æſtimentur. eam ob cauſam ſatrapæ duntaxat iis vtūtur, qui equorum gutturi eas appendūt. Elegans ſpectaculum eſt, conſpicere ſatrapam aliquē Turcā equo inſidētē: nā ſtapedes admodū latos habet è breuibus loris pendentes, calcaria rotulis carentia, acinacem ſub femore ephippio applicatū geſtant, & ex gummi aliquod ſagellū in manu: ut autem facilius intelligi id queat ſimilem equitem ſatrapam cū ornata patrio hic exprimi curauimus.

Circuſi ſive Arabiſ ſatrapæ equitiſ icon, qui, cū Sultanus in Aegypto retum potiretur, omnium opulentiſſimi erant.

Tibicines & tympanistas comites in Carananna adsumunt, & circiter vicenari bombardas caestres, quas Galili Fancocianx appellant, vehunt ad totius Carananna securitatem, ne per solitudines ab Arabibus latronibus spoliuntur. Pompa haec triduum durat sed per integrum mensem comparat sibi edulia ad eam profectiorem necessaria: expropter pleraque taberna sunt Damasci, uti in Cairo, in quibus nihil aliud sit quam cicco, vulgare Graecorum Etouchia ab illis nuncupatum: frigitur in patulis aeneis palis: quod iis maxime conuenit qui longinquam suscipiunt profectiorem: sumunt etiam bisculum panem, & sale conditi carnes, deinde refectas, vna collas, orizum, buckhourr & iracana tritici genera lactis incocta, deinde refecti.

CAP. XXXII.

De Damasci aedificiis, aliisque singuloribus rebus.

Nulla sunt Damasci siluestres aves magis insignes quam eius regionis perdices: minores ea sunt rubris & cinereis. Dorso & colli colme & gallinaginē sine rusticulam emulantur, alis vero alim inest color: nam quia corpori tanguntur, albis, fuscis, & fulvis pennis integuntur, decem vero remiges penna cinerei coloris sunt: alarum pars interior & venter albi, torquē habent in pectore & interala torquata, vel tetrax, rubro & fuluo flauo coloribus constans: aliqui capitis & colli inferiore parte, rostro & oculis perdici similes, breuisq. cauda. Eam inter aliterius ortigometra seu perdici rusticula, aut Pluuiet Gazotum generis repositissimus, nigrum haberet pennis vestita, ut Abobragica perdix alba, quae lagoparesis, vel columba pluuietis pedibus. Insignis, magna admodum

dum & elegans Damasci est Mesquoda, tum etiam Bassestan, locus in quo venduntur exquisitissima & magni precij merces, ut sericea stamina omnis generis colorum, ex auro & argento confecta monilia, gemmae Orientales, acinaces, ephippia, frena, aliaque eiusmodi magni precij opera, tum etiam mancipia masculini & femini sexus. Omnia apud Turcas proclamando venduntur: nullumq. istuc est oppidulum quod suum Bassestan non habeat, nec pagus in quo non sit forum Bazarē illis dictum. Damasci aedificia eadem symmetria sunt exstructa cum Cairinis, ad frigidiorē auram excipiendam optimē accommodata. Quemadmodum autem in Septentrionalibus prouinciis vaporaria fiunt, quo se a frigore commodius tucantur: sic Damasci aedificia porticus in modum sunt exstructa, fenestris utrimque satis depressis, ut humi desidentes facilius aerem frigidiorē excipere queant. Vuae passa quae ad nos in platini pyxidibus adferuntur, vera sunt Damascena vuae, quae Arabes Zibeben appellant. Nullas in Damasci regione ferri fodinas esse arbitror, ex quo chalybi liquetur, ut plerique arbitrati sunt, diligenter enim inquisimus: sed is qui Damascenus cognominatur, istuc solummodo repurgatus est. Ferrum, chalybi, et aliunde delata, istuc temperis & preparatione perfectiora redduntur: insignes enim sunt artifices in aere & chalybe sculpendo. Propterea aerea chalybea, & cuprea opera istuc facta, statim Cairum aut Constantinopolim deferantur: hinc fit ut plura huiusmodi opera Constantinopoli reperiantur, vitoriq. precio comparari queant quam Damasci: simulatque enim opifices aliquod opus singulare absoluerunt, a mercatoribus redimuntur, qui Constantinopolim id deferri curant. Secundo riuo Chrysoroi veteribus appellato, qui urbem perfuit, cuiusq. pars planiciem irrigat, ad hortos extra urbem sitos peruenitur. Falluntur, qui illum Jordanis esse caput existi-

existimarunt. Sæpius diximus, per vniuersam Turcarum imperium, nullum esse diuersorium: eamq; ob causam elegantia ædificia Car-bassara dicta Damasci, in Cairo & reliquis Turcici imperij urbibus conspici, quæ Arabes Kan vocant. Instar magnorum horreorum extructa sunt, quibus omnes viatores, cum exteri, tum inquilini, excipiuntur, nullo vel admodum exiguo persoluto precio.

CAP. XCIII.

Ita è Damasco in Libanum montem.

REBUS ad itineris continuationem Constantinopolim versus paratis serò admodum urbe egressi sumus, adq; Septentrionem tendentes, ad radices proximi montis, ex quo defluit rivus qui urbem perfluit, duntaxat progressi sumus, isticq; sub diotentoria fiximus. Postridie montem præcipitem conscendimus, & in eius culmine constituti, urbem conspicebamus latè patentem & nostro iudicio magnam: nam horti varij generis arboribus confiti, simul cum urbe commixti apparent in eleganti illa planicie, egregieq; rigantur à riuo, qui tanto impetu ex monte deuoluitur, ut vicinis locis strepitus exaudiat: at postquam in planiciem descendit, adeo temperatè fluit, ut duci & in plurimos canales distribui possit pro incolarum arbitrio. Hanc etiam laudem semper obtinuerunt, hortos optimè excolere: quod non ignorauit Plinius, qui ait Syria in hortis operosissima. Planiciem elegantiorē & fecundiorē videre non memini: summa etiam diligentia & cura adnituntur incolæ ut fecunda reddatur. Superato monte, colliculos reperimus multis pagis frequentes, ubi terra magna diligentia exculta est: solum etiam cum sit pingue, vberius illud reddunt, deducta circa istos colliculos aqua. Vitum stipites admodum crassi sunt, atque

que palmites latè extendunt: nec ignorant incolæ quæ ratione eas colere debeant: nam tanto intervallo conferunt, ut facile carrus inter illas duci queat. Non mirum est igitur, si vna adeo magna sint, vinumq; tam generosum præbeant: quemadmodum mirari non decet, si in nonnullis regionibus vinum adeo tenue sit ut aqua videatur, cum incolæ vites tam contiguas ferant ut, inter eas pedis vestigium vix figi possit ad illas excolendum. Aratra in planis Syria à nostratibus differant: nam duo asini vel imbecilles boues aratrum sine rotis & populea materie confectum, dupliciq; vomere admodum leui constans, sine viride trahere queunt: itaque non difficilis est aratio, cum soli superficiem duntaxat scalpant: domū redeuntes aratrum humeris impositum referunt. Plinius id etiam innuit, Syria, inquit, tenui sulco arat. Differunt autem Syriacæ vites à Hierosolymitanis, quod Syriacarum stipites quatuor fere cubitis in altum attollantur, quæq; vel fena sarmenta habeant crassa in longitudinem, utrunque expansa, & palis serie quadam dispositis sustentata, inter que aratrum duci queat: Hierosolymitana vero sine pedamentis per se magna ex parte subsistunt, nec per series disposita sunt. Longius progressi iam Libani mons nunc obstitit apparere incipiebat: atq; in itinere eupatorium Mesus, absinthium Ponticum, centauryum minus, ziziphæ alba & rusila, populi genera, & cedri pumila duo genera, videlicet oxycedrum, & eam quæ folijs non pungentibus sed obtusis constat, reperimus. Incolæ pyros, maiores, armeniacas & amygdalas alunt. Nocte in pagum Calicis nomina peruenimus, & in Car-bassara fœnicato atque in solida rupe inciso (veluti sunt reliqua eius pagi ædificia) noctem iraduximus. Postridie, itinere quod in Libanum ducit, insistentes ut Tripolim proficisceremur, Antilibanum Syria contiguum ad sinistram reliquimus inter nos & Phœniciam. Monasterium Caluitorum Ma-

tonitarum & Græcorum in summo Libani vertice est, qui præ aliis Cedros ostendunt, iis quibus Salomon templum exstruere curauit, ut perenne esset similis. Sola est hæc arbor inter reliquas (abiete excepta) quæ cono fere sursum erectos, magnos, duros, & piceis strobilis fere similes, nisi lauiore essent.

CAP. ICV.

De urbibus Casarea, nunc Balbec appellata, antiquioribus.

A itinere defleximus, ut in Balbec veniremus, vetustam & celebrem Phœnicie urbem, ad montis Libani radices sitam. Balbec vicini, in planicie sepulchrum inuenimus, breuib; & crassis ex Thebaica lapide columnis sustentatū in fastigiū assurgens. Ameno loco est Balbec, sed nunc fere omnino diruta: ex ruderibus eam per celebrem olim fuisse colligere licet. Superest arx quasi integra, in qua non præstita columna in crassiores quæ Constantinopoli in Hippodromo sunt, alia præterea supra urbem erecta, Pompeiana apud Alexandriam fere similis, cuius scapo epistylum impositū est quadratum. Multa sunt extra urbem arca, quadrato lapide sepulchrorum in modum exstructa, quæ Arabicæ habent inscriptiones. Incola magna ex parte Iudei sunt, amnig; Salomonem eam urbem exstruxisse. Sed Casarea est Philippi, cuius D. Paulus meminit, apud quā Iordanis fontes defluunt. Mœnia admodum alta non sunt, sed saxorum materia pulchritudine omnium aliarum urbium mœnia superant, & sumptuoso opere substructa sunt, fossa tamen carent. Antiquitatum studiosus integro collido omnia in Balbec spectatu digna observare vix posset, neque observare potuimus ob temporis angustiam. Vino atque victui necessariis comparatis, sitic prandimus, & subnoctem egressi quandam substructionem inuenimus ex valida materia coagmentatam ad collis cuiusdam acclive, viginti

viginti quinque passus longam, & quindecim latam, sic satis capacem, cuius muri non sunt alti, sed crassitudinis immensa. Noctu in pagum Lubon appellatū venientes antiquam fabricam Romanæ operis adhuc integram & solidam saxo duas orgias lato exstructam vidimus. Egregiam umbram huic pago præbent ulmi & iuglandes, & rivus ex monte delabens aquam administrat. Inde in planiciem peruenimus, pauloque longius progressi, collem subimus, ubi Arabes mucimus magno gradu aduersum nos aduenientes, & exeritis e manica brachii, quo facilius saxa in nos torquerent, & expeditius arenam sagittæ emitterent. Turcæ nobis comites additi resistere non volentes secesserunt. Eam ob causam Dominus de Fumet cum nobilibus Gallis eum comitantibus, Arabibus animose sese opponentes, strenue eos propulsarunt, aliquot tamen prius virringue vulneratis. paulo post in planiciem peruenimus illi similem quæ ad Damascum est, in quam deducta per rivulos aqua, agros, ut aquor planos, fecundos reddunt. Multi pagi hinc inde sparsi conspiciuntur, in quibus arbores diligenter coluntur, præsertim verò morus nigra & alba, quarum foliis bombyces alunt: nigram autem morum & ficum simulam in morem cedunt, quoniam folia in virgulis eodem anno natis nascentia teneriora sunt. In itinere denuo inuenimus Eupatorium Mesæ & Absinthium Scribunt. Raro per Syriam & Asiam conspiciere est ruri elegantem aliquam substructionem: quoniam magna pars Orientalium hominum, & totius Asiæ, Syriæ, Aegypti & Arabiæ, mancipia sunt, nec ruri magnifice substruunt, ut fit in Europa: (capropter maximam ex parte regio cultura caret) sed & in ipsis urbibus substructiones ex vili materia constant. Id verò contingit quoniam nobilitatis ratio non eadem est apud Turcas, quæ in Christianorum prouinciis, ubi ad posterorū transmigratur. Sed inter illos qui primam dignitatem secūdam

Turcarum Imperatorem obtinebit, ignorabit cuius sit, & quinam sint eius parentes: imò quisquis ab Imperatore stipendium accipit, tam nobilem se aestimat atque ipsemet sit Imperator: non transit enim nobilitas ad liberos, quemadmodum apud Christianos & Græcos. Verum quidem est nobilitatem non aequaliter aestimari in omnibus provinciis: nam magna nobilium pars in Italia, ut Florentini, Veneti, & multarum aliarum Rerumpublicarum, mercaturam atq. alias res exercent, quas nemo apud nos potest, quin nobilitatis titulum amittat: quod cum his convenit quæ Herodotus de vetusta Aegyptiorum nobilitate prodidit, qui præ reliquis sese efferebant, quod mechanicæ artes non tractarent, quodq. omnium primum ad bellum gerendum accerferentur, quam nobilitatem à parentibus hereditario iure acceperant. Quoniam vero Respublica diuersas opiniones habuerunt de hominum nobilitate, asserimus illam pro arbitrio aestimari. Aristoteles enim inquit, Nobile id est quod ex bono prodit genere: generosum autem, quod non à sua natura degenerauit. Quasi unguere vellet, qui legitime utroque parente natus sit, nec à natura degenerauit, cum esse nobilem: & generosum: qui à nobilitate non descendit. Summo honori sibi cedere Turca existimant, Turciei Imperatoris municipium sese vendicare posse: quemadmodum apud nos si quis se Principis famulum iactet. Quoniam porro facultatum pars à morte Turcarum Imperatori cedit, qui opulenti sunt, suas facultates in fabricas non expendunt: propterea illorum adificia duntaxat mapta sunt, si cum nostris conferantur. Montes itineri vicini frondebant arboribus Terebinthi, Andrachnes, Arbusti, & Eleprini. Mons Libanus quem superioribus diebus prætergressi eramus, iam non conspiciebatur, atque montibus late hinc inde sese porrigentibus superatis in magnam planiciem ab ipsis inclusam descendimus, in

Cili-

Cilicia sitam. Paululum per planiciem progressi, quicquid in Car-bassara Multum itineris eo die non conficimus, quia ante meridiem vulneratorum gratia diuertimus. Ceterum hæc Car-bassara alia ratione gubernantur atque Arabica: nam iauitores illorum, viatoribus hordeum quod Camelus detur, vendit (aucena etenim in his regionibus non inuenitur,) proque ea retributum Turcico Imperatori pendunt.

CAP. XXVI.

Antiquum manducandi femina Terebinthi morem etiam in Cilicia & Syria perdurante.

CETERVM rem quæ nobis admirationi fuit, silentio haud quaquam premere volumus: rusticum videlicet Arabem in proximo pago conspexisse Camelum ducentem, Terebinthi semine onustum, qua arbore vicini montes sunt obfiti, & gummi inde colligitur, quod Damascanum venale deservit: nam quod in Cairo venditur, Asamia mittit. Asamiam Turca appellant, quam Latini Chaldaam (cuius caput Babylon) totam Mesopotamiam & Assyriam complectentem. Auctorum vero probatorum testimonio evincere possumus, iam plus quam bis mille annis Terebinthi fructus homines vesse solitos, atque Persas, ante panis usum vitam sustentasse. Adde exquisito colore carneo pradi- tus est hic fructus, ut quæmus alium caruleum superet: ea de causa veteres Arabes Granum viride appellarunt, medius enim inter viridem & caruleum color est.

Terebinthos, cuius municipi hic Bellonius, alterum peregrini Terebinthi genus erit quod doctissimus vi. Leonardus Hauesvoldius Reip. Augustanz Medicus cap. II. Lib. I. Interpres secl. describit, & in Mesopotamia Amonæ aque abundantia crescere asserit, quodque Bel Serapionia, Auctanz & Rhassæ esse suspicatur.

CAP. XXVII.

De rebus Hamous, veteribus emissæ dicta.

DILUCULO per supra memoratam late patentem planiciem iter facimus, in qua Smyrnum & Leontopetalon inuermus, & per urbem ab Arabibus Hamza, Turcis Haman, veteribus Emissa nominatam trans-

inimus.

finiunt. Huius orbis mania olim ex solido saxo constructa fuere, quae etiamnum persistunt: maiorum ambitu includitur praeterea tumulus ex planicie facile conspicuus, in quo arx sita à Romanis olim exstructa. Superest adhuc extra urbem sepulchrum Ptolemy, in Pyramidis quadrangula modum fastigiatum, valido cemento exstructum, in quo C. Caesaris epitaphium Graecis characteribus inscriptum. Magna est in Haman sericeae staminis abundantia: nam bombyces magna cura & diligentia alunt ob rignorum hortorum commoditatem, in quibus ficum, morum, & aliae arbores fructiferae colunt, rursus etenim e montibus delabentes totam planiciem uberiori reddunt, istic fiunt strophiole & pepla versicoloribus sericeis & aureis contexta filis: vel ex sericeis staminibus albis, rubris, & flauis, quibus admixta sunt aurea, nomine illius urbis per vniuersum Turcici Imperatoris dominium celebra. Sita autem est Haman in latere patente planicie, quam elegantes riuus alluunt. Maiorum ambitus adhuc integer fere est, sed interior urbis pars omnino corrui, nihilque spectatu dignum restat praeter Bazare, hoc est, forum, & Bafestan Turcico more exstructum. Ipsa mania celebrem aliquando fuisse urbem testantur: istic victui necessaria omnis generis inuenimus. Quoniam vero per singulas urbes Graeci, Armeni, & Iudei Turcis permixti sunt, quocumque peruenierimus, viuum perpetuo reperimus.

CAP. XCIII.

De cauponis Turcici, in quibus conueniunt ut poisonis generantur Polca vel Zyenum nomioatum, à cereuisia differens.

PRIMUM in Hama obseruauimus, poisonis illius veteris, Polca dicta, conficienda rationem penitus non inueneridisse: imò asserimus, nullam in Asia urbem inueniri, in qua caupona non sint, ubi hac poio venalis non habeatur. Vetus Chouisset appellat, veteres Graeci Zyenum,

thum, Latini Poscam dicere, vel Puscam aut Phuscam ut Collumella & Suetonius, Serapio & Auicenna etiam meminerunt. Candida est ut lac, densaque, & boni alimentis, valde autem caput tentat & inebriat, si quis liberalius sumat. Nonnulli existimant Poscam idem esse cum Oxycrato, attamen differunt: nam Oxycratum id est quo Graeci & Itali nauta vii solent, quodque nautarum sex in Venetorum nauibus & reuerentibus vulgo bibit. Qui enim mare sulcant, aqua iam diu adseruat coguntur donec plerumque corrumpatur & fateat: ut tollatur teter ille sapor, ex nimia in vasis adseruatione coarctus, nonnihil aceti admiscetur, quod satorem adimit, & inuicem saporem conciliat: id Oxycratum est. Zyenum vero vel Posca, nunc Posset vel Chouisset dicta, à Cereuisia differens qua veteribus Curmi appellatur, & ex integris vel contritis granis fit, paratur ex farina in massam coacta, qua in capaci abeno coquitur, ex qua deinde orbiculi confecti in aquam demittuntur, qua illico sponte ebullit, & calescit sine ignis admixtione, atque in densam sorditionem coit. Eius spuma alba est & lenis, qua Turcica mulieres sese illinere solent; erugat enim, tenerioremque reddit cutem, praesertim si in balneis ea sese fricent: quam facultatem veteres in Zitho non ignorare. Ut autem emincamus Poscam non esse Oxycratum, vnde Suetonii locum sufficiat, qui refert, fugitiuum Caesaris mancipium Capna deprehensum fuisse Poscam venalem habens: certe nisi ea poio aliud quam Oxycratum continuisset, frigida admodum fuisset eius taberna, exiguumque fecisset quastum.

CAP. XCIV.

De urbe Tarso, D. Pauli patria.

DIU ante lucem ex Haman digressi, in tenebris per locum in colle situm transiuimus, quem Sebastopolis urbis rudera esse nonnulli existimant, ubi adhuc pleraque re-

Haec columna conspiciuntur, quas utique è Palatii Hero-
dis, alij Herodiani esse asserunt. Vulgaris tamen inquit-
torum opinio est, columnas esse templi D. Joanni conse-
crati, illique istuc caput ademptum fuisse. Inde in vallem
descendimus, ut lapideo ponte amnem superaremus quem
plerique Oroum existimant, alij Irin, alij Martiani
magno impetu labitur, molasque versat. Rursus deinde
conscendendum fuit ut in planitiem perveniremus, qua,
meo iudicio, antiquitus Sabaeus campus nominabatur,
amplam & viniis dici itinere patentē, ab arboribus pla-
nē liberam. In ea feritur sescamum & gossipium. Postea
pervenimus in urbem Hama, siue Hamfa, olim Tarsus
dicta: à midij dici itinere ab Haman (quā nonnulli neote-
rici Apamiam veterum existimant) distantem. Sita est
haec urbs in valle olim admodum populosa, ut ex monti-
bus latē sese explicantibus, & ruderibus apparet. Arcem
habet in colle sublatam, ut ea qua in Haman est. Conspi-
ciuntur adhuc multa veteres magna praeterea, turres.
Nulli regioni commodius comparare Cilicia regionem in
qua Tarsus, quā Beausse Gallia. Verum quidem est, se-
cundum Cydnum flumen, quod mediam urbem secat, fi-
cum, morum, inglandem, aliasque fructiferas arbores
provenire: sed campestria ab arboribus libera. Magna
aquae commoditas qua hortii irrigantur, facit, ut haec
regio mediocriter culta sit: nam cum fluminis alveum ad-
modum depressus sit, magnis rotis aqua ex eo subleuatur,
& per canales non modo in hortos distribuitur, sed etiam
urbis balneis servit. Habet etiam magnas Mesquedas sic
satis bene instructas: at privatorum aedificia hinc inde
sparsa sunt in colliculis. Fluvium vado ferē superari po-
test: nam cataraclis quibusdam exiguis sistitur, ut per
canales molas versare queat. Propterea parvū ligneum
pontem duntaxat habet. Hama siue Tarsus Dini Pauli
patria est, qui tamen istuc non natus, sed pago Gisebali in

Galilea apud mare Tiberiadis. Tarsi diu non habuimus:
nam simulatque nostra iumenta pasta fuerunt, iter pro-
sequuti sumus.

CAP. C.

De Ciliciae planis, deque cisternis in terra reconditis, quae
aqua pluvia impletur.

PER argillaceum solum & campestria loca latē po-
tentia aquae, expertia iter facientes, in Beausse, vel Lo-
dunensi Gallia regionibus versari videbamur: nam vix
ad orgia altitudinem fodere quis possit in Cilicia, quin
saxum inveniatur, quemadmodum in Lodunensi tesui.
Cilicia incolae, ut commodius vitam traducere queant,
rationem conservanda aqua in suum & iumentorum
usum inveniunt: nam cisternas in ipsa saxo sub terra
excavant, angusto superius ore, qua aqua pluvia ingre-
di possit. Quod si interdū ea aqua desit: plus quā quatuor
miliaribus inde petenda est. Nullas istuc stirpes obser-
navimus praeter Asphodelum & Ferulam. Licet Cilicia
Beausse Gallia similis sit, agricultura tamen differunt,
quoniam frequens ea est in Beausse, in Cilicia verò pro-
pmodum nulla: imò ligna illis petenda sunt è montibus
plus quā bidui itinere inde distantibus. Eius rei penu-
ria, granum quoddam ferunt Italiae & Galliae ignotum,
Sorgo Insuorum ferē simile, à quo colore solummodo dif-
feri: Sorgo etenim rutilum est, illud verò album. Eius
apud Graecos & Latinos Auctores nullam mentionem in-
venimus: Arabes Hareoman appellant. Incolae eius
calamos pollicari magnitudine crassos diligenter colligunt,
& ex illis ignem, alterius ligni penuria, struunt. Molae
domi habent quibus grana conterunt, atque ex farina
massam pinguem duram, quam tenuiter admodum com-
planatam, radiis solaribus coquunt, aut veteri Roma-
norum militum more, qui calefacta ab igne tegula atque
lapidibus utrinque sustentata pistam massam complana-

tam imponentes coquebant. Eadem ratione rustici panem coquunt; at urbani in clibano. Nos antea illud idem triticum in Epiro nascens observaueramus, cum rustici magnos saccos Corcyram in portum deferunt, quo insula illius incolae columbas alunt. Ea nocte in Car-bassara peruenire non potuimus; nam imber in pago quodam manere coegit, ubi panem iam memorati manuimus, aliosque cibos, vilique precio redemptas gallinas & oves. Postridie summo mane discessimus, ut quod pridie decesserat, compensaremus, & per campestria loca iter facimus, donec sub vespere in colliculos incideremus, coque gero frutice abundanter, deinde iam nocte ad Marat radera perueniremus.

* Hactenus illud Belloni, id ipsum est quod doctissimus vir Doctor Leonardus Rauvolfus Doria ab incolis veteri Arabico non ite & Rhali Serapionique nouo vocari tradit, elegantique desinit cap. 6. Lib. 11. Itinerarij sui.

CAP. CII.

Ruinatum Marat descriptio.

MARAT fuit olim ampla & elegans vrbs, ut ex eius ruderibus apparet; quam olim Maromias nomine fuisse insignitam, facile induceretur ut crederemus: nihil tamen asserere volumus. Mirum est non aliter habitari, quandoquidē & fontibus & riuus non destituitur: nonnulla solummodo Mesquedae conspiciuntur, & pauca quadam aedificia sub fornicibus. Itic contexamus hominem palo affixum Turcarum more: sic enim flagitiosos plectere solent. Nam simulatque qui deliquit, de facinore admissio conuictus est, illius manus & pedes quatuor palis solo defixis alligantur, deinde praecutitur palum ligneum ano impositum malleo inuentum, donec aliqua corporis secundum caput parte, cuius emergat, eaque ratione affixum attollit & reponunt, expansis brachijs, & pedibus pendentibus. Hoc supplicij genus nouum non est: nam Herodotus de Scytharum (a quibus Turcae originem trahunt) sepultura agens, scribit mortuo quopiam Scytharum

sharū Rege inter reliquas ceremonias observari solere, ut quinquaginta adolescentes eius mancipia palo per spina longitudinem ad caput usque transfigerent, deinde circum Regis sepulchrum palorum crassiores partem & insimam terra infigerent. Dicimus ergo hanc palis affigendi rationem, suorum praedecessorum consuetudinem respicere, qua tamen quantum ad sepulturam attinet, apud eos amplius non observatur. Marat aequaliter distat à Tarso & Halep. Campestria eius regionis loca frumento, hordeo, gossipio & sesamo sunt consita; nulla autem arbores vel frutices conspiciuntur. Noctem traduximus in Carbassara. Postridie iter facimus per loca adeo plana, ut equor planius esse nequeat, ad noctem usque. Terra eadem ratione excolitur quam de Syria agentes commemorauimus. Praecipuus regionis prouentus est Gossipium & sesamum quod Iunio mense feritur. Non dubito quantū facile in Gallia proueniret quam in Asia si quis periculum faceret. Cuius rei testimonium Italia praeberet, qua Romani Imperij tempore sesamo & gossipio consita fuit, nunc verò ne vnicam quidem eorum plantam alit. Gossipium integro semestri in terra non permanet: nam Septembri demouetur, Maio autem vel Iunio feritur: sed singulis annis ferendum. Inuenimus tamen in Caribor- tis perenne, & humanam altitudinem superans. Aliud porro est Gossipy genus quod ex India vel Brasiliiana regione defertur, ab eo quod crescit in Asia longe diuersum. Nam Brasilianum, semen habet crassum & nigrum, atque simul in dena vel duodena grana congestum: Asiaticum verò singula grana habet separata. Sub vespere inuenimus riuum versus Halepum labentem, quo praetergresso, mollius solum defuit, sequutaque est aspera per montes & saxa via: deinde oleas, malos, pyros, prunos, amygdalas, contexamus. Distat a riuus tribus ab Halepo miliaribus, quo serò admodum peruenimus, & excepit

excepti sumus apud nobilem quendam Venetum, quem Respublica Veneta istic alebat negotiationis gratia.

Quoniam Belloni sepultura Regum Scythiae meminit Herodotus, ipsius Herodoti in Melipomene Insulib. 4. verba adponere huiusmodi, quae nonnihil ab his quae in coedum adduxit Bellonius, differunt, la postquam nauta de Regi cadaveris sepeliendi ratione tractat, addit Cucumalis anno, rursus hoc agunt familia Regis inermes sumunt (sunt autem Scythiae indigenae: nam famuli sunt quos Rex iusserit, nec ullas valentes ei ministrare.) Horum multitudinem quinquaginta equos stragulamunt, sesonem praestant simos equos, vacuata & pargata alon, palea impleti & confusunt, & vbi diendum fornici super duo ligna resupinatum strantur, alterum hoc dimidium super altera duo ligna, & item alia multa huiusmodi denserint, iura super ea equos imponunt crassia tegnis in longum ad eorumque usque tractatos, ita ut priores fornices succinerentur azmos equoribus, posteriores vero iuxta semora suscipiant vteros, utriusque cruribus superne pendensibus. Equos autem intinent, eorumque habenas ad palos exteras alligant de hinc super eorum singulos stratuor singulos quinquaginta iuvenum stragulariorum, hunc in modum: Vnicuique eorum rectum superius per spinam ad ceruicem usque transfigunt: quod inferius ibi prius exstitit vilius, in hunc igno illi quos equos tractant est. His equibus sepulchro circumpositis abeunt. Hunc in modum Reges sepeliunt, &c.

CAP. CII.

De vrbis Halep, antequam Berthoz dicta: & de Rhabarbaro atque Rhap. nico.

HALEP ab omni antiquitate celebris fuit: nam totius Orientis maximum emporium est, caput etiam est Comagene. Nomen Arabicum adqum sinisse creditur, quod quemadmodum Aleph prima Alphabeti littera est, sic Halep primaria eius regionis in qua sita est, vrbis sit. Ex Neotericis nonnulli, veterum Hierapolim esse existimant: at Gillius Berthozam esse censet. Caruanna ex India, Persia, Mesopotamia, aliisque Orientis regionibus aduenientes, in Halep onere liberantur. Qui vero in Indiam, Persiam, aliasque Orientis regiones proficisci cupiunt, semper istic negotiatores reperiunt, qui vitro citroque commeant. Quoniam porro in eam urbem omnes totius Orientis merces deferuntur, Veneti Consulem ibi commorantem habent, tamquam Legatum, qui merces istic comparet, easque ad vicinus maris Mediterranei portus Tripolim & Berytum deuehi curat. Vt autem rerum Orient-

Orientalium negotiationem commodius intelligere queat, plerisque ex suis liberis istic educandos curant, quemadmodum & in aliis regionibus, ut indigenarum mores obseruet & linguam ediscat. Cum Caruanna mercibus quibusvis onusta Halepum adpellet, vnius diei spatio omnes coemuntur: nam pradiniter & opulenti sunt mercatores, qui illico eas redimunt. Maxima pars Rhabarbari quo in Europam infer: ut, in Halepo empta est; eo enim interdum duodeni camelis Rhabarbaro onusti, ex Asia, vbi diligenter colitur, simul adueniunt. Neminem unquam videre contigit, qui asserere posset se Rhabarbari stirpem coispexisse, de cuius facultatibus Mesuani auctor Arabs luculenter scripsit: Rhapötici vero, quod Graeci adeo commendarant, nusquam meminit: ipse vero qui vel Damasci vel in Halepo comorabatur, ait sua etas Rhabarbarum ex India & regione Seni, hoc est, ex Asia vel Assyria deinde ex Barbaria & Turcomannia solere inferri. Addit praeterea, indigenas Rhabarbari fragmenta macerare aqua solitos esse, succumque exprimere, e quo densato & exsiccatro trochiscos efformarent, deinde Rhabarbari fragmenta resiccantes, mercatoribus vendarent. Ipsius etas id fieri solitum a mercatoribus credibile est: at nunc cum non ignorent magnum questum ex Rhabarbaro accedere, quod apud omnes nationes in usu sit, adeo diligenter illud colunt, eaque quantitate, ut cum in Halepo essem, dena eius pondus duntaxat duodeni ducatu vaniret. Semper tamē istic aequalis precii non est: nam enim Caruanna eius exigua copia ex Asia aduehit, sequente anno carius aestimatur. Colitur, ut diximus, in Asia, hoc est, Mesopotamia, & semine feritur: radices crassae agut instar Bryoniae, quas in taleas orbiculares fecit, desiccantque, quae paulatim absumente se humore corrugantur. Plerique eam ob causam abs expressione id contingere existimant: experientia tamen contrarium docet. Vt autem certiores essemus,

essemus, diligenter inquisimus à mercatoribus Halepensi consuetibus, si aliqua fieret eius maceratio: sed paucis ubi nascitur, in usu esse, raroque medicamentis quæ Rhabarbarum recipiunt, uti comperimus. Quando huius seculi Scriptorum commentarios lego de Rhabbarbo disputantium, an veteribus cognitum fuerit (Arabes auctores pro recentioribus, collatione ad Græcos facta, habeo) & Mesven in quatuor genera illud distinguere, nullamq; de Rhapontico mentionem facere animadverto, & Caruannas ex Asamia tantum adferre Rhabbarbarum pro comperto habeo: Mesven per quartum Rhabbarbari genus ex Turcia delatum, intelligere Rhaponticum assero, atque, ut verum fatear, Rhaponticum Rhabbarbo admodum simile est: & licet idem esse non dico, proximas tamen utriusque esse facultates, liquidò constat. Primariè in crasse gummi, & aromata, ut Galbanum, Opopanax, Syrax, Laser, Sagapenum, aliæque huiusmodi, ex Halepo ad nos deferuntur, quemadmodum & Scammonia. Firmiores dactyli ex Mesopotamia Halepum inferuntur: Egyptiaci enim & Africani adeo pingues sunt, ut seorsim conservari nequeant, sed in massam simul comprimantur. Tridui duntaxat itinere ab Halepo Tripolis distat, quo Veneti appellant ut suas naues onerent mercibus in Halepo coemptis. Sequens dies dicatus fuit visitationi urbis, quæ amplitudine Aureliane urbi Gallia comparari potest. In eius umbilico tumulus assurgit rotundus, cui imposita est arx, fossis aqua plenè cinctâ, quam Sangiacus cum suis militibus inhabitat: eius mœnia veteri more extructa sunt, & cum edito sit loco, procul conspicua est. In ipsis fossis inclusus erat asinus ferus Onager dictus, ab asino Indico qui unicornis est, differens. Istuc etiam auem vidimus Gruis ferè similem, sed minorem, oculorum ambitu rubro colore tincto, ardea canda, & voce exiliore quàm gru.

grus, balcaricam gruem à veteribus fuisse nuncupatam credimus.

* Bellonius quodam viri bene de republica literaria meritis venia dictum volo sperperam Mesve verba interpretari mihi videtur, cum per Indiam & Scythiam, Asiaticam sive Mesopotamiam intelligi vult. Nemo enim vocat, potest ipsam, in Mesopotamia & Assyria Rhabbarum nasci scriptum: sed omnes Sinuum regione aduehi assuevit in ipsam Indiam, Persiam, Ormus, Halepum, & Alexandriam, deinde in Europam.

CAP. CIII.

Peculiaris platearum per ditionem Turcicæ pagos & oppida descriptio.

PER uniuersum Turcæ dominium, vehicula aut curru ducere non licet per pagorum & oppidorum plateas, neque per fora: sed in medio platearum semita est de industria facta, cum vi aqua istac effluere possit, tum ut equis viam præbeat: editiores sunt utrinque via, & quasi in scannorum speciem subleuata, atque pluteo tecta, ad umbres arcendos & solis ardores aestate: enim enim Turcæ longis talaribus vestibus & ad terram usque demissis utantur, eas omnino conspurcarent, nisi ea ratio in singulis urbibus observaretur. Inde fit ut platea non sint lapidibus contrita, sed ne puluis in foro & Bazettan abs oblongis utris vestibus aestate excutetur, quisquis tabernam habet, aspro singulis mensibus numerato redimit operam baiuli, qui singulis diebus mane ex utre aqua promit, & effundit ante ipsam tabernam. Omnes omnium urbium taberna Turcarum Imperatoris sunt, qui eas mercatoribus elocat, neque permittit ut illæ familiam alant, præsertim in foro. Mahumetes etenim vetat ne mulieres vendant, vel emant, vel in publicum prodeant. Cuiuscunque generis opifices, boni consulunt quem dictum faciunt questum, neque noctu laborant. Aliquot diebus in Halepo basimus, atque mœnia ambuiimus, quæ latius sese expandunt quàm Damasci, multis locis obliqua, ut Hierosolymitana, turresque in ambitu sive admodum

sunt coniunctæ. Octo portas habet Halepam, & frequentia vineta viretaque, & elegantes hortos in maximorum ambitu, in quibus brassica capitata, lactuca, beta, porrum, cepæque coluntur, in forum deinde vanum exponenda. Veteribus numismatibus utuntur Turcæ ponderis vice, unciarum videlicet, semunciarum & drachmarum: qua de causa nos multis locis Græca & Latina nati sumus: quando verò illa exquirere volebamus, tabernas mercatorum adibamus, atque Gians mangour, hoc est, Christianorum monetam expetebamus: tum nobis proponebant qua habebant. Turcæ, Arabes, Egyptij, aliæque omnes Orientales nationes Turcico Imperio subiectæ, nullam habent monetam nisi auream vel argenteam: aurea obrizæ auri ducatorum est; argentea, depurati argenti, non mixti: aliud tamen est moneta genus apud Turcæ, quod ipsi Mangoures appellant, ex puro ære, quorum sedecim asprum conficiunt: quoniam verò græue est, nemo eo se onerat, sed cūsum duntaxat fuit, ut asprum permutari possit, cuius precium æquiparari potest caroleo Gallico decem ærea minuta pendenti. Vtræque autem cū aurea, tum argentea, inscriptionem habet Arabicis characteribus expressam. Arabes autem & Egyptij aliud monete genus habent. Meidin nuncupatum, quod asprum cū dimidio conficit. Halep incolæ Arabica lingua utuntur, non Turcica: sed & per Ægyptum, Arabiam, Syriam, Ciliciam, aliasque vicinas Prævincias, solius Arabica lingua vsus est.

CAP. CIIII.

Iter ex Halepo Antiochiam.

ANTIOCHIAM profecturi, ex Halepo à meridie discessimus, & per excultos riguosque agros iter fecimus: sub noctem maturè in pagum nomine Farron pervenimus, iuxta quem in agro præalta columna scapius erectus stat sine epistylis. Postridie diluculo paulum progressi, agros relin-

relinquentes, per confragosa loca perque colles iter fecimus. Arcis rudera conspeximus, ad cuius portam nascebatur Hedera alba, nonnum nobis spectaculum, quippe qui à Corcyra discessu similem non videramus. Andrachnem in tumultu nascentem etiam reperimus, cuius ramos suo fructu onustos quilibet abstulit, ut in itinere ederet; nam maturus erat, elegantique suo colore singulos ad edendum inuitabat: Racematim coheret, magnitudine & colore fructus Rubi idææ, quæ Galli Framboisæ appellant, mollisque ut Arbuti fructus & * Sæberis quem sapore refert. Ariam item, Esculum, Terebinthum, Eleprino, Latinis Alaternis dictum, Italijs Termini & Narni incolis Alinterno. Per vallis interdum iter facientes, vetustum ædificium dirutum, monasterij cuiusdam forma, cuius umbilicum occupabat elegans turris, ad sinistram reliquimus: aliud præterea elegans ædificium è quadrato saxo extructum, in quo Latini characteres insculpti erant, sed dirutum, Romanorum haud dubie opus. Pratergressi deinde sumus rivum qui ab ipsa fontis scaturigine tantum aqua effundebat, ut ea ad loca quibus nostri cameli cincti erant, pertingeret. Pernoctavimus ad basim arcis Heirim nuncupata, omnino diruta, & solitario loco sita; qui si caleretur, non minus faciendus esset quam quivis ex Italia uberrimis. In tumultu sita est, ut ea qua in Halepo & Haman sunt: vixque credibile est, decem hominum millia illam intra biennium excavare, & scopulum ad fossas quibus prædicta est faciendas perfingere potuisse. Videtur natura elaborasse ut hunc tumulum in scopulo collocaret, quo hac arx extrueretur. Postremus is est Turcica dominationis locus, in qua nascentes Colocasiam & Musam conspexerimus. Ibidem in scopulis crescunt Andrachne & Alaterni: nec aliis lignis usi sumus ad parandam nobis cenam. Ceterum in Car-bassara noctem non tra-

duximus, at in quodam illius pagi edificio: rarissime autem accidit ut in iis regionibus aliqui inueniantur qui peregrinis hospitium praebeant: idque, si praebeant, locum duntaxat aliquem sub porticu vacuum, nulla suppellectile instructum dant, perinde ac si quis in vacuo horreo exciperetur. Illic obseruavi dignum quidpiam quod hic adscribatur. Noster ille campo pugionem falcatum Arabum more habebat, eumque nec auro nec argento exornatum, quem noster interpretes quatuor ducatus ab eo redimere voluit: at ipse tenuit, sex ducatus Damasci emptum esse affirmans: at arbitror similes duodecim vix vno coronato in celeberrima totius Galliae urbe emptum iri. Pleraque vnguenta habebat, uti metopium, rosatum, aliaque similia quorum in Syria & Arabia usus est; nos vero spernimus.

*Sub eius illius fide Liege Bellonii fructus quis sit, ignoret me, ingenue fateor: quod etiam in nostra Hispaniarum suspensum historia lib. 1. cap. 4. adnotui.

CAP. CV.

De urbe Antiochia.

SYBSEQUENTE die campestria loca late admodum patentia inuenimus ubi flumen Oroum, quod Antiochiam defluit, quodque precedente die diu sequuti fueramus, longe supra Antiochiam superauimus magno fonte in quodam stagno quod olim Meandropolis stagnum nuncupatum credimus. Diu fluminis illius cursum sequuti sumus, donec in stagnum sese effunderet. Antiochia bidui duntaxat itinere ab Halepo distat: at quoniam umbres deciderant, & camelis onera portantes difficulter gradiebantur, duos cum dimidio dies insumimus. Ut porro ad eam urbem qua sub stagno sita est veniremus, a recta via Constantinopolim ducente defleximus, atque illam ad dextram reliquimus: recta enim ad Amanum montem proficiscendum nobis fuerat, & inde in Adena: quem

tamen,

tamen, licet Antiochiam deflexissemus, superare nihilominus oportuit. Is quoniam niger apparet, Turcico & Arabico idiomate Niger appellatur. Perelegas est Antiochia situs, quique, paucis verbis vix describi queat: nam maximam structuram illam admirabiliore reddit alia quapiam urbe in plano constituta. Illa testimonium insigni praeber, Antiochum ingentis animi & incomparabilis magnificentia virum fuisse. Murorum ambitus non minor est Nicomedia aut Constantinopoli: frequenter habitatur à Grecis, Armenis, Iudaeis & Turcis. Fontanus aquis abundat, è rupe muris inclusa scatulentibus: pars moenium montem ambit: altera pars per duorum montium iuga porrigitur, qui valli vicem illi praebeant: nam tres montes murorum ambitus complectitur, qui non sunt tumuli, uti Roma vel Constantinopoli, sed praecalti montes. Nullam urbem in Gallia noui, cui e Antiochiam comparare possim praeter Lugdunum: nam quemadmodum Lugdunum altos duos Iusti montes claudit sic Antiochia altos montes cingit, in quibus exstructum est Antiochi palatium, nondum plane dirutum: pleraque enim adhuc integra restant, ut magna coenacula & cubicula, & cisternae immense capacitatis, ad earum qua Philippus in Macedonia sunt, formam exstructae: integra etiam arcis & moenium materia restat, in quibus turres praecipue sibi inuicem admodum vicinae conspiciuntur, quibus exstruendis opera cimento non pepercerunt, habentque singula suam cisternam. Moenia ad Occidentem spectantia tali artificio sunt facta, ut onusta uehicula, equique, cum suis fessoribus, per interioriorem muri partem, inter vitramque fornitem, in summam usque arcem perducere queant. Montes urbi vicini, sive, alaterno, coccigero frutice, andrachne, stachade, & stachide abundant. Ciconiae qua aestate in Europa degunt, istuc per hiemum partem, quemadmodum & in Aegypto, aluntur: sed etiam onocrotali

crotali aliæque diuersi generis aquatica aues in lacu supra urbem sito viuunt: inter quas agnouimus quæ ab Somanæ accolis des Cocees, à Parisiis autem Morillon dicitur, veteribus vero Glancion appellata: aliam item quam Galli Piette vocant sine veterum Phalarum. In montibus pascuntur verueces, breui quidem sed pingui pedemq; lata cauda. Eius regionis incolæ, atque etiâ per vniuersam Turcicam dominationem, in diem vtuntur panemale cocto & male fermentato. Bombyces, quas Itali Cavalieri nominant, magni sunt in eâ regione questus, alunturq; ficus & mori foliis secundum fluminis ripas cultarum. Celsissima Platani nascuntur ante Antiochiam, quæ neque in Gallia, neque in Italia conspiciuntur, præter paucas quæ cum Romæ, tum aliis quibusdam urbibus curiositate quadam aluntur. Pauca quedam Saccharicanna, Colocasia, Musag, magna cura & diligentia nonnulli Antiochiæ hortis aluntur. Incolæ Arabica lingua loquuntur quemadmodum in Syria.

CAP. CVL

Singularium rerum in Antiochia observatio.

TOTVS subsequens dies sacrorum in Antiochia locorum visitationi dicatus fuit, ut Porta D. Pauli, sepulchrorumque variorum Dinorum. Vetus præterea alia plurima monumenta illic conspici possent, qui curiosius ea requireret. Omnis generis victui necessaria in foro vanalia reperiuntur. Aromatariorum & opificum taberna Damasceus similes sunt. Loti, quæ Gallia Narbonensis Micacouliers appellat, arbores, etiam in ipsa urbe magna copia crescunt, quemadmodum in eius territorio montanis: atque ut ob Populi alba & nigra, fructivarumq; arborum frequentiam Damasci planities silua quedam videtur: sic propter Platanos & Lotos Antiochiam in media silua sitam esse diceret. Equorum sarcina-

riorum, qui Antiochia habentur, clitella adeo oblongæ sunt, ut ab auribus per cervicem ad caudam usque pertingant. Antiocheni rustici haudquaquam tam dextri sunt in iumentis ab onere liberandis, quam Turcici; quoniam eorum clitella ad onera minus idonea. A meridie discessimus Antiochia, & amicum Oroum transivimus, quem aduersum diu sequuti sumus. Agri Antiocheni solum adeo pingue est, ut equi ad cingula usque in cornu mergerentur, quia precedentibus diebus imbres deciderant. Longius progressi, riuos e montibus labentes inuenimus, ad quorum ripas proveniebant Nerion. Agnus seu Vitex, & altissima Platani. Nocturni in Saramei pagum pervenimus, ad radices præalti montis Amano contigui, sed in planicie situm. Postridie duobus confectis milliariibus, substitimus ad radices præalti montis, isticq; reliquo die hasimus, expectantes equum quem Dominus de Fumet ex Antiochia accersi iusserat. Interea montem conscendi, in quo silvas Pinastrorum repperi iis qui in Tarare monte nascuntur similibus: præterea Esculum, Illicem, Andrachnen, Oxycedrum, Poliū, Tragacanthum, Chamaedrin, Carlinam, quam pleriq; falso nomine Chamaeleonem nominant. In planicie observavimus rusticos lignorum fascies bonum tergo imponentes, & tritici saccos aliq; huiusmodi: interdum etiam, cum defessi essent, ipsorum tergo insidentes: nam cum iter non urgeant, boni ministerio vtuntur, quemadmodum nos equorum. Ab illis redemimus gallinas, onas, carnes: nam licet tota æstate in agris sub tentoriis habitent, omnibus tamen rebus necessariis non minus sunt præditi, quam si in urbe aut pago viverent.

CAP.

De itinere per summa Atani montis ioga.

POSTRIDIE inter Orientem & Septentrionem tendebamus secundum praefatos montes. Mons Amanus vulgo appellatur Monte negro, id est, niger: attamen non ille est qui Plinio Mons ater dicitur. Via admodum recta & praecipiti conscendenda nobis fuit mons, atque difficiliore quam ullam hactenus inuenissemus. In eo crescunt celsae cedri quemadmodum in Libano, iuniperus maior, sabina ei similis quae in Tauro monte, andrachne longe celsior quam in Ida Creta. Plus quam sex horas impendimus ante quam in summum montis iugum perueniremus, atque in supremo eius vertice constitutis, & qua nos veneramus prospicientibus, apparebant summa montium Syria & Caeni iuga, praesertim vero eius quem nos Pierium montem censemus, & praecedentibus diebus secundum eius radices ambuleramus: apparebat etiam Taurus mons procul ante nos prospicientibus in longitudinem excurrentem, & summum verticem iam nive obstitum habere incipiens. In descensu viam neque adeo difficilem neque molestam inuenimus atque in ascensu, quia non erat praecipiti: sed cum in tenebris iter faceremus, unus e nostris in vallem decidit plus quam quadraginta orgias profundam, nullo ipsius aut equi damno, quod omnibus admirabile visum est. Abundat hic mos variis plantis: arbuti non minus altae erant, quam quae in Atho monte nascuntur, vicino monasterio Agias-laura loco: magna erant etiam alaterni arbores, quae alius locus in fruticem duntaxat assurgunt: picea insuper, andrachne, latifolia laurus. In descensu myrtos albi baccis, thymelaam, ebamelaam, eumq, fruticem quae Germani Keller-kraut appellant, binis praecedentibus dissimilem reperimus. Ad unum montem cum descendissemus, apud riuitulum haesimus, & cibum sumpsimus in maris littore, quod in arcum

se incuruans, magnum admodum sinum efficit, qui Issicus appellatur: Pamphylum id est mare, Cilicio ex parte coniunctum. Cum in Amanio monte essemus, mare radices montis allues conspiciebamus, adeoque vicinum, ut coniectus lapis facile in mare Mediterraneum deuolutus fuisset: conspiciebamus etiam Taurum montem assurgentem ex littore Cypro insula opposito. Diu nobis iter faciendum fuit secundum litus marinum, & sinus circumundus, multiq, elegantes riuus superandi; deinde alius mons admodum angustus & difficilis, pinastri obstitit, post quem castellum ad ipsius radices situm inuenimus, in quo perpetua sunt excubia, quoniam trita admodum est haec via. Varia istis victui necessaria emimus, panem, vinum, caseum, carnes, & hordeum pro iumentis: paululum sub eo castello descendimus ad riuum quendam, atq, sub alba moro, quam Galli perperam Sycomorum indignant, constitimus. Luculento igne ob ligni abundantiam tota nocte instructo, ante lucem discessimus, atque in tenebris per loca plana & campestria iter fecimus: orta autem luce, de novo ad maris litus regressi, amne quempiam vado transimus, qui forsitan Issos est. Antiquissima sunt ea loca: nam secundum viam publicam crescunt laurus, ilex, platani, smilax aspera, & alia pleraque stirpes perpetuo videntes. Montes dextram clauderant, mare sinistram. Superato amne, in vastam illam planiciem in qua Alexander cum Dario confluisse creditur, peruenimus, in qua fruticem antea nobis non conspectum, sed Myrto admodum similem legimus: abundat etiam ea planicies Myrti fruticibus, qui omnes albo fructu sunt praediti. Per fruticem admodum vetustam, late re & mita exstructam, materia longe quam saxum duriore, transiuimus: hanc veteres Auctores portas Cilicias vocarunt. Quaque oculorum aciem obuertat, planicies velut amphitheatrum apparet: nam praefati montes luna crescentis in modum ita-

lam ambiunt ut sinus Issici mare recipiant: sub portis Cilicis, singuli, Andrachnes arbores suo fructu coniunctim nascente & maturo fragilis, simili onustis conspicientes, ramos reuellebant, atq. in itinere eius fructu vescébantur. Raras habet ea provincia incolae: illig, qui istuc viuunt, neque piscationi, neque navigationi indulgent (hinc factum, ut toto illo maris littore ne unicam quidem nauem confpexerimus) & terram incultam relinquunt, licet admodum rigua sit: arbitror enim plus quam triginta riuos è montibus altis labentes, atq. in mare sese exonerantes, duarum horarum spatio nos transiisse. Postquam à portis longius abscessissimus, per sterilia & confragosa loca iter fecimus, deinde veluti per Cednas siluas, in quibus is frutex, cuius modo meminimus, nascitur, cui nullum aptius nomē indere possumus quā Pseudomyrti: postea in Car-bassara quodam, cui vicini erāt pagi, quiescimus.

CAP. CVIII.

De Afiatico quodam animali Adil nuncupato, & de urbe antiquitas Adena appellata.

PMILIONIS lupi genus est in Cilicia, atque etiā in vniuersa Asia, qui rapit & aufert quidquid impedimentorum inuenire potest eorum qui astate extra Car-bassara noctem traducunt. Medium est inter lupum & canem, cuius pleriq. veteres auctores cum Graeci, tum Arabes meminere. Graeci vulgari nomine Squilachi appellant: cum esse arbitror, quem veteres Graeci *χελως* nominarunt, hoc est, aureum lupum: adeo furax est ut noctu adire non vereatur eos qui dormiūt, & quidquid inuenit rapiat, vel pileos, vel ocreas, vel calceos, vel frenas, vel alia huiusmodi: semper caternatim accedit, ut interdū ducenti simul conueniant, nihilq. illo frequentius per Ciliciā: itaq. singuli alternatim latrāt canū more, & hau hau exprimūt. Singulis noctibus illos latrātes audiebamus: & nisi canes eos arcerent, in pagos vs-

que

que penetrare non formidarent: elegantis flauis est coloris, atque ex eius pellibus quae vili venduntur, incolae sibi pelliceas vestes parant. Postridie versus Adena proficiscentes, lapideum pontem transiimus cornu fluminis, quod forte Pyramus est, impositum, cui contigua est arx ad dextram, in scopulo aditu difficili sita. Inde id flumen diu sequenti sumus, donec ad urbem cuiusdam, quae nostra opinione Casarea Cilicia appellata fuit, ruinas perueniremus, ubi alio ponte flumen superauimus. Illius regionis flumina, tametsi nauigabilia, naues tamē nō habent, nam cum regio deserta sit, nemo istuc negotiatur. Sultani Aegypti dominium eō vsque extenditur, isticq. erant limites qui Arabicam linguam à Turcica distinguebant, quig. olim Arabum imperium à Turcico separabant. Primum bellum quod vñquam motum est inter Arabes & Turcas, istuc gestum: sed Turca victores, paulatim illos in seruitutem rede gere. In ruinis illis Casarea nihil conspicias praeter Car-bassara, & quadam tuguria. Superato ponte, fluminis cursum ad sinistram sequenti, in caëstria steriliq. loca lateque patentia peruenimus, quae à nemine peculiariter possidentur, sed omnibus qui suos greges pascere istuc volunt, libera sunt. Myrti istuc etiam albo fructu sunt praedita, adeoque frequentes ut Cedrae siluae formam representēt. Per Trebinthi arborum hinc inde mixtum cum Pinastris crescit: um siluā iter fecimus. Aluntur hac plancie plurimi veruecum, & caprarum magni greges, ingentem adferentes questum suis dominis, cum ex butyro, tum ex caseo. Et licet butyri genera inter se differant dfectu & praestantia, aut animalium, vel pascuorum, vel confectiois ratione: natura tamen non ita variat, ut caseus. Nam degustato butyro dinerforum animalium, vii. bubalino, vaccino, equino, camelino, ouino, & caprino, magna varietas haud deprehenditur: at in caseo longē aliter euenit, quandoquidem solo odoratu,

vel

vel aspectu discerni queunt, atque omnium optimè gustu. Turcarum porro rustici procul ab urbibus per campestria loca errabundi vagantur tota aestate, sui gregis curam habentes: cumque scilicet vel ligneis vasis careant, ingulata oue vel capra, pellem eius inuertunt, utrumque consueiunt, quæ butyro vel caseo implent, aluum etiam diligenter adseruant; nam ea butyrum excipiunt prius collum, deinde refrigeratum: singula alui tricenae vel quadragenae libras continet, vitres verò plures quinquagenis. Non negamus quin nonnulli aliam butyrum parandi rationem habeant, etiam illud nostratum more scilicet: at id solummodo fit circa celebriores urbes. Mengrellae incolae pelles bubulas & vaccinae pelles recenter detractas butyro implent, atque Constantinopolim uenale aduehant, quemadmodum ex Narbonensi Gallia in caprinae pellibus oleum nobis adfertur. Ceterum non dubitamus, quin si rustici illi commoda haberent vasa, suos caseos in uribus non conseruaturi sint; quandoquidem illos in panis formam conseruandi consuetudinem non habent. Quoniam porro similis caseus per Graciam distribuitur, quo mercatores transuehant, Graeci vulgari nomine *Dermatisti* hilatis formo appellat, hoc est, in pelle salsam, & non tyri, id est, caseum; quemadmodum cum *Dy sale* nostra lingua dicimus, hoc est, salsam, suillam intelligimus. Ipsi verò tale nomen indiderant, ad alterius casei differentiam, quæ vulgari lingua *cloro tyri* nominat, hoc est, recentis caseum, quem Columella viridem appellat, non quod viuat, sed quod multum molli sit. Pastores nunquam lac colat, quemadmodum nec Cretenses, qui tamen *aspalathi* ramentum, aut *aparinen*, vasorum oris admovent, ut si forte pilis adhaerint, caseum purior reddatur: at Turcarum caseus in pellibus et ratione salutus, plerumque pilis scatur, quoniam lac non percolatur. Nostrum porro iter ad Septentrionem dirigentes, variis locis miserorum rusticorum

mapalia

mapalia & tentoria inuenimus, qui aestate ex urbibus & pagis discedunt, ut per campestria vagentur in biberinum usque tempus, isticque rem domesticam eadem ratione curant, quæ in urbibus vel pagis facerent. Ipcum otiduo haferunt uno in loco, abscedunt in alium, tentoria sua ex tegribus confecta, & pennula tecta, secum asportant; cum verò in urbem redeunt, complicant denuo, & diligenter adseruant donec hiems praeterierit, quam asserere amsim apud Asiaticos non minus sanire, quam in media Gallia. Segnes sunt; eam ob causam, terram nullam diligentia colunt: praesertim opulentiores rustici perpetuo otiosi sedere volunt: & nisi ab ipsorum mancipiis solius excoleretur, vari essent agri culti. Eo die in Adena peruenimus, ubi de Anazarba, Oppiani & Dioscoridis patria, quæ postea Casar Augusta vocata est, intelleximus. Iudei nobis indicarunt pagum nunc esse ad ostia fluminis, Tyberis forsitan, quod Adena perliuit, antiquum nomen retinentem. Adena magnum est oppidum, hoc est, ingens pagus, quæ admodum frequens aditus patet, elegantemque & latum pontem lapideum habet. Appellatur id flumen à Turcis Schelikmark; ex Armenia minore profuens, Lydiamque & Ciliciam perluens, in mare Mediterraneum sub Rhodo sese exonerat: navigabile non est, quoniam plurimum sabuli provoluit. Adena oppidum moenibus non est cinctum: sed arcem habet quatuor quadrangulis turribus infirmis pradam. Istic omnis generis victui necessaria inuenimus, & vinum: nam incolæ Graeci sunt, & Iudei, & Armeni, atque ipsi Turcae vites colunt, ut passas vnas habeant. Moneta mutationem istic habuimus: nam cum baënni per Egyptum, Syriam, & Ciliciam, merdini visi fuisset, qui supererant, in apros permutandi fieri. Istic etiā desit Arabice lingua vsus, & Turcico sermone deinceps agendum fuit. Mutatis in Adena inmentis, annonam in triduum comparari

mus. Turca suas merces pondere vel mensura licitantur, nullo tamen precio, nec plus solvunt peregrini quavis quam eorum vicinis. Panis etiam ad pondus vanit, inde fit ut male coquantur. Carnes etiam salsa magno apud illos in usu sunt: eas autem recens sale exemptas, cumini pulvere inspergunt, & appensas exsiccant. Hallucinantur qui scribunt Turcas desiccare carnes, ut eas deinde in pollinem redigant, quem secum deferant in aliquam expeditionem bellicam ituri: nam diligenter id inquirentes, comperimus neque in Græcia, neque in Turcica ditione, neque in Arabia carnes exsiccandi, ut in pollinem redigantur, ullam esse consuetudinem. Carnes vero deligunt cum bubula: tum vervecinas pingui cum macro aequaliter permixto constantes, quas in tenues laminas simulant; deinde paululum salunt atque exsiccant. Adagno astimantur eiusmodi carnes cum pacis tum belli tempore: cum etenim crudis cum cepa vescuntur iter facientes. In Creta & Chio moris est apud rusticos, ut integrum leporem etiam hircum ferum, sed & vervecem in frustra concisum exsiccant: primum autem paululum salunt, deinde tegetibus complanant, atque in elibano resiccant. Sæpe numero apud varios rusticos d. uertimus, cum Creta montes peragraremus, apud quos erant hirci ferè integri, & hædi, & arii in eum modum exsiccati: sed apud Turcas ea consuetudo non viget. Græci vero per Quadragesimam id faciunt cum leporem aut capram siue hircem interemerunt, ut eos ad Paschales usque ferias conservare queant: nam neque apud ipsos neque apud Turcas moris est carnes in dolio aliquo salire, & ita conservare.

CAP. CIX.

Apparatus peregrè profecturis idonei.

MULTA edulia parare norunt Turca, cum peregrè tam in bellum profecturis idonea: è quorum numero sarciminis genus est, vulgari Græcorum lingua Stopides dictum:

dictum: sunt autem in hunc modum: Noces inglandes in quatuor partes diuidunt, & filo traiciunt, sarciminis longitudine, deinde in coctum vinum feruens reueratus sapius vicibus immergunt, eorum more qui candelas parat: nonnulli farinam inspergunt, ut citius inspessentur. Eadem ratione & sicabius, amygdalis, anellans & aliis durioribus fructibus cocto vino indulsu parari possunt. Vulgaria sunt in ea regione hauscemodi sarcimina, quæ peregrinantis sunt admodum accommoda. Qui montem Taurum superare volunt, in triduum annonam sibi parant in Adena: nam inde Heracleam tridui iter est per sterilia loca: elocationis singulorum iumentorum precium quinquaginta meidins, hoc est, ducati & decem meidins est. Tapetes sunt in Adena, quorum maxima pars ignis calore parari solet, pilcorum & gausapii more: veraque, ut ita dicam, sunt gausape, tapetum in modum concinnata, quibus Turca peregrè proficiscentes indormiunt; lenia enim sunt & mollia. Eius regionis viri acuminatos galeros gestant, Hippocratica caliga vulgò appellata per similes, quorum apex in humerum propendit: cumque sint ex inspissatis pilis concinnati, ad gelatinam excolandam usus esse queant. Verum quidem est Turcas alicuius auctoritatis, & opulètos vel vrbes, vel oppida incolentes, albas tiaras gestare: at rustici, quales dixi galeros ferunt, similisque nobis perpetuò conspecti sunt ad Halepo Adenam usque, ubi nonnulli alia ratione complicati videntur. Provinciarum incolæ huiusmodi notis, non minus quam vestium varietate dignoscuntur.

CAP. CX.

Ex Adena in Taurum montem profectio.

AD EN digressi, atque inter Occidentem Septentrionemque tendentes, per planiciem iter fecimus usque ad meridem: deinde montem Taurum conscendere coepimus. Tentoria autem fiximus & quievimus ubi nos op-

pressit: sed quoniam aer serenus erat & frigidus, Platanos iuniores, Andrachnes, Neria, arbutos praevidimus, & luculentum ignem struximus, praesertim vero è Siliqua arbore sicca. Postridie ante lucem, in ascensu perreximus via admodum difficili, donec ad summam verticem veniremus, quem nunc telum reperimus, atq. dimidium diem in ascensu infimusimus: ubi Iuniperos maiores, & Cupressi altitudinem assurgentes invenimus, cuius fructus dulcis est, nuclei fere magnitudine, & Galla quodammodo similis, quo indigena vascuntur, ut ex nucleis hinc inde à nobis in itinere collectis observavimus, quos qui pulpam excederant, abiecerant: & sunt longitudine & crassitie nuclei olivae, adeoque duri, ut nisi malleis ista frangi nequeant. Inter reliquas arbores in Tauro monte nascentes post Cedrum primas obtinet, perpetuòq. viret. Eius vera delineatio & descriptio invenietur in libro cui titulum fecimus, De Arboribus perpetua fionde virentibus. Syracis arbores istae etiam observavimus & Pinastros deinde Sabinae genus à Dioscoride descriptum, vel Thuya Theophrasti & Homeri. Quoniam autem superioribus annis in Regiohorto ad fontem Bellaqueum arborem conspexeramus, è Canada Francisco I. huius nominis Galliae Regi delatam, Arboris vite appellatione: Sabinam istam diligentius observavimus in Tauro monte, atque virisque descriptioe facta, admodum similes esse comperimus, at tamen notis quibusdam inter se differrentis, quas exponemus, cum singularum plantarum historiam perrexerimus. Platanus crescit in hoc monte Antiochensi adhuc maiores, cuiusque natura sunt praedita, ut hieme corticem abiciant, contraria plane modo quam Andrachne, quae summis aestatis caloribus suo cortice rubro sese spoliat, ut cinereum inducat, qui initio pallens: Platanus vero hieme plumbeum corticem exuit, ut cinereus induat. Crescit in summo vertice altissima Cedri,

in qua in Libano nascuntur similes, tanta frequentia, ut vix alias conspiceremus frequentiores arbores; quarum fructus nobis hortantibus plerique collegerunt, conis Abietis fere similem, sed crassiorem, leuiorem, & calum spectantem. Cuius arboris descriptionem hic adferre operae precium non duximus, at iconem duntaxat oculis subucere,

Cedri Icon.

Nulla verò proveniunt Abietes: quae tamè Cedros admodum amulantur, sic ut dicere possemus Cedrum Abietis genus esse, vel Abietem Cedri. Eam ob causam illius iconem Cedrinam sequi volumus.

Nulla praeterea istae larices, neque Piceae, neque Pinastri Aleuo dicti, cuius etiam arbor est ad fontem Bellaqueum, è Canada similiter delata, atque Francisco I. Regi cum Arbore vite donata. Dicitur

per montis foliigium iter fecimus, nondū tamē summum iugū attigeramus, sed alios montes utrinque habebamus. Cumque sub arcem quandā peruenissemus, in saxo sitam, pedetentim descendere cepimus, & sub noctem in itinere Car-bassara inuenimus ad præalti illius montis radices.

*Hactenus quæ vidi Bellonii exemplaria de Con-friis, neque delimitationem, neque descriptionem Iuniperi maioris habent.

CAP. CXI.

De Thermis quæ sunt in monte Tauro:
& de vrbē Heracleæ.

CETERVM Car-bassara quò noctu peruenimus, contiguum est thermis muro lateritio inclusis, in simili quibus exstructæ sunt salsæ thermæ ad Trois rudera. Aqua nonnihil sulphur redolet: sed cum excrementa in lapidem non coalescunt, quemadmodum thermarum Patavinarum & Prusæ. Ceterum non modo thermarum aqua recrementa facit in lapidem concresecunt, verum etiam frigida:

frigida: quemadmodum fontana illa in Medani prope Nostrum Domini Ioannis Bermon Domini de Vallantes possessionem, sex à Lutetia miliaribus distantem: & apud Clarum montem Arvernæ urbem, ubi pons lapideus conspicitur, quem aqua decursus confecit. Postridie descendentes, iubentem ex monte vinum sequuti sumus. Sed consensu denovo vicini montis iugo, nullas arbores intuenimus. Haud multum porro itinere relicto Car-bassara confeceramus, quin agros sepibus inclusos conficeremus, arbore Zizipha alba Columella appellata constantes, cuius fructus rutilis Ziziphi similis est, excepto colore, & venalis per vrbes proponitur: Graeci vulgari lingua Zizipha appellant, voce à Zizipha deducta. Admeridieum usque continuato itinere, in monte autem adhuc versantes, urbem Heracleam procul in planicie sitam perspicue conspicebamus. Ulterius in descensu progredientes, plerisque pagos infra secundum montem sitos videbamus, qui à Borea & Thracia ventis erant liberi, atq. Abieibz Ambrosiaque magnâ copiam inuenimus. Heracleæ planities admodum fecunda est, & per omnia exculta, multisque pagis habitatur: nam cum e montibus labentes, hortos & vinea irrigant, in quibus omnis generis fructifera arbores coluntur, ut persica, corni, prunum, mali, pyri, amygdala, pumica, anthe, aliaque similes hortenses. Amplius est pagus apud Heracleam, qui à filis Christianis Gracis habitatur, quorum lingua vulgaris para Græca est: alius etiâ est Christianorum Armeniorum: utrique admodum diligentes sunt hortorum & vinearum cultores, cumque aqua abundent, varia herbarum culinarum genera in ipsorum hortis, qualia in nostris conspiciuntur. Serò Heracleam peruenimus, primam à Tauro monte urbem, ad ipsius radices sitam, ubi panem, vinum, carnes, & reliqua cæsi apta inuenimus. Plures autem sunt Heracleæ: siquidem de una

iam verba fecimus, ad Propontidis littus sita, Rhodo-
stòque vicina, quod Perinthus vocauimus, tamen si neo-
terici quidam Heracleam illam Propontidis Perinthus
esse contendunt. Verum iam protestati sumus, minimam
esse nobis curam ut vetera nomina, ut qua nunc in alia
mutantur urbibus adaptemus. Itaque Perinthus sitne
Heraclea Propontidis, an Rhodostò, alius disceptandum
relinquo. Pro certo nobis relatum est, in planicie illa He-
raclaea magna equorum armatae, plus quatuor mil-
libus equorum constantia, è quibus singulis annis plu-
res sexcentis deliguntur ad bellum apti. Eius regionis
equi à Turcis admodum estimantur, Caravianq. ap-
pellantur. Incola Rhodostò frutice abundanter in vicinis
montibus, eius fructum colligunt & recondunt, quo saporem
sui edulis conciliet, eo etenim admixtu allius confusis, &
modico sale, carnes cum elixas tunc assas mispergunt, illisq.
aciditatem quandam & suauem suporem conciliant. He-
raclaea huiusmodi toto subsequente die, ut iumenta conqui-
reremus. Patet Heraclaea planicies ad bidui iter, ut
tamen locis duntaxat habitata, qua aqua abundant.

CAP. CXII.

De nostra ex Heraclaea in Iconium professione: deque
capris, delicatam illam lanam, ex qua undulatus
pannus conficitur, ferentibus.

CONDUCTIS ergo in singula capita dactato cum
dimidio iumentis iter fecimus Iconium, quod vulgò Co-
gne dicitur. Planicies rigatur canalibus ductis ut Da-
masci. Multi apparent pagi, procul inter se dissimuli, se-
cundum montium radices. Frequens illic est Absinthium
quod Graeci marimum cognominant, non quod eo loco
circa mare nascatur (plus enim quam quatragesimam
inde abest) sed quod illi ita nuncupare visum sit, tamen si
in Mediterraneis locis proveniat. Cāpestrina Salvia te-
nuiore & Polio canescunt. Tres ligneos pontes superati-
mus, nam frequentes illic sunt canales & riuus: & subito

exortus

exortus aufer, magno impetu arenam in faciem nobis pro-
noluit. Secundum rotundum tumulum iter fecimus, qui
humana arte exstructus videbatur: nam aequaliter as-
surgebat, atq. fissis aqua plenus cunicus erat. Longius de-
inceps progressi, loca admodum lapidosa, ut in quibus situs
est Fons Bell-aqueus, similia, ingressi sumus, praeterquam
quod hac arboribus carent. In Car. bassara quodam per-
noctauimus iuxta fontem regia via, unde ante lucem di-
gressi, in ampla campestris loca, nuda, & arboribus ca-
rentia peruenimus, ex quibus hinc inde montes procul à
nobis dissitos conspiciamus, in quibus non nisi in sum-
mo vertice arbores nascuntur, ad eorum autem radices
Absinthium quod diximus Scripsiū, & aliud Ponticum
à nostro domestico non discrepans, nisi quod caedidius sit.
Eius regionis caprae tenui adeo lana sunt vestita, ut feri-
cum ipsum tenuitate prouocet, candere nuem. Maiores
non sunt nostris arietibus, nec ut oues tondentur sed vel-
luntur. Carnes non minus suaves quam vernacinae, nec
ferina quidpiā redolēt. Tenuissimi elegantissimiq. panni
sive undulati, sive non undulati, ex huiusmodi caprarum la-
na texuntur. De his vel sane his similibus Aelianus auctor
Graecus nostro iudicio, meminit. Cassius, inquit, caprae, al-
bissima sunt, & magnis cornibus mutile, quarum villi adeo
molles, ut Milesis lanis mollitudine coparari queant,
omnium quae reperiuntur mollissimis & delicatissimis.
Sed Plinius alias ab his differentes describit. Tondentur
caprae, inquit, quod magnis villis sint in magna par-
te Phrygia, unde cilicia fieri solent. Sed quod primum
ea tonsura in Cilicia sit instituta, nomen id Cilicis ad-
ieciisse dicunt. E quibus apparet, diuersi generis esse ca-
pras. Lampra illa domestica sunt, & a nostratibus dif-
ferunt: nam minore sunt corpore, pusilli q. cornibus. Earum
villi albicant ut nix, longiusculi sunt, & capillis huma-
nis tenuiores. Nullam herbam inuenimus Ambrosia

frequentiorem, adeo odoratam, ut capitis grauedine non minus induceret, quam si in cella vino multo plena versatus fuisset. Incole eam legunt ad ignem struendam, quia lignis carent. Eadem causa bubulum sterius desiccant, quemadmodum in Armor Britannia. Sunt autem ea campestris de quibus agimus, admodum deserta, cum & riuus & fontibus careant. Satis tēpestine in amplius pagum venimus nomine Saramela, ubi vidimus scopus ex Ambrosia confectos, cuius manipulum in Galliam retulimus, pro re singulari: nam in Europa sponte non promittit, quod sciam.

Bellonius satiricem Ellanum legisse non videtur, magis licet u auctor lib. 17 Historiae Animalium cap. 14. de Capris Caprin agat, quas alibi rās esse scribit, & coruibus similes, quae tamen de villorum mollitie eodem capite addit, capris non sunt tribuenda, ut Bellonius acrius, sed Capris camelis. Camelis, inquit, quoque Capris abundans, quorum maximam ex morum maximorum acribus magnitudinem. Eorum villi adulescent molles, eum Mithislagus, ut mollitudine comparari possint, ex inchoe sacerdotum & Caprarum similes, pter quosque villis coequant. Mitari autem subit, curque de Lycia capris videtur auctor tradidit, non adscriptis. Arcem in hunc modum lib. 16. cap. 10. eundem Historiae Callisthenes Olympi capras scribit in Lycia densissimas & proceras, mox huiusmodi pibis, ut molliores, et rās implex ab eis dependere videntur, pabulam quam oves, tondenti, ex eis dumque taxum fabros rudentes coequant.

CAP. CXIII.

De urbe Iconio.

POSTRIDIE per campestris loca prosequenti sumus nostratiter usque ad urbem Cognē, veteribus Iconium dictam, non procul ab altis montibus sitam, quam irrigant plerique riuiculis montibus delabentes, & in magnam Cay. bassara diuertimus. Illius urbis maxima ex vario lapideum genere sunt fabricata, ut Constantinopolitana, illudrum, ambitus orbicularis est; turres vero illis impositae, raras sunt & quadrangulae. Detrusa autem non esse ipsius urbis mœnia, facile conuicere licet ex marmore & repleis sublato, cuius epitaphia Graecis & barbaris inscripta sunt. Eam vero a Christianis aliquando possessam esse, cruce, & earum vestigia satis demonstrant.

strant. Pars urbis qua egressus est in planiciem, Orientem spectat: ad eam vero urbis portam qua inter Orientem & Meridiem vergit marmoreus est Hercules turri vicinus extra mœnia, sed cui Turca haud pridem caput ademereunt. Octo habet Iconii portas ut Halepuni. Habitat a Graecis, Turcis, Arabibus, & Armenis. Vites istis diligenter coluntur, & generosum vinum à Iudeis redemimus. Elegantiores Iconii fabrica, Mesneda sunt, Therma, & Cay. bassara. Istic non videntur alia ligna quam Imperii maioris, Sabina alterius, pumilaq. Cedri utriusque, & Ledi: quae praeter Ledum cum discernere inter se cuperemus, nulla vel diligentissima observatione potuimus; eiusdem enim odoris & saporis sunt, corticeque integuntur simili, non dūto ut alia ligna, sed oblongis phylaris inuicem incumbenibus ut vitis, materiaque cor de rubro, reliqua alia ut in Siliqua & Taxo similemque sumum reddentia dum videntur, & similes carbonem aquabiles ut tilia, laueque ut salicis: omnia resinas fundunt terebinthina durior, candemque duritiem in caesura habent, perpetuo omnia vident, fructumque, eodem tempore, hoc est, hieme maturant.

CAP. CXIII.

De Turcarum aurifabris.

TURCAE non minus sunt insani quam nos circa aurifabrorum opera: sed illorum ex proba materia validaque sunt. Annuli delectantur, & cunctis eleganter concinnatis, quorum vaginas auro vel argento exornant, & è catenula argentea suspendunt. Vulgaris est consuetudo cum apud Turcas, tum apud Graecos, ut culros è cingulo propendentes gestent: y magna ex parte in Vngaria confecti sunt, oblongumque habent manubrium: sed simulatque Turcici milites eos emerunt, opificibus tradunt, ut manubrio ex dente belua marina Mori quibusdam dicta, Gallij Rohatt, adornent: eimi autem den-

412 P. BELLONII OBSERVATIONVM
 tis duo sunt genera; unam candidissimum, compactum,
 unicornu simile, adeo durum, ut vix lima, nisi ex sele-
 ctissimo optimèque temperato chalybe coniter, rodere
 possit: alterum genus incurvum est ut Aprini dicitur, & Hip-
 popotami denique esse arbitrati fuissimus, nisi Hippopotamos
 viros vidissemus, qui similibus decibus non erant praediti.
 Manubria etiam addere solent ex Testudinis In-
 dica operimento transparente aurei coloris, quæ ducto fe-
 re aestimantur. Aurifabri laboraturi, humi desident,
 fornacemque propterea habent in media officina humi po-
 sitam nullo camino, unicuique sollem orbicularem, quem
 attolentes & deprimentes instant. Biduo scolis habemus,
 cum ut iumenta mutanda conquireremus, necessariæque
 ad iter comparavemus; tum quoniam dies erat Natalis
 Domini sacer. Deinde à meridie iter fecimus versus quæ-
 dam montem qui superandus nobis erat. Nix verò den-
 sa decidit, quæ omnia operiens, sicut ut itineris duces ab-
 erraret. Consenso monte, diu per Pinastri silvas iter feci-
 mus, & in pacum perducti, in Car-bassara noctem tra-
 duximus. Subsequens dies nobis molestus fuit, cum aura
 ratione, tum quod alternis perpetuo adscendendum vel
 descendendum esset. Frequentes habet hac regio incolæ
 & pagos. Licet autem in hieme versaremur, Oxycalam
 tamen inveniebamus, edulium Turcis admodum vulgare,
 præsertim æstate. Illam tabernæ perpetuo paratam ha-
 bent in magnis lancibus; precium in singulas constitutum
 unicus asper, quæ quatuor Turcæ saturari queant. Non
 diu eo die iter fecimus quin montes egredi, in campestria
 Pamphylia perveniremus, quæ regio cum Cilicia, Cata-
 mania nunc appellatur, Sangiacorumque septem sedes ha-
 bet. Iter faciebamus inter elegantissimas fructiferas ar-
 bores humiles, urbem Angouri, veteribus Ancyra di-
 ctam, ad dextram relinquentes. Ea urbs nunc est totius
 illius regionis celeberrima, propter panis undulati fre-
 quen-

quentissimum mercimonium, qui in ea sola urbe textitur
 ex mollissimis villis caprarum, quæ in Cilicia & Pam-
 phylia duntaxat reperiuntur. Deinde pervenimus in
 Achara, ubi in Car-bassara pernoctavimus.

CAP. CIV.

De urbe Achara.

TURCICÆ diuisionis oppida, magna ex parte mani-
 bus cineta non sunt, ut nec Achara Armenia minoris
 oppidum. Sepulchra istic saxea vidimus, Latini litteris
 inscripta, quæ sub fontibus collocata, propter concutita-
 tem, conservanda aqua nunc serviunt, ad aquanda pe-
 regrinorum iumenta. Situm est hoc oppidum apud
 latum & amplum stagnum, secundum quod diu iter
 fecimus: varij generis pisces in eo capiuntur, uti tin-
 ca, lucy, cyprini, brama. In nostra peregrinatio-
 ne dictum iter computavimus, non per milliaria ut in
 Italia, neque per leucas ut in Gallia. Achara digressi, per
 eadem campestria iter proseguimus, secundum col-
 les multos pagos sitos conspicientes, cum ad dextram, tum
 ad sinistram. Prandimus in exiguo quodam pago, in quo
 victui necessaria assatim reperimus. Nollim pervenimus
 in aliud oppidum Carachara nuncupatum, hoc est, Arx
 nigra, ubi huic nostre peregrinationi finem ad tempus
 imposuimus. Quoniam porro istic habemus, reliquamque
 hiemem, & magnam subsequens veris partem traduxi-
 mus, per vicina loca obambulantes; multa ad Turcarum
 mores & vivendi consuetudinem pertinentia observare
 potuimus. Qui opificum aliquod caller, melius semper
 apud Turcas excipitur quam qui nullum noverit. Hinc sit
 ut captivus alij alius sese facilius e servitute liberet. Nā
 qui opifices sunt, breui redemptionis precium adquirere
 possunt: qui verò nihil callent, duram servitutem servire
 coguntur, quoniam eorum domini vel ad arandum ipsos com-
 pellunt, vel ad greges curandos ablegant. Ipsimet familla-
 ri maxima ex parte aliquod opificum exercere norunt: nam
 dam

dum in Androne adhuc pueri adseruantur, aliquam artem edocentur. In summa, cum artes sint seruilis conditionis hominum alumnae; nihil illis prodest, nobili stemmate progenitum se profiteri. Plerique vitam sustentant, panem recentem & calidum vendendo, qui multo maceratus edatur: quoniam verò fabrica clibani quo utuntur, non est vulgaris, illam hic exponam. Magna habent fictilia vasa, iis similia quae nostrates mulieres usurpant dum lineos pannos eluunt, quae Gallicè cuiers de terre, hoc est, cupas fictiles, appellant: ea ad dimidiam altitudinem in terra recondunt. Cùmque sint in imo perforata, canalem orbicularem ad latius in terra faciunt, qui respondet imo fictili. Transuersim autem iacente fictili, & canalem ad imi latius habente, lignum siue carbonem in imo repositi, facile flammam concipiunt, atque facile vis calefaciunt vndeque. Pistor qui farinæ massam fermentatam habet, tenues placentulas facit, easque in tegete curua & fornitem amulante, ut pileus larga, reponit; manum deinde in tegetem imponens, placentulas fornici fictilis iam feruidi applicat, eaque ratione placentulae pendentes facile coquuntur: pistor autem cum unam placentulam iam coctam adimit, alteram coquendam eodem loco reponit: multaeque simul ex vasis fornice ita propendent. Quo verò facilius eas eximere queat, furculam habet vici modo incuruam, quam sinistra tenens, placentulas propendentes apprehendit, dextra autem longam spatulam habens, eas decutit. Pistor porro prolixam barbam alere non debet: nam facile à flamma adureretur. Incola igitur has placentulas adhuc calentes emunt, & cum musto edunt, pròque deliciis habent. Hibernus verò potissimum est cibus: nam aestate fructus aliaque similia eduntur. Sed quoniam fusius de his omnibus libro

tercio

tertio agemus, nunc supersedebimus. Attamen antequam eorum rerum narrationem auspicemur; non absoritam videtur, ut nonnulla de legibus quas Mahumetes suis affectis dedit, in medium adferam; ut facilius intelligi queat, barbariem & stoliditatem falsi huius prophetae, miseram istam & rudem plebem seduxisse, & ad suas leges traduxisse, quae tamen nihil sunt nisi vera somnia. Itaque finem huic secundo libro imponentes, tertium auspicabimur ab evidentissimis Mahumetis deliramentis.

PETRI

PETRI BELLONII

CENOMANI

Singularium & memorabiliū Rerum,
per varias exterasque Regiones
obseruatarum,

LIBER TERTIVS.

LECTORI.

QUANDOQV IDEM de varia-
rū nationū, quas adiimus, mori-
bus, supetionibus libris egimus:
opere precium facturos arbitra-
ti sumus, si tertio hoc libro sin-
gularia quædam circa Turcarū viuendi con-
suetudinē, sicuti nos in Asiæ meditulio con-
stituti obseruauimus, explicaremus, pauca
tamen de deliriis quæ pseudopropheta Ma-
humes in suo Alcorano illis scripta reliquit,
prius dicturi. Tamen si autem neque dies, ne-
que menses, neque etiam annos in hoc libro
indicauerimus, ut plerique alij qui sua itine-
raria describere: quisquis tamen ea requireret,
illum ad primi libri præfationem ablegamus,
istic, quo desiderium expleat, inueniet. Iam
enim virorū fide dignorum & doctrina præ-
ditorum auctoritate demonstrauius, nobis
testes non defuturos, qui nostram peregrina-
tionem, de qua hic agitur, sint asserueri.

CAP.

CAP. I.

De origine Turcicarum legum peculiaris
ratiocinatio.

AD Secundū libri calcem scripsimus, delira-
menta esse quæ Mahumes in suo Alcora-
no tradidit. Cum itaque plurima de Turca-
rum moribus & institutis obseruandi acium
habuerimus, in Paphlagonia aliquamdiu versantes, ne-
cessarium esse duximus, nonnulla seorsim de Mahu-
mete disserere, quæ forsitan (quod omnium pace dictum volo)
nostra lingua nemo hactenus prodidit; ut facilius deinceps
demonstrare possumus, cur Mahometani in eo vitæ
genere persistant, præsertim cum res sit nostro instituto ac-
commoda.

Anno, ut fertur, Christi sexcentesimo vigesimo natus
est Mahumes Arabia Felicis urbe Mecha nuncupata,
quam Petram esse arbitramur, isticque Turcica heresis
primordia recisse: anno vero sexcentesimo octogesimo ter-
tiore vixit subitatus. Turcæ librum nomine Asear magna
veneratione obseruant, totius vitæ Mahometis ordinem
continentem. Is complectitur quidquid ab ipsa nativitate
ad vitæ usque exitum ille fecerit: nomen ipsius patri
fuisse Abdolā Motalip, matri Imina, utrumque idolola-
triam: Abdolā peruisse ante Mahometis natiuitatē, Imi-
nam binis ab ipsius natiuitate annis natura cōcessisse, eaq;
ratione orphanū relictum. Mahometē oriundum ex præ-
sapia Ismaelis Abrahami ex Agar filij, Ismaelē templum
in Mecha exstruxisse, quod omnium primū à condito mun-
do fuit: Mahometē quadriennē, cū alijs pueris ad piscæ-
tionē progredi solitum: cūq; solus in agro versaretur, an-
gelū Gabrielē vestibus ornatū candidissimis, humana fi-
gura ad illū venisse, manūq; ipsius apprehensa, postcollē se-
duxisse, pectus illi acutissima non acula aperuisse, cor exe-
mis-

misit, è quo nigram guttulam sustulerit (quam Turca
asserunt omnibus inesse hominibus, in eaque demones ten-
tationis sedem collocare) corq; ita expurgatum denuo in
pellicus recondidisse, ne unquam postea a damone tentari
posset. Hac Ascar liber de Mahumetis pueritia tradit.
Deinde cum decimumquintum annum attigisset, sapius
peregrinationes suscipere solitum, in Persiam, Mem-
phim, Syriam, cum pradiute & opulento negotiatore no-
mine Gadisa, ipsius cognate marito, quo mortuo, illam ma-
trimonio sibi coniunxisse, ex qua quatuor proles suscep-
rit, tres filias, unicum filium, atque eam primam ipsius
uxorem fuisse: negotiationem deinde affinis defuncti
exercuisse ad annum usque ætatis trigesimum octauum:
in solitudinem deinde concessisse, illicque vitam tradu-
xisse, & singulis diebus in cryptam se abdidiisse non pro-
cul à Mecha, ubi ad noctem usque permanebat, tantaq;
abstinentia utebatur, ut corpus vires deficerent: indeq;
mente priuatum, multa insomnia & visiones habuisse,
cumque neminem conficeret, quasdam voces exaudisse,
quas noctu sua uxori referebat: illam verò asseruisse, dia-
boli tentationes esse: qua de causa in huiusmodi delirium
incidisse, ut quodam modo fureret, atque ex montis fasti-
gio sese precipitare conlitteret. Deinde Alcorano suo
initium daturus, Gabrielem angelum ipsum abs sua opi-
nione diuertisse simulauit, formaque humana candidas
alas habente ipsi apparuisse & dixisse: Alacrisis, o Ma-
humetes, animo. Deus enim tibi salutem denunciat, vult-
que te ipsius esse prophetam: siquidem tu es omnium crea-
turarum perfectissima. Præterea illi suum diploma an-
gelum ostendisse, iussisseque ut legeret: respondenti verò
Mahumeti se legere nescire, angelum replicasse: Tui
Creatoris nomen lege, o Mahumetes, atque subito dispa-
ruisse. Addit præterea Ascar, Mahumetem summa la-
tuitia affectum, domum rediisse, arborisq; saxa, & ani-
malia

malia omnia, honore illum affectisse, eumq; salutatio dixisse:
Dei nuncius futurus es, o Mahumetes. Quæ omnia
cum uxori narraret, fidem adhibere noluisse, immo di-
xisse demonis esse temptationem, quod adeo agre tulit Ma-
humetes, ut in aduersam valetudinem incidere. Sed an-
gelum ad ipsum lecto decumbentem venisse, & Alcorani
secundum caput attulisse, in quo adscriptum erat: Sur-
ge, tuum Creatorem extolle, tuas velles purga, & idola
abhorre: tam uxorem euocasse, omniaque ista illi retu-
lisse: verum illam censuisse, tentationes esse prioribus si-
miles: qua re adeo commotus ipse fuerit, ut in grauiorem
quam antea morbum incideret: at angelum media nocte
ad ipsum rediisse, tertiumque Alcorani caput scriptum
tradidisse: ex quo pristina valetudini restitutus fuerit.
Cumq; ipsius uxor diceret, angelum se libenter conspe-
cturam: id bandquaquam fieri posse respondit.

CAP. II.

Qua astutia initio usus fuerit Mahumetes, ut rudem
plebem ad suam legem pelliceret: de qua
qui ipsi in hac re auxilio tuere.

CUM Mahumetes nouam hæresin instituire ha-
beret in animo, satis felicem initio successum habuit: nam
binos Christianos in Mecha inuenit, veteris & noui tes-
tamenti codices habentes, & in illorum lectione ut-
cunque exercitatos, a quibus in condendo suo Alco-
rano magnopere adiutus fuit. Ipse porro cum varias pro-
uincias adisset, Syriam, Palaestinam, Egyptum, acri
præditus erat ingenio. Nam conscriptis aliquot capituli-
bus (quæ per angelum Gabrielem sibi missa dicebat ut
Alcorano inderet) describenda exempla curabat, quæ
multis in Mecha clam dabat, ut ea memoria commenda-
rent: nã illa nõ nisi clam ab initio communicare ausus fuit.
Postquam verò potens quissiam vir Homar appella-
uit,

ipsum consanguineus, atque alter nomine *Vbecar*, cum ple-
risque cognationis vinculo sibi iunctis diutius non latere
constituissent, *Alcoranum* in publicum proferre tenen-
runt: sed orto inter *Mecha* incolae ob eam rem tumultu,
maximaeque eorum parte in *Mahumetis* necem conspi-
rante, in mentem venit, ipsum a damone obsessum a ple-
risque aestimari, ideoque sua infania relinquendum. Sed
cum mutato animo denuo coirent, ut illum carceri man-
ciparent, admonitus statim in illud oppidum *Almedina*
dictum, bidui itinere a *Mecha* distans profugit, suisque per-
suasit, ut manu cinerum plena suorum equorum capiti-
bus dispersa, tantundem in aerem spargerent, frenaque
equorum illigarent, versumque *Alcorani* libro tertio,
cap. decimo octavo scriptum recitarent, non conspicien-
dos ab his qui illos persequerentur. Haec omnia de ipsius
fuga cap. secundo, libri primi *Alcorani* descripta sunt.
Cum igitur in *Almedina* commoraretur, magno se-
quacuum ipsius numero roboratus, *Judaos* sibi tributarios
reddidit, postea maiore exercitu instructus, *Mecham*
occupavit, & sibi subiecit.

CAP. III.

Omnem *Turcarum* fidem in *Alcorano* a *Mahumete*
condico contineri.

SUPERSTITIOSI & stolidi omnes *Turcarum*
ritus ex *Alcorani* doctrina hausit sunt. Nihil vero
aliud significat hac dictio *Alcoran*, quam *Capitulum* epi-
tome, sive *Psalmorum* collectio: dicitur & alio nomine *Al-*
forcan. Hic liber rhythmicè conscriptus in vocum conso-
nantia definit: adeoque rigide observatur, ut si quis *Turca*
vel unicam litteram immuet, vel accentum, lex inbeat
illico lapidibus obrui. *Mahumete* autè viuo, eam scriptam
& ordinem nondum adquisiverat quem nunc habet, sed
eo è vivis sublato, alter è generis *Ojmen* vocatus, tertius
ab

ab ipso *Rex*, ipsius omnia scripta arcula inclusa, in ordi-
nem redegit; & per capita distribuit quatuor libras sic t.
Primus liber quinque habet capita: Secundum duodecim:
Tertius novem & decem: Quartus centum & sexa-
ginta quinque. Omnia ista capita *Alcorani* propriis
nominibus sunt insignita, numerumque ducentorum &
vnius explent. Hunc *Alcoranum* tanta in veneratione
habent omnes *Turcae*, ut deosculentur, amplectanturque,
& per illum iurent; eumque gloriosum librum appellent.
Omnes leges & instituta quae unquam *Mahumetes* *Tur-*
cis tradidit, complectitur, cum quae credenda & facien-
da, tum quae in altero seculo bonis & malis speranda, at-
que quae ne bibantur vel edantur sunt prohibita. Dum
illum conderet *Mahumetes*, partem ex novo, partem
etiam ex veteri Testamento suffuratus est: ut ex his quae
de *Mundi* creatione scripsit, apparet. Nam istic recen-
set, *Adamum* & *Evam* post peccatum admissum, è *Pa-*
radiso eiectos, in terram venisse, angelos peccasse, quid q.
peccandi ansam illis praeberit. At praeterea, Deum mi-
sisse *Moysem*, ut *Indeos* a *Pharaonis* captivitate libera-
ret; quid acciderit *Aegypti* egressurus, quae ratione ma-
re rubrum transferint, in quo submersus fuerit *Pharao*;
ut ipsi peccarint, falsos Deos sibi fabricantes, & *Vitulum*
adorantes; atque ut illis sit *Lex* tradita. *Iosuper* agit de
Christo & *D. Virgine*, de *Natiuitatis* mysterio, vita, mi-
raculis *Christi*, de ipsius *Euangelio*, & *mandatis* quae de-
dit. Primo namque libro cap. 1. aliisque multis locis, de
Iesu Christo Domino nostro perhibet quae sequuntur:
Nos Deum scripturam dedimus *Iesu Christo*, & *Spi-*
ritu sancto illum adiuvimus. Et primo capite libri se-
cundi dicit Deum *Mahumeti* *Alcoranum* tradidisse,
Iesu verò *Christo* Testamentum & *Euangelia*, in
legem plurimorum. Capite autem secundo libri primi,
D. Virginis Conceptionem fuisse tractat, atque totam sero

EliZabetha visitationem recenset. Hoc loco dicunt Alcorani interpretes, Christum cum matre duntaxat à demonis tentatione immunes fuisse, ipsamque sine originali peccato vixisse concedunt. De Christi nativitate, deque salutatione & uniuerso annunciationis mysterio expresse meminit cap. 1. libri tertiij. Atque tres excellentia Domino nostro tribuuntur in Alcorano; prima cap. 2. lib. 1. Iesum Christum corpore & anima in calum ascendisse: altera, quòd illum Dei Verbum appelleret: tertia cap. 3. lib. 1. quòd Dei Spiritum ipsum nuncupet. Hac Alcorani nemini unquam attribuit, nec Mosi, nec Davidi, nec Abrahamo, nec ipsi Mahumeti. Addit cap. 2. lib. 4. Iesum Christum humani cordis secreta cognouisse, mortuos suscitasse, deploratos morbos curasse, cæcis visum, mutis lingua usum restituisse: ipsius etiam discipulos miracula edidisse naturam superantia. At Turca: sua hæresis patrocinio fauentes, hæc omnia non ad Christum, sed ad suum Mahumetum laudem exponunt.

CAP. IIII.

De diuersis sectis quæ inter Mahumetanos de ipsorum religione suborta sunt.

PRÆTER Alcoranum obseruant Turca: alterius libri præcepta, qui *Zuna*, hoc est, *Iter*, siue *Lex*, siue *Consilium* Mahumetis dicitur. Is liber ab ipsius morte primum à discipulis eius conscriptus fuit. Cum autem per multorum manus vagaretur, nonnulli quidpiam aduiciebant, alij demebant, pro ipsorum arbitrio: ut tandem pleraque adeo confunderentur, & tot contradictiones in illo libro reperirentur, ut quæ Mahumetis affirmatiue dixisset, in eo negatiue descripta essent: eam ob causam tanta dissensio in ea hæresi suborta est, ut *Alcaliph*, hoc est, Rex qui tum illi genti dompabatur, omnibus Mahumetanis præciperet, ut omnes

omnes in Alcorano bene versati, proprio nomine *Alphachi* appellati, *Damascum* conuenerent, & delatis cò omnibus suæ legis scriptis, Concilium haberent. Ex ducentis qui conuenerant, sex *Alphachor*, hoc est, peritos delegit, quorum primo *Muslihi* nomen fuit, secundo *Bochari*, tertio *Buborayra*, quarto *Annecey*, quinto *Atemindi*, sexto *Dent*. Hos in locum quò illati erant quotquot reperiri potuerant libri, induxit, ut ipsos examinarent. Singuli ex variorum scriptis librum compilarunt, quem Regi *Alcaliph* obtulerunt: Ille alius eruditus euoluendos tradidit, reliquos omnes in *Damasci* amnem *Chrysorrhœus* Latine appellatum, Arabice *Adegele*, abici iussit, ea ratione soli sex illi libri, quibus *Zuna* nomen inditum, ex ducentorum camelorum onere conseruati sunt: reliqui in amne perierunt. Rex porro omnibus *Alphachis*, hoc est, Theologis Mahumetanis præcepit, ne quis in posterum illà Mahumetis auctoritate in medium proferret, nisi ex illis sex *Zuna* libris petita. Postea vero Mahumetanus Theologus quidam in Epitomen contraxit sex illos libros, quæ *Liber floræ* appellatur. Turca eadem obseruantia colunt *Zuna* libros, quæ Alcoranum, propterea *Alcaliph* illum sanctum virum estimant. Tametsi autem tot Theologi in sex illos libros contraxerint quicquid in innumeris illis libris continebatur, cum tamen multa adhuc in illis contrarietates reperiantur, varia inter illos sunt orta schismata. Ab illo enim tempore quatuor diuersæ opiniones exorta sunt, quarum unâ amplectentes Persæ, Turcæ aduersi sunt, seque mutuo hæreticos appellant: atque nisi Turca potentia, ob victorias quas adeptus est aduersus Babylonici Sultani, quòdque Syriam, Aegyptum, & Mesopotamiam sibi tributarias reddiderit, plurimum eas opiniones vniussæt, varia alia exorta fuissent, propter linguarum diuersitatem. Turca credunt Alcoranum unica nocte compositum fuisse: alij

menſe integro occupatum in eo condendo *Mahumetens* eique res magnam auctoritatem *Alcorano* conciliauit. Sed errant: nam ipſe *Mahumetes* ſatetur, tredecim annos *Almedina*, de comque *Mecha*, in eo componendo impendiſſe. Sed & ipſa capita dilucidè id demonſtrant: quædam enim *Medenia* vocantur, alia *Mecha*.

CAP. V.

De poenarum Inferi formidine quam *Mahumetes* Turcis inculcit: & de eorum ſepultura.

QVEMPIAM ſepultura traditur *Turca* primùm cadauer abluit, deinde ſindone inuoluit: ſed qua ad caput & ad pedes eſt partem non conſuunt, ex *Mahumeti* præcepto, qui ait, ſimulatque cadauer terra reconditum eſt, duos angelos, atros *Mongir* & *Guanequir* appellatos, aduenire, alterum ferro malleo præditum, alterum vincto, qui cadauer in genua ſiſtunt, animamque in corpus reponunt, non ſecus (inquit *Alcoranus*) quàm ſi quiſpiam inter alam induat: tum angeli mortuum interrogant, ſi *Mahumeti* crediderit, eiſque præcepta ritè obſeruauerit, ſi bona opera dum in vinctus eſſet fecerit; ſi *Turcarum* *Quadrageſima*, ipſis *Radaman* nuncupata, ieiuauerit; ſi riſus *Zala* coluerit; ſi decimas perſoluerit, & eleemoſynas egenis cõſulerit. Si defunctus plenã rationem aëtorum angelis referre quiverit, ab illo diſcedunt, aliique bini illico ſuccedunt candidi vt nix, eorũque alter ipſius capiti brachia ſupponet pulmonaris vicem ſupplens, alter pedibus ipſius aſſidebit, eũq; ſic tuebuntur ad extremum uſque iudicium. Sin autem defunctus atris angelis aëtorum rationem reddere nequit, quod videlicet *Mahumeti* nõ crediderit, & huiſcemodi alia: liber *Zuna* refert, atrum angelum ferro malleo præditum, defuncti caput tam valide malleo ferire, vt illum nouem orgius ſub terram impellat; & neutrum ceſſaturum, hunc malleo ferire, alterum vinctu ferrois de-

ſunctum torquere ad extremum uſque iudicii diem. Eam ob cauſam, *Turca* defunctorum cadaueribus, croco nomen inſcribant, ſepulchraque concana faciant, vt ſõcum habeant, quo ſe in genua proſternere queant: imò nonnulli ſuæis ligneas tabulas ſuperimponunt, ne terra oppleri poſſint. Hæc *Turcis* tantam formidinem incuſſerunt, vt in maturis ſuis orationibus hoc ſemper aduciant: Domine Deus, ab interrogatione duorum angelorum, ſepulchri tormento, & malo itinere me libera, Amen: imò preces qua ab utriuſque ſexus *Turcis* in cimiteriis ad defunctorum ſepulchra ſiunt, eò referantur, vt defuncti ab interrogatione atrorum angelorum liberentur.

CAP. VI.

De variis aliis nugamentis & delictamentis qua *Mahumetes* de extremo iudicio ſcripſit.

CVM *Mahumetes* in ſuum *Alcoranum* pleroſque *Bibliorum* locos tranſtulerit: nonnulla etiã de *Mundi* creatione inſeruit, *Adamique* hiſtoriam, quem *Dei* ipſius manu è pura terra fabricatum, & vitalem ſpiritum in illum inſuſum ait: ſed per ipſius tranſgreſſionem omnes poſteros morti deſtinatos. De extremo iudicio ait, ſub *Mundi* ſinem cornu inflatum iri, tumque ſuper illos homines & caeleſtes angelos morituros: deinde cornu denudò inflandum, ad cuius ſonum homines & angelos reuoluituros. Inſuper ſcriptum eſt cap. 5. libri 1. omnes quadrupedes & aues vitæ reſtituendæ in die iudicii: arietes item qui die *Pæſcha*, *Bairan* ab ipſis appellati, maſtantur, paradifum in extremo iudicio, reſta *Zuna*, ingredientur; iſq; qui ab *Abraham* filii ſui *Iſaac* loco immolatus eſt, per quadraginta annos in paradifo educatus fuerat, nigerque erat, & ab angelo *Gabriele* delatus. Hinc ſi vt *Turca* multos arietes ingulcent, quos die *Pæſcha* ſacrificent, tametiſi vinctus ex præſcripto & obligatione ſufficiat: nam liber *Zuna* dicit, omnes arietes à

Turcis propter Pasche sacrificium iugulatos, inextrema iudicio pro iis qui ipsos iugulandos curarunt, oraturos. Alcoranus porro capite primo libri primi refert, binos Angelos caeuerna quadam in Babylone includi, & è supercilii pendere, torquendosque ad extremum vsque iudicium. Glosa autem hoc locu addit, Deum binos Angelos Babylone misisse, qui de incolarum controuersis indicarent, singulisque diebus mane è calo descendere, sub noctem verò calura repetere solitos: quodam autem die in formosam mulierem incidisse, qua de marito querebatur, eamque sic illis placuisse, vt de concubitu sollicitarent, ipsam annuisse, ea conditione vt orationem edocerent, cuius virtute in calum conscenderent: mulieri obsequentes, orationem docuisse: quam simulatque memoria mandasset, in calum euolasse: angelos que, ob peccatum, orationis efficacia priuatos, in calum amplius conscendere non potuisse, sed in terra hasisse. Deum porro poenarum in hoc vel in altero saculo luendarum optionem ob peccatum illis obtulisse: cum in hoc saculo luere mallerent, eos ad iudicii vsque diem vt è supercilii penderet, ad iudicasse. Ab iis Angelis addit Alcoranus, illius regionis homines Necromantiam edoceri. Cap. autem 19. lib. tertij scriptum habet, Deus stellas in celo fixisse, cum ad huius mundi ornatum, tum ad arcendos malignos spiritus: quos, dum calum propius accedere volunt ad paradisi secreta exaudienda, singula stella cum accensa face fugant. Liber Zona verò, stellas in aère è catenis aureis pendere ait, ad excubias agendas: nam aliqui demones paradisi secreta capiatum venirent, vt ea hominibus coniectoriis reuelarent.

CAP.

CAP. VII.

Amor in paradysum profectione, quam Mahumetes noctu dormiens se contectis fingit: & insignes ouge quas de Turcarum paradiso refert.

MAHUMETES noctu dormiens, visionem habuit, quam postridienarrauit & descripsit: ea omnibus suis posteris magnum commodum attulit, vt in articulo à Deo illi (vt ait) concessis videbimus. Dum igitur cum Axa vna ex vndecim quas habuit mulieribus, quamque pra reliquis diligebat, iaceret; media nocte euigilans, somnauerat quempiam suas fores pulsasse, atque (vt ipse ait) surrexisse vt aperiret, angelumque Gabrielem istuc reperisse bis septuagenis alis nunc candidioribus, & cristallo lucidioribus amictum; qui animal apud se haberet lacte magis album, asuo maius, mulo autem minus, quod Arabico nomine Alborach appellat. Libro Afsar nuncupato scriptum est, angelum Gabrielem in Mahumetis amplexu fuisse, atque dixisse; Ad te salutandum Deus me misit, o Mahumetes; mihiq; inuinxit, vt te hac nocte in paradysum abducerem, vt maxima, qua vnquam ab homine conspici potuerunt, secreta videas. Mahumetes respondit se paratū esse Cui Angelus: Conscende ergo Alborach, & abeamus. Verū Alborach retrocedenti dixit angelus. Cur Mahumetē se sessorē admittere non vis? Hoc tibi certō affirmare possum, neminē Mahumete meliorē vnquā conscēdisse, nec cōscensurū. At Alborach negauit se eū admissurū, nisi primū polliceretur se in paradysum inuecturū Mahumetes tū respondit, ipsum futurū primū animal quod paradysum ingressum sit, Mahumetes illicō conscendit; frenūque tenente Angelo, tota nocte versus Hierosolymam iter fecerunt. Addit Afsar, Mahumetem in itinere femineam vocem exaudisse euocātem, Mahumetes, Mahumetes, Angellūque dixisse: Cur non responderis? At ipsum tacuisse. Deinde longius pro-

progressum, aliam vocem audiuisset clamantem, *Mahumetes*, *Mahumetes*: Angelum autem vetuisse ne responderet: *Mahumetem* porro Angelum interrogasse, quamnam essent ista mulieres quae eum appellassent? Cui *Gabriel*: prior ea est qua Iudaeorum legem euulgat, cui si respondisset, omnes Turcae facti fuissent Iudaei: altera illa est quae Christianorum legem promulgat, cui si a te responsum datum fuisset, omnes Turcae Christianismum amplexi fuissent. Breui post in Hierosolymitanum templum aduenerunt: quod ingressi, omnes prophetae & Dei nuncij qui unquam in orbem missi fuere, ipsis obuiam progressi fuere, *Mahumetem*que his verbis exceperunt: Salue verorum nuntiorum gaudium, & honorabilis propheta: etenimque in aërem sublatus, in intimum sacellum cum solenni pompa detulerunt, seque illi commendantes obsecrarunt, ut pro ipsis oraret, ipsorumque meminisset cum Deum alloqueretur. Templum egressi, *Mahumetes* scalam inuenit Dei lumine constantem, atque ad caelum usque pertingentem, quam, ipsius manu a *Gabriele* comprehensa, conscenderunt. Ad primum caelum peruenientes, quod ex puro argento constat, & ex quo stella dependent catenis ex obriso auro fabricatis alligata, eius magnitudinis cum *Nobomonte* urbis *Almedina* vicino, *Gabriel* fores pulsauit: interroganti ianitori quis frirer, Ego, inquit, angelus *Gabriel*, & *Mahumetes* propheta & Dei amicus: audito *Mahumetis* nomine, illico aperta fuerunt fores: istuc eorum senem inuenerunt, *Adamum*, qui *Mahumetem* amplexus, Deo gratias agebat, quod tali filio illum donasset, multumque se *Mahumeti* commendauit. Vterius progressi, variae formae angelos inuenerunt, ut bouum, hominum, equorum, auium, inter quas gallus fuit pedibus primum caelum premens, & capite secundum caelum attingens.

Inter-

Interroganti *Mahumeti* quid ista sibi vellent, angelus respondit, angelos esse qui prout qui in mundo sunt, Deum orant: humanaque forma angelos pro hominibus orare; bubula pro bobus, equina pro equis; gallinacea pro gallis: atque cum ingens ille gallus caneret, reliquos gallos cum caeteros tam terrestres canere. Deinde ad aurum caelum venientes, fores pulsauit: ianitori inquit, qui essent, *Gabriel* respondit: Ego & *Mahumetes*: illico ingressi, undique Dei & *Mahumetis* nominescriptum hac ratione viderunt: Nemo alius est prater Deum, cuius *Mahumetes* est propheta: Neque incanum repererunt: qui *Mahumetem* amplexus sese illi commendauit. Postea ad miranda formae angelos conspexerunt, quorum vnus pedibus secundum caelum calcabat, & capite tertium attingebat, alteram manum in Oriente, alteram in Occidente habebat. Inde in tertium caelum ingressi sunt, ex precioso lapide constans, ubi reperto *Abrahamo*, ingentem angelorum numerum viderunt, quorum vnus inter utrumque oculum septuaginta dierum iuuenis intervallum habebat, manumque librum tenebat, in quo omnia scribebat & expungebat, isque angelus mortis nuncupabatur, homines nascentes libro inscribens, & morientium nomina expungens. Inde porro in quartum caelum *Smagado* constans delati, reperto istuc *Ioseph* *Iacobi* filio (qui saluato *Mahumete* se ipsi commendauit) atque magno angelorum numero, quorum vnus, procerus admodum, hominum vicem, qui propter peccata ad inferos descendebant, deplorabat. Postea in quintum caelum adamantinum peruenierunt, ubi *Moses* *Mahumeti* se commendans, maiorque angelorum numerum quam in reliquis caelis. Hinc in sextum caelum ex carbunculo siue pyropo fabrefactum, ascenderunt, ubi *D. Joannes Baptista*, qui *Mahumeti* sese commendauit. Postremo in septimum caelum, Dei lumine constans, venerunt, ubi reperto *Iesu Christo*, ipsi *Mahumetes* se commendauit.

uit, & conspecto istic maximo Angelorum numero, Angelus ipsum reliquit. At ille per difficilia loca ascendens, ingentem aquarum & nivium quantitatem invenit, & mirum in modum fatigatus, caelestem vocem exaudivit, dicentem: Saluta tuum Creatorem, o Mahumetes; non procul enim ab illo aberat: tum lumen adeo ingens illum circumfulsit, ut oculorum ipsius aciem turbaret. At Deum rectam habuisse faciem septuagesies mille lineis panis, Dei lumine constantibus, atque ab illo abfuisse gemino duntaxat balista iactu: Deumq; ipsum umbra manum imposuisse, unde ingens frigus senserit: Deum praterea ipsum hoc loco alloquutum, multa illi Legis precepta dedisse, atque plurima secreta revelasse. Addit Afsar, Deū quinque donis Mahumetem affecisse, quae in nullum mortaliū unquam contulisset. Primum, Mahumetem sublimiorem esse creaturam quae in caelo aut in terra esset. Alterum, ipsum esse excellentissimum & generosissimum omnium qui ab Adamo fuerunt, atque ad extremum usque iudicii futuri sunt. Tertium, ipsum esse univērsalem redemptorem, hoc est, peccatorum cōdonatorem. Quartum, omnes linguas callere. Quintum, ut bellorum spolia ipsi tribuantur: quo dono ipsum posteri maxime gloriantur. Scriptum habet praterea Afsar, Mahumetem descendisse eadē via qua ascenderat, quāq; ipsi acciderant, Gabrieli angelo enarrasse: angelū autem dixisse, O Mahumetes, Deus iniunxerat, te in hunc locum perducerem, ut eius omnia secreta conficeret. Nunc autem ad Inferos descendamus, ut inferna secreta etiam videas, utq; homines à demonibus torquentur. Omnia haec inscripsit Mahumetes suo Alcorano: è quibus liquet crassi fuisse hominem ingenii. Describens porro Paradisum quem sui pollicetur, quinque rebus prae dictum esse refert, edificiis, suppellectile omnis generis, cibo & potu, vestibus, elegantissq; forma mulieribus, cum quibus voluptatem capere possint;

gens-

generosis item equis ephippia, & frena gemmis exornata habentibus. De Inferis refert septem inesse portas, daemonesque esse varii generis, quosdam ferreis catenis vinctos, alios vero ferro transfixos, homines autem perpetuò colligatum plumbum bibere, putridisque cibis, & malis vesci quae vera sunt demonum origo. Quae omnia cōtulimus, ut Mahumetem cum huiusmodi nugis describeret, exiguū iudicio prae dictum fuisse demonstrarem.

CAP. VIII.

Cut Mahumetis lex Turcis permiserit, ut se cum feminini sexus mancipiis, cuiuscunque tandem sint religionis, permiscere possint.

INDIFFERENTER hodie sese cōmiserunt Turcae feminae sexus mancipiis, nulla habita an Christiana religionis, an Iudaica, an idololatra sint, ratione; quod vīno etiamnum Mahumete illis lege cōcessum fuit. Cum enim Mahumeti, qui plures habebat uxores, donata fuisset à Iacobitarum Rege elegans Iudaea virgo, illico ipsius amore flagrant, nec abstinere potuit quin illam comprimeret. Quod animadvertentes ipsius uxores, ferre nequiverunt, repudiūq; minitatae sunt, si perseveraret: cum autem ille non abstineret, scandalum illi creatum est: nam duae uxores ab illo secesserunt, & rem, ut gesta erat, per Mechā sparserunt. At ille, ut erat vigilans, remedium huic rei illico quarendū existimavit. Itaque novū caput suo Alcorano addidit, ut videlicet omnibus ipsius legem observantibus, indifferēter liceret cum feminini sexus mancipiis, non secus ac cum legitimis vxoribus commisceri: eaque lex initio capitis libri quarti Alcorani indita est, quod etiamnum nomen obtinet, Defensionis caput; eiusque sunt verba: O Propheta, quoniam tuis vxoribus placere volens, licita prohibere voluisti, scito Deum permittere, ut hominibus licentiam praebeas cum femine se-

xiii

xus mancipiis concumbendi. Hanc legem clam credidit nonnullis ipsius vxoribus, quæ subito illam euulgarēt: addebātque: Attamen vos mulieres, si pœnitentiam coram Deo egeritis, magnam utilitatē adsequemini. Sin à Mahumete repudiata manebitis, ipsius Creator alias dabit ipsi vxores cum virgines tū vidiatur, in ipsius legē credentes, & illi obsequētes. Promulgatā hanc legē Mæchani viri faciliē receperunt, Mahumetisq; causa patrocinati sunt: accesseruntque Mahumetem repndiatarum vxorum cognati, ipsum obsecrantes ut vxores reciperet. Quo successu valde letatus est; nihil enim aliud optabat; tamen si se eas recipere nolle simularet. Ex illo tempore Turcica mulieres sine zelotypia cum mancipiis habitāt. Licet autem Turcis velcentum mancipia femines sexus habere: at legitimas vxores duntaxat quatuor.

CAP. IX.

Breuis paradisi quem Mahumetes Turcis pollicitus est, narratio; quamque ridicula sint quæ de eo recensent.

DE materia ex qua calum compositum sit agens Mahumetes, ex fumo illud Deum creasse ait, atque firmamentum in bubuli cornu cuspide stabilitum: agitante se aut succutiente bone, terramotum fieri, quoniam vniversa terra ipsius cornu incumbat. Mille alias huiuscemodi nugas Turcæ nunc credunt, quas Mahumetes illis perhibuit, atq; inter reliquas, se præesse paradiso, auro argentoq; vmonibus & gemis exornatos, in quibus palatia usque hic exstructa sunt lōgē elegantiōra, magna cōclauia atriaq; habentia: hortos præterea omni fructiferarū arborū genere cultissimos, fontēsq; & amnes palatia alluere, modo ex puro lacte constantes, modo ex optimo melle, tum etiā nonnullos ex dulci vmo: in medio verò paradiso arbore esse, totū illū inambrantē, ramosq; suprà muros spargentem, quorum folia ex puro auro argentoq; constant,

singulq; Mahumetis post Dei nomen, inscriptum habet, inde factum ut visitatissimam suam orationem subinde reperiat hoc modo: Le illehe ille allah Mahomet razolollach. Quā orationē si Christianus imprudētē pronunciaret, aut moriendū illi esset, aut Turcica religioni nomē profitendū. Ex Alcorani præterea doctrina credūt, quod Turcæ in paradiso ridebunt, & voluptati indulgebūt. procul valere iussis mæstitia & solitudine, semperque latibūdi aulais & lectis sericeo coccineoq; panno exornatis infidebunt; equorū ephippia & alia ornamenta ex gemis adornata habebūt, quodq; pueri nō minus elegantes quā gēma auro inclusa, sericeis, coccōq; viridi splendētibus, auratisq; vestibus induti, illis ministrabūt aurcis atq; argēteis poculis. Expleta autē fame & siti, vidē pueri crura, manūs, brachia, & aures gemis, annulis alijsq; clenodis exornata habentes, singulis Turcis in aurea lance ingens malū citriū præbebunt, quo ab ipsis accepto, & naribus admofo ut odorantur, illud exorietur venustissima virgo, elegātib; vestibus ornata, quæ Turcā amplectetur, illēq; vicissim eā: atq; in mutuis amplexibus per quinquaginta annos habebūt, voluptatiq; indulgebūt. Quinquagesimo anno expleto, Deus illis dicit: Quādoquidem, o mei famuli, genio indulsistis in meo paradiso, meā faciē vobis ostēdere volo. Tū velū à faciē amonebit. Turcæ autē corruēt præ huius luminis fulgore: quibus Deus deinde Surgite mei famuli, & mea gloria frui mini: nunquam etenim amplius moriemini, neque mœrore afficiemini. Illi autē capita attollentes, Deū faciē ad faciē videbunt, & comprehensam singuli suam virginem, in suum cubiculum abducent, vbi victus necessaria inuenient, isticque genio indulgentes, voluptatēque ex sua virgine capientes, sine mortis metu vitam in lætitia traducunt. Hæc Mahumetes & alia pleraque deliramenta de suo paradiso tradit: ex eaque narratione de pueri & virgi-

nibus quas in paradiso creatas esse ait, & muro inclusas, occasionem Turcas sumpsisse autumo condendi suas illas fabricas quas Serraglio appellant. Addit autem, quod si aliqua ex istis virginibus intempesta nocte locum muris conclusum egredieretur, non minus quam Sol, mundum illustraturam: si vero in mare spueret, aquam ut mel dulcem futuram. Ceterum ante quam narrationem de Turcico paradiso absolvamus, fabulam de symposio quod Mahumetes sanctioribus Turcis a Deo exhibitum fuisse ait, recitabimus. Primum dicit, Deum Gabrieli mandasse, ut claves adferret, quibus paradisum aperiret, earum autem septuaginta millia in angeli cura esse, singulasque claves septies mille miliarium longitudinis esse. Cum vero Gabriel tanti ponderis clavem tollere non posset, Deo indicant: cui Deus, *Insuoca meum & mei amici nomen.* Quibus nominibus invocatis, clavem facile sustulit, & paradisi fores aperuit; in quo mensa adamantina ierat, septies centena millia dies itinerum longa lataque, in cuius ambitu erant disposita aurea & argentea sella. Deinde addit Turcas mensam stratam inuenturos, mantiliaque sericeis & aureis filis contexta, sediliaque quibus insideant, puerosque supradictos in hoc symposio ministraturos, varique generis cibos praebituros, & fructus, vinumque & aquam in paradisi amibibus hauritam poculaturos: pro bellariis autem citra illa quorum ante meminimus, daturus. Absoluto Dei symposio, pollicitum est Mahumetes etiam epulum. Fons porro est, ipso perhibente, in paradiso, cuius aqua nunc candidior, mellemque dulcior est, longitudine & latitudine septuagies millena dies itinera comprehendens, ubi plura vitra pateraque sunt, quam in caelo stelle. Hunc fontem Deus Mahumeti donavit, quo Turca ingredienti, sitim sedent, quae in aeternum deinde ipsis non erit molesta. Egressus autem fons Mahumetes, in infernum descendet, deleaturus probos omnes Tur-

Turcas, qui aliquam poenam commeriti erant, quos, ut plenam remissionem consequantur, in praedictum fontem deferret, & ut atrum colorem, quem in inferno ex ustulatione contraxerunt, deponant, ipse illos aqua fontana abluet, nuncque candidiores reddet, deinde in aliorum Turcarum paradisum transferet. Turci concionatores aiunt, Mahumetem in artem transmutandum, Turcas vero in pulices, quos ex inferis in paradisum transportans istic exentiet, ut pulices cadentes, aliorum Turcarum formam denno recipiant.

CAP. X.

De Turcarum connubiis: & cuius is data licentia quatuor simul uxores ducendi.

HODIERNO etiamnum die Turcis, & Mahumetis lege initiatus, ex veteri instituto, plures quatuor uxori-
bus ducere non licet: vivus enim adhuc Mahumetes suis affectis quatuor legitimarum uxorum usum concessit: ex lege autem in suam met gratiam condita, quotquot voluit uxores ducere potuit. Ex Afsaris libro constat, quindecim uxores cum habuisse, praeter ingentem mancipiorum feminei sexus numerum. Legem condidit, quae & hodie observatur, de mulierum aequalitate, ut eadem ratione omnes vestibus, cibo, potu, & cubili tractarentur: si quid secus fiat, quae iniuste secus agi existimat, apud Iudicem coqueri, & maritum in ius vocare potest. Ea ob causam, Turcarum Imperatoris vel Bassa alicuius filia maiore apud maritum privilegio hodie non gaudet, quam infima sortis cuiuspiam filia: nam propter lenissimam causam matrimonio renunciare queunt: conquirente enim apud Cadi aliqua, si maritus deferret illam vult, iam solutum est matrimonium. Mahumetes adhuc vivus legem condidit, ne cui desertas a se uxores matrimonio sibi iungere liceret: divorcium autem renunciare uxori in ea regione, perinde fere est, atque in Gal-

lia ancillam dimittere. Præcepit etiam Mahumetes, ne ipsius uxores (tamen si nonem adhuc moriens haberet) ab eius morte cuiquam nuberent. Scriptum est in libro quodam Arabico, cui titulus, De bonis moribus Mahumetis, illum à virtutibus & virum robore extollente, eadem hora undecim suas uxores subsequenter cognoscere gloriaris solitum. Condidit etiam legem, quæ & hodie observatur, ut si quis uxorem ter repudierit, non possit deinceps illam recipere, nisi prius cum alio concubuerit. Hac porro quatuor Turci sunt prohibita; ne sanguine vescantur, neq. snilla, neq. in qua idoli sunt immolata, neq. suffocatis. Vno Mahumete, atq. etià aliquamdiu ab eius morte, mancipia quæ ipsius doctrinam amplectebantur, libertatem consequuntur; quoniam primus qui in ipsum credidit, mancipium fuit; etenim se libertate illum donatum pollicitus erat, si in ipsum crederet. Zuna liber meminit legis quæ sancitū erat, ut omnia mancipia Iudaica, siue Christiana religionis, religionē suā abiurātā, & Mahumetanā amplectentia, libera fierent, etiam inuito domino: at ea lex hodie non observatur. Nostratium vulgus Mahumetis cippum in aere pendere existimat, lapidis magnetis vi atque efficacia: attamen id recentiorum inuentum non est: nam Plinius simile quidpiam cap. 14. libri 34. de magnete scribit. Eodem, inquit, lapide Dinocrates architectus Alexādrīa Arsinoes templum concamerare inchoauerat, ut in eo simulacrum eius ē ferro pendere in aere videretur. Hac autem de ridiculi Mahumetis nugis dicta sunt; nunc de Turcis agamus.

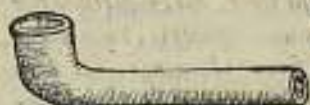
CAP. XI.

Liberos educandi apud Turcastatio.

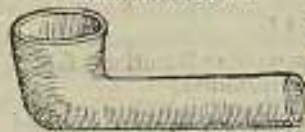
MIRAM, sed facilem tamen infantes educandi rationem habent Turci: nam licet infantes muntiant undique & fasciis inuoluant, podicem tamen illis nudum relinquunt. Etenim illorum cura aluum siue fundum habent

habent coriaceum, bene tensum, in quo rotundum foramen faciunt, cui infans nudus nates imponunt; deinde fictile aliquod ampli oris sub eo foramine adhibent, quo infantium excrementa excipiuntur: eam ob causam tot cubilibus non egent atq. nostri infantes, neque ita immundis sunt, neque tantā in educando molestiam exhibent: & licet succrescendo adeo robusti euadāt, ut sine adminiculo ingredi incipiant, quiescere tamen non permittuntur, nisi foramini cunarum impositi, donec aluum continere nonerint. Cū autē fasciis inuoluti sint, superiora inuolucra permeierēt, nisi huic rei prouideretur. Idcirco buxos tubulos, in infantium usum factos, digitis crassos, sex longos, concavos, & ab una parte incuruos, apud institores emunt, qui duorum sunt generum: alij enim masculis infantibus subseruiunt, alij puellis. Masculorum supernum foramen rotundum habent hac figura,

Masculorum tubulus.

Puellarum tubulus.

Puellarum autem longius, hoc est, supernum foramen latius in longitudinem excavatum est, ut hac altera figura demonstrat.

Difficile autē intelliget rem qui eos tubos applicandi rationem ignorat. Cū igitur masculis infantibus tubum applicant, extrema mentu-

la parte laxiori tubo imposita, longiorem tubuli partem inter crura ductam faciunt ut foramini cunarū respondeat, quo urina in idem fictile quo excrementa excipiuntur, defluat. Eadem ratione puellarum tubuli applicantur; ducta enim eius longiore parte inter crura, ut urina in vas cunis subiectum defluat, efficiunt. Hac consuetudo optimē Turcis conuenit, qui perpetuū in aulais sedere solent, alioquin ipsorum liberi omnia conspurcarent. Nullus

est apud eos pulvis vsus; eiusmodi enim alimenta infantibus præbere non solent, qualia nos in Europa. Mulieres nihil illis aliud præbent quam mammam, donec unus sit annus, aut decem mensium; eaque consuetudo vulgaris est omnibus Orientis nationibus, quæ nec pulvis nec lacte animalium suos infantes alere solent: & ne tam remota petamus, ipsimet Itali magna ex parte nihil aliud suis infantibus præbent præter mammam, donec annum ætatis explerint; nuncices deinde quod ipsa edunt, in infantium os ingerunt, sed prius præmansum; præsertim autem nuges cum pavæ; pulvis enim nullus est vsus, sed potius boni alicuius susçenis aut panis ut appellant. Expleto anno, cumque mandere incipiunt Turcarum infantes, datur illis cibi quilibet, imò ne ceptas quidem illis edendas præbere formidant, sed prius cum pane vel carnibus præmansas. Cubilis etiam infantium non admodum magnam habent curam: quandoquidem apud ipsos plumarum nullus sit vsus. Ea consuetudo per omnes Turcici Imperij provincias inolevit, cum inter opulentos, tum inter tenuiores prætere homines: nec adeo delicatè suos liberos tractare solent, quemadmodum Europæ Christiani.

CAP. XII.

De Armenis, & pluribus aliis nationibus Christianis sub Turcico dominio viventibus.

TURCIS ex Scythiæ egressis, & vicinæ regionis occupare incipientibus, Armeniam Christiani omnium primi subingati sunt: ut fide tamen Christiana constantes semper permansere, ut per universam Turcicæ Imperium nunc etiam hoc nomen retinent: si enim Armenum appellant, Christianum intelligunt; at si Mahometanæ religionem amplectitur, eam appellationem amittit. Pagos & oppida etiam supra Armeniam inhabitant, ut per Asiam & Adiabensem, Persarum enim

Rex

Rex in provinciis sibi subiectis illos admittit: nam pacifici sunt & humani, egeri magna ex parte agricolæ, diligentes hortulani, bonique vinearum cultores. Illorum sacerdotes coniugati sunt, perinde acque Græci, & cum ecclesiæ celebrant Missam, Latinorum more, similiaque habent ornamenta, & parvas consecrant oblatas, non integrum panem ut Græci: omnes qui missam audiunt, sacerdoti respondent Armenicæ lingua. Christiana religionis omnibus cultoribus per universam Turcicam dominationem propria habere templa conceditur. Neminem enim ad suam religionem amplectendam adigunt Turcæ; sed omnibus in propria religione licet vivere. Ea ratione sui Imperij potentiam conservat: subingata enim aliqua provincia, satis illi est ut indigenæ eius Imperium agnoscant, & tributumendant, de animarum cura non est sollicitus. Quapropter sæpe multos pagos in Thracia vidimus, quorum incolæ vel soli Bulgari essent, vel Valachi, vel Serviani, vel Bosnenfes, vel Epirote, vel Dalmatæ, vel Illyrici, omnesque Christianam religionem amplectentes: nam densa aliqua provincia, Turcæ rusticos è pagis tollit, eosque, tanquam colonias ad loca circa Constantinopolim deserta vel alia colenda transfert. Secundum Ponti Euxini litora interdum per pagos vagantes, utco die quinque aut sex Christianæ religionis diversæ idiomata audimus, pro pagorum varietate. Septemnumero Armenorum qui in Turcicis oppidis habitant sacra audimus, eique animadversionibus Latinorum ritibus magis accedere quam reliquarum nationum Christianarum. Atque licet diversarum nationum Christiani in eodem oppido aut pago habitent: si tamen Armeni aliqui morantur soli Armeni funus comitantur; si Græci, Græci. Aliæ enim natio alteram ad funus prosequendum non invitatur, neque alia alterius negotia curat. Hinc fit ut sæpe quinque aut sex cæmeteria in Turcico aliquo oppido conspi-

d 4

conspiciantur, pro variarum nationum quae inhabitant ratione, facile illud permittentibus Turcis. Armenorum sacerdote Euangelium legente, qui inter sunt, dextra & sinistra inter se oscula libare solent, in testimonium quod mutuo sibi condonent, omnesque intelligunt quod sacerdos ipsis praelegit: nam Armeniaca lingua veterem elegantiam ferè retinet. Turcae suos liberos in Arabica lingua diligenter institui curant: utque id commodius fieri queat, porticum fabricari curant, quo liberos ablegant, ut legere & scribere discant, atque Arabicam Grammaticam edoceantur: Puellas vero docent mulieres: nec adeo vilis pagus est qui porticum aliquam non habeat, vel saltem compluvium, sub quod conueniant omnes eius pagi pueri masculi. Legendo humi sedent, quae consuetudo pueris admodum commoda est; nam hac ratione quiescunt. Cum autem lectionem recitant, vniuersum corpus modo in anteriorem, modo in posteriorem partem quatunt, ob accentuum & pronuntiationis difficultatem, ut opinamur.

CAP. XIII.

De Iudæis per Turcicum dominium habitantibus.

PROFUGI ex Hispania & Lusitania Iudæi, Iudaismum in Turcico dominio adeo auxerunt, ut omnis ferè generis libros in Hebraeam linguam traduxerint, & Constantinopoli typographiam sine accentibus instituerint. Libros etiam Hispanica, Italica, Germanica, Latina & Graeca lingua excudunt: Turcica autem vel Arabica minime, quoniam non licet. Qui per Turcicum dominium sparsi sunt, quatuor vel quinque callent ut plurimum linguas, & eorum plerique decem vel duodecim. Qui ex Hispania, Germania, Hungaria & Bohemia discesserunt, vernaculam earum nationum linguam liberos suos docuerunt, & illi deinceps earum nationum linguam didicerunt cum quibus negotiantur, uti Græcam,

Slauo-

Slauonicam, Turcicam, Arabicam, Armenicam & Italicam. Pauci Gallicam norunt, quoniam cum illis non negotiantur. Ab omni porro antiquitate fuerunt Iudæi magni negotiatores, & varias calluerunt linguas, quod cum ex Historiis, tum ex sacra scriptura probari potest. Nam cum Iudæi undique confluxissent Hierosolimam, ut interessent festo Pentecostes; Domini nostri Iesu Christi Apostoli, qui Galilæa nunquam egressi erant, neque aliam linguam nouerant quam vernaculam eius regionis, eo tamen die singuli loquebantur omnibus linguis, quod maxime admirati sunt Iudæi praesentes, qui ex Parthia & Media aduenerant, Elamita, Mesopotamia & Iudæa incolæ, Cappadoces, Ponti & Asiæ, Paphlagonia, Pamphylia, Egypti, Lybie incolæ, Romani, proselyti plerique, hoc est, qui sponte Iudaismum amplexi erant, praeterea Cretenses & Arabes: cæque ob causam sese mutuo interrogabant: Nonne hi omnes Galilæi sunt? & tamen singuli audimus eos loquentes lingua in qua nati sumus. Hac autem descripta sunt in Actis Apostolorum: ex quibus probare volumus, quod ab omni antiquitate negotiabantur per vniuersum orbem. Turcarum simplicitas admodum corrupta est Iudæorum commercio: quemadmodum Galli nonnihil immutati sunt exterarum nationum commercio: ad minimum, ipsorum ingenia torpentia, excitatiora sunt reddita. Vbiunque tandem Iudæi viuunt, reliquas nationes versutia superant. Omnem Turcicam negotiationem ita amplexi sunt, ut tota Turcici Imperatoris opulentia, eiusque vniuersus census in eorum sit potestate. Nam maiore precio redimunt quatuordecim census provinciarum, teloniarumque & vniuersum excensum, aliisque Turcici imperii vectigalia. Eam ob causam sedulo eorum linguam ediscunt cum quibus negotiantur. Ea astutia viuunt, ut cùm in Italiam negotiationis causa proficiscuntur, capitis illud opperimen-

tum colore albo inducant, ut Turca esse existantur; quoniam Turcarum fidei plus tribuitur quam Iudaeorum; alioqui Iudaei qui peregrinantur, operimentum illud capitis stantem gestare solent; Armeni, Graeci, Maroniti, Indi, Cophiti, & reliquae nationes quae Christianam religionem amplectuntur, carulo-purpurei coloris gestant illud diadema, vel versicolor; soli enim Turca album gestant. Quoniam autem Iudaeorum opera uti saepe nemo coacti sumus, atque cum illis versari, facile deprehendimus, a latia & malitia reliquas nationes superare. Non vescantur carnibus, à Turca, Gracove, aut Latino siue Franco, ut vocant, apparatus: nihil pingue edunt, neque quod Christianorum aut Turcarum sit, sed nec vinum à Christiano vel Turca redemptum bibant. Tot controuersiae & schismata inter illos sunt, ut plurimi contraria ab aliis sentiant. Nonnulli Christiana mancipia possident, mares & feminas, quorum opera variis in rebus utuntur die Sabbathi; veluti in Constantinopolitana typographia, aut exercenda mercatura: feminas etiam abutuntur tanquam Iudaeis. Haec alij reprehendunt, & in Legem peccari asserunt, negantes Iudaeo licere mancipio feminae sexus Christiano abuti, quod mulier Christiana sit; neque mares ad labores die Sabbathi adigere, quoniam ipsius opera peragantur. At illi prohibitum non esse respondent, quandoquidem rei sint sua pecunia redemptae. Recenti adhuc memoria Iudaeo cuidam, medico filij Turcarum Imperatoris Iconij habitantis, mancipia fuerunt bina Hispanica puella eleganti forma praedita, & Italicam linguam callentes, quibus abutebatur; & licet ex his proles suscepisset, vendere tamen voluit: ipsaq; intelleximus morore animi admodum affecta, quod in Turcarum potestatem ventura essent. Cum enim Turca puella aliqua suo ere redempta abusi fuerint, atque ex ea proles susceperint, illam quam maximo possunt precio

precio denno vendunt, ut aliam ea pecunia redimere queant. Hinc fit ut interdum mulier aliqua vices aut tricies publice venundetur, viri nonnunquam quadragies, modo Iudaeis, modo Turcis. Qui magis scrupulosi sunt Iudaei, aiunt sibi prohibitum ne cum exteris mulieribus commisceantur; mancipio vero eorum religionem proficiente, pro arbitrio abuti posse. Qui per Aegyptum, Syriam, Asiamq; minorem, & vniuersum Turcicum dominium medicam artem proficuntur, magna ex parte Iudaei sunt, licet etiam nonnulli Turca reperiantur, qui Iudaeis plerumque doctiores sunt, & sic facti in praxi indistincti: in reliquis autem rebus quae in absoluto medico requiruntur, non admodum versati. Facile est Iudaei medicam artem callere, ob librorum Graecorum, Arabum & Hebraeorum commoditatē, qui in ipsorum vulgarem linguam conuersi sunt, uti Hippocrati, Galeni, Auicennae, Aimanisris siue Rhasis, Serapionis, & aliorum Arabum auctorū. Turca etiam Aristotelis & Platonis opera in Arabicam & Turcicam linguam conuersa habent. Aromatary, quos Materialistas vulgo appellant, Turcici domini urbes incolentes, magna ex parte Iudaei sunt: Turca autem in Aromatum cognitione peritiores sunt, pluraque simplicia medicamenta in suis officinis venalia habent quam nos in Europa: imo ausim dicere, primariū Aromatarium Venetum tabernam varietate aromatum & medicamentorum adeo instructam non habere, ut Aromatarius aliqui Turcicus: de numero & varietate dico, non de quantitate. Praescripto aliquo medicamento, illud statim Aromatario mittit Medicus (nulli enim apud eos sunt Pharmacopaei) & medicamentum simplicia ab illo praesente pecunia redimit, more apud eam gentem usitato, quae nihil nisi praesente pecunia vendit, nec magis istic vicino creditur quam cuius extero: unde fit, ut nullis istic rationum libris opus sit, neque syngraphis.

De mercatura & foris Turcici Dominiij.

NIHIL nisi quod ad suam artem attinet, suscipiunt veri Mercatores apud Turcas, hoc est, qui vero & antiquo Turcarum & Græcorum more negotiantur: Iudæi verò Hispanis pulsi, atq. Christiani apostata Constatinopoli tabernacula instruxerunt, in quibus omnis generis merces venales habent Latino more: hinc sit, ut non minus imponant emptoribus quàm in Europa, ubi vix videas pagum in quo non sit huiusmodi aliqua taberna, quæ fortè decem aut duodecim mercium genera habeat, eaque vel vituata, vel vetustate corrupta. Turca longam sunt: etenim non adeò delicatuli sunt, & sine discrimine aliis & cepis vescuntur, nec vinum bibant nisi quàm rarissimè. Quoniam autem grassante peste, non sibi consulunt, nec a contagio sibi metuent, sæpe ab ea tolluntur. Omnia aula deorsum quæ ex Turcico imperio ad externos deuehuntur, ab Iconio Cilicia ad Carachara Paphlagonia solummodo fiunt. Selectiores autem panni undulati, ex pilis caprarum contexti, ut diximus, Ancyra Cappadocia metropoli: sed & tapetes è caprarum pilis constiant: qui verò apud Memphim venduntur, minus elegantes sunt, ætenu ex lineo panno versicolore facti sunt. In Adena fiunt peristromata, lenia admodum & mollia, ad subternendum cubituris. Forum habent Turca per singula oppida & pagos certo aliquo die singulis hebdomadibus, ut in Europa, quò rustici conveniunt, ut vendant suas merces: alij enim ligna conuehant, alij ova adferunt, butyrum, caseum, sericea & linea stamina, aliæque similia. Iudææ mulieres, quibus aperta facie in publicum prodire licet, per hæc fora frequentes conficiuntur, ut sua opera acu picta vendant. Quoniam porro Turcicis mulieribus Mahumetica lege prohibitum, ne in publicis vendendi aut emendi causa egrediantur, Iudæicæ

daicis mulieribus sua opera vendenda tradant. Lex tamen non adeò rigide observatur, quin interdum Turcicæ mulieres etiam sua vendentes conspiciantur, sed velo supra faciem indulto, per quod conficere queant, quodque, loqui volentes, attollunt, perinde atque bucculam in galea. Venalia autem plerumque habent mantilia, strophioia, calicendra, cingula alba, pulvinorum integumenta, aliæque maiori præcij opera, ut conopea, cortinae varij generis, quæ a Iudæis redimuntur, ut exieris deinde vendant. Turca delectantur lineo panno albo, & acu egregiè picto, nulli sumptui parcentes ut eum adquirant: Interdum venduntur duo exigua strophioia acupicta viginti aspris, quæ in Gallia vix sex assibus sine tribu batzis aestimarentur. Varia opera in tela à Turcicis mulieribus acu pinguntur; vulgatissimum autè est, ut primum pictura opus quod conficere cupiunt, in tela designent, quàm deinde inter bina fila sequentes, & subtili admodum acu bombycina stamina diuersorum colorum ducentes, ipsam picturam ut planè referat opus faciunt. Ea ratio pingendi acu apud nos usitata non est. Et vix apud nos credi possit, quantum apud Turcas huiusmodi opera aestimentur, quantæque eorum sit quantitas. Cum autem mulieres ut plurimum conclusæ maneant, neque rem familiarem administrent; ne planè sint otiosæ, tempus in istis operibus conficiendis terunt, præsertim cum linca pensâ trahere rarissimè soleant.

CAP. XV.

Admiracione res maximè digna in Turcis, qui Opio vescuntur ut in bel'o sint animobiores.

OBSERVATIONE maximè digna est conficiendi apud Turcas Opii ratio, præsertim in Achara, Carachara, Spartada, Emetelinda, alijsq. oppidis Paphlagoniæ, Cappadociæ, & Ciliciæ. Agros papavere albo conferunt, ut non tritico: sed ea consideratione, ut singuli rustici non plus ferant, quàm familiam habeant ad id colligendum sufficien-

sufficientem. Cum autem Papauer capita produxit, leniter ea incidunt, atque ex vulnere emanant nonnulla lactea gutta, quas parumper inspissari sinunt. Sicut qui densa libris colligant, alij sex, alij plures vel pauciores, pro operarum quas in colligendo adhibuerint diligentia: nam hoc negotiū in latifundij satione nō versatur, sed in legentium numero & diligentia. Nisi huius Opij tantus apud Turcas esset usus, nostra opinione commercium eius perisset, quemadmodum multarum aliarum rerum quae amplius nō cognoscuntur. Ceterum nemo est Turcarum qui illud non emat, etiam si albrum solum haberet, eius dimidium in Opium impendit, quod pace & bello semper circumferret. Asia minoris Indaeus mercator nobis asseruit, singulis annis quinquaginta camelos Opio oneratos educi ex Paphlagonia, Cappadocia, Galatia, & Cilicia, qui in Persiam, Indiam & Europam illud importent, aliaque exteras regiones, & per vniuersum Turcicum imperium. Cui difficulter fidem adhibuissimus, nisi ligallatum nobis enarrasset quantum colligeretur in singulis vicis Paphlagonia, Cappadocia, Armenia minoris, & Gallograeciae, addebantque maiore adhuc apud Persas in usu esse quam apud Turcas. Periculum autem facere volentes, quantum quis Opij deuorare posset sine noxa, Iamissarā nobis familiarem, & singulis diebus Opio vesci solitum, eius drachma semissem in nostra praesentia deuorasse animaduertimus: post eundem illum apud negotiatoris tabernā reperientes, illi integram drachmā dari curauimus, quam unico bolo deuorauit, nec quidquam incommodi inde sensit, praeterquam quod temulentius quodammodo videtur. Hac Opij manducandi consuetudo iam dudum apud Turcas inualuit: illius etenim esu animosiores sese fieri existimant, neque belli pericula formidare. Cūq; Turcarū Imperator, bellum gesturus, militum delectū facit, totam provinciam Opio fere spoliant. Vulgare apud eos est, libi

mutuō

mutuō obuiere, Tu edisti Opium, quemadmodum si quis apud alias nationes alteri obuiat ipsum temulentum esse. Diu vsi sumus contubernio Armeni cuiusdam Christiani, qui saepius Opium coram nobis deuorauit: sed & nos eo degustato, nullam aliam noxam deprehendimus, praeterquam quod pectus nobis excaesaceret, cerebrumque nonnihil perturbaret, somniāq; turbulentia induceret. Si Papauer in Europa, videlicet Gallia, Germania, vel Italia coleretur, arbutor Opium perinde colligi posse atque in Asia, modo necessaria cura in eo legendo adhiberetur. Nam Asia minor non minus frigida est ipsa Gallia: idque sit eadem quam auctores tradiderunt ratione. Fieri potest, ut quod ad nos adfertur, adulterinum sit: solent enim mercatores illum quantitatem augere ante quam per provincias distribuantur. Quoniam porro obseruamus quibus nobis eius delectus faciendus sit, eas subicere volumus. Opimum est amarum, gustu calido, ut fauces incendat, flauescit leoninorum pilorum modo, in massam veluti ex granulis diuersicoloris coactum; legendo enim Opium, ea grana in Papaueris capitibus collecta coheret, & in placentulam quodammodo coeunt: odor virasus & gravis: licet autem in refrigerantium ordine reponatur, fauces tamen incēdit. Iam in placentula cogitur Opium in ipsa Asia minore, quatuor vnciarum pondo, vel sexlibram non pendentes: at mercatores quasi gratia illud multiplicant; sic ut massa ex Venetis officinis delata, libram quasi pondant.

CAP. XVI.

Quibus signis soleant Turcae suas amicas sollicitare; & Turcicum mulierum oratus.

DIFFICULTER admodum conspici queunt puellae & mulieres Turcicae: sed longè difficilius compellari possunt: eam ob causam qui alicui mulieri suae in eam amoris

amoris

amoris indicium facere vult, curat ut aliquo in loco vel è lōginq̄ eā videre possit: etenim in summis adibus complanatis plerumque versari solēt. Turca igitur observata ea quam deperit, caput attollit, manūque gutturi admoda, cutim prehensens, illam nonnihil vellit, hoc indicio significare volens, se eius mancipium esse, & extrema servitute obnoxium (in ea enim regione nemo se magis abutere potest, quam si cuiuspiam mancipium esse profiteatur.) Si mulier constiterit, vel suam manum deosculata fuerit, bonam de suo amore spem concipit. Quibusdam autem locis difficulter admodum possunt conspici mulieres reclusa facie: earum enim mariti fenestrarum usum illis adimunt, nisi sint cancellata: & consuetudo apud eos inualuit, ut & puella & femina vetula sine iuvenes, perpetuò sint inclusa, nec in publicum prodeunt, nisi cum vel pro defunctis oratum eunt, vel balnea accedunt quod sapius in hebdomade accidit: sed multis aliis mulieribus comittitur. Cum verò dicat Mahumetes, mulieres paradisum non ingressuras, templa etiam non accedunt, prohibente id Mahumete, causamq̄, addente quòd non sint circumcisa ut viri. Plerique verò opinati sunt, mulieribus peculiarem locum in templis esse datum: asserere autem audent, rem ita se non habere; diligenter enim inquirentes, ab omnibus intelleximus, templa ingredi illis non licere. Ceterum cum in uniuerso Turcico dominio, tum in Arabia brachias gestant longas & laxas, nauticis similes, ad calceos vsque defluentes: comperimus autem eam conduplicationis rationem & consuetudinem (quam multi admirarentur si eam proferremus) inde procedere: de qua tamen plura ne verbis quidē testis dicere volumus, cum res sit nimium curiosa observationis: itaque non sine causa vulgatum illud in usu est, totidem consuetudines quot regiones. Pedes nudos calceis vel cothurnis inserunt, & in cruribus supra talos monile aut armillam plerum-

plerumque gestare solent, ad singularem ornatum. Pauci in Cauro reperiuntur quae brachia & suras pictas non habeant. panni Damasceni modo: dum enim in balneis versantur, cutem secundum picturam inductam sibi perstringunt curant, nigerq̄, color cutim penetrans inhaeret, sic ut varia forma ipsarum brachia & alius corporis partibus impressa conspiciantur: at ea consuetudo nondum ad Asiaticas feminas transit. Quoniam Mahumetis lex vetat ne aperta facie in publicum prodeant, vel à fronte ante faciem propendens semper gestant, collumq̄, & manus contegunt: cothurnos autem oblongos induunt in calceos ferratos, ut ex hac pictura conspiciere licet.

Turcica Asiatica mulieris effigies.

Turcarum talares tunica & colari & manicis carent, vel per breues eas habent, & supra cubitū resectas: quae etiam mulieribus conueniunt, easque Babylonia ac consuevere magna ex parte solent, praefertim sericeas: at antequam consueuant, sulcū ferro candente primū designant, qui nunquam tollitur, sed semper permanet ut plica in undulata. Undulatum autem siue bombycinū pānum nunquā usurpant, nisi prius sublatis plicis: quòd facile fieri potest: nam quemadmodum undulatus sulcos plicasq̄ calore accipit, ita etiam calore tolli possunt. Mahumetana lex vult ut simplices sint mulierum vestes: attamen cum in publicum prodeunt sine balnea accessura, sine sponsam comitatura, omnes quidem lineas rara textura vestes supra alias gestant sed ut inferna (quae plerumque sericea & preciosa sunt) appareant, albis a tollere solent. manica vestium sunt

sunt valde angusta. & adeo longè ut manus tegere possint: nam lex prohibet ne manus alià de corporis pars nuda appareat in publico. Cuius illarum, tum varorum caligæ pedibus carent, quoniam virique pedes, manus, brachiaque ad cubitum usque & collum abluere solent. Quando egerere volunt, fistule aqua plenum deferunt, ut anteriora & posteriora abluant, etiam sanctissimo gelu: ad eiusmodi consuetudinem a pueris assuescunt cum matres tum femina, eamque toto vitæ cursu observant: Mahumetes enim illis in ea re chartæ alteriusve rei in qua Dei nomē inscribi possit, usum prohibuit. Secessus ante locum in angustum & longè in terra fodiunt, ubi sese submittentibus, faciliè manu sese abluere possunt. *A* Mahumete enim sancitum est, ista frequenti ablutione peccata expurgari. Inde factum ut alveos aqua plenos, in singulis compitis collocent, & tabulato aliquo sepiant, quo viri seorsim, & mulieres item seorsim in gressu sese lavare queant: at in adibus, secessus utrisque sunt communes.

CAP. XVII.

Turcas, plures habere uxores quæ sine rixa & zelotypia etiam cum concubinis & leris feminis vivunt.

*N*ATVRA sunt Turca avari & pecuniarum avidi; præmarie idcirco eorum opes innumerata pecunia consistunt. Nulla est istis acquirendi ratio, eam ob causam nullas intenditur: nam cum aliquid venditur aut emittitur, id sit præsentis pecunie. Viri æconomiam curant, nullamque administrationem mulieribus relinquunt. Nullam aliam curam ipsæ habent præterquam liberorum, & ut quærent inter se vivant: contrariè planè quam Latini ratione, quorum femina non modo rerum curam gerunt, sed & in corpora imperium exercere volunt, imò plerumque exercent. At apud Turcas longè alia est ratio: nam quispiam tres vel quatuor uxores habens, & sex

vel octo pluresve servas; omnes sibi obsequentes retinet, atque inter se adeo pacificas, ut nullum invidia inter uxores & servas metum concipiat. Ratio hæc est: quoniam tametsi liceat eodem tempore quaternas uxores ducere, omnes tamen æqualem potestatem habent; quoniam cum ille tum serva numerata ipsius pecunia sunt redemptæ: consuetudo enim apud illos invaluit, ut si quis eleganti forma præditam habet filiam, sibi præsentem pecuniâ repositam esse existimet, quandoquidem filia nullam dotem maritis, neque quidquam paternæ suppellectilis adferunt: sed qui illas uxores sibi expetunt, magnam pecuniâ summam patri numerare, illasque etiam vestibus ornate deferenti tradit, nulla solitudine anxius, etiâ si ipsas nunquam in posterum conspiciat. Ea de causâ cognationis vinculum apud Turcas non adeo latè propagatur quemadmodum in Europæi: nec enim cognomē quidem ullum habent Turca, quod familie antiquitatem respiciat, nec ipsæ Turearum Imperator, nisi Ottomanorum: rustici autem nulla distinctione antecessorum nomina exprimere possunt, ob uxoris frequentem mutationem. Apud Turcas, ex serva natus non minus decoris sibi adscribet, quâ si ex legitima uxore natus foret, nec ignominiam ducit sese servæ filium profiteri, quoniam serva non censetur adultera. Servæ enim in omnibus domini obsequuntur imperio. Hinc fit ut illorum liberi exiguo amore erga parentes efficiantur, nec frater sororem magis diligit quàm aliâ quampiam. Si quispiam Satrapæ alicuius filiam in uxore ducat, aliâque præterea vilis alicuius opificis filiâ, æquales & comites deinde erunt, & unanimiter vivant; quoniam cum ita simul inclusa sint, equali omnes sunt auctoritate, neque quidquam agent nisi quod maritus imperaverit. Non est enim moris apud Turcas dicere, Domina hoc præcepit, vel istud in hunc modum fieri vult, neque

neque è cingulo dependentes habent multas clanes, ut bona deconomia opinionem adquirant, imo nullas gestant prorsus, neque hora quadrantem impendunt in vniuersae rei domestica curam: quandoquidem satis est cuiuslibet Turcae tapetum humi expansum habere in quo sedeat, & pulvinaria quaedam quibus inuitatur; nullum enim scabelorum, sellarumve aut scamnorum usum habent, sed neque fulcri sine sponda magna ex parte: noctu autem culcitam humi sternunt, super qua noctem transigunt, quam postridie surgentes complicant atque in assere aliquo reponunt, vel è pertica suspendunt. Pauci apud eos toralibus, siue lethicariis sindonibus utuntur; quoniam cum viri, tum femina lineas brachias nauticas similes noctu permutant, atque in iis dormiunt. Serui apud illos in extergenda suppellectile non admodum sunt occupati: sufficit enim unicuique fictile pro omni ciborum apparatu, & unica lanx pro omnibus offis: nec vitrorum extersione egent, quoniam omnes ex coriaceo poculo siue ligneo bibunt. Viri suas tarras mundas & niteas habere gaudent, quas ipsi in balneis cum brachiis & interula eluunt, aut balnearum servis eluendas tradunt. Turcae, viri fortitudinem vel strenuitatem nostro more non aestimant. Nam in Europa, qui omni momento digladiari vult, qui oculos torquere nouit, iurator, biliosus, cicatricibus insignitus, quique alterum mendacem arguerit, is pro strenuo & probro viro habetur. At Turcae pacis tempore modesti sunt, arma domi relinquunt, ut inter se pacifice viuant, neque acinaces gestant per urbem obambulatori: at in bellum profecturi armis uti norunt, & suam fortitudinem erga hostes demonstrant: neque facile audes ipsos inter se decertasse: neque si quis sodalem ferierit, propterea strenuus aestimabitur. Tritum apud illos est, eos qui delinquant, fistibus cedere: vera profectio ratio domandi superbos,

& puniendi quos occidere nolimus: attamen cum cupiunt, noxios magis seuera ratione punire etiam norunt.

CAP. XVIII.

Turcarum Imperatorem quinquies centena hominum millia facilius in aciem producere, & ducentarum trirremium classem parare posse, quam alium Principem centena milia.

FINGAMVS Regem exercitum coegisse è centenis millibus rusticorum, quem in bellum procul ablegare vellet, aut classem ducentarum trirremium totidemque nauium comparasse: an non credibile est illos facilius labores toleraturos, quam si ex totidem nobilibus constaret foret exercitus? atque frigora, aestum, famem, aliaque accidentia minus eis nocitura quam delicatioribus? animi fortitudine excepta, facile id mihi concessum iri scio. Quis verò credat Turcarum Imperatorem, bellum gesturum, tam ingentem exercitum ducere posse, sexies centenorum, ut aiunt, millium hominum? Multi admirantur: nam tam ingentem numerum pronunciarum audientes, fieri non posse arbitrantur, cum ob difficultates, quas in tanto exercitu accidere necesse est, tum quod Rex, vel Imperator maxima difficultate exercitum quinquaginta millium alere queat. Quod tamen de Turca retuli, non adeo difficile videbitur nostram viuendi rationem cum Turcica comparanti: Nam illorum consuetudo pacis tempore obseruata, docebit tantum hominum catum etiam in bello posse viuere, atque tam facile esse Turcico Imperatori decies centena hominum millia in bellum ducere, quam Christiano alicui Principi quinquaginta milia. Vi breuiter dicam, illorum viuendi ratio pacis tempore adeo rigida est, ut nobis graue bellum sit apparitura. At illos, qui à teneris huic vita assuescunt, non magis afficit, quam nos nostra cum in delictis viuimus. Qui supra plurimos

lectos decumbere, singulis diebus sorbitumculam calidam sumere, selectiusq. vinum bibere consueverunt, statim animum desponderent, si a solita vivendi ratione abstraherentur, atque maximo tedio afficerentur, si suae possessiones semel in anno non perlustrarent, vel triennio aut quadriennio a suis parentibus abessent, aut de ipsis nihil intelligerent. Sed haec omnia Turcae non curant; quoniam antea adhuc domi vivunt quàm in bello. Peregrino milite non utitur Turca, sed his solummodo quos pacis tempore sua stipendio alit; omnes itaque dicto obediens cum sint, belli labores & molestias patienter ferunt, etiam magis quàm legionarii milites Romani solebant. Turcarum Imperator, contrario Principis Christianorum more, ingentem quæstionem facit belli tempore: nam annonam ipse vendit, Turcicum miles sibi equum comparare non verebitur quinquaginta ducatis, etiam si nihil aliud peculii haberet: nam illum donec ipse vivat sibi inferuire posse existimat: atque etiam equos viginti & viginti quinque annis conservare solent. Cum ipsi tum eorum equi humi nullo substrato stramine iacere solent & domi & in bello, equi autem neque est praesepio, neque ex fanili vquam edunt, Turcicorum militum opes nec fundi sunt nec ades, sed sola pecunia: nam si fundum aliquem emerent, ab eorum morte, Turcarum Imperatori cederet: qua de causa raro etiã adificant. Quocunque proficiuntur, eandem anciam ollã circumferunt & scutellam qua pacis tempore utebantur, eademque ratione omnis reliqua suppellex & domi & foris usus illis est: reliquarum rerum nullo mœore afficiuntur, quandoquidem omnia circumferunt, uti & igniarium. Potus, aqua est: cibus, allia & cepa. Quid ergo deterius in bello illis accidere queat quàm domi? In summa, sua rusticitate tantum nos in bello superant, quantum ipsi deliciis & nobilitate à nobis in pace superantur. Quoniam autem natura

tura illis largita est ut à teneris in campestribus viverent, propter eam consuetudinem peritiores sunt in erigendis suis tentoriis sub quibus habitent; illa enim ex telagossipinaleni admodum & molli confecta sunt, eamque ob causam longè commodiora sunt nostris qua ex lino vel cannabino panno parantur: sunt etiam illorum ex xylo confecta, molliores, leniores, tractabilioresque sunt nostrorum tentorium funibus, qui madidi ita rigent & contorquentur, ut vix explicari queant. Tametsi Turcarum castella pleraque sint in regionibus procul ab hoste distitis, & ubi nulla belli suspicio oriri potest, praeficiarios tamen habent milites, qui excubias agant, quemadmodum in aperto bello. Exaudiebamus illos singulis diebus diluculo & crepusculo noctis tympana sua complodentes, mirumq. concentum, tibiaram modulatione adhibita, exprimentes. Tympanorum autem duo apud illos sunt genera: unum minus, quod in equo gestari potest, ab uno duntaxat latere clausum: aliud maius, membranis utrinque clausum, quod è collo suspensum gestare non solent, neque brevis bacillis nostro more complodunt, sed humi sistunt, & utrumque latus pulsant, dextra baculum incurvum & sinistram tenentes, quo tympani dextrum latus verberant, sinistra autem virgulam tenuem, qua altera tympani parte sapientiuscule feriunt: gemitum tympani quod abeunum est, quodq. in equo gestatur, inaequale est, alterum enim altero semper minus est, & tympanistes illa complodere volens, incurvare se debet, vel ea editiore loco reponere. Nocturne excubias campanula sonitu non excitantur nostro more: sed alto clamore sibi invicem respondent, quod iam ante Rhodi observaveramus. Tibiaram concentum cum tympani sonitu coniungere edocti sunt ab Arabibus Turcae: concentus sane est cum in bello tum in pace admodum commodus. Nullus est Sangueni, qui eiusmodi tibicines & tympanistas alere non cogatur.

praesertim ubi arces sunt praesidiariae. Eiusmodi tibiae breues sunt, sed infima parte lata, clangoremque edunt admodum altum, in equo gestari possunt, & cum viri usque tympani sono accommodari. Turcicis militibus vulgare est securiculam cingulo appensam semper gestare: sed & alij cum epulenti tum tenuioris fortuna Turcae, sine pacis sine belli tempore, huiusmodi secureres habent, quae duabus in rebus illis utiles sunt; nam altera eius parte qua in aciem desinit, ligna secare possunt; altera qua in malleum efformata est, tenaciorum palos in terram defigere. Quoniam autem elegans est eius forma, illam hoc loco describere volumus.

* Similem consuetudinem in nocturnis exorbis agendis observant etiam Pannoni, ut alta voce sibi mutuo accinant, & ad vigilandum hortentur, subinde haec verba repetentes, Szalay Szalay vir razzo Szalay, hoc est, Vigila vigila vigila. Praefectus autem vigilum quae Vigvazo appellatur, si exorbis somno interdum visum acclamationem intermittunt, admonente iisdem verbis solet Szalay varrazo. Cum vero sub auroram ab exorbis se recipiunt, accineri solent, Haynal-vagyon, szep pyras, haynal haynal-vagyon, hoc est, erumpit iam elegans tubens (scilicet dies) erumpit iam: deinde addunt: magdimeg vrral, haynal-vagyon szep pyras haynal, id est, brevis lux erit, erumpit iam elegans tubensque, erumpit.

† Eiusmodi securiculas, quarum hic meminit Bellonius, & proximo capite describit, moris etiam est apud Pannonios gestare, sed non adeo graues, quas plerumque e cingulo suspendunt.

CAP. XIX.

De securicula quadam Turcis familiari ad varias res cum pacis tum belli tempore admodum accommoda.

TALIVM securicularum fabri, massam ferri, libram cum semisse forte pendentem per medium perforant crasso quodam stylo ferreo: altera securis pars mallei instar facta est, altera ad cadendum in aciem desinit. Styli autem variant: nam rotundo orbicularia sunt foramina, quadrangulo quadrata; dum autem securim perforant, foraminis oras paululum tumentes relinquunt, ut pyxidis modo manubrium amplecti possit, quod per patentius foramen immittitur. Multa sunt Tornatorum Constantinopoli taberna, qui nihil aliud quam securicularum manubria

ex lignis Constantinopolim importatis conficiunt: naues enim ex Ponto aduenientes, saepe onusta sunt aceris montani, quod Asphendannos vocant, ligno eiusmodi manubris conficiendis dedicato, atque etiam cornu, quae duritie reliqua ligna superat. Interdum etiam ex Mengrelia Constantinopolim aduehuntur naues taxo onusta albi & rutili coloris: cum autem Turcae ligneis arcibus non viantur, manubria huiusmodi ex eo ligno etiam alba siue exteriore parte relicta conficiunt. Tornatores autem apud Turcas sedendo suum opificium non exercent, neque prodependentem pericam habent, quae lignum verset: sed sinistra manu oblongum arculum tenentes, lignum versant, manuque dextra calum tenent, cuius infimam partem inter pedis digitos imponentes, in quam necesse est partem ad opus suum conficiendum impellunt.

CAP. XX.

Turcas plurimas res ex antiquitate retinere.

PLURIMA adhuc retinent Turcae, antiquitatem admodum respicientia: exempli gratia, vtilitatione illam quam inconsulto medico usurpare solent. Dolore enim capitis laborantes, vel defluxione in quamvis corporis partem, eam vtilitant cum fomite aliquo aut panno lineo incenso. Mille sexcenti anni elapsi sunt, quod haec vtilitio Graecis cognita fuerit, atque vtilitio Arabica vocata sit, nuncque apud eosdem Arabes & Turcas auctoritatem retinet. Eam autem magna esse efficacia observauimus: Thessalonica enim periculum illius in Iudaea quadam fecimus, quam capitis dolore, quo plus quam per sexennium afflicta fuerat, liberauimus eo quo Dioscorides in sciatica uti solebat remedio: adposito videlicet quinquies caprino stercore ardente, in cuniculo illo qui inter pollicis radices est & carpum. Turcae autem longe aliter vtilitione eam faciunt, xylinam enim telam circumvolunt ad nucleum inglandis

erassitiam, & assis Gallici latitudinem (vel in eius penuria somitem scilicetorum sumunt) deinde incensam loco affecto imponunt, quam ita ustulare sinunt, donec sponte exstinguatur: tamq̃ fortiter eam ferunt, ut constanter expectet donec sponte exstinguatur & frigescat: nihil ad uestionem curandam præter paucillimum xylī imponunt: idcirco plerique frontem, tempora, aliāque corporis partes huiusmodi cicatricibus scdatis habent. Turca in omnibus aduersis hanc vocem proferre solent, Alauara, id est, Deus adiunabit. Itaque existimantes quacunque illis euentura sunt, iam prædestinata esse, omnibus periculis maiore animo sese obiciunt, cum in terrestribus, tum marinis conflictibus.

CAP. XXI.

De Turcarum monachis.

HOMINVM quoddam genus apud Turcas versatur, quos ipsi *Dernis*, voce ad Druides accedente, appellant, antiquos videlicet Græcos philosophos, Atheniensium colonias, quæ ex Phocæa discedentes Massiliam apulerunt, quam adificarunt. Nudi plerumque obambulant isti *Dernis*, cum ætate, tum hieme, brachiāque & pectus obliquis & transversis cicatricibus scdatis habent, ex incisuris quas ipsimet suis cultellis corpori inflixerunt, in longitudinem potius quàm in latitudinem ductas, ut muscoli minus offendantur: quoniam vero nullo adhibito emplastro vulnera consolidantur, cicatrices turgide remanent, & parui digiti crassitie turgentes. Plerosque videre est huiusmodi cicatricibus adeo insignitos, ut exhorreere quis possit. Quo furore prophetico, siue mania agantur, ignoramus, quod sese ita concidant & adurant. At eos desipere arbitramur. Ex elemosynis quas Turca illis cōferunt, dentatæ aluntur. Ea autem de huiusmodi fatuis inter plebem opinio recens non est; nam ipsemet Plato de huiusmodi hominum genere

nere agens, istam maniam, furoris esse speciem, eamque ab Ecstasi provenire pronuntiabat, hoc est, imaginationes quasdam diuinitus excitari propheticas tanquam vati-
bus. Illudque est quod veteres de imaginatione verba facientes, diuinitati cuidam tribuunt, quemadmodum & de Sibyllis dixerunt. Socrates etiam in ea opinione fuit, cum dixit, vatum imaginationes diuinitus profluere per maniam siue furorem. Hinc fit ut impostores maniam simulantes, prophetarū nomen apud Turcas obtinuerint, atque innocentes æstimentur. Sunt etiam inter illos nonnulli, vasi admodum, qui magnam pecunia vim colligunt ut Meccam ad Mahumetis sepulchrum visendum proficiantur: cum enim inde redierunt, magnificè à Turcis excipiuntur. Signum quo Mahumetis se religione obstrictos declarant, corium est vernacinum, humeris impositum, cum reliqua corporis parte, exceptis pudendis, nudi sint. Plurimi reperiuntur huiusmodi impostores, diuersis Turcici domini locis, ut Constantinopoli, in Damasco, & Cairo, in tuguriolo aliquo ab-
diti, & nudi frumento aut milio sese immergentes & volutantes toto die, pueriliāque, ad risum excitandum, & impossibilia effutientes, qualia pueri inter se garrire solent: prætereuntes autem illis quidpiam quo vescantur prouocare solent.

CAP. XXII.

Nivis & glaciæ per totam æstatem more Turcico conservandæ ratio.

IN Mysia & Paphlagonia hiemem traducentes, multis locis, nivis & glaciæ conservandæ rationem observauimus, quam æstate venalem exponunt, ad rationem suam quam *Scherbet* nominant, refrigerandam: vinum etenim, quod ipsi *Serap* appellant, ex consuetudine non bibunt. Qua de causâ, quidam questum faciunt

duntaxat ex illius potionis dulcis confectio, quā in tabernis quibusdam ad eā rem exstructis vendunt. Varia autem sunt eius potionis genera: fit enim ex sicubus, prunis, pyris, armeniis, viuis, vel melle. Cum igitur peregrini, atque etiam inquilini siti in aestate torquentur, illam potionem emunt, cui qui eam venalem habet, niuem vel glaciem admiscet ad eam infrigidandam: alioquin nulla esset in ea bibenda voluptas: cumque decoctio aestate facta sit, ea ratione refrigeranda est, cuiusque ita refrigerata haustus areo nummo duntaxat constat. Duplicem verò ex illius compositione quæstum faciunt: nam fructus ex quibus decoctio parata est, haudquaquam abiciunt, sed separatim vendunt, atque etiam decoctionem separatim. Sunt Græci & Armeni in Natolia, quorum singuli duodecim camelos fructibus in propriis hortis natis onustos Constantinopolim mittant, aut in alia oppida à Turcis habitata: solummodo ad huiusmodi potionem conficiendam. Memini & ex Heraclea monti Tauri vicina Constantinopolim deuehi: fructus enim in illa planicie Tauri radicibus adiacente nati, singulares sunt ad huiusmodi sorbitiones parandas. Niuis porro* conservanda apud Turcas hac est ratio. Densa iam delapsa niue, & firma glacie, sicutque Borca omnium frigidissimo, Turca concamerata quedam adificia in hunc usum exstructa, loco meridiei non exposito, depresso videlicet, vel post præaltum aliquem murum, aut ponè collem, niue implent, glacie subinde admixta, quemadmodum si quis parietem ex arenato construeret. Per biennium sine colligatione conservari poterit. Certum est quod in Gallia idem fieri posset: vidimus enim regiones Gallia calidiores, in quibus tota aestate conservatur. Ceterum Asiatici ab omni antiquitate niuem conservant qua aestate vterentur: similemque usum apud Romanos etiam fuisse receptum, multis Galeni locis probari potest.

potest, præsertim in præfatione libri quem Methodum medendi inscripsit: ex ea enim liquet niuis usum fuisse ipsius tempore Roma tam frequentem, quam nunc sit apud Turcas. Ea de re conquerbatur Plinius, delicias Imperatorum illius temporis accusans; qua in re suffragatur Galeno. Suetonius etiam de Nerone agens idem scribit. Hæc prodigia ventris (inquit Plinius) hi nives, illi glaciem potant, purnisque montium in voluptatem gula vertunt. Servatur aliorum æstibus, excogitanturque, ut alienis mensibus nix algeat. Decoquunt alij aquas, mox & illas hyemant. Et alibi. Neronis principis inuentum est decoquere aquam, vitroque demissam in nives, refrigerare. Ita voluptas frigoris contingit sine vitio niuis. Nix qua Turcarum Imperator in claustro suo dum Constantinopoli hæret, vitur, ex Horminio aut Olympo montibus aduehitur: nam sibi persuadet eam qua in cryptis circa Constantinopolim adseruatur, ad id salubrem non esse, quam montanam: illamque adhuc expetit annotinam: quapropter illius ferui montem conscendunt aestate, magnamque niuis quantitatem deuehant, quam deinde istuc relinquunt in sequentem annum, quo Constantinopolim inuehitur. Bina liburnica singulis septimanis, transuehant eos qui Prusiam ire cupiunt, quibus præsunt Iussarii nonnulli. Cum Montaneam appulerunt, expositi vectores, niue ex proximo monte ab equis delata liburnicas onerant, & Constantinopolim reducant. Ea nix in Imperatoris claustrum deportatur, qua summi Sorbet refrigerat. Legati Gallia, Hispania, Venetia, Epidaurensis siue Rhagusinus, Florentinus, Chiis, Transilvania & Ungaria, Turcis delicatiores in potu, niuem vino non admiscunt, sed illud in aqua refrigerant quam nix infrigidauit; eaque ratione tota aestate frigidum bibunt, nulla niue seu glacie in ventriculum transmissa: glaciis enim fragmentum pugno non manu

cupam aqua semiplenam illico refrigerabit, neque aspera constabit.

*Nivis & glaciis vix non modo apud Turcas inualuit, sed & apud alias plerasque Europæ nationes. Hispani enim frequenter hinc ea videntur, non modo per summis æstatis ardores, sed etiam media hieme: de quo Nivis adseruatione, vix propere, peculiarem libellum Hispanicis sermone paucos ante annos edidit p. D. Nicolaus Monardes Hispanicis medicus. Apud Ungaros autem, non nivis, sed glaciis adeo frequenter vix æstare, vix etiam viliusmi ruit in pagis iam adferentibus in subterranis porro adferantur scrobibus, intermixto & subitrato stramine, loco aliquo à sole non nuntum illustrato, cui deinde stramineum pyramidale tectum imponitur, & sepe circumambiens locus manitur, ut pecus atetur. Eius glaciis fragmentum aquæ cupæ impolite qua vinum refrigeratum est, inditum, totam illud sufficit, inpergitur etiam illa glaciis comminuta æstatis fructibus, qui belliorum loco in mentem inferunt. Sed & Bohemi in suis cerevisiis cellis glaciem hieme proculcurant, ut æstare crediderit per accersat, diut ut coalescere queant.

CAP. XXIII.

Consuetudo Turcarum sese in altum impellendi.

VARIOS exercent Turca ludos in feris sui Paschatis, sed nullum magis singularem & admirabilem, quam sese in altum impellendi: nono sanè & inusitato more. Binos magnos stipites & prealtos terra insigunt, quibus inexto altiuscuius tigno transuerso, patibulum duodecim orgias forte altum conficiunt: e tigno duos funes, duos pedes ab invicem separatos, suspendunt per ligneos annulos traictos, ut facilius obsequi queat: funis utriusque deinde capita, asseris sellam exiguam imitantis, quatuor angulis adnectuntur: huic insistent qui se impellere vult, ambos funes utriusque propendentes manibus tenens, & paululum corpus inflectens, nullo alterius adminiculo, modo in anteriorem, modo in posteriorem partem sese tam altè impellit, ut patibuli altitudinem aquet vel superet, quod ferè incredibile est: decessus autem insistenti, in asseri deinde sedet. Alii etiam habent impellendi se in altum rationes pueris aptas, & miras.

CAP.

CAP. XXIII.

Honorum apud Turcas distinctio, cum ex barbe gestatione, tum extiarum varietate petita.

QVI viridem tiaram apud Turcas gestant, primæ sunt inter ceteros æstimationis, quoniam maioris religionis est insigne: apud illos caligas & vestes virides gestare non licet: nam is color nobiliorum proprius est, quæ nota, se ex Mahumetis prosapia originem trahere, indicare volent. Sed & quibus aut ter Mecham peregrinati sunt, viridem tiaram gestare audent, quoniam ab aliis maiore honore afficiuntur. In barbe gestatione magnum etiam est discrimen. Senex enim illam alit, in sapientia signum: iuniores prolixos duntaxat mystaces gestant, quoniam præter decorum videretur, si iuuenis barbam aleret. Hæc nota à veteribus Scriptoribus Arabicis tribuitur, qui comæ etiā alebant, quod Turca non faciunt.

CAP. XXV.

De glomatum ornamentis Turcis familiaribus.

ADMIRABILES sunt vane & insane Janissarorum ostentationes, eorum præsertim qui Turcico Imperatori chariores sunt: quoniam struthiocamelæ pennis sese ornant, & Rhinoceros auribus, quæ elegantissima sunt, & simul ad gallinacis crassitiam coninnctæ, omnes tamen ab exiguo corpore prodeuntes pellem duntaxat retinere: nam Arabes qui eas vendunt, carnes eximunt. Recentiores nonnulli Apodem appellant: at ego Phanicem esse existimo, ut latius in libro de Avibus differemus. Illi ergo plumis in hunc modum exornati, D. Michaelis picturam quodammodo referunt. At non perpetuò incedunt ornati isto, verum duntaxat cum Imperator in bellum proficiscitur, aut alias illum comitantur. In humeris ingentes alas elegantibus plumis constantes gestare solent, quemadmodum & qui in Comædiis Angelorum personant.

nam repræsentant. Iamissari ab ineunte ætate in capite altum diadema gestant, in modum calantica muliebris, vel sericeæ illius capitis ornatus nobilibus Gallicis mulieribus usitati, & in tergum propendentis, factum: sed caput illorum cingens, & in altum erectum; nullis tamen redimiculis vinctum: huic ferreum radium sesquipedem longum adnectunt, cui inmittitur circulus, cuius circumferentia pollicis cum indice mēsurā respondet: in huius circuitu pennas collocant, è medio prodit oblonga crista ex Struthio-cameli elegantioribus pennis affabre facta, post tergum ad terram ferè propendēs, neque corpus attingēs, quia eius initium a summo capitis vertice est. Sic ornati formidabiles gigantes videntur. Quilibet autem Iamissarius, aliisve Turca pennas gestandi facultatem nō habet: ius enim iure duntaxat licet, qui hostibus in bello occisis suam fortitudinē demonstrarūt. Qui multas gestat, ea nota indicare vult se multos hostes iugulasse: qui verò se hostem occidisse profiteri nequit, rationi consentaneum non est, ut ipsi gestare liceat. Miles Turcicus in bellum proficiscens nullum famulum circumducit, nisi mancipium: Iamissari verò nullū (quandoquidem ipsimet vilia mancipia sint) sed singuli sua arma & annonam ferunt. At tamen quinque unum equum alere licet ad impedimenta & tentoriū gestanda. Sic veteres Romani solebant. Legimus enim Iugurthino bello Metellum edixisse, ut singuli milites sua alimenta & arma ferret: nullo seruo illis concessio. Sed & Turca prætoriani Iamissari qui proximè itulum perpetuū versantur, pacis tempore denique unicus duntaxat mancipium habent, belli autem tempore, quinque. Ex eo deprehendere licet summam in illa aula obedientiam. Turcarum vexilla non sunt renouanda, quoniam signi militaris vicem supplent equina caudæ pilei variis coloribus infecti extrema hasta affixi. Execrantur Turce disfectas vestes ex quacunque tandem materia parata sint:

ea de causa Græci, & vniuersi Turca Imperatoris subditi, nullas dissecant vestes: sed holoserica versicolore, vel alia quavis sericea utuntur maxime. Peragere verò proficiscentes ignitabulum gestant, lateriāq; ferream albam cum candela, cochleare & cingulo suspensum, & scorietum sacculum sale composito, & veteri Græcorum more, plenum, quo cibum saluant. Componitur autem hac ratione: alia cum sale confusa resiccant, & denno terunt, scorietumq; sacculum ea implent: mirum in modum orexim ciet, & ventriculum roborat, postquam frigidam biberunt.

CAP. XVI.

Vehemens eorum exercitium qui Turcicum arcum intendere discunt.

PER Turcica oppida, terre parietes sunt, quos nunquam indurari sinunt, sed molliore terra & recente aggregata conseruant, quoniam perpetuò aliqui adueniunt arcu iaculari soliti: verum non in longum spacium sagittas emittunt, ut ligneis arcubus fieri solet; nam breues sunt eorum sagittæ, sed ex vicino loco. Qui scopi custodiā habet, singulis diebus illum rigat, ut terra mollior reddatur. Sex passibus duntaxat a scopo absunt qui arcum intendunt, sed summis viribus aduertiunt, ut terrenum murum penetrare possint: proximè scopum adest quispiam post asserem latitans, qui sagittam emissam extrahit, & illam denuò reuocat. Quem iaculandi satias iam tenet, arcum iuxta scopum appendit, & persoluto pro more pretio abit. Vulgo tales scopi siue terre muri per Turcica oppida, publico aliquo loco habentur, quo Turca exercitij gratia conueniunt, centiesque sagittas emittunt aspro pretio.

CAP. XXVII.

De variis ciborum apparatu apud Turcas.

VARIA habent Turce vilium etiam rerum condimenta, quæ passim in oppidis venalia exponuntur, veluti radi-

radicum* betæ crassarum admodum, coloris que nunc albi vel pallidi, modo vero rubri, quas pleriq. raphanorum esse existimant, falsis tamen. Conducuntur etiam brassica capuata raphanorum prægrandes radices & heleny. Fuit id olim etiam magni in usu Roma, reliquisq. Romanorum municipiis: quicq. ita condiebant, Salsamary appellabantur. Res est magna parsimonie: nam quatuor viris unus aspri precii in prandio satis esse potest. Cibus etenim est qui coctione non eget, sed ita conditus editur. Omphacinas etiam vias conducunt magno Turcarum compendio: nam macerata in aceto & sinapis semine, optimi sunt saporis cum pane manducata. Sunt etiam pergula in quibus nihil nisi vervecina capita & pedes apparatus venduntur, coempta vero illico capita aperiunt, calidique in lance reponunt cum aceti & pinguedinis momento, & compositum illud sal cū seminis Sumac (quod à veteribus Rhus obsimorum appellabatur) corticibus mixtum inspergant. Turcas in publico vesci cibo non pudet: imò ipsi Satripe vulgariter in publico edunt: nam ut ex bubulis & opilionibus originem trahunt, sic in victum ratione illos amulantur; malunt enim laticiniis visis precij vesci, quam quidpiā impedire in alios cibos. In extremo portu Thraciam pertingente Constaninopoli vicus est, ubi nihil aliud fit quam Melica Caimae, & Oxygala Caimae ex lacte pingui fit, idque variis modis. Nihil aliud est quam veteram Græcorum Aphrogala. In deliciis etiam habent, quam huius ætatis Græci Mistræ vocant, Galli Recoctam.

* Vides etiam Viennæ Austriacæ venales exponuntur crassa bulosimodis huius rubrae radices obsimæ, & rapa nigra, æque curantur: habent plerique & brassicas raparum similes conditas uirgatas. At tota illa prodia cæca, aliisque vicinis, aut non cum brassicarum copia, cum rapa modica coniecta abundantius modum condire, & vasculis concludere solent, neque ea discusse in aqua adanum: totius anni vitam sed edoris, dum relictis va cula eximuntur, nigro iudicio adhibere, ut circumfusus ærem in hæc egant, autem plerique, etiam magnatibus, ciborum delicatissimi.

De Turcarum circuncisione.

CIRCUNCIDVNTVR Turcas non octavo die, quemadmodum Iudei: sed octavo, duodecimo, vel decimo quinto ætatis anno, vel maturius aut serius pro rei opportunitate. Pueri enim non circunciduntur donec tam grandes sint ut circuncisioni respondere queant. Indicem attollit, quo signo se Mahumelanum esse facietur. Eos in templo circuncidere non licet, sed in parentum adibus: quoniam incircuncisi templum ingredi non possunt. Multi conveniunt, dum quispiam circuncidendus, festumque diem suo more celebrant, atque in illo catu puer circunciditur. Sacerdos sumpta forpicula puero dicit se illi demonstrare velle quid postea præcidendum sit; adduloque præputio, abut ut puerum fallat: nam illico reuertitur, tamquam aliquid demonstrare oblitus; entem iam colligatam forpicula præscindit sine magno pueri dolore, vulnusque salis aqua ablutum, lineo panniculo impositum, curat. Ceterum à circuncisione nomen pueri non immutatur, sed id retinet quod illi in nativitate inditum fuerat, addita solum voce Mussulma, hoc est, verus Turcas circuncisus. Circuncisione facta, festum diem celebrant, ut apud nos in nuptiis alicuius: ad balneum deducitur, redeuntem tympanorum strepitum excipiunt, & candida cydara sterculis nonnunquam inspersa insigniunt, atque ad templum magna pompa deducunt. Absoluto deinde convivio, munera illi a convitiis pro familia ipsius dignitate conferuntur, aurea, argentea, & alia preciosa, si ex opulenta & auctoritate prædita sit familia. Nemo Christianus vi ad circuncisionem cogitur: si quis vero sua sponte Turcica religioni initiari velit, magna est in estimatione: ac qui ut vite usuram redimant, Turcas sunt, despicuntur. Si Christianus cum Turcica muliere commisceatur, lex sancit ut vita privetur, quam tamen remittit,

admit, si Turcicam religionem amplectatur. Si Turcas occidat, unica salus est ut Turca fiat, vel ingenti pecunia vitam redimat: pecunia etenim qualibet obtineri possunt in illa regione. Si Christiana mulier libera Turca alicui sui copiam facit, Christianam religionem abnegare debet. De paucis vero istis supplicium sumitur ob delicta qua poenam effugere possunt Turcica religionis professione: nam plerique ut mortem fugiant, Turca fiunt. Persarum Rex, licet Mahumetanus, Turcas hereticos appellat, quoniam ipsorum uxores circumcisa non sunt, ut sui domini feminae: ea de causa illis templa ingredi licet, quod Turcis non conceditur. Coptae etiam Aethiopia Regi parentes, & in Iesum Christum credentes, circumciscuntur: cum enim lex sanciat ut femina circumcissionis aliquod vestigium impressum habeat, illis particulam Graecis Hymenaea, Latinis Ala, distam praescindunt, quoniam illum praepitio respondentem aiunt. Qui Mahumetem iniuriis afficit, morte punitur: at lex cum absoluit, si Turca fiat, hoc est, si sese circumciscidat, & indicem attollat, atque hac ratione immunis erit à Haraczi, hoc est, tributi quod Turcico Imperatori pendendum est, solutione: nam Iudaei & Christiani persolvere debent, Turca autem vel Mussulmanni minime.

CAP. XXIX.

Mancipia suos heros cogete posse, optionem sumant, vel utne pro ipsorum redemptione servitutis aliquod tempus praescribi, an aliqua pecuniae summa pacisci.

TAMETSI Christianus captivus apud Turcas, & alicui serviens, sua religioni renunciet, & Turca fiat, non propterea libertatem adipiscitur: nam cum sit mancipium, illi exequenda sunt heri sui mandata: mitiorem tamen servitutem illi imponere herus fore posset, & servitutis tempus minuire. Ea de causa praestat mancipia Christianam fidem retineant, quam illam abiurent. & Turca

Turca fiant. Turcorum mancipiorum cum famulorum Europaeorum fortuna fere comparari potest: felicitatis enim suorum dominorum participes fiunt: si herum nanciscantur probum virum, a quo diligantur, eandem cum ipso habent tractationem. Potest autem mancipium cogere suum herum, ad duarum rerum optionem; vel ut illi redemptionis precium indicet, vel ut certum servitutis tempus praescribat: licet enim mancipio, Cadi, hoc est, Iudicem, convenire, atque dicere: Volo ut meus herus alteri me vendat, nisi redemptionis precium mihi indicare, vel servitutis tempus praescribere velit. Mancipij hero à Cadi evocato, mancipium, Quantum vis inquit, tibi numerari pro mea redemptione, aut quot annis vis tibi servitiam? Herus liberam optionem ipsimet dabit. Si mancipium caret ingenio, nec sua industria tantum pecunia acquirere posse, quae ad persolvendum kutevo sufficiat, sed labores facilius perferre sperat, servitutis tempus deliget. Herus vero denum, duodenum, vel quindocim annorum tempus illi praescribet, eiusque pactio nis syngrapham dabit: absoluto eo tempore liber domum abire poterit. At si mancipium aliquam artem callet, pecunia precium deliget, & eius persolvenda tempus ab hero expectet, quam ex pacto persolvat: nam diligenter laborabit, preciumque suum hero numerabit quolibet mense vel trimestri. Nonnullos vidimus qui brevi tempore sese redemerant, nempe biennio vel sexennio. Mancipiorum porro quae in pyratum manus incidunt, atque ad triremes condemnati sunt, misera est conditio; vix illam enim sese redimendi spem, nisi admodum seram, concipere possunt: Pyrate enim remigibus cum opus habeant, captivos apud se retinent, nec nani egredi illos permittunt. Qui similiter in Satraparum potestatem incidunt, exiguam redemptionis spem habent: quoniam Cadi nullam eos cogendi, uti tenuioris fortunae aliquem,

habet facultatem. Itaque talium Satraparum mancipiis nullum aliud relictum est remedium, quam ut fortunam suam patienter ferant: rustici verò a Cadi cogi possunt. Sesami oleum non minus frequenti in usu est apud Turcas, quam oleum nucum apud Gallos, & oleum oliuarum in Gallia Narbonensi: quoniam autem magno labore confici debet, suis mancipiis eum imponunt, atque biemo duntaxat. Sesami semen quatuor & viginti horis aqua salsa maceratur; deinde in area ligneis malleis tunditur ut corticem abiciat super crassiores telam; denique aqua salsa maceratur, cui innatant cortices, qui abiciuntur. Sesamum sic expurgatum in elibano resiccatur; deinde mola frangunt: exsudet demum oleum liquidum ut sinapi; pauca etenim habet crementa; demum lento igne coquant, & a seibus separant. Dulce est id oleum, delicatumque, & vilis precij. Turca cibum sumpturi, humi desident, exemptis calceis, quemadmodum olim Romani in suis tricliniis, quae nihil aliud erant, quam quae nunc Galli salas vocant, vel coenacula, quales sunt caupona, in quibus erant appendices, sine sublata tabula, quales apud sartores videmus, in quibus suas operas conficere solent; quibus consensis, calceos eximere solebant: etenim pedes haudquaquam mensa supponebant, uti nunc facimus: sed veluti Turca, innitebantur puluinis qui illorum cubitis suppositi erant. Quod Martialis approbat his verbis, libro quinto:

Deposui soleas, adfertur protinus ingens

Inter lactucas, oxypetrumque, liber.

Ad comprobandum autem, triclinium id esse quod Galli salas vel coenaculum appellat, Varronis auctoritatem in medium attulisse sufficit; qui de Africanis gallinis agens,

²² Gallina Africana, inquit, quas *μαχαρίδες* appellant

²³ Graeci, nouissima in triclinium ganeiarum introierunt de pulina. Meminit etiam Suetonius variis locis: de Caesarz enim

anim scribens. Conuuiatim assidue per provincias duobus tricliniis; uno, quo sagati palliatine; altero quo rogati cum illustrioribus provinciarum discambarent. atque in Augusto superfestinatias Livia nequa obicit, & finem nam consulari e triclinio viri coram in cubiculum abducat. Ex his locis animaduerti potest culina & cubiculi a triclinio differetia. Sed & in Diuo Claudio, Adhibebat, inquit, omni coena & liberos suos cum pueris puellisq; nobilibus, qui more veteri ad fulcra lectorum sedentes, vescerentur. & paulo post: Nec temere unquam triclinio abscessit, nisi distentius ac madens. Plinius item de Elephantis agens, Plenissq; hominum tricliniis accubitu iere per lectos; ita libratu vestigiis, ne quis potantium attingeretur. Et de Platano scribens cap. 1. lib. 12. Aliud exemplum inquit, Caij Principis, in Velsterno rure mirati vnius tabulata, laxissq; ramorum trabibus scamna patula, & in ea epulati, cum ipse pars esset umbra, quindecim conuiuarum ac ministrum capax triclinio, quam canam appellauit illud. Ex his igitur veterum auctorum locis inferre volumus, triclinium vocari posse locum in quo Turca vesci solent, humi sedentes in tapete quodam vel in tabulato, puluinis cubito suppositis eos fulcipientibus: conuenit enim cum triclinio a veteribus descripto. Vulgare est Turcis, ut etiam olim Romanis, eunuchorum ministerio uti: illud mirum, inuentum id esse mulieris. Semiramis enim regina, celebris illa bellatrix, multos adolescentes castrari iussit, quos dein Gynaecei suo praefecit: ab illa postea eam consuetudinem obseruauit in imperio sibi subdito. Credimus Turcas, cum primam eunuchos castrauit, testes duntaxat pueris amputare solitos, veterum Romanorum more, qui uicet non praeciderunt: at grandiores facti robustioresque, feminas, testibus licet resectis, iubant: ut etiam quorundam Imperatorum uxoribus ea causa gratiores fuerint: generandi etenim facultatem non

habebant. Obscenum est; propterea haud plura. Turcarum Imperator intelligens eos quibus praefecti testes essent, suis uxoribus & concubinis voluptatem adferre, in posterum penem cum testibus refecare iussit: sed ex deus vel duodenis quae ratione castrantur, vix sem evadunt. Sunt qui aliam rationem referant; Imperatorem videlicet castratum equum inire equam conspicientem, occasionem, ea qua diximus ratione castrandi sumplisse. Cum autem serva domesticas operas dñi axat faciat, nec in publicum prodire audeat; magis decet castratos feminis coram maritis ministrare, quibus egredi licet, quam servas qua domo non excedunt. Vulgare porro est Satrapas & opulentos quibus sunt multa uxores & concubinae, quas servus adire non licet, eunuchum habere, quem carum habeat & cui plurimum fidat. Ipse Turcarum Imperator, sapiens eunuchum mancipium dominio suo & ingenti exercitui praefecit, eius animo confidens, quem nulla formidine posse affici exploratum habebat. Nonne Ganymedes Regis Aegypti eunuchus, Caesari atq. universis exercitus Romano restitit? Legimus etiam eunuchos apud Persas regnasse; atque alios magnis provinciis praefuisse. Sed ne tam longinqua exempla petamus, Bassa qui Aegypto, Syria, & Arabia praefectus erat dum Cairi esset, eunuchus erat, cui Turcarum Imperator non minus fidebat quam strenuissimo universi sui domini Praefecto. At Romani nunquam tantam auctoritatem atque libertatem suis eunuchis tribuerunt atque nunc Turca, vel olim ab omni vetustate Orientis Principes. Sunt etenim eunuchi huius seculi apud Turcas non minus familiares domini suis atque eorum uxoribus, quam si aequales forent. Plurimum enim illis fidunt domini, imò per absentiam cum suis uxoribus versari & propter cubare in bent sine ulla zelotypia, quandoquidem sublati concubitus instrumentis, omnem etiam appetentiam sublatam esse non

igno-

ignorent: & certe nullius rei vestigium illis reliquum est, non magis quam in manus vola. Eunuchus itaque uxorum & concubinarum custodia atque domestica rei administratio committitur, dominis in bello absentibus. Christiani servos & servas suo aro redemptas alere licet quemadmodum & Iudaei: at neutri Turcam mancipium retinere possunt. Iudaei Christianum vel Christianam mancipium habere permittitur, quemadmodum & contra. At Iudaei adeo inter se confederati sunt, adeoque versuti, ut neminem sua nationis unquam servire permittant; nam simulatque suorum quempiam vel in mari vel in continente, belli vel pacis tempore, captem intelligunt, omni diligentia curabunt ut illum redimant, nec sumptibus parcent: Turca tamen maximo odio illos prosequuntur, semperque illos laceffunt & iniuriis proscindunt, in publicis praesertim vis obuios.

CAP. XXX.

De Turcarum Sacerdotibus & scientiis.

SACERDOTES Turci, à laicis haud multum differunt: satis enim illis est si Alcoranum legere & Turcice ad verbum interpretari norint. Coniugati sunt; à vulgo vestis discrimine non discernuntur, & artem aliquam exercent ad vitae necessaria comparanda: alij enim institutores sunt, alij sutores, alij sartores, alij artes alias mechanicas exercent, plerique etiam ex librorum transcriptione vitam traducunt: nulla enim Typographia est apud eos ad Turcicos libros edendos. Eorum charta multa frictione laungatur & politissima efficitur. Nunc autem plerique eorum, ad nostram amulationem Astro-nomicis studiis operam intendunt, Poeticaeque & Philosophiae. Nec ipsi soli eiusmodi studiis delectantur; sed proposito premio suos etiam liberos utriusque sexus instrui curant. puerorum autem schola à puellarum scho-

la distincta; his femina, illos viri erudiant. Versus etiam condunt numeris constantes nostro more; & tetrasticha, hexasticha, decastichaque, decem, undecim, pluribus vel paucioribus syllabis constantia componunt, quicq. a Turcis ea decantari audiret, Germanicum cantum existimaret. Turca, ut diximus, uxores ducit, eas praesente pecunia emunt; nulla etenim istis dos ab eis accedit: imò vestes quas illa gestit, marito persolūda: quod si contra-cto matrimonio, ob morum dissimilitudinem conuenire inter se nequeunt, aut mulier sterilis sit: maximus Indicem suo Cadi accedens, ab eo uxorem dimittendi potestatem accipiet: nam quemadmodum sine ulla iniurijs formula matrimonium contractum erat, nullis alijs obseruarijs ritibus etiam dissoluitur. Virū defunctum sepeliunt viri, feminam feminae: primum autem cadaver lauatur, deinde mundissima aiba sindone inuoluitur, postremo vrbe effertur multis cum ceremoniis (nemo etenim in templis sepelitur) tedas praefertunt Deus ipsorum propheta; subsequuntur sacerdotes lugubres nannas concinentes, donec ad sepultura locū perueniāt. Mos autem est apud ipsos, defunctorum sepulchra caernatim aduadi certis quibusdam diebus, atque pro ipsorum salute orandi, sed viri seorsim, mulierēque seorsim, diverso tempore.

CAP. XXXI.

Turcarum sacerdotes horologiorum vicem praestare, horarum spatia alta voce ex summa templorum turri proclamantes.

NULLA apud Turcas sunt horologia, sed eorū vicem supplēt sacerdotes, summas templorum turres conscendentes (singula enim Mesgeda unam aut binas praefectas turriculas, utrinque unam, habent, si praesertim a Regibus sunt exstructa; nec ulli templa pluribus quā-

vna

vna turri pradita condere licet, nisi Imperatoribus) atq. altissima voce & subtili proclamantes, nobisque in memoriam reducentes crustulorū pistores, qui brumali tempore ea noctū venalia proclamare solent (Galli Oublieurs appellāt) vel puellas in Cenomānia desertis ericetis circa Dominica natiuitatis tēpus canētes. Eorū vox per quartam miliaris partem, interdum etiam per dimidū miliaris spaciū exaudiri potest: quod vix credibile sit ei qui antea huiusmodi vocem non exaudivisset. Interdū bim vel terni clamant, digitis aures obtutantes tāto vocis impetu ut per totam urbem intelligātur, pronunciantes haec Arabica vocabula: La Illah Illallah Mehemet Ired sul Allah. Quingies singulis diebus ea proclamāt, Gallicinio videlicet, Aurora, Meridie, Tertia a Meridie & Crepusculo noctis: quae singula tempora peculiarem ipsorum lingua appellationem habent. Eas temporis distributiones solent Turca deligere, ad negotiandum, aut aliquo conueniendum. Meridie templi vi plurimum ingrediuntur: sed lotis prius pedibus, manibus, obsecantque membris anterioribus & posterioribus, terque aqua capiti inaspera: nudis item pedibus templum intrāt, & calceos ad templi fores relinquūt. Si verò dum peregrē praeficiuntur in loca incidunt aquae experti; Maubumet illis concedit, caput, manus, atque calceos terra puluere aspergere.

CAP. XXXII.

Itineris suscepti continuatio: & nonnulla de Turcarum moribus.

TOTA hīeme in Paphlagonia traducta, nono vere Constantinopolitanum iter prosequi constituimus. Diligenter hoc a Turcis obseruatur, ne iter faciendo suos equos ad citatiorem gressum, nisi coacti impellant (cū verò necesse est, praesertim in bello, neque equis, neque sibimet

par-

parcunt) nec eos interdum pascūt, nisi forte aestate ad Solis
 aestu fugiendū mane & vespere iter faciūt: sed equis insi-
 dentes edunt quae circumferunt, equosque, ubicunque
 aquam inueniunt, potare sinunt. Eam ob causam fontes
 secundum regias vias deriuandos magna diligentia cu-
 rant. Quoniam verò nusquam habent sumendi cibi gra-
 tia, & per integrum diem pederentem equitant, pridie
 emere solent insequentem diem necessaria, sed vilis pre-
 cij; quandoquidem delicatuli non sunt, sed cepis, pane,
 vinisque passis, aliisque resiccati fructibus famem pellere
 solcant: vulgarēque apud ipsos est, cum Satrapis, tū te-
 nuioris fortuna hominibus, crudis cepis vesci: imò Satra-
 pe huic cibo adeo assuefacti sunt, ut quotidie mensis in-
 ferantur; hinc profecto sani viuunt. Eius rei ratio digna est
 quae a doctis viris expendatur, cum etiam qui tenuiores
 sunt, multa tamē mancipia alere soleāt. Quisquā enim cū
 binis seruis tribusque equis supra sex asporum precium
 vix insimet, qui totidem Gallicis Caroleis respōdent, vel
 quinque assibus Gallicis. Nonne igitur mirum est illos
 adeo rarō egrotare, cum aquam solummodo bibant, il-
 lamque subinde mutare cogantur? Verū theriacam il-
 lam duo illis beneficia conferre dicemus; primum eos ab
 aquarum noxa praeseruare cepatum & aliorum, quae vi-
 li precio ab illis redimuntur, usu: alterum, quod saluam
 illis cecant, & orexin pronocent ad panem sicum libera-
 lius vorandum. Si qui apud Insuēres & Allobroges tu-
 mido gutture laborat, quem morbum ipsi Gos, nos Lomp-
 pes appellamus, apud Latinos verò nondum nomen inue-
 nit, cepis & aliis crudis vescendi consuetudinem haberet,
 illos simili morbo non laboraturos certum est: etenim ex
 vitiosarum aquarum potu illis accidit; quo liberi sunt
 Turcae, ob frequentem eorum usum. Duplici porro via
 Constantinopolim proficisci poteramus, vel per montis
 Olympi inga, quae compendiosior est; vel per illius radi-
 ces,

ger, quae longior: utraque autem via in Galatia, sine in
 Gallogracia est: nam Paphlagonia egressis, in Galatiam
 veniendum est. Cum vero iam soluta essent nives, ea qua
 per montium Phrygiae iuga ducit, sequenti sumus, licet
 montem Senis altitudine superent. Paphlagonia porro
 celebrior urbs est Tota, olim Theodosia Gangrois ap-
 pellata. Galatiam ingressi qui viam ad sinistram ducentem
 sequuntur, ad urbem Cuta vulgō nuncupatam per-
 veniunt, quam nonnulli Contium Latine vocauerē, at
 Plinius Contieum veteri nomine dixit: qui verò via ad
 dextram tendente insilunt, per Bolitranseunt, veteri-
 bus Abonimēnia dictam. Ceterum quoniam ea via pro-
 gredientibus, binis sinu obiciuntur, alter Montanea, al-
 ter Nicomedia; magna ambages sunt faciende, & amnis
 Sangari, veteribus Sagaris nuncupatus, superandus, qui in
 Pontum euxinū Exoneratur, isticq. eleganter portum la-
 pidibus exstructum conficit: deinde circumeundus lacus
 qui clarē Nicomedia conspicitur potest: à Nicomedia ve-
 rò secundum Propontidem iter faciendum per oram sinus
 Nicomedia, de quo iam diximus. Contieum fuit olim, ut
 etiam nunc est, urbs celebris admodum: arcem adhuc in-
 tegram retinet in tumultu sitam, firmisque muribus pra-
 ditam, in cliuo propendentem, atque urbem ferē pertin-
 gentem. Plerumque ex Beglierbeis minoris Asiae vnus
 Contiei habitare solet, quoniam primaria nūc urbs est eius
 regionis: olim verò Gordius. Pauci sunt anni, quod Re-
 gis Persici maior natus filius Ismael nomine per Turci-
 cam dominum in Galatiam usque penetraverit, omnia
 ruinis & incendiis faciendo (cum eius exercitus ex qua-
 tuor vel quinque hominum, sed fortissimorum, millibus
 duntaxat constaret) Contieumque usque perueniret:
 Bassa dictus Corague qui isic praerat, ipsi resistere co-
 natu est, militum numero, quos duplo plures habebat fre-
 tus: pugna commissa, Regis Persici filius victoriam obti-
 nuit,

nuit, Bassamq; in consuetu casum palo affixit, eiusq; precem precisum illi in os ingeri iussit. Arcem deinde obsedit, quā expugnare non potuit: alium enim Bassam eunuchum magnis itineribus, ingentiq; exercitu firmatum, advenientem intelligens, recessit. Omnes Asia minoris sine Natolia incolae olim Græco sermone utebantur: nam edificiorum rudera quæ in Cilicia, Lycia, Paphlagonia, Cappadocia, Pamphylia, Bithynia & Phrygia vidimus, Græca quadam epigrammata insculpta habuerunt, sepulchraq; Græcis characteribus notata fuere.

CAP. XXXIII.

Omnes mulieres sub Turcico dominio viuentes, cuiuscunque tandem sint religionis, obsecratarum partium pilos non nouacula sibi demittere, sed psilothro auferre.

OMNIS generis annonæ Contiei venalis reperitur, uti panis, vinum, carnes; nam ab Armenis, Iudeis, & Græcis incolitur. Istic quidpiam inuenimus inter reliqua in nostra peregrinatione observata, admodum, nostro iudicio, singulare; Rusma videlicet ab ipsi sic appellati fodinam; & quid illud tandem esset, intelligere maximè cupiebamus. Id Rusma omnibus Turcico dominio subditis maximo in usu est, nemòq; est qui illius nomē aut facultatē ignorat. Sciendū porro est, Turcas utriusq; sexus pilos in ulla corporis parte ferre nō posse præter caesariem & barbā, utiq; vertatur, si quis pilos retineat. Inde sit ut metallicū illud tanto in usu sit, ut Turcarū Imperator (referentibus Iudeis) singulis annis ducatorū octodecem millia tributū nomine accipiat ab eo qui illius metallici velligal in censu habet. Nūquā sanè est, ut adeo vile metallicum, tantum questum suo domino adferat. Nullus veterum aut recentium, quod sciam, eius meminit. Qui verò illius usum noverit, ipsius venam tantundem ferre æstimabit atque puri argenti: unus enim illo uti adeo consuevit, ut nunc abstinere nequeat. Ceterum quid

fit Rusma, dicemus; deinde illius facultatem & usum explicabimus. Rusma ferri excremento persimile est, sed leuius, nigrum, adustumque quidpiam refrens; fodina etenim est leuiter adusta. Omnes Turcica femina iuencula & vetula, nupta & innupta (quæ quidem pilosa sunt) cuiuscunque tandem nationis, Turcica, Græca, Armeniaca, Iudaica & Christiana, ad depilandum eo utuntur, non sine ratione: nā quæ dropate pilos auferre maluit quàm nouacula, admodū cōmodum illud reperiit. Pleriq; Europæi psilothra conficere tentarunt ex calce & auripigmento, sed experientia male cessit, quod utendi rationem non præbe intelligerent: id enim fieri debet ante balnei ingressum. Eam ob causam Rusma utendi rationem explicare volumus. Rusmati in tenuissimum pollicem contuso, calcis vna dimidiam partem adiciunt, unāque in fidelī aqua macerari sinunt: femina balnea ingressæ partes quas glabra esse cupiunt, coniungunt, atque inherere sinunt, quanto tempore ad coquendū onum requiritur: deinde experiuntur an pili decidere velint: sudore enim cutem penetrare incipiente, pilorum radices laxiores redduntur, & sponte decidunt, parte abluta calida aqua, & manu duntaxat ad partem adducta. Adeo temperatum est id psilothrum, ut non trahat, locaque laua & glabra reddat, nullo pilorum manente vestigio, ut vetula iuencula quodammodo reddantur. Femina ergo peculiare hoc medicamentum sibi vendicant, quæ cutem lauem & glabram habere cupiunt, aliqui æsperam & rugosam futuram, si nonacula raderentur. At viri, mulieribus ista handquam sese decere æstimantes, vix nolūt Rusmate, sed nonacula pilos demittere. Hinc igitur sit ut id metallicum adeo frequenter in usu sit, cum inter tenuioris fortuna homines, tum opulentos Egypti, Arabie, Syriæ, atque reliqui domini Turcici: nam etiam in Græciam transit, & istic basit; non

CAP. XXXIIII.

Turcicas feminas singularis esse formæ & munditiæ.

RVSTICORVM etiam Asiaticorum femina, sin-
gularis sunt formæ, molles & candidæ, cutique adeo era-
gata & leui, ut holosericum quis se manibus tractare exi-
stimet. Inter reliqua autem medicamenta que cutem ita
lauigant, unguentum ex terra pingui conficere norunt, quam
Graeci nunc Pilo nominant: de qua postea. Est verò illa
ipsa que veteribus etiam simili in usu fuit, Latinis terra
Chia dicta; cuius facultates Dioscorides in hunc modum
describit: Extendit faciem & erugat, atque splendidam
reddit: colorem in facie & toto corpore commendat, in
balneo pro nitro deterget. Inuenitur autem multis Phry-
gia locis: eius etiam sodinam apud Lampiscum vidimus,
ex aduerso Callipolis. Cumq; eius usus adeo frequens sit,
nullus est propola qui eam in taberna non habeat. Ma-
cerata hac terra, unguinis consistentiam capit, quo balnea
ingressura uniuersum corpus & faciem diligenter inun-
guunt, atque etiam capillos; non autem sapone: quoniam
extremi capilli sano colore Alcanna puluere tinguntur:
si enim sapone capillos detergerent, eum colorem non modo
non reciperent; sed etiam iam tincti in atrum vel rubrum
colorem verterentur: saponem enim natura acris ob salis, olei
& calcis commixtionem ex qua compositus est, colorem
immutaret: prædicta verò terra expurgati, facilius co-
lorem recipiunt. Sincipitis porro capilli fenestratim se-
cantur ad malas & mediam usque frontem, quemad-
modum pueri in Europa, & atro colore tinguntur: Occi-
pitis verò, implexi & sericeis vitris colligati intergum
propendent. Quo verò arriores sunt sincipitis capilli, tan-
to formosiores censentur, non sine ratione: quemadmodum
enim

enim facies quo candidior, eo formosior apparet: ita hinc
candori maiorem gratiam addit capillorum nigredo. An-
ticenna testatur, hanc terram ab omni antiquitate in usu
fuisse ad detergendos capillos, in Arabia, Aegypto, &
Syria, eamque ob causam terram capillorum nominat:
vocat etiam terram edulem, quoniam granida mulieres
in his regionibus eam plerumque appetunt. Eodem enim
quo anteriores capillos colore supercilia tincta habent,
quodque atrior color est, eo facies elegantior aestimatur.
Ea consuetudo non modo in urbibus inualuit, sed etiam
per uniuersi Turcici domini pagat: singulis enim locis
balnea habent. Itaque mirum videri non debet, si Asia-
tica mulieres tam nitida facie sunt prædita: nam neque à
Luna splendore, neque à Solis radiis noxam accipiunt;
quandoquidem domo non egrediuntur, nisi cum bal-
nea lauandi, aut cæmeteria pro defunctis orandi gratia
accedunt. Bis verò aut ter in hebdomade balnea ingredi
solent, isticq; quatuor aut quinque horas comedo & or-
nando sese insumunt. Cateruatim autem eo prorunt:
nam peculiaris habent balnea, quò viri non veniunt: si
verò interdum virorum balnea accedunt, id fit certo ali-
quo in hebdomada die: quibusdam enim locis femina
balnearum possessionem à meridie obtinent, ante meri-
diem autem viri. Nonnulla etiam loca sunt, ubi femina
die Iouis à meridie duntaxat lauant: itaque simili quo-
dam die eius consuetudinis ignari, cum uti aliis diebus
balnea accederemus, ianuamque apertam inuenientes
ingressi essemus, magnam Turcicarum feminarum turbam
reperimus sese ad lotionem parantium: nisi verò illico fu-
gissimus, vix vite periculum evitare potuissimus: Ma-
humetana enim lex adeo rigida est in hac re, ut vitam
conseruare non liceat, nisi stultitiam simulando. Nam
Turce, ut diximus, furtuos sanctitatis cuiusdam ob in-
nocentiam participes esse censent. Ceterum nihil aptius ad
enim

euendam sanitatem Turcis utriusque sexus accidera posset, ob aqua potum, & crudarum rerum usum, quam frequens balnearum usus; quod etiam veterum Romanorum autoritate satis probari potest: ait enim Columella: Quotidianam cruditatem Laconici excogimus. Nisi praeterea hanc balnearum commoditatem haberent, verumibus scateat, & admodum immundessent: at balnearum beneficio mundissimi euadunt. Et autem olim apud Romanos nulla fuisse splendiores fabrica Thermae & Templis: sic Constantinopoli, aliisque oppidis Turcici domini nihil magnificentius conspicitur quam Tempia, & Thermae, quae magnorum Palatiorum instar sunt. Neque in Thermarum ingressu neque egressu calefactione opus est: sed loturi in ingressu magnam fornem orbicularem inueniunt, in cuius umbilico plerumque est aqua frigida scaturigo, ad quam sese in podio spoliantes vestes in stallari obvolunt. His Thermarum praefectus binas sindones pictas praebeat, quarum altera anteriorem corporis partem tegit, altera posteriorem cum capite; nimis enim indecorum foret obscenas partes istis nudare; ea de causa sindone sese inuoluentes, balneum ingrediuntur, ubi calida aqua fontes plures sunt, qui versato epistomio aquam per siphunculium effundunt. Tum ingressi Thermarum serui, illos lauant, fricant, & strigili cutem exterunt. Longum esset omnia singillatim enumerare: sed ut in pauca consiram, id agunt: In ventrem humi sternunt quem lauantur sunt, deinde colli, humerorum, brachiorum, femorumque & tergoris musculos manibus prehendant & malaxant: eumque obuertentes, alius postus similiter prehendant & confricant undique: deum caput radant, minimè autem pudenda: sed nonaculam ei qui lauitur, tradunt, qui in angustum quendam locum pone balneum secedens, sibi met pudenda radit. His peractis ad podium redit: cui Thermarum praefectus binas alias sindones nudas & siccas

siccas tradit, quibus se deterget & exsiccet: postremo resumptis vestibus, & persoluto asperi precia, abit: est enim in singulis prouinciis certum definitum precium, ut, teste Iuuenale & Horatio, Roma constitutum erat precium, talentum, quod binis assibus Gallicis comparari potest. Haec est totius Turcici domini consuetudo, Gallicana plurimum ab similis, ubi estuarium egressi, supra lectum decumbere solent: merisque estuaria siue vaporaria vocamus ea in quibus lauantur loca, si cum iis quae Thermae nuncupamus, comparentur. Sed neque vllae aliae nationes Europe balneis utuntur Gallico more, ut egressi in lectis decumbant, nec Itali, nec Bohemi, nec Germani, nec Pannoni: Post Turcicas Thermas, nullas proximius ad balnearum antiquarum rationem accedentes comperimus quam Germanorum: nam aequè frequenter fere lauant atque Turcae. Sed illud nobis mirum visum, quod apud Heluetios, pudica matronae promiscuè cum viris tam exteris quam notis Thermae ingrediuntur, tametsi pudenda velo testata habeant: attamen quoniam consuetudo apud illos ita inualuit, nihil fœdum istis perpetrant, licet nuda femina conspiciantur.

CAP. XXXV.

Qua ratione feminae sincipitis capillos & supercilia, viri autem seses barbam nigro colore inficiant.

DIVERSA porro ratione fit ea mixtura qua Turcica & Graecae mulieres supercilia sibi inficiunt. Vulgariorem autem, quaeque feminis apprimè nota est, didicimus, & Eris viti laminulam, quam Itali vulgo Fecetro d'Espagna appellant, unam aut alteram drachmam pendentem, leniter in ferrea pala confricant, ut in puluerem conuertatur: huic pulveri gallam omphacutin superpositam calido, sed non candente, ferro premunt, quae eo calore dissoluitur, deinde aqua tres vel quatuor guttas inspergunt:

postea calefacto denuo ferro, identidem eam compressi-
onem repetunt, donec galla omnino dissoluta pulveri com-
misceatur. Ea mixtura atramentum nonnihil densatum
amulatur, cuius paucillum bacillo penicilli instar effor-
mato sumentes mulieres, ipsamet ad speculum sibi super-
cilia tingunt, & resiccati permittunt. Id quinquies aut
sexies repetitum, supercilia talpa pilis altiora reddit:
tandem madido linco panno confricantes, nigredinem ca-
ti inhaerentem tollunt. Pleraque Perotica femina & puel-
la Græca supercilia rufmate tollunt, deinde paulo supra
superciliorum radices, ea mixtura sese in arcum formam
tingunt, ut supercilia incurva appareant. Procul aspi-
cienibus elegans videtur: at fœdū is qui è vicino loco at-
tentius observat. Ceterum recentiorum inuentum id non
est, sed iam à multis seculis in usu fuit, ut fufius sequenti
capite demonstrabimus.

CAP. XXXVI.

Elegantis formæ secundum Græcos commendatio.

CUM Græci insignem formam extollere volunt, sub-
latam manum in laus inclinant, pollicisq. & indicis ex-
trema coniungentes, orbem faciunt, quasi indicare velint,
eius, de quo sermo est, oculos tā grādes esse. Vetus illud est
à Græcis auctoribus muliebris forma indicibus celebra-
tū, qui insignis forma feminas unica voce *ματωδία* voc
appellarunt, hoc est, amplis oculis: propter elata nimirum
supercilia qua lata & ample faciei gratiam conciliant.
Pari ratione cum viri alicuius robusti formam celebra-
re volunt, similem orbem ostendunt, libenterque adice-
rent eum oculos bubulis non minores habere. Si quis dili-
genter observet vetera Græcorum numismata & statuas,
oculi prægrandes promissaq. coma deprehenditur, præ
qua Romanis numismatibus exprimuntur. Vix illo ex-
ercitio utuntur Turcica femine (rarissime etenim domo
egrediuntur) nisi cū summam adiū contignationem con-
stratam

stratam conscendunt, ubi interdum toto die hærent cum
suis vicinis patrio more canentes. Græcice autem præ-
sertim Perana in cornu Byzantino, plus libertatis quam
in reliquis Turcici imperij oppidis, habent: nam per vr-
bem magna cum pompa incedunt; atque si earum mariti
paulo opulentiores sint, adeo fūco infectæ, tantōq. ornatis
in publicū procedunt, ut dignos ad extremos etiā ungues
annulis onustos habeant, & infinita pusilla monilia è col-
lo suspensa gestent, multosq. torques cū aureos, tū adul-
terinos: quaternis præterea vel quinis cingulis vel feri-
ceis, vel aureis, vel gemmis veris & clementis constanti-
bus præcingentur, atq. preciosis vestibus fericeis induen-
tur: breuiter omnes suas opes, ostentationis gratia circum-
ferunt, eodem ferè modo quo noua nupta. Sed simili orna-
tu solennibus duntaxat diebus prodeunt.

CAP. XXXVII.

Creditu difficilia esse, quæ Turcici circulato-
res in publico faciunt.

PERINDE atq. nos in Europa, petauristas & cir-
culatores habent Turcæ, qui ab incute ætate edocti sunt,
atq. toto vitæ curriculo nihil aliud agunt. Creditu admo-
dū difficilia peragūt, iis qui nō viderint: quemadmodum
ferreū pistillū pugno multoties in eadē hora incusso con-
fringere. Vidimus qui magnam trabem erectā in humero
gestaret, eamq. sine manuum admunculo in alterum hu-
merū succuteret, idq. subinde alternatim faceret sine in-
termissione. Quini aut seni simul plerumq. conueniunt,
opidaq. & pagos circumueiunt, quādo fœra celebrari, homi-
nūmq. frequentiam adfuturā sciunt: istic occupato aliquo
fori loco, mille gestulationes propalā faciūt, nudis pedibus
supra acutissimos acinaces gradiuntur, bubulos pedes cru-
dos dētibz in partes diuidunt, quorū deinde ossibus dem-
pta carne, tam valide crura & brachia sibi verberant, ut
admirandum sit, nec verberare desinunt, donec huiusce-

modi ossa quina aut sena subsequenter confringant. Nisi ipsi conspexissemus, vix credidissemus: & nisi eadē coram illustribus nostrae nationis viris qui etiamnum viuūt, facta fuissent, vix meminisse voluissemus, sed illi ipsi se ita se se habere testari possunt. Virum autē robori, quali olim Athletae praeclari erant (de quibus Hippocrates & Galenus multa) id attribuire potuissemus, nisi alio plerisque & inter eos quosdā corporis infirmi, similia facere obseruassimus: eam ob causam aliud mihi persuadere non possum, quin fraus aliqua & impostura subsit. Ceterum, ad eorū nonnulli has gestulationes agunt, reliqui aduentu spectatores, & stipem emendicant, nemo dare cogitur, sed adeo importunē efflagitant, ut quidam elargiatur: etenim non sibi pudori esse censent quidpiam emendicare.

CAP. XXXVIII.

De Turcarum lucta.

LUCTANDI mos qualis olim apud Gracos & Romanos in usu fuit, etiamnū apud Turcas obseruatur. Vix ullum est in ea regione spectaculum quod spectatores maiore voluptate afficiat. Luctatores enim nudisunt, brachiis coriaceis olco delibutis & lambris, ne cōprehendi possint, pudenda tegentes. Si quis fortē ē spectatorū numero (plurimi enim spectandi gratia conueniunt) adolescēs virum robore celebris, cum alio experiri velit: quispiā ex Athletis honorificē illum inuitabit, brachiaq; coriaceas praebet. Qui circum eos sunt, operam suam offerent, ut eos, dum vestes exuunt, inuent, vestemq; aliquam talarē aut pannum lineum attollent, dum spoliantur. Iam parati in palastram prodeunt; quoniam verō nudi sunt, brachiaq; & reliquum corpus lubrica habēt, & brachia anguste seiora stringūt, atq; etiā genna usq; ad suras arcte comprimunt, magna difficultate luctando se mutuo comprehendere possunt: neq; quisquā victor euadit, nisi aduersariū in dorsum prostrauerit, quod difficulter admodum fit.

fit: licet enim alteruter in latus vel in genna cadat, aduersario adhuc stante, victus propterea non est, nā in hac lucta quacumq; cōprehendere aduersarium licet, etiam per cura: quod si alter alterius manum prehendere potest, tum sumonis viribus aduersarium prosternere nititur, ille verō eius conatum eludit. Interdum integra hora ita certabunt, antē quā alter alterum in dorsum prosternat: nec unquam tadio afficerentur spectatores; tantam voluptatem adfert ea lucta; dubiaq; adeo est, ut modō hunc victorem futurum iudices, modō alterum. Victus autē non minus sibi displicet, quā qui in gladiatoria praeclio excidisset. Interdū vniuersum corpus oleo perungunt, tuncq; lucta magis delectatione afficit spectatores, quoniam mutua prehensio longē difficilior est.

CAP. XXXIX.

Turcas impetrentos esse funambulos.

PER extenuum funem incedere, nuperum inuentum non est: multis enim locis veteres auctores eius meminerunt: sed nulli peritiores sunt Turcis, qui a pueris eā artem ediscunt, illamq; per omnem vitam exercent. Veteribus *gambas* & *funambuli* appellabantur. Octoni aut deni simul conueniunt, equumq; habēt qui funes & alia impedimenta ferat; exiguum etenim iter singulis debet conficiunt: cum in pagum quempiam perueniunt, amplū aliquem locum deligunt, ubi explicatis suis impedimentis, celsas binas trabes in solo figunt, quibus binos funes alligant, altero longē supra alterū eminente. In superiore autem fune suos ludos non exercent, sed in infimo, per quem interdum senī incedunt, tantāque agilitate se se circumagunt, ut securi videantur: per summum funem solam incedant qui longa se se librant hasta. Haec omnia publicē fiunt. Cum verō ex ipsis nonnulli ex fune descenderūt, pecunias a spectatoribus exigunt, adeoq; importuni sunt, ut vix illis denegari possit. Haud credibilia plerisque videntur,

rentur, si omnia quæ faciunt, sigillatim explicaremus: atque si nostræ Europæ rustici quartam eorum partem duntaxat conspexissent, non dubitamus quin præstigia esse existimarent. Sed hæc longo usu à pueritia edocti faciunt, quemadmodum petauristæ suos in aere saltus, Turcis ignotos. Suspendunt se ex capillorum villo quem in vertice capitis gerunt instar femina: Omnes autem Turcæ caput radunt, excepto vertice, in quo villum relinquunt, quo Mahumetes eos comprehendere, & à terra subleuare queat in die iudicii. In eorum autem potestate situm est, ut eum villum breuem aut prolixum gerant. Turcæ sibi inuicem caput radunt eodẽ cultello quo cibum concidere solent: nam ita cultri aciem intendunt, ut non acule instar radat: tonsoribus tamẽ non carent, qui pro regionum varietate non acularum alia etiam forma utuntur: nam Syriacæ & Aegyptiacæ, densa sunt & graues: harum manabrium incuruum non est, sed extremitatem habet in capitulum conformatam, & quoniam ex Damascuseno chalybe facta sunt, optimam aciem habent.

CAP. XL.

De Turcatum cælibus, eorumque venatione.

VILLATI CII Turcarum canes peculiarem herum non habent: atque licet ades non ingrediantur, tegetes tamen semper in area stratas habent, quibus incubent: atque secundum parietes concava quadam habent saxa, in qua offarum reliquia, panis, ossaque coniciuntur, quibus vesci queant. Singuli tuerentur cum locum in quo fuerunt educati, & reliquos canes ab illo arcent: fugant præterea siluestres illos lupos apud Turcas vulgares nomine *Adil*, nec in pagos ingredi sinunt. Venatici canes nostris magnitudine cedunt, sed eos æquant quos spurios siue hybridis appellamus, villosamque, similiter habet caudam, pendentesque aures, ut Cretenses venatici canes, funiculisque illos tenent, ut nos nostros. Hispanicos etiam

alano

alunt ad perdices odoratu persequendas. *Æncupandi* etiam artem tenent cum accipitre fringillario, cum vulture, cum sacro & falcone: dũ vero reuocant, *houb, houb* duntaxat acclamant: dextra autem eas aues ferre solent, & interdum oua gallinarum dura vescenda illis præbent in recentis carnis penuria. Quis loca incolunt feris frequentia, fuluas persequuntur, acras minime: etenim (ut diximus) aprugna non vescuntur: si quæ verò fulua à canibus capta, quibus abunde sanguis non profluxerit, qui scrupulosiores sunt, carni carne non vescuntur: nã, ut ante dictum est, & à sanguine & à suffocato abstinent. Attamen ex ea questum ut faciant, Christianis vendunt, cum non ignorent, Iudeis perinde prohibitum esse.

CAP. XLI.

Stirpium in monte Olympo obseruatarum nomina.

RELICTO Contico, viamque, quæ per montem ducit sequuti, in pagum venimus inter valles Olympi, qui admodum late patet, situm. Magnam istic *Tragacatha*, è qua inquilini gummi, quo nos utimur, legunt, quantitatem obseruauimus. Postridie iã claro die discedentes, per montem iter fecimus, atque in eo solum superando diem insumpsimus. In ipso montis supercilio densam adhuc niuem deprehendimus: ingens enim quod in media aeris regione est frigus, nunquam istic mitescit: eaq, est causa, cur in celsorum montium iugis summum semper sit frigus, & nix insidens non colligescat. Exemplum habemus in Aethiopia montibus, quos (licet omnia eius regionis plana loca ingenti Solis aestu adusta sint) Theophrastus de Myrrha, Thure & Cassia agens, niuem esse asserit, uti sunt etiam Libanus in Syria, Spachia mons, Ida, & Dictæus in Creta: attamen appianum siue maluaticum vinum in planis vicinis locis frequens colitur: Non igitur mirum est, si æstate in summo aestu, grandinem decidere videmus. Istic etiam obserua-

nimus

sumus Sabinae illi qua a nobis in hortis colitur similem, tanta copia sponte nascentem, ut tumuli ab ea tenerentur: abietes in summam altitudinem attolluntur, sed exiguum praebeant resinam. Sunt etiam nonnulla aesculi, ostria, aliaeque similes arbores. Siluestres pini nonnullis silvarum locis satis istis frequentes sunt, aliud item quercus genus a nostris diversum, quod veteribus ignotum fuisse arbitramur: eius etenim glandes minoribus subis haud sunt maiores. Helleborum nigrum istis flores proferit rubentes, & frequens est, atque eo loco primum simili flore praeditum conspeximus. Ledum item a Graeco diversum & longe maius. Observauimus praeterea alias arbores & stirpes, quas cum vetere appellatione exprimere nequeamus, alias describemus. Per Pinastrorum & Abietum siluas iter facientes, diligenter obseruabamus, an Larices conspiceremus: sed neque toto illo monte, neque per Asiam aut Graciam ullam vidimus. Ea propter veteres Graeci Scriptores, quales Theophrastus, Dioscorides, & Galenus, eius non meminerunt, tanquam ipsi ignota, licet nonnihil de ipsius gummi Dioscorides & Galenus egerint. Miror Plinium de Thya agentem, cogitare Homerum Laricem mentionem facere: sed hallucinatur, pro Piceta Laricem supponens, cuius iconem hic exhibemus, plenam eius descriptionem cum reliquis confertis arboribus daturi.

Vespere in alium pagum inter montes situm diuertimus. Postridie autem plane ex monte descendimus, & peculiare quoddam pinastri genus duntaxat obseruauimus, conos auricularis digiti extremi crassitiei vix superantes ferentis, & fruticem quem Brutii vulgo Spina cerisolia nuncupant. Planiciem deinde habuimus amplam & ut mare aequatam, vberis admodum glebae, oriza constitam, nam plerique riuus ex montibus undique delabentes tam rigant, facileque per cataraclas aqua & retineatur & emittitur. Ceterum mirum non est, si oriza apud

Tur-

Turcas magno sit in usu, quandoquidem illam melius apparare norunt, quam nostri homines. In insculis illā coquunt, diūque ebullire sinunt, nullo modo agitant: qui enim, diū ebullit, agitant, corrumpunt, ut nostri Galli, qui ex eius uncia magnum aliquod fictile implent: quum Turcico more coquēdo, integra libra opus esset. Per hanc planiciem ad meridiem usque iter fecimus, ad cuius extremum per fauces quasdam in valles pervenimus, ubi denuo Spinam cerisolā observavimus, & Ephedram rubro semine uti Androsace refertam, ingentis altitudinis: huius natura Smilacis leui in Atho nascenti per similis. Nam si iuxta arbusculam primum adolescentem nascatur, prout illa crescit, etiam attollitur, comēque in crescendo illi fiet, etiam si in immensam altitudinem arbor attolleretur. Vidimus enim Platanos non minus celsas Abietibus in Hamo monte nascētibus, quae Ephedrā ad summum usque fastigium deduxerant, sine clavicularem (quas ut Smilax levis quibus se implicare possit, non habet) adminiculo ramis incumbentem: Si vero iuxta fruticē aut arbusculam nascatur, humilis manet, nec supra eam attollitur. Jam antea in Illyrico inter Castelnovo & veterem Epidaurum observa ueramus.

CAP. XLII.

De Prusa urbe, quae Turcarum Imperatorum Regia esse solebat.

IN Prusam urbem Regum Bithynia olim sedem, quam Plinius ab Hannibale conditam scribit (Intus in Bithynia, inquit, Prusa, ab Annibale sub Olympo condita) mature pervenimus, isticq; diu haesimus. Admirabilis est eius situs: nā ut paulatim incrementū sumpsit, sic per montis acclivē sparsa est: mura non est cincta, sed Lugduno in Gallia amplior est: variis enim locis per montis radices sparsa, conuallibus separatur. Cum Turcici Impera-

peratores Phrygiā subiecissent, nec ulterius progredi possent, Regiā istic sedē constituerūt. Abhinc autē centū annis cum capta Constantinopoli, paulatim in Europam penetrassent; Prusa relicta, Constantinopolim Regiam traduxerunt. Attamen Prusa etiamnum aequē opulenta & populosa est ac Constantinopolis: imō hanc ab illa superari, opulētia & in habitantium numero, dicimus. Rolandi gladius adhuc ad arcis Prusae portā pendēs conspicitur. Eam Turca diligenter adseruant: nam vulgus existimat ipsam Turcam fuisse. Prusa autem opulētia a serico constat: singulis enim annis mille camelī ex Syria & aliis Orientalibus locis serico onusti Prusam adueniunt; quod illic apparatur, in stamina diducitur, variōque modo textitur, & diuersis coloribus inficitur: nā vestes ex holoserico variis figuris contexto & diuersorum colorum, auro & argento interdum immixto, atque eleganter confectas gestare solent Turca.

CAP. XLIII.

Turcarum vestes elegantissimē esse concinnatas & confutas.

TURCARVM vestes ex quacunque tandem materia, siue lanea, siue sericea, siue ē caprarum villis confecta constent, sericeo filo Prusae concinnato confuta sunt: futura quodammodo indissolubili. Turcici sartores longē elegantius omnia consunt quam Latini, ut nostratium opera velut tyronum videantur, si cum Turcicis conferantur, adeo concinnē illi omnia consarciant, ut vix futura appareant: in summa, in suis operis nihil quod reprehendi queat admittunt.

CAP. XLIIII.

De Ehippiariis & tutoribus Turcicis.

SVTORES atque ehippiarii adeo nitidē & diligenter omnia sua consunt, ut melius id fieri nequeat: suum sevis non utuntur, sed acubus longis teretibus cuspide carentibus, & nonnihil incuruis, nec pice solum in-

ducunt

ducunt quo conficiunt, sed cetera stamina ferrea quibus solis utuntur, inficiunt, foraminibus primum subula factis. Turcarum cuius magnarum, tum rusticorum cothurni, anteriore & posteriore solea parte ferreis clavis muniti sunt. Imò ipsius Imperatoris & Bassarum, feminarum, puellarum & puerorum omnes cothurni, perinde ferrati sunt, nec, cum aliqua in parte rupti sunt, unquam reparantur (nulli enim istis cerdones) quemadmodum nec corrupta ephippia. Equorum etiam antilena & postilena, reliquaque coriacea ornamenta ferreo filo confuta sunt.

CAP. XLV.

De Fabriciis ferratis Turcicis.

FERRARI fabri Turcici nunquā solibus utuntur, nec carbone egent, fornacibus enim carent. Eorum ferrea solea vix diu diu Europaea solea pendent, neque eorum binæ solea plus materia requirunt, quā una externarum gentium. Soleas* ferreas magnas & parvas iam complanatas, nondum tamen pertusas, emere solent, quas deinde equorum pedibus accommodant, sedentes nostratum sartorū more, hoc est, cruribus decussatim compositis, malleo autem supra in eadem accommodant, deinde chalybeo stilo bene temperato perforant, aliisque quadrato bonæq; aciei puzione foramina pro arbitrio augent. Hæ solea uncas non habent, quoniam suos equos exercendo ad plenum cursum alsernis nec impellunt, nec sistunt, præterea clavi quibus soleas adfigere solent, oblonga crassaq; habent capita, instar columbacei cordis. Cum autem equi gradatim incedere soleant, per semestrem integrum calceandi non sunt: quæ consuetudo cum admodum laudabilis sit, de Turcarum in bello gerendo commoditatibus agentes, eam minime præterire debuimus. Cum equi pedem ad ferream soleam applicandam repurgant, eum in fornacem non excitant nostro more ferramenti conciso-

ri aciem protrudendo, sed cum complanant, ferreo instrumento palmum lato, cuius acies versus manubrium obuersa est, attrahendo. Eorum item habena exiguæ admodum frano prædita sunt: strigiles vero tumeri dentatæ sicut nostræ, manubrio tamen carent.

* Simile quidpiam per Hispanias, dum illa anno Dominice nationis M.D.LXIV. perlostrarem, obseruari, præsertim in veteri Castella. Ferræ enim solen, magnæ, parvæ, mediocres, & Cantabris apud quos laudatissimæ sunt ferri fodinæ, ruditer conformantur per visceram Hispaniam distribuitur. Ferrari deinde fabri, qui suas officinas plerumque ante ad eos sub iugundis habent, sine ignis adminiculo illas soleas ad equorum qui calceandi adducuntur, præditi formam ad incedum malleo accommodant & complanare norunt, plerumque etiam ad solen, & solearum foramina puzione sua stilo peculiari antiqua facere: ex qui autem sunt ponderis illæ soleæ, attramen adeo ten petaræ & durabius materis, ut bis aut ter dumtaxat in anno calceandi sint equi, sine ulla, etiam æritorij, qui satis sunt ferriati sinantur.

CAP. XLVI.

De Turcicis lanionibus, & lapidibus qui in bubulo felle inveniuntur.

LANII Turcici aliarum nationum lanios in concinnandis carnibus agilitate longe superant. Et ubicumque sunt, iugulato bone, extisq; exemptis, fel obseruare solent, an lapidem contineant, quoniam plerumque innascitur lapis quem Arabes Haraez nominant, cuiusque facultates ab Auicenna sigillatim sunt descriptæ. Iudæi longè plures æstimant huiusmodi lapides quā Turcæ, qui Iudæis cum sint saniores, illo magnopere non indigent. Iudæi magna ex parte malo colore sunt præditi, & regio morbo laborant, naturaq; taciturni sunt & melancholici, nō modò in Turcico domino, sed & in Germania, Italia, Gallia & Bohemia. Qui apud Turcas viuunt, nullum præsentis remedium aduersus eum morbum norunt, Haraez lapide. Quod adnotatum volumus, ut quem hæc legere continet, lanios sua regionis admoneat de perquirendo eo lapide in bubulo felle. Non inuenitur quidem in omni felle: sed in decimo quoq; forsità inueniuntur bini aut tres eiusmodi lapides. Cum arcti aut capra cutem

cutem detrahunt, sanguinem plene exstillare sinūt (quoniam ab omni sanguine abstinēt) cutēq. integram adseruant ad utrū liquori aliquo imponendo idoneū. Aperta deinde alio, tenne intestinum, quā inferiori alio adhaeret, absciunt; deinde ad alteram illius extremitatem crasso intestino inhaerentem cōnectunt: postea minora intestina eximunt, & pinguedine liberant, & ex unco suspendunt in eū quē dicemus vsū. Carnes libratim vel ad pondus vendunt, ut & alia omnia; & ita praescindere norunt, ut singula frusta aliquid offiī contineant. Quicumq. Turcarum bouem sine veruicem venalem habet, lanioni non venundabit, sed ipsemet ad officinam deducet, isticq. a lanio iugulari, & omnia apparari curabit, perfolutoq. illi pramio, ipse carnes vendet, & earum precium recipiet. Hec tamen consuetudo non perpetuo observatur. Nam & lanij armenta emunt in pagis & publicis foris, quorū deinde carnes sigillatim in suis officinis venundāt.

CAP. XLVII.

De arcuum Turcicorum nervis & testudinum fidibus.

SVB vesperā ergo adueniet aliquis corbem dorsuariam gestans, & laniorū tabernas obibit, excepturus intestina eo die reservata, quā deinde is qui nervos & fides faciant, tradit. Arcuū autem nervos apprimē conficere norunt, quorum frequentissimus est vsus: omnium enim arcuum apud illos nervi ex intestinis confati sunt. Omnis etiam generis fides conficiunt, easq. admodum exiles: imō etiam neten, tam acutū quā nostrates reddentem sonum, sed non adeo clarum, quoniam ex tribus nervis contorta sunt: potest tamen aliarum penuria testudini Veneta inferuire. Eiusmodi netes varij generis, variorūmq. colorū reperiuntur, rubri, Veneti, viridis, flavi, & albi: nullūq. est institor qui eas & reliquas fides venales non habeat, etiam per uniuersum Turcicū dominium, atque frequentiores quā in Europa. Cuius rei hac est ra-

tio. Turca quatuor testudinum cauarum & lyrarum genera habet; quarum alterutras plerique pulsare norunt suo more, etiam rustici; quod neque in Gallia, neque in Italia vulgare est.

CAP. XLVIII.

De testudine caua & concertu Turcarum.

SI quis de veterum Musici instrumentis quāpiam conscribere cuperet, ea quā per Graciam & Turcicum dominium conspiciuntur, ampliorem illi materiam suggererēt quā ea quā tradita habemus. Tibiis etiā videntur Turca, is fere similibus quā apud Germanos sunt, & sex foramina ex ordine posita habentibus, sed duos cubitos longitudine superantibus. Cum difficultate autem inflari possunt: nam os habent ab omni tibiarum Europaearum genere diuersum; supremum enim foramen ipsam fistulam penetrat; atq. inflari solent cantando plerumque per amplum extimumq. foramen, sed exigua admodum, nostro iudicio, harmonia. Iam diximus Turcas inflare tibiis nosse, tympana pulsare, lyras, panduras, & heptacalamos: sed & varia cauarum testudinum genera habent, quarum maxima octo fidibus praedita sunt, sed crasse admodum, ceruice utcumque longa, recta, multas tactū distinctiones habente; cuiusq. eius fides nostris comparanda non sint, eius etiā harmonia haudquaquā ad nostrā accedit. Alterum genus mediocrius est magnitudinis, & magis vulgare, lyra fere simile, sed maioris harmonia, quodque difficilius pulsari possit: septe fidibus praeditū est, ut nostra Lyra, diuersus tamē eius est sonus, ad Turcicū & Graecū saltationes admodū idoneus: hoc, nauticū genus hominū praesertim palameriti à Gracis vocati, quales Peloponnesi, Euboea & insularū maris Aegaei incolae, frequentius videntur quā qui in cōtinenti Asia habitāt: tactū nullas distinctiones habet ut lyra: is tamē adnexis pro lyra vsi sumus; habet etiam neten post hypaten collocatam, quā ad

ocellum netes anterioris intendi potest; breuior enim est, paxillumq. habet ad infima cervicis latius infixum. Tercium genus minus est superioribus, oblonga admodum duorum fere cubitorum ceruice, & multis tactuum ordinibus distincta, tribusq. duntaxat fidibus constat, cuius ideam commodius exprimere nequeo, quam culinario cochleari proposito, cuius manubrium oblongum & quadrangulum sit, id quoniam magna facilitate pulsari potest, vilisq. est precij, passim ab omnibus usurpatur, & pluma eius fides tanguntur. At maritimum illud genus nullatactuum serie distinctum, pulsari potest, vel fides pluma tangendo, vel summis digitis eas prehendendo, quemadmodum apud nos caua testudinis & lyra: id genus ex Sabina illius quam in Tauro monte inuenimus ligno, quod nunquam finditur, factum est: media tabulati pars eodẽ ligno constat; altera ex piscis cuiusdam pelle confecta est, qui varia obtinet nomina: nam à veteribus & Aristotele Hyena piscis & Silurnus dictus est, Graeci huius atatis Glanion appellant: ponticulus fides sustinens polli illi insistit. Inueniuntur eiusmodi testudines ex crispa materia confecta, quae plus quàm sex aureis aestimantur: suntq. nonnulli nauis qui eo precio comparare non verentur. Turca porro reliquas nationes superant, vermiculatarum, segmentatorum ve operũ in marmorea, vitrea, siue lignea materia conficiendorũ industria. Videas interdum pyxidulas anri fabrorum 20. ducatis aestimari. Vitrea Cairi & Constantinopolis fenestra vermiculato fragmentorum vitri diuersorum colorum opere constant, conformata primum ex gypso area, cui deinde vitri fragmenta applicant: eaq. consuetudo ab Arabibus ad Turcas transit.

CAP.

CAP. XLIX.

Turcas latruncolorum ludum adprimè callere: magnamq. vsum gummi tragacanthæ apud illos esse.

IN Latruncolorum ludo Turca sunt industry, eoque maximè delectantur: interdum enim totum diem ludendo traducunt, ea propter latrunculos semper circumferunt, aluiq. loco telam pictam. Admodum illis conuenit hic ludus: nam cum humi sedeat otiosi, faciliè ludendo totum diem impedere possunt: ebriuci nonnunquã personis sculptura expressu reperiuntur: sed ea quam Reginam nos vocamus, carere nobis visi sunt, aliamque eius loco substituere. Prusa haerentes, obseruauimus gummi tragacanthæ usum adeo istuc esse frequẽtem, ut singulis annis plus quam quattuor millia pondo absumantur, ad lenore serico conciliandum. Nam Asia minoris rustici, lucri cupiditate illecti per Mysiam, Phrygiam, Gallograciam, & Paphlagoniam gummi illud legunt, & Prusam deferunt, ubi illico presente pecunia ab illis redimitur. Hallucinantur qui ex Creta Venetias deferri scribunt. Gallia etiã genere vtuntur Veteribus ignoto, in Terebinthi nascente, cuius libro primo meminimus, admodum commodo ad sericum quouis colore inficiendum; huius plus quàm sex millia pondo singulis annis insunt. Concaue sunt ea galle, Romanarum gallarum magnitudine, innascentes Terebinthi maris solus, vere colligendæ, alioqui in oblonga & semipedalia interdum cornicula excrescunt. Tres Prusa vulgares sunt lingua, Hispanica inter Iudæos, Græca, & Turcica, quæ magis vsitata est. Istic etiam sunt nonnullæ Arabica, Armeniaca, & Italica familiae. Veneti & Chysos istic Institores alunt. Duplici via Prusam Constantinopoli perueniri potest; marina, vel per continentem. Per continentem quinque dierũ iter est; per mare autem biduo aut triduo peruenitur: nam Prusa à Propontide dimidij diei itinere duntaxat abest. Appellatur in

sinu Nicopolis veteribus dicto ad pagum Montanea nomine, à quo nunc is sinus appellationem sumpsit: locus vero est male fidus navigiis, quia portu caret. propterea illi-
co in sicum remulco pertrahuntur, ne tempestate à ven-
tis excitata affligantur. Eius pagi incolæ Græcè loquun-
tur, boniq. sunt vinatores. Caloierorum istic est monaste-
rium. Turcarum Imperator buxas liburnicas perpetuo ha-
bet, quæ Janissariis mancipiis aguntur, quæq. singulis die-
bus Mercury (nisi tempestate impediuntur) soluant, al-
tera ex Montanea (Constantinopolim, altera è Constanti-
nopolim Montanea, & eos qui è Constantinopoli Pra-
sam profici sci cupiunt, vel cōtra, vehere solent. Ea libur-
nica ex Montanea soluentes, niuense ex proximo monte,
Olympi appendice, delatam transfuehant Constantinopo-
lim. Sunt enim istic onerarij equi constituti, qui niuem è
monte deferant, quæ bidui spacio liburnica impleri potest.
Quotquot utrumque Helleponti & Propontidis litus
accolunt, frè piscatores sunt, & Græco sermone vtuntur.
Istic obseruari rusticum herbas domum referentem, in-
ter quas erat à veteribus Caucalis nuncupata, ille Caf-
calitra nuncupabat: cuius cum iconem in recentiorum
Herbarijs non conspexerim, illamq. ad vinum expressam
habeam, hoc loco proponere volui: ea cruda vescuntur in
acetarijs uti Lampiana.

Tandem Constantinopolim regressi per Domini d' Ara-
mont, qui Turcarum Imperatorem in expeditione Per-
sica sequutus erat, absentiam, ab ipsius Vicario viro no-
bili Buturige, cui nomen Iacobus de Cambray, non mi-
nus humaniter excepti sumus, quam antea à præ-
dicto Domino d' Aramont: isticque multos qui cum Do-
mino de Fumet aduenerant, sed Constantinopoli re-
sisterant, inuenimus: nam præter nobiles viros quos
recensuimus, egregie litteratum virum Iustum Te-
nellum adduxerat, quem Rex Franciscus litterarum

Restau-

Caucalisticum.

Restaurator expressè eò ablegauerat, veterum codi-
cum Græcorum conquirendorum gratia.

CAP. I.

De floribus quibus Turcæ delectantur; deque eorum
hortic, & variarum rerum apud eos experimentis.

FLOSCVLIS elegantibus maxime delectantur
Turcæ, atque illos magni faciunt, etiam inodoro. Nos
oblectamur florum & herbarum odoratarum commixta-
rum fasciculis: at Turcæ earum obtutu gaudent, & vni-
cum florem, non plures simul mixtos habere gestiunt. Ac
licet eorum varia genera simul habere possint, singulos ta-
men separatim in cydaris sue voluminibus gestant. Opi-
ficos plerumque variorum colorum flores in vasculo aliquo
aqua pleno ante se habere solent, ut eorum elegantia diu-
tius conservari queat. Non minorem etiam quam nos in
colendis hortis adhibent Turcæ curam, nec minus dili-
gentes sunt in conquirendis arboribus exoticis, si præfer-
tim elegantibus floribus sint prædita, nec in eo studio vllis
sumptibus parca. Arbores in suis hortis alunt Amy-
gdala

gdala magnitudine, quas Graeci vulgari lingua Kromada appellant, Turca* Cromadia, quasi dactylus; edulis etenim earum est fructus, folium Andrachnes. Alunt etiam fruticem hedera foliis, perpetuo virentem floribus violaceis, pediculum oblongum ambientibus, & caude vulpina crassitiem aequantibus, qua de causa Turca eum sua lingua vulpinam caudam appellant. Lilia t rubra istuc in omnibus hortis vulgaria sunt; à nostratibus autem differunt, quorum flores albis liliis similes sunt; at illorum folia arundinacea sunt, radices vt graminis, sed longe crassiores. Plerique exteri nautibus Constantinopolim appellentes, radices aduehunt stirpium qua elegantes flores proferunt, non ignari se ex illis quassum facturos. Cum alias diximus Gracos herbas negligere qua non sunt edules, Turcas nō comprehēdimus, qui nunc Gracos superant in nominibus tribuendis; nulla etenim est herbula, modo eleganti flora sit pradita, cui vulgari sua lingua nomen nō imponant. Inter reliquas magni faciunt Carthamin, nō modo odoris causa, sed quod oculos recreet, quodq. capite sit veluti arte cōpactō. Mira habēt Turca variarū rerū experimenta. Est ne singulare quidpiam, medicamentum inueniri quod statim somnum conciliet ei qui quiescere non potest? Sumpta ergo apud aromatarios (pharmacopais enim, vt diximus, carent) pro dimidi aspri precio Tatonla, illi qui vigiliis torquetur, exhibent. Tatonla autem nihil aliud est quā Nux Methel Arabibus dicta, Gracis Solanum somniferum, quam sponte nascentē in planis Hiericantis apud Helisai fontem reperimus. Iovius de Selimo Imperatore agēs, scribit illū vesci semine quodā solitū, quod animo voluptatē adferret, & rerū qua molestia animum afficiunt, memoriam tolleret: sed ignorat quale id semen sit, nisi forte sit Nepenthes. Nos autem obseruauimus Turcae semine vesci palām istuc in omnibus foris venali, stirpis Harmala, qua Ruta silue-

stris

stris genus est, de qua libro secundo egimus, quaque passim in agris & inter sepes istuc nascitur, apud nos verò nūquā. Dum cori stirpes obseruare cupimus, sapiēs ipsorum hortos ingressi sumus: sed nullum vidimus magis singularem & elegantiore co qui à Venetis Patruy colitur, cuius auctor fuit Daniel Barbarus, Patriarcha Aquileiensis, magni vir iudicii & insignis eruditionis: ab eo deinde secundum in nostra Gallia apud D. Maurum non procul Lutetia Parisiorum, Mespilus Avenia, & Prunella ferens arbor frequentes sunt per Constantinopolitanos hortos: reliquas etiam arbores fructiferas, vt Amygdalas, Persicas, Malos, ab ipsis diligenter coliam diximus.

* Id Cromadia fortē est Trebison Karmali sive lauro cerasus, primo Pannonicarum stuprum histozia libro à me descripta.

† Liliū autem cuius usum, Liliaphodellum puticum nostrum esse arbitror.

CAP. II.

De stellis animalibus per Thraciam noxiis, & de quorundam animalium atque plantarum in Ponti litorē collectarum, & in foro Constantinopolitano conspectarum, nominibus.

CERTO quodam anni tempore, omnium greges in agris pasci, nec noctū sub dio relinquere audent Turca: quoniam, vt ipsi asserunt, bina sunt stelle, quas proprio nomine indigitare norunt, Iulio & Augusto noctū apparentes, illis planē verticales; quarum splendorem si ones, caput attolentes, conspiciunt, ipsa intereunt: sin eo tempore sub recto adferuentur noctū, nullam noxam patiuntur. Rem ita sese habere, experimento indubitato se didicisse affirmant. At haec per vniuersū Turca dominium non accidunt, verū nonnullis duntaxat Thraciae locis. Eam ob causam, nunquam nisi eo tempore omnium greges noctū sub rectum agunt, ne hieme quidem. Pleraque alia provincia, harum obseruationum imperita, quāq. maximo interdū damno afficiuntur ex gregis interitū, cau-

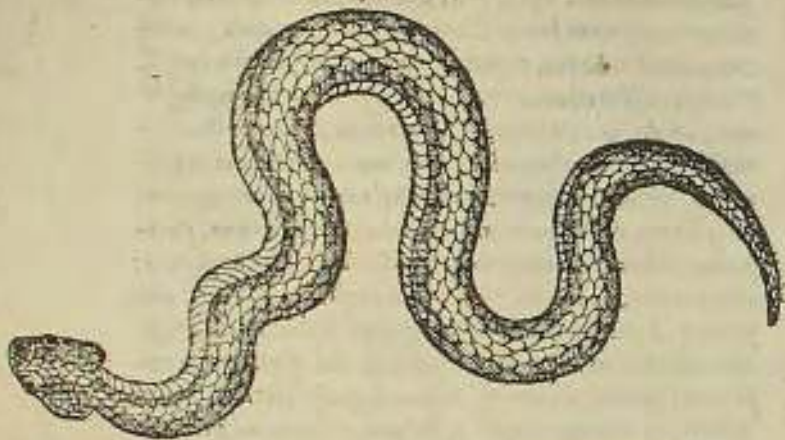
64

sem

ſam ignorantes, veneficarum praſtigias ſe id damnum accipere aſſimant: quod Virgilius in ſuis Eclogis innuere videtur. Nos vero id primum Conſtantinopoli intelleximus ab his qui certo quodam precio lanionibus oues praeſtere ſolent, quique ea de re conquerebantur. Quod poſtea verum eſſe deprehendimus. Etenim cum viperario Turca ſecundum Ponti littuſter faciens, onium greges ſub tectis deliteſcere conſpexi, cauſamque ſeſcitatus, tamenſi paſtores ignorarent, reſponderunt tamen, reliquo tempore ſub dio verſari ſolere: verum ſi tum temporis nocte foris relinquerentur, eas morituras. Sequētes porro ſtirpes in itinere obſeruauimus; cuiſum cum hypocithide eum radicibus adnaſcente frequentem, ſparthy tria genera, periclymenum, aphacen, androſamen frequentiffimum, quod Itali Cecilianam nominant, omnis generis plantagines, linariam, lampſanam, millefolium odoratam, lagochiment, chondrillam, maluam ſilueſtrem & pleno flore, praſium, marrubium, chryſanthemum quod edule eſt, chamamelum, cedri pumile duo genera, iuniperor pumiliones, arbutum, platanum, corylum, hederam, ſambucum, delphitis etiam ſkeleton ſuis adhuc ligamentis connexum in littore, ſmulacem aſperam, corradam, trifolium maenianthes, caucalidem, fœniculum agreſte, terebinthum, nerion, prunum ſilueſtrem, eupatorium Gracorum, teucrium, androſacen, armoraciam, vrticis, aſpalathum, agourupes, aron, bellidis duo genera, conſolida genus radice orbiculari, incolis Steronli dictum, pimpinellam, galiopſim, calamintam, origanum heracleoticū, hippurim, buphthalmum, hippolapathum, belleborum nigrum, filicis duo genera, papauer ſilueſtre, hyacinthi tria genera, conyzas duas, maiore & tertiam, orbides, violas, ericam, ſerniam, ſua ona edulia ſereniē, hyſſopū ſilueſtre, meum, ſymphitum ſianu & albo flore, lupulum, aſclepiadem, cynogloſſum

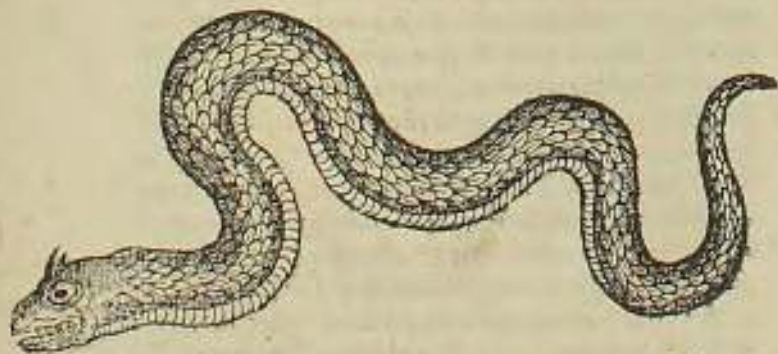
ſum, calendulam agreſtem, vlmum, chamaedryn, colchicum, carduum benedictum, ſyderitum, oxalida, quercum, laurū, helixmē, cichoriū, roſam ſilueſtre, conolunū, ſtachyn, aſperulam, oxyacanthū, ſtyracem chamaedaphnen, anchuſam, lycopſin, alaternum, thaliectrum, chamaevidem, tria tuthymali genera, marem videlicet, myrſinitem, & helioſcopium, ornithogalum populum nigram, & lybicam, caſſaneam, alnum, rhus coriariorum, pulegium, ſorbum torminalem, quam Galli Aliſier appellant, euonymum, anabaſin, verbenam perſſtereon, aceris duo genera. Viperarius porro quē comitē habuit, licet Turca, quos inuenimus ſerpentes vulgari Græca appellatione exprimere potuit, uti inter reliquos dryinū veterum, quem dendrogailia nunc vulgō appellant, diſtione ad veterem nonnihil accedente: nullū aliū ſerpentem qui in maiorem molem excreſcat, quique ſibi maiore emittat, cognouimus. Eum tam magnum aliquando inuenire memini, ut ſacco impoſitū ruſticus per duo milliaria ſerre nequinerit, qui quieſcendum illi fuerit: illius exuium ſeno repletum, craſſi alicuius viri crui magnitudine equabat. Huiusmodi atque aliorum ſerpentum, auum, animaliumque terreſtrium exuiis, ſtirpibus item integris & rariorū plantarū ſeminibus, atque marinis multis rebus ingentem capſam impleneramus, & in nauem onerariam Genuenſem, cui nomen la Deſſina, intuleramus, ad Dominum Finaledi pertinentem, cui praeerat quidam Franciſcus Bruſquet, qui in Anglia eā exonerare debebat, ſed à pyratis intercepta, Argeriam perducta ſuit, nobiſque ea omnia perierunt. Tanta porro eſt inter ſerpentes vniūſaſſinitas, ut vix diſcerni queant: nihil igitur mirum, ſi eorum icones atro duntaxat & albo colore expreſſa, adeo ſimiles ſint. Hac tamen genuina eſt dryini pictura.

Serpentem etiam inuenimus callum inſtar tuberculi in fronte habentem, qui noſtra opinione veterum Aſpis eſt,

est, mihi admodum rarus visus, tamen si id antea apud Bruttios in Italia esse conspexissemus. Ut autem Cerastes supra oculos, binos callos elatiores habet: hic unicus callus habet, coloreq. Amphibena emulatur. Id de Ceraſte in secundo libro egimus, nunc tamen illius iconem hic exhibere libuit, at eius pleniorẽ historiã, cum reliquorum serpentum, eorũq. icones, duobus libris quos illis dicamus, dabimus.

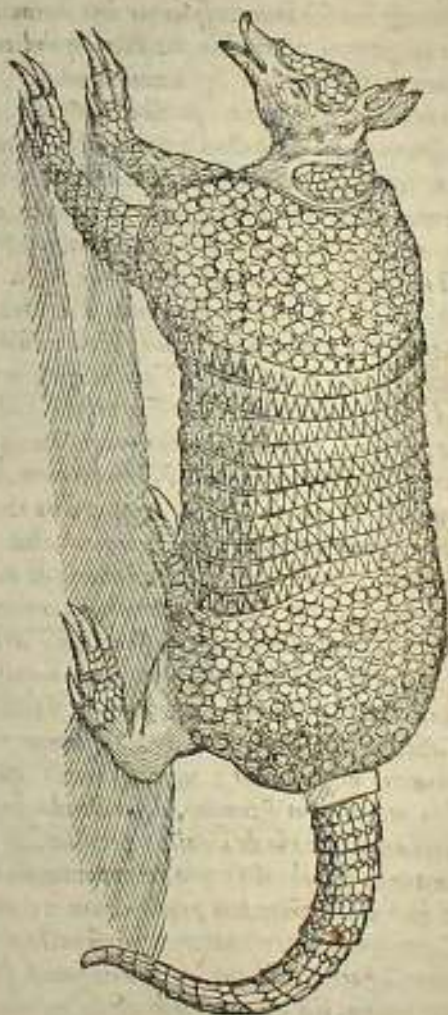
Ceraſtis icon.

Sala-

Salamandras præterea ubique ferè vulgares, quas nostri *Sours*, *Pluuias*, & *Mirtis* appellant, & *Phalangia* inuenimus. Redcentes autem secundum maritimam oram, cum ad Bosphori fauces eas peruenissemus, ubi Propontidis caput est, in altiore vicinũ montem conscendimus, ibique aucupem reperimus, accipitres præteruolantes capientem, eo quo referemus modo. Mirum autem vobis videbatur (cum mensis Maii initium esset, soleantq. omnes anes eo tempore suos nidos obsidere) tot miluos & accipitres ex Ponto Euxini dextro latere subsequenter aduolantes è longinquo quantum oculorum acies penetrare paterat, conspicerẽ. Magna industria aucups eos capiebat, nec unquam aberrabat. Aucups arcam quandam binos aut tres passus à dmo quodam distantem complanauerat, quadrangulã, binos passus in diametro habentem, in cuius ambitu ternas vtriusque virgas pollicaris crassitudinis, & altitudinis humane, terra infixerat, quarũ singula quæ arcam spectabãt, crenam habebant, cui alligatum erat rete ex tenui filo viridi contextũ, & humane altitudine extensũ: in media area fixerat bacillum cubiti longitudine, cuius summo funiculus alligatus erat perductus ad aucupem vsque pone dumum latentem, cui etiam funiculo alligata auicula in area grana depascebãt, quas attratto funiculo volitare cõpellebat, simulatq. è longinquo accipitrẽ aduolantẽ à Ponto Euxino animaduertebat: accipiter acutissima oculorũ acie pradiis auiculas depascentes conspiciens, magno impetu in eas irruens, in rete incidebat: aucups illico eũ capiens, eius alas in lineũ pannũ ad eũ rem paratum vsq. ad cõmissurã immergebat; deinde colligatis extremis, aliis eũ coxis & cauda accipitris, atq. obductis illius oculis, biomi iacere sinebat, commonere enim se non poterat. Imaginari nescimus unde tot aduenerent accipitres: nã duarũ horarum spacio quo illic substitimus, plures triginta cepit,

pit, sic ut existimem centenos ab unico homine capi posse uno die. Ceterum qui herbas Constantinopoli venales in foro proponunt, plerasque habent quæ neque notæ, neque in usu sunt apud nos; qualis est lampſana, quam vulgò *Lapſana* ipsi appellant: sed cum in caulem abinit & florere incipit, *Vroues* nuncupant: hæc cruda degustata, raphanum sapit; cocta verò, amara redditur. *Eleoselinon* diligenti cultura dulce reddunt, eoque crudo in omni ferè pastu vescuntur, & *Selino* appellant: nostrum verò *solimon hortense*, *Macedonico*. Venales etiam proponunt *Smilacis aspera*, quam *Smilachia* vocant, *asparagos*: boni sunt saporis in acetariis, quemadmodum & *Sigilli B. Mariae asparagi*, quod ipsi *Embegli melena*, corrupta voce nominant ab *ἐμπέλος ὑλῆνα*, id est, vitis nigra, *Anconitani Tamarou* nuncupant. In *Eurcici imperij* urbibus *ſora* celebratur singulis diebus septimana: nã ut Constantinopoli observant, tali loco *ſora* celebratur die luna, alio loco die Martis, in *Galata* die Iouis, & sic de aliis. Atque si quid in urbe sit rari, iis diebus demonstratur. Itaque cum Constantinopoli hæsimus, sapius eorum *ſora* adimus, & pleraque singularia ab exteris prouinciis aduecta conspeximus, præsertim inter medicamenta quorundam circumfrancorum medicorum, qui summam diligentiam adhibent ut aliquid rari nanciscantur, quò illud publice proponentes, multi spectatum adueniant, quibus aliquid suorum medicamentorum vendant. Alii enim serpentes proponunt: alii vnguenta & radices solummodo vendunt, & semen contra vermes: atque sapius ex *Aegypto* Constantinopolim commeant. Nam quosdam Constantinopoli agnouimus, quas antea *Cairi* videvamus, à quibus piscium in *Nilo* versantium nonnullas icones nacti sumus, quas libere de *Piscibus* exhibebimus. Quoniam porro animal *Tatou*, cuius iam antè meminimus, apud illos interdum conspicitur, delatum tamen ex *Gauca* & noua

494 P. BELLONII OBSERVATIONVM
orbe, cuius veteres non meminerunt, illius iconem hic
subicere volumus.

In multorum museis iam conspicitur hoc animal, li-
cet ex tam longinquis regionibus petutum, quod natu-
ra illud duro cortice latisque squammis armarit, tho-
racis ferrei in modum, quodq; caro facile eximi possit, nullo
vitio ipsius formae illato. Iam illud erinacei Brasiliensi ge-
nus diximus: nam erinacei modo intra suum corticem sese
contrahit: mediocre porcellum magnitudine non exce-
dit: cui crura cum pedibus & rostrum similia habet, & con-
spectum est in Gallia frumento & fructibus vesci.

Notum est Gallis aliud animal nomine Tartaret aut
Tartarin, cuius hoc loco meminisse non abs re visum fuit;
ne dictionum affinitas quem fallat, Taton cum Tartaret
confundendo. Nostro autem iudicio Tartaret est Aristoteli
Simia porcaria, cuius ante mentionem fecimus, cum
de Cavi circulatoribus ageremus. Nonnulli eam Mai-
mon vocant, alij Magot in Gallia. Neque eius iconem,
neque descriptionem hic exhibemus, quoniam alias de ea
latius disputare volumus; praesertim cum adhuc contro-
versia sit de appellatione Gallica, & aliqui contendant
Magot sine Maimon aliud animal esse quam Tartaret.

FINEM porro nostris Observationibus imposituri,
Lectorem admonere volumus, ne agere ferat, si interdum
animalis alicuius aut stirpis iconem exhibuimus: cuius
obiter dixit memimus: nam si omnia quorum
in hoc libro mentionem fecimus, describenda fuissent,
sublata foret omnis occasio de his aliis peculiariter agen-
di: ubi tamen ea sese obtulit, pro rei opportunitate ser-
monem de quibusdam agentes, vel produximus, vel contra-
ximus. Ceterum ut ex tera nationes harum nostrarum Ob-
servatuum etiam participes fiant, eas alia lingua describere
habemus in animo, sed alia methodo & dispositione. In-
terea si Lector ex harum lectione utilitatem aliquam per-
cepe-

deperit, gratias agat Illustrissimo Cardinali Turnonio,
nostro liberalissimo Macenati & Domino, qui in pere-
grinationes nostras sumptus contulit: deinde liberali no-
stro, magnanimo, sapientissimoq; Regi, qui pro sua huma-
nitate & benevolentia nobis concessit, ut in alumnorum
ipsius numerum referretur; quemadmodum & Domi-
nus Franciscus Olmerius Galliae Cancellarius.

* Qui plura de animali Taton scire vult, D. Nicolai Monardes libel-
lum de Medicamentis ex occidentali India delatis consulat, in quo pro-
prium caput illi dicatur, Armadilloid nuncupans; nostrisque in eum
adnotationibus.

NE MO unquam de variis rebus agens tam commo-
de omnia explicare potuit, quin seueri, inuidi, male-
uoliq; Lectores inuenerint quod carperet & calum-
niasentur. At eos qui hunc nostrum laborem
boni consulunt, oramus, ut si alicubi
lapsi erimus, nobis condonent.

Menda corrigende.

Pag. 1. versu 4. observatarum 9. 12. exteriores notae 414. 2. p. 414.
17. 31. interstitium sit inter 21. 4. gnosto quodam 12. 21. ad Colo-
bium 16. 11. Atagen 34. Lethocina 18. 1. torqua 32. 26. Anticeps
Hieracari 34. 19. facies, relinco 17. 9. sesquicubitali 21. Castellarum,
Cha- 40. 19. planicium 41. 26. clusque 45. 4. quod Siluestre 46.
34. praefertim 49. 17. Ophid dei 16. 8. punctis 61. 18. Chamasy-
ce 71. 27. distantem petuimus: mon 71. 24. Eculi 71. 1. illarum
77. 6. relictis 79. 4. nuncupantur 9. tramur 84. 13. Agas 84. 13.
plerique libri 88. 8. moluores 91. 28. spinolum est, 111. 8. Laca-
retis, 118. Lamacretis 118. 1. media aluo 112. 7. gratia 127. Gania,
121. 10. depasta est, 135. 31. Mosquito appel 141. 29. quae longe 151.
19. quae semen 151. 14. metalla 159. 14. tandem 161. 19. upianu
ex 13. funes per 173. 16. exstructa est,

5. 11. 13/7 f. 1. 6. 4. 7. 2.

Idosyal. 1866

ie

